att få hava sina dragrenar såsom skötesrenar hos skogslapparna än hos fjällapparna. Styrelsen får emellertid framhålla att för den jordbrukande befolkning, som strävar att driva ett jordbruk av den art att det med nutida kommunikationer inom större delar av ifrågavarande område kan bedrivas på så sätt att detsamma helt föder en familj, innehavet av renar icke är nödvändigt ur folkförsörjningssynpunkt. Beträffande dragrenarna hava dessa spelat en rätt så stor roll såsom förvärvskällor för befolkningen i nämnda orter, men förutsättningarna härför försvinna allt mer och mer i den mån som kommunikationsväsendet utvecklar sig och avverkningarna komma att förläggas på allt längre och längre avstånd ifrån flottleder och och andra trafikleder. Dragrenens företräde såsom dragare framför hästen framträder nämligen först vid djup snö och där allmänna färdvägar saknas, och dess förmåga att å längre sträckor framskaffa tyngre lass är synnerligen begränsad.

Såsom ytterligare ett skäl för förslaget att legalisera skogsrenskötseln inom Norrbottens läns kustland har kommittén åberopat gammal sedvänja som opåtalt fått utveckla sig. Styrelsen får härtill genmäla att länsstyrelsen redan år 1916 förmält sig vidtagit åtgärder för rättelse samt att styrelsen och skogsstatstjänstemännen dels under hand dels officiellt hos länsstyrelsen påtalat den olagliga renhantering som försiggått. I detta sammanhang vill styrelsen erinra att dess skrivelse av år 1917 endast avsett förhållandena i Muonionalusta kapellförsamling och icke hela kustlandet. Skrivelsen har nämligen av kommittén citerats i ett sammanhang, som kan giva densamma en vidare tolkning än den faktiskt innehåller. Att såsom kommittén vilja legalisera en lagstridig hantering av den anledningen bl. a. att den fått fortgå opåtalt, synes domänstyrelsen visserligen kunnat sägas före år 1917 haft något formellt fog för sig, men att nu helt omintetgöra 1917 års lagstiftningsarbete, lärer väl ej vara välbetänkt. Emellertid lärer lagstiftningen hava högre uppgifter än att legalisera en lagstridig utveckling, om vilken med fog kan sägas, att den icke följer nationalekonomiskt riktiga linjer.

Vad som nu anförts, kan enligt styrelsens förmenande i stort sett sägas vara tillämpligt på så gott som hela Norrbottens läns kustland med undantag möjligen för trakterna norr om Torne älv nedanför förgreningen med Tärendö älv, väster om Tärendö älv samt norr om Kalix älv ovanför sammanflödet med Tärendö älv. Nedanför nu angivna demarkationslinje torde enligt styrelsens förmenande icke kunna påvisas några förhållanden, som ur social synpunkt kräva legaliserande av en renskötsel, som skulle vara till synnerligen stort men för skogsskötseln. Detta gäller såväl den bofasta befolkningen som ock det ringa antal lappar, som möjligen där har sitt hemvist. Skulle det emellertid inom sagda områden finnas lappar, vilka till huvudsaklig del äro för sin utkomst beroende av den renskötsel, som av dem hittills bedrivits, får styrelsen framhålla, att det helt visst skall för staten visa sig förmånligare och vara förenat med vida mindre kostnader att bereda dem utkomst antingen som renskötare inom lappmarkerna eller på annat sätt, än att för deras skull upphöja kommitténs förslag till lag om skogsrenskötsel till lag.

Kommittén har visserligen uttalat att den hade den uppfattningen att skogsrenskötseln i Norrbottens läns kustland icke skulle komma att utvecklas utan så småningom avtaga. Domänstyrelsen åter ser uti det framlagda lagförslaget ett uppslag till en väsentligen ökad skogsrenskötsel inom nämnda trakter.

I anledning av vad som sålunda anförts får styrelsen bestämt uttala sig emot att skogsrenskötseln må få bedrivas inom Norrbottens läns kustland

nedanför den linje, som markeras av Tärendö älv och ovan angivna delar av Torne och Kalix älvar.

Beträffande åter trakterna ovanför nämnda demarkationslinje vill styrelsen icke ställa sig avvisande mot ett tillämpande inom desamma av kommitténs förslag till lag om skogsrenskötsel. Då styrelsen gör detta medgivande, ligger häri ingalunda ett underkännande av vad styrelsen tidigare anfört i princip, men har styrelsen låtit för sig vara avgörande frågan om i vilken grad kulturutvecklingen fortskridit och beräknas komma att ytterligare fortskrida.

Sålunda gäller för dessa trakter i minst lika hög grad, att renen gör betydande skada å skogsåterväxten, en skada till den omfattning att enligt äldre skogsbevakares inom Pajala socken utsago, vilka själva voro renägare, det icke vore möjligt erhålla återväxt, så länge renarna betade på dessa trakter. Emellertid äro de klimatiska förhållandena sådana att även om avsättningsförhållandena för virket bleve genom stegrade virkespriser och förbättrade utfartsleder mera gynnsamma, ett mera intensivt skogsbruk med kortare omloppstider icke å dessa trakter kan beräknas införas i samma omfattning som i övriga delar av Norrbottens läns kustland. Kommer så härtill att kommunikationsväsendet ännu icke nått den utveckling, att detsamma kan i avsevärd mån stödja jordbruket i allmänhet, så synes det för befolkningens inom dessa orter vidkommande vara önskligt, att densamma beredes tillfälle att under någon tid framåt få hava skötesrenar i vård hos lapparna. Domänstyrelsen har emellertid den uppfattningen att med en fortgående utveckling av kommunikationer, jordbruk och skogsbruk inom berörda områden de skäl, som nu kunna andragas till stöd för sagda lagförslag, med tiden komma att helt bortfalla.

Såsom ett oeftergivligt villkor emellertid för ett dylikt medgivande från domänstyrelsens sida vill styrelsen uppställa, att styrelsen eller vederbörande överjägmästare i den blivande lagen beredes tillfälle att uttala sig om de närmare villkor ävensom vilka trakter, som länsstyrelsens för varje särskilt fall meddelade tillstånd för bedrivande av skogsrenskötsel böra innehålla och avse, vad beträffar kronans marker. Skulle så genom statsmakternas beslut skogsvårdsstyrelse inrättas i Norrbottens läns kustland, bör givetvis enahanda befogenhet beträffande de under skogsvårdsstyrelsens uppsikt stående skogarna inrymmas åt sagda styrelse. Sådana bestämmelser synas nämligen domänstyrelsen absolut nödvändiga för att i möjligaste måtto begränsa den skadegörelse å skogen, som trots allt likväl måste förväntas bliva en följd av skogsrenskötseln inom berörda områden, ävensom för att i tid kunna bana väg för en mera intensiv skogsskötsel.»

Bland de skäl, som av domänstyrelsen i dess nu återgivna yttrande anförts mot legalisering av skogsrenskötseln i Norrbottens läns kustland, står främst det att renarna så skadligt inverkade på skogarna att återväxten, om ej alldeles omöjliggjordes, så dock i högsta grad äventyrades. Som denna fråga måste tillmätas en mycket stor betydelse, då det gäller att, såsom nu ifrågasättes, bibehålla skogsrenskötseln i kustlandet (= trakterna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län), men det varit känt, hurusom meningarna rörande renarnas inverkan å skogarnas återväxt ingalunda äro överensstämmande bland fackmännen, har *statens skogsförsöksanstalt* anmodats att i anledning av vad domänstyrelsen yttrat i frågan avgiva utlåtande. Skogsförsöksanstalten anför följande:

»Frågan om renbetets inverkan på skogsåterväxten är ett gammalt spörsmål inom den nordiska skogslitteraturen, som blivit behandlat av ett flertal olika författare, av vilka somliga i renskötseln sett ett väsentligt hinder för en rationell skogsskötsel, andra däremot visserligen erkänna, att renarna göra en del skada men anse, att de i regel ej utöva något avgörande inflytande på skogens föryngring. För att klargöra orsakerna till de olikheter i uppfattning, som gjort sig gällande, torde det vara nödvändigt att erinra om föryngringsförhållandena hos en av de mest utbredda av de nordiska skogstyperna, nämligen den lavrika tallheden. Markbeteckningen i denna skogstyp utgöres av ett mer eller mindre rikt utvecklat renlavstäcke. Tallhedarna utgöra därför om vintern renarnas bästa betesmarker och det har därför legat nära till hands att anse de egendomligheter i avseende på föryngringen, som utmärka tallhedarna, vara förorsakade av renarnas betande. Den av ålder eller genom avverkning starkt utglesade tallheden är en svårföryngrad eller åtminstone sig långsamt föryngrande skogstyp. De gamla träden stå mycket glest, marken mellan dem ligger utsatt för sol och vind och är betäckt med ett vitt renlavstäcke, som ger hela skogen ett ljust utseende. I renlavstäcket mellan träden påträffar man i regel mycket rikligt med små tallplantor. I tallhedarna närmare kusten uppträda de vanligen i större antal per hektar än längre in i landet med dess bistrare klimat och mindre ofta förekommande fröår. Flertalet av dessa plantor äro emellertid små, förkrymta och svagt växtliga, de flesta dö förr eller senare genom angrepp av svampar och insekter och endast en ringa procent ernå någon vidare utveckling. I närheten av de äldre träden, omkring stubbar, kvarlämnade toppar eller kullblåsta träd, finner man däremot ofta vackra grupper av växtliga tallplantor, medan man för övrigt endast finner dessa små oväxtliga plantor, som nyss omnämndes. Denna egendomliga föryngringsbild har man velat förklara som en följd av renarnas betande. Vid sitt sökande av föda under vintern sparka de med sina klövar sönder renlavstäcket, förstöra eller skada de tallplantor, som finnas i detta, och hindra därigenom deras utveckling. I närheten av de gamla träden, under kullfallna träd, toppar med kvarsittande grenar äro tallplantorna skyddade mot renarna, då de ej gärna ge sig dit, då deras horn där äro dem till hinder. Renarnas vinterbete skulle enligt denna åsikt vara orsak till tallhedarnas långsamma och egendomliga föryngring. Vore detta fallet skulle renarna utöva ett mycket väsentligt inflytande på Norrlands skogsskötsel, då tallhedarna inom stora områden ha nyss beskrivna utseende. Emellertid torde orsakssammanhanget vara helt annorlunda gestaltat enligt vad som framgått av professor Hesselmans undersökningar över tallhedarnas föryngringssvårigheter, till vilka undersökningar längre fram återkommes.

En mera odisputabel, skadlig inverkan på skogen utöva renarna genom sin hornfejning, då de genom att gnida hornen mot något träd söka befria dem från vidsittande torkande hud. Härför utväljas smärre manshöga träd, tallar eller granar, som genom hornfejningen förlora barken och flera eller färre grenar; flertalet skadade träd dö. Lokalt kunna renarna på detta sätt förorsaka avsevärda skador.

Från skogsförsöksanstaltens sida ha sedan flera år tillbaka utförts en serie undersökningar över de norrländska tallhedarnas föryngringssvårigheter. De hittills publiberade resultaten äro nedlagda i tvenne avhandlingar av professor Hesselman: Studier över de norrländska tallhedarnas föryngringsvillkor I och II, publicerade i anstaltens meddelanden åren 1910 och 1917.

Huvudresultaten av dessa undersökningar kunna sammanfattas på följande sätt:

Tallhedar som aldrig eller endast för mycket länge sedan varit besökta av renar förete samma föryngringsbild, som tillskrivits renarnas inverkan på skogen.

Snötryck, insekts- och svampskador ha en mera sekundär betydelse.

Huvudorsaken till tallhedarnas egendomliga föryngringssätt är att söka i humustäckets beskaffenhet, vilket framgår av

a) Plantor uppdragna i kultur i humus, insamlad under enstaka träd, utveckla sig vida kraftigare än i humus, samlad under lavmattan mellan träden.

b) Vid kultur å tallhedar, där alla äldre träd avverkats och där kvarliggande stammar bortburits, utveckla sig plantorna mycket ojämnt. De kraftigaste plantorna förekomma emellertid i närheten av stubbar och multnande trädstammar. Vid kemisk analys av humustäcket visar det sig, att en mer eller mindre livlig salpeterbildning äger rum på de platser, där tallplantorna äro kraftiga, men att ingen eller mycket svag salpeterbildning äger rum, där plantorna äro små och svaga.

c) Vid under senaste åren utförda försök med att tillföra plantorna på en typisk tallhed svaga lösningar av assimilerbart kväve har det visat sig, att dessa utvecklat sig kraftigare än förut.

Tallhedens långsamma och egendomliga föryngring är därför ett utslag av den svaga omsättning, som äger rum i det huvudsakligen av lavar bildade humustäcket. En livlig omsättning i humustäcket har genom vid den naturvetenskapliga avdelningen anställda försök visat sig vara av en väsentlig betydelse för en barrträdsplantas kraftiga utveckling under de första åren.

Ett annat hinder för tallhedarnas föryngring har man velat se i lavtäcket. I Norrbotten och Lappland är detta ytterst sällan så kraftigt, att det härutinnan kan spela någon roll. Däremot är detta fallet i norra Dalarna, Särna och Idre socknar, där lavtäcket är så mäktigt, att det som en päls överhöljer på marken ligganda stammar. I ett sådant lavtäcke saknas så gott som fullständigt tallplantor. Liknande förhållanden lär man kunna finna i Finland och finska skogsmän ha också framfört den åsikten, *att renen gagnar skogsföryngringen genom att hålla renlavstäcket tillbaka.*

Det är naturligtvis obestridligt, att renarna skada skogen, mest påtagligt genom sin hornfejning, möjligen också genom betet under vintern, vars betydelse dock är svårare att objektivt fastställa. Den skada, som renarna göra, beror naturligtvis i hög grad av deras antal per hektar. Lappkommittén har i sitt betänkande uppskattat de sommarbetande skogsrenarna i Norrbotten (kommitténs betänkande, sid. 91) till 6,000 st. De socknar, i vilka skogsrenar för närvarande förekomma ha en totalareal av 21,600 km², på varje skogsren faller därför i genomsnitt 3,5 km². *Under sådana förhållanden kan skogsrenbetet ej gärna annat än rent lokalt göra någon märkbar skada.* Till jämförelse kan anföras en omfattande undersökning från Finland, betitlad Über die natürliche Verjüngung der Heidewälder im Finnischen Lappland, publicerad av V. T. Aaltonen år 1919 i den finska skogsförsöksanstaltens meddelanden. Enligt den tyska resumén, avhandlingen är i huvudsak skriven på finska, är undersökningen förlagd till Finlands egentliga renbetesområde, omfattande 128,268 km², vilket år 1912 räknade 121,187 renar, vilkas antal dock under de sista åren starkt minskats. I det finska undersökningsområdet förekom sålunda i det närmaste en ren per km². Enligt författarens uppgift märker man överallt på renlavstäcket, att renarna betat. Renens inverkan på skogsföryngringen behandlas i den tyska resumén ganska ingående. *Författaren kommer till den uppfattningen, att varken hornfejningen ej heller sommar- och vinterbetet har någon mer avgörande inverkan på skogens föryngring annat än rent lokalt.* Fastmer söker denne författare

orsaken till tallhedarnas föryngringssätt i förhållanden i marken i likhet med vad de svenska undersökningarna givit vid handen.

Med hänsyn till renbetets inverkan på skogen måste man därför, liksom när det gäller inverkan av andra betande djur, å ena sidan taga i betraktande, den skada, de göra, å andra den ekonomiska och sociala betydelse, som hållande av dessa betesdjur medför. Någon undersökning, som kan tillåta ett objektivt avvägande av för- och nackdelarna av renbetet föreligger ännu icke, men klart är, att den skada, som renarna göra, stiger med deras antal per hektar och att när detta antal överskrider en viss gräns, skadan kommer att överväga nyttan. Denna gräns torde dock ej vara nådd med ett djur på 3.5 km².»

Departements-chefen-

Bedömandet av frågan, huruvida man bör upprätthålla det nu gällande förbudet mot skogsrenskötseln i Norrbottens läns kustland och med till buds stående medel utrota den stam av renar, som där finnes, eller huruvida man bör frångå detta förbud och i stället söka leda skogsrenskötseln in i lagliga former, förutsätter givetvis en noggrann prövning av skälen för och emot. Den första fråga, som då möter, är den, huruvida man med hänsyn till menige mans bästa kan anse, att ett verkligt behov föreligger att fortfarande hava möjlighet att i hemtrakten hålla renar. I denna fråga hava förebragts omfattande utredningar. Jag finner på grund av dessa utredningar ådagalagt att frågan har ingen eller endast ringa betydelse för de socknar, som ligga närmast Bottniska viken, men att frågan vinner i betydelse inåt landet och att i flertalet där belägna socknar ett sådant behov, varom jag i det föregående talat, förefinnes. Jag hänvisar i sådant hänseende till vad kommittén härutinnan anfört.

Nästa fråga, som måste besvaras, är den, huruvida trots behovet att bibehålla skogsrenskötseln så starka skäl kunna anföras däremot att man på den grund likväl bör avstå ifrån att tillgodose detsamma på det av kommittén föreslagna sättet. Mot bifall härtill kan i första hand åberopas att densamma varit uttryckligen förbjuden allt sedan tillkomsten av 1898 års renbeteslag och att nämnda förbud ytterligare skärpts genom 1917 års lagstiftning i ämnet. Grunden till ifrågavarande förbud är, såsom av förarbetena till nämnda lagar framgår, den att vederbörande renägare ansetts sakna all rätt att för renskötsel å dessa trakter anlita främmande mark. Härom synes man vid förbudets meddelande hava varit ense. Jag kan icke i allo dela denna mening. Av utredningarna framgår, att skogsrenskötseln i denna del av landet på de flesta håll förekommit sedan mycket gammal tid. Mig förefaller det att man av detta förhållande kan vinna stöd för den meningen att skogsrenskötseln å dessa trakter icke kan sägas sakna all rättsgrund för sin tillvaro. Denna mening är även på sina håll i kustlandet fortfarande livligt omfattad och man ser där i det nu gällande förbudet mot skogsrenskötseln ett av förhållandena å orten icke betingat ingrepp i en sedan gammalt bestående sedvänja, i syfte närmast att från dessa trakter avlägsna en för odlingen förment skadlig hantering. Ett stöd för denna mening ser man i det förhållande att förbudet, ej ens i dess skärpta form, icke någonsin mera allmänt blivit satt i verkställighet. Jag kan för min del icke finna det annat än

välbetänkt, om man, där icke avgörande skäl mot en sådan åtgärd eljest föreligga, upphäver förbudet och därmed bringar lagstiftningen till närmare överensstämmelse med förhållandena, sådana de i följd av en icke helt ogrundad rättsuppfattning gestaltat sig.

Mot bifall till förslaget att tillåta skogsrenskötsel året om å dessa trakter kunna emellertid även åberopas vissa olägenheter, som renskötseln kan komma att medföra för jordbruket. Här liksom å andra trakter, där renar vistas, kan förekomma att renarna sommartid nedtrampa för slåtter avsedda ängar och på höst och förvinter slå ned höet från hässjorna. Nu antydda skadegörelser och deras inverkan på jordbruksnäringen särskilt även å nu ifrågavarande trakter voro under förarbetena till de år 1917 föreslagna skärpningarna i 1898 års renbeteslag föremål för utredning genom sakkunnig person, numera professorn fil. dr Paul Hellström. Denne hade år 1915 att besvara bland annat den frågan, huruvida det kunde anses lända till väsentlig skada för jordbruket på dess nuvarande stadium eller till hinder för en eljest tänkbar utveckling och utbredning av denna näringsgren, att renar (»skogsrenar») i betydande mängd sommartid hölles i trakten. Förra delen av frågan besvarades på det sätt att skadegörelsen å slåtterängarna icke ansåges vara så särdeles omfattande, där icke ett större antal renar samtidigt sloge sig ned på samma plats. Särskilt i Tornedalssocknarna vallades renarna i allmänhet under förra delen av sommaren till fram emot slåttertiden, varvid de så långt det vore möjligt hölles på trakter, som låge mera avlägset från slåtterängarna. Av långt större omfattning vore den skadegörelse, som åstadkommes å höet på utestående hässjor. Om denna skadegörelse kunde det dock med fullt fog sägas, att den lika mycket vore beroende av hemmansägarnas som av renägarnas försumlighet. Inom hela det egentliga skogslandet mötte det inga oöverstigliga svårigheter att på lämpligt sätt skydda höet. Om ängen vore för obetydlig för att uppförandet av en lada skulle vara ekonomiskt, så borde åtminstone ett stängsel omkring höhässjan kunna utan allt för stor uppoffring av tid och kostnad åstadkommas. Den andra delen av frågan eller om skogsrenarna kunde anses utgöra något hinder för en eljest tänkbar utveckling och utbredning av jordbruket besvarades i huvudsak nekande. Hellström anförde i detta sammanhang följande, som, ehuru avsett måhända mera för lappmarkerna, dock är tillämpligt även å en större del av kustlandet:

»Hela det av vår konsulent- och vandringsrättarkår utvecklade arbetet för det norrbottniska jordbrukets höjande är inriktat på att så mycket som möjligt intressera befolkningen för att så småningom övergiva den myr- och skogsängsslåtter, genom vilken den mest kommit i konflikt med renskötseln, och i stället arbeta på att få ersättning för detta foder genom foderproduktion å odlad mark, framför allt å odlade myrmarker. Och detta arbete bedrives med god framgång ej blott i de nedre delarna av länet utan även i lappmarkssocknarna. Även om ängarna i de övre och inre delarna av länet äro av en mera fundamental betydelse för jordbruket än i de nedre, närmare kusten belägna socknarna, så har det dock visat sig, att myrhöet även i lappmarkerna kan med stor fördel ersättas med det foder, som erhålles från

myrodlingarna. En stor svårighet erbjuder visserligen den stora fördyring, som de långa avstånden och de höga frakterna åstadkomma på konstgödseln, men så snart inlandsbanan hinner framdragas även genom Norrbotten, komma dessa svårigheter att förminskas, och i samma mån kommer också jordbruket att mera, än nu är fallet, bli oberoende av den från myrängarna hämtade höavkastningen.

Emellertid får man enligt min uppfattning ej förbise det förhållandet, att ängarna och deras avkastning ännu för lång tid framåt kommer att vara av stor betydelse för de ifrågavarande trakternas primitiva jordbruk. Men till ängarnas skydd behöver man icke därför nödvändigtvis minska renstammen eller förbjuda renskötseln. Minst lika effektivt och för befolkningen i sin helhet mera fördelaktigt torde vara att på lämpligt sätt söka förmå renägarna att bättre än hittilts skett sköta sina renar och hemmansägarna att bättre än hittills skett sköta och skydda sitt hö samt övergå till att ifrån odlad jord mera än ifrån avlägsna slåttermyrar skaffa sig det för kreaturens framfödande nödiga fodret.»

En liknande mening har även, enligt vad jag inhämtat av kommitténs protokoll den 14 juli 1920 vid sammanträde med befolkningen i Över-Torneå socken, yttrats av jordbrukskonsulenten W. L. Wanhainen, som vid sammanträdet anförde bl. a. följande.

Renen vore för en del av befolkningen oumbärlig. Den gjorde om sommaren någon skada, men om vintrarna i allmänhet ingen eller så gott som ingen skada. Skadorna överdrevos i allmänhet. Det borde dock ordnas så, att alla, som lidit skada, finge ersättning därför, och förekommas att renvårdaren kunde slingra sig undan skadeersättning med den invändningen att det icke varit hans renar, som orsakat skada. Erhölles full ersättning för verklig skada, funnes enligt Wanhainens mening intet hinder mot att renarna bibehölles i dessa trakter. De komme under angivna förutsättningar icke att hindra jordbrukets utveckling å orten. Ju mera jordbruket skrede framåt, dess bättre bleve förutsättningarna för renskötseln. Genom ökad odling å hemägorna bleve nämligen jordbruket mindre beroende av skogsslåttern å utängar, och i skogen bleve bättre utrymme för renen. Renarnas antal kunde då ökas och därigenom vinnes större tillgång å kött m. fl. renprodukter.

Det återstår så att bedöma frågan om renarnas inverkan på skogsvården. Härutinnan föreligga två uttalanden från myndigheter. Jag kan icke finna annat än att domänstyrelsen betraktat denna fråga något ensidigt från reglementarisk synpunkt och med överdriven farhåga för menliga konsekvenser. Dess principiella ståndpunkt i fråga om renarnas tillintetgörande av möjligheterna för skogarnas återväxt torde vara på ett övertygande sätt vederlagd genom det på vetenskapliga rön grundade yttrande, som avgivits av statens skogsförsöksanstalt. Jag ansluter mig till detta yttrande och anser följaktligen frågan, huruvida ur skogskulturell synpunkt något avgörande hinder skulle möta mot att bibehålla skogsrenskötseln å dessa trakter, böra besvaras nekande. Domänstyrelsen anför i sitt utlåtande på ett ställe att mot dess principiella syn på saken skulle kunna invändas att renarna vintertiden flyttat genom sådana trakter av landet, där skogskultur i rätt stor omfattning bedrivits sedan en följd av år tillbaka, såsom i Västernorrlands och

söder därom belägna län, utan att från dessa trakter några klagomål över skadegörelse å kulturerna framkommit, men att det då vore att märka, att de renar, som vistats å dylika områden, utgjorts av de nomadiserande lapparnas fjällrenar, vilka alltid hållits samlade och under i allmänhet god bevakning. Sannolikt vore väl också att lapparna, om de blivit uppmärksamgjorda härpå, sökt att undvika sådana trakter, som varit föremål för skogskultur. Jag vill i anledning av detta yttrande till en början erinra om, att skogskultur av det slag, varom är här fråga, nämligen å tallhedarna, längre norr ut icke förekomma i så stor omfattning som söderut, och att från de nordligare trakterna hittills icke försports några allvarligare klagomål över skadegörelse å sådana hedar genom renarna. Jag vill även erinra om, att tallhedarna i stort sett av lapparna uppsökas endast vintertid, medan renarna sommartid i huvudsak hållas å sådana trakter, där det finnes tillgång till gräsbete och dylikt och där svalka mot sommarhettan bättre uppnås, nämligen i granskogsland och å myrängar. Jag vill även mot domänstyrelsen framhålla, att vintertid icke föreligger någon skillnad mellan fjällrenarnas och skogsrenarnas skötsel. Under vintern tillämpas i fråga om båda slagen av djur samma metod eller att renarna i samlad hjord föras från trakt till trakt. Domänstyrelsens yttrande, att skogskulturerna å angivna trakter undgått skadegörelser under renarnas vandringar tack vare den omständigheten att renarna utgjorts av de nomadiserande lapparnas fjällrenar, är följaktligen byggt på en oriktig uppfattning. Kunna fjällapparna, om de vintertid komma till trakter, där skogskulturer bedrivas, genom att uppmärksamgöras å förhållandet, undvika att där anställa skador, torde en sådan försiktighet i lika hög grad kunna uppnås hos de renskötande skogslapparna, därest de i förväg erhålla kännedom om mera ömtåliga trakter. På grund av vad sålunda förekommit i frågan om renarnas inverkan å skogarnas återväxt finner jag ej heller anledning biträda domänstyrelsens yrkande, att skogsrenskötseln av hänsyn härtill borde i lokalt hänseende begränsas till trakterna ovanför den av domänstyrelsen angivna demarkationslinjen. Vad domänstyrelsen i övrigt anfört i fråga om de sociala förhållanden, som skulle betinga ett bibehållande av skogsrenskötseln å ifrågavarande trakter, finner jag icke vara av beskaffenhet att mot den härutinnan i kommitténs betänkande förekommande utredningen vinna beaktande. Jag biträder följaktligen kommitténs förslag att låta länsstyrelsen efter vederbörande kommuns hörande avgöra, i vad mån det å särskilda trakter inom Norrbottens kustland kan vara påkallat att där bibehålla skogsrenskötseln.

Emellertid har länsstyrelsen i Norrbottens län framställt en del erinringar mot enskildheter i kommitténs förslag under 5 §. Styrelsen finner, att stadgandets tillämpning borde i vissa avseenden i lagen begränsas. Styrelsen anser sålunda, att det i enlighet med kommitténs motivering borde i lagrummet tydligt uttryckas att ifrågavarande art av renskötsel borde tillåtas endast där behov förelåge för en större del av befolkningen. Vidare anser styrelsen, att styrelsen borde tilläggas befogenhet att, om sådant vore av förhållandena påkallat, kunna inom den föreslagna tillståndstiden återkalla tillståndet eller

att eljest stadga ytterligare begränsning i fråga om det upplåtna områdets nyttjande för renbete. Det syntes därför av nödig försiktighet påkallat, att koncession endast meddelades att gälla tillsvidare och att länsstyrelsen medgåves rättighet att under tillståndstiden ingripa reglerande i avseende å betesmarkernas nyttjande. För egen del anser jag, att det skulle medföra för stor osäkerhet för vederbörande renägare, därest tillstånd till renhanteringen skulle komma att meddelas tillsvidare, och jag kan fördenskull icke biträda ett sådant förslag. Däremot anser jag länsstyrelsen böra äga befogenhet att med hänsyn till ändrade förhållanden kunna återkalla tillståndet eller under koncessionstiden ingripa reglerande. Jag har låtit detta komma till uttryck genom ett tillägg till förevarande paragraf. Att tillstånd, varom här är fråga, icke bör beviljas annat än då behov föreligger för en större del av befolkningen att hålla renar, finner jag så uppenbart att något särskilt stadgande härom synes mig obehövligt.

Särskilda bestämmelser angående betesområden.

A. För fjällrenskötseln.

Under 5—10 §§ i förslaget till *lag om fjällrenskötsel* hava upptagits vissa särskilda bestämmelser att iakttagas i avseende å de till renbete upplåtna områdena. Kommittén.

5 § motsvarar 28 § i 1898 års renbeteslag. Den lägger i Konungens hand att i enlighet med vad som redan nu gäller kunna av hänsyn till den jordbrukande befolkningen undantaga visst för renbete eljest upplåtet område från lapparnas begagnande mot upplåtande av erforderlig betesmark åt dem å annat håll. Därjämte har i 5 § upptagits en ny bestämmelse, enligt vilken Konungen skall kunna för tillgodoseende även av annat särskilt ändamål undantaga visst område från lapparnas begagnande mot lämplig gottgörelse. I sistnämnda hänseende har man närmast tänkt på företag såsom gruvdrift, järnvägsanläggningar, uppdämningar i vattendrag och dylikt, för vilkas tillkomst, om de kunna tillmätas större betydelse, lapparnas intressen icke gärna få utgöra hinder. 5 §.

Mot 5 § första stycket har av *länsstyrelsen i Norrbottens län* i likhet med kommunalfullmäktige i Jukkasjärvi socken framförts den erinran, att det numera torde befinnas omöjligt att, i stället för område, som ej vidare skulle få av lapparna begagnas, anvisa annat lämpligt område för renskötseln. Till stycket syntes därför böra fogas ett tillägg i syfte att annan gottgörelse må kunna lämnas i den mån sådant finnes skäligt. Yttranden.

Beträffande andra stycket av paragrafen har av länsstyrelsen erinrats, att gottgörelse syntes skola komma att utgå även då det företag, varför mark

ansloges, skulle innebära en direkt fördel för lapparna. Till undvikande härav syntes någon jämkning i formuleringen påkallad.

Liknande yrkande har framställts även av *kommunalfullmäktige i Jukkasjärvi socken*, som dock även haft andra erinringar mot paragrafens andra stycke.

Fullmäktige anföra följande:

Såväl »oundgängligen» som »av större betydelse» böra utgå, då väl Konungen som representant för den största markägaren ej bör bindas av obestämbara inskränkningar vid upplåtelse av dylika slag.

Angående *gottgörelse* kunna vi ej förstå, varför sådan skall utgå, om staten själv behöver mark för ändamål — ex. för järnväg —, varav även lapparna dra nytta. Ej heller anse vi att, om staten upplåter mark för industri — ex. för gruvdrifts behov — större gottgörelse skall lämnas lapparna än som motsvarar *skälig ersättning för det minskade renbetet.* De arrendeavgifter för mark, som staten betingar sig, och vars storlek bestämmes jämväl med hänsyn till jordvärdestegring till följd av järnväg, närhet till gruva o. s. v., böra sålunda i övrigt tillfalla statsverket. Därest staten skall tillgodogöra sig sina malmfyndigheter inom lappmarkerna, torde ej vara lämpligt att binda företagen genom inskränkningar över statens äganderätt till marken.

Angående gottgörelse till lapparna, när *å enskild mark* — ex. genom gruvdrift, uppodling, utflyttning vid skifte o. s. v. — viss mark undandrages renbetet, få vi begära, att, *därest gottgörelse skall utgå,* denna må utgå av statsmedel. Vi anse dock att gottgörelse ej skall utgå.

Departementschefen.

Stadgandet i 5 § första stycket, som upptagits från gällande renbeteslag, är tillkommet i den jordbrukande befolkningens intresse och avser att bereda möjlighet att kunna avlysa renskötseln å områden, där densamma är synnerligen betungande för denna befolkning. Stadgandet är i denna del tillämpligt inom sedvaneområdet i dess helhet, men torde för de renskötande fjällapparna, vilka under den tid av året, då ägorna äro mest utsatta för skadegörelse genom renar, uppehålla sig ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, äga praktisk betydelse i huvudsak endast för de sålunda angivna trakterna. Stadgandet utgör ett yttersta medel till skydd för jordbruksnäringen, som torde komma att tillgripas, först sedan det visat sig att berättigade intressen hos den jordbrukande befolkningen icke kunna på annat sätt tillvaratagas.

Vad beträffar senare delen av stadgandet i 5 § första stycket, som föreskriver, att åt lapparna skall beredas kompensation för mistad betesmark å annat håll, torde det icke vara fullt riktigt, såsom länsstyrelsen i Norrbottens län erinrat, att det skulle vara omöjligt att tillämpa nämnda föreskrift. Visserligen låter det sig på många håll med hänsyn till föreliggande omständigheter praktiskt taget icke göra att anvisa lapparna andra betesmarker. Sålunda torde trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen knappast erbjuda möjlighet därtill. Emellertid kan stadgandet tänkas komma att vinna tillämplighet utanför nyss angivna trakter. Ehuru således stadgandet i viss mån är begränsat i sin praktiska tillämplighet, finner jag

dock icke lämpligt att vidtaga någon ändring i detsamma, så mycket mindre som stadgandet, från lapparnas sida sett, städse betraktats såsom en särskild garanti för dem mot att icke berövas något av sina sedvanliga betesmarker.

Stadgandet i 5 § andra stychet utgör, såsom redan antytts, en nyhet. Man har genom detta stadgande velat uttala den grundsatsen att de renskötande lapparna icke, såsom på sina håll ännu göres gällande, äga anspråk på oinskränkt förfoganderätt över de åt dem upplåtna områdena, utan att deras liksom andras intressen böra stå tillbaka, då det gäller det allmännas bästa. Man har dock ansett, att lapparnas intressen icke böra vika annat än då det föreligger ett trängande behov att tillgodose ett särskilt ändamål av större betydelse. Stadgandet har av kommittén givits sådan avfattning att gottgörelse till synes skulle utgå för område, som undantages, var helst detsamma vore beläget inom sedvaneområdet. Avsikten torde emellertid hava varit att begränsa dess tillämplighet härutinnan till trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen. Jag har i enlighet härmed låtit vidtaga erforderlig ändring i detsamma. Då här talas om gottgörelse åt lapparna, har man tänkt sig gottgörelse i kontanter att ingå i lappfonderna. Beträffande denna gottgörelse vill jag tillägga följande:

Nyssnämnda trakter äro, såsom tidigare erinrats, avsedda i första hand för de renskötande lapparna. Hittills hava dessa, endast då det varit fråga om upplåtelser enligt 31 § renbeteslagen, ansetts böra beredas kompensation, och denna har gottgjorts dem på det sätt att arrendeavgifterna ingått till vederbörande lappfond. När det gällt stora företag däremot, såsom riksgränsbanan eller gruvindustrien i Kiruna och dylikt hava lapparna fått finna sig i att bliva avhända betydliga arealer betesmarker eller att eljest vidkännas avsevärda hinder och svårigheter i sin näring, utan att på något sätt erhålla kompensation härför. Visserligen kan häremot invändas, att staten i andra hänseenden är frikostig mot lapparna och att sålunda det ena kan uppväga det andra. Jag anser det dock vara av betydelse att hava ett uttryckligt stadgande om att de renskötande lapparna för intrång, vare sig genom allmänna eller enskilda företag, å sådana marker, vilkas nyttjande blivit dem i lag tillförsäkrat, skola erhålla något vederlag.

Uppenbart är att vederlaget icke kan omfatta all den avkastning, som utvinnes av det undantagna området. Vederlaget bör hållas inom rimliga gränser. Det bör enligt min mening utgå väsentligen efter de grunder, som antytts i det av kommunalfullmäktige i Jukkasjärvi socken avgivna yttrandet och, där intrånget vållas av enskild man, erläggas av honom.

Denna paragraf motsvarar med vissa redaktionella jämkningar 29 § i 1898 års renbeteslag. *6 §.*

Stadgandet avser att i sådana trakter, där samfärdsel äger rum efter renskjuts, tillgodose dragrenarnas behov av föda under själva färden samt så länge besöket å kyrkoplats, tingsställe, marknadsplats eller annan därmed jämförlig ort varar. Jag har häremot icke någon erinran

7 §. Denna paragraf motsvarar i moderniserat skick 33 § i 1898 års renbeteslag. Den avser att bereda möjlighet att, där godvillig överenskommelse med enskild markägare icke kan träffas, genom expropriation åtkomma för vissa angivna ändamål erforderlig mark eller nyttjanderätt till sådan mark.

Yttranden. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anför, att det understundom, då vägar eller broar för lapparnas behov måste anläggas över enskilt område visat sig svårt att komma till rimlig uppgörelse med markägaren. Dylika fall omfattades icke av den allmänna expropriationslagens bestämmelser. Det vore därför önskvärt om paragrafens tillämpningsområde erhölle en för nyssnämnda ändamål erforderlig utvidgning.

Från annat håll har yrkats tillägg till paragrafens första stycke av orden »dock utan kostnad för markägaren».

Departementschefen. Vad länsstyrelsen erinrat synes mig vara befogat, och jag har vidtagit härav betingade ändringar i paragrafen. Beträffande vad i övrigt erinrats finner jag det följa av allmänna regler, att ersättning åt enskild markägare i ty fall skall utgå. Erinringen bör således här icke föranleda någon åtgärd.

8 §. Denna paragraf motsvarar i omarbetat skick 6 § första stycket i gällande renbeteslag och avser renbetestrakternas fördelning i särskilda betesområden mellan de olika lappbyarna. Möjlighet till sådan fördelning har hittills funnits endast beträffande sommarbeteslanden, men har nu utsträckts att kunna omfatta även vinterbeteslanden.

Kommittén. Kommittén anför:

Ehuru fjällapparna som bekant under vissa tider av året, huvudsakligast vintertid, uppehålla sig med sina renar nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen, äger dock Konungens befallningshavande enligt gällande renbeteslag, 6 §, att för de särskilda lappska samfälligheterna fastställa bestämda betesområden, lappbyar, i stort sett endast beträffande trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen. Det har emellertid visat sig föreligga behov av att kunna utsträcka lappbyområdena till att omfatta även vinterbeteslanden. Det har nämligen förekommit att å sådana marker en lappby undanträngt en annan. Möjlighet har därför ansetts böra finnas att även under vintern kunna upprätthålla skillnaden mellan lappbyarnas betesområden. På grund härav har kommittén tillagt Konungens befallningshavande befogenhet i sådant hänseende.

Yttranden. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har följande uttalande:

På sätt framgår av protokollen vid sammanträdena för lapparnas hörande hava dessa överallt ställt sig en smula skeptiska gentemot avgränsningen av vinterbeteslanden men icke velat motsätta sig att länsstyrelsen tillägges befogenhet att vidtaga dylik avgränsning »i den mån så prövas möjligt och lämpligt».

Länsstyrelsen har icke något att erinra mot den föreslagna lydelsen av 8 §, därvid länsstyrelsen förutsätter att uttrycket »i den mån så prövas möjligt och lämpligt» innefattar befogenhet för länsstyrelsen att fastställa gränserna att gälla endast för viss tid, som prövas lämplig.

Domänstyrelsen håller för nödvändigt, att gränser beträffande vinterbeteslanden alltid skola fastställas, enär de lapparna tillagda särskilda förmånerna av dem skola få åtnjutas och utnyttjas endast inom de särskilda lappbyområdena. Enligt styrelsens mening torde nämligen, om viss rätt endast må utnyttjas inom visst område, vara för vederbörande omöjligt att kunna begagna sig av densamma, om området icke blivit å marken tydligen begränsat. Olägenheterna av ett medgivande att vinterbeteslanden icke skulle behöva fastställas inom bestämda gränser, komme att ytterligare framhållas i ett annat sammanhang, nämligen beträffande lapparnas rättigheter till jakt och fiske.

Kommunalstämman i Junosuando socken har yrkat införande av en bestämmelse, att vid fastställande av gränser för särskilda lappbyområden yttrande skall inhämtas från resp. kommuner.

Den uppfattning angående länsstyrelsens befogenhet med avseende å stadgandets praktiska handhavande, som kommit till synes i länsstyrelsens i Norrbottens län yttrande, står enligt min mening i god överensstämmelse med stadgandets innebörd i övrigt. Departementschefen.

En ändring av ifrågavarande stadgande i den riktning, som föreslagits av domänstyrelsen, eller att det måtte föreskrivas att å vinterbeteslanden gränser mellan lappbyområdena alltid skola fastställas, kan jag icke finna varken nödvändig eller lämplig. Enligt min mening bör det, såsom även stadgandet är tänkt, överlämnas åt vederbörande länsstyrelse att härutinnan handla efter föreliggande omständigheter å de särskilda trakterna. Den farhågan att vederbörande lapp, för den händelse gränser för hans lappbyområde icke blivit fastställda, skulle sväva i ovisshet om, var han ägde utnyttja sina rättigheter, torde kunna förekommas på det sätt att det medgives länsstyrelsen befogenhet att för olika lappbyar fastställa gemensamt betesområde. Jag har i enlighet härmed vidtagit erforderlig ändring i paragrafen.

Huruvida före fastställandet av gränser för de särskilda lappbyområdena yttrande bör inhämtas från vederbörande kommuner, är en fråga, som jag anser böra ankomma på länsstyrelserna att i varje särskilt fall avgöra. Jag saknar nämligen anledning antaga annat än att länsstyrelserna komma att, även utan särskild föreskrift, anskaffa all den utredning, som för ärendets avgörande kan erfordras.

Denna paragraf ansluter sig till stadgandet i 6 § andra stycket i gällande renbeteslag, men har erhållit en avfattning, som medger länsstyrelse att tillmötesgå förekommande behov av att överskrida lappbyområdes gräns. Enligt vad kommittén under ifrågavarande paragraf anfört torde dylikt medgivande kunna lämnas antingen generellt i byordning, när behovet är av mera stadigvarande natur, eller ock meddelas för särskilt fall. 9 §.

Förevarande stadgande har godtagits av alla, som hörts i ärendet, och föranleder ingen erinran från min sida. Jag biträder även vad kommittén anfört angående stadgandets tillämpning. Departementschefen.

10 §. 1 mom. av denna paragraf motsvarar 7 § i gällande renbeteslag, varemot 2 mom. är nytt. Stadgandet är en ordningsföreskrift till förekommande av trängsel och andra olägenheter inom de särskilda lappbyområdena.

Kommittén. Kommittén gör under denna paragraf följande uttalande:

Det har på sina håll inträffat, att lappar utan att inhämta tillstånd av Konungens befallningshavande flyttat från ett lappbyområde till ett annat och kvarstannat därstädes till förfång för lapparna å sistnämnda område. I saknad av annan påföljd för ett dylikt självrådigt förfarande är i bästa fall böter och då Konungens befallningshavande icke ägt befogenhet att tvångsvis återföra renarna, har detta tillstånd kunnat fortfara under åratal. Kommittén har till undanrödjande av ett dylikt uppenbart missförhållande genom ifrågavarande stadgande utrustat Konungens befallningshavande med erforderliga tvångsmedel. Motsvarande stadgande återfinnes för övrigt för ett liknande fall i 43 § 2 mom. andra stycket.

Såsom förevarande § liksom motsvarande § i lagen om skogsrenskötsel avfattats, föreligger intet formellt hinder mot att fjällapp må kunna överflyttas till skogslappby eller skogslapp till fjällappby. Kommittén vill emellertid i detta sammanhang erinra att, då en ökning av skogsrenskötseln ur många och nära till hands liggande skäl icke är önskvärd, Konungens befallningshavande synas böra iakttaga den allra största varsamhet, om fråga i något undantagsfall skulle uppkomma rörande tillstånd för fjällapp att med sina renar övergå till skogsrenskötsel.

Yttranden. Mot 1 mom. av ifrågavarande stadgande har icke förekommit någon anmärkning i de avgivna yttrandena.

Vad i 2 mom. föreskrivits har bland lapparna i Karesuando socken till en början ansetts något strängt, men slutligen medgivits vara både rättvist och lämpligt. Å andra håll hava lapparna icke haft något att erinra mot detsamma, utan tvärtom framhållit att olovlig flyttning från ett lappbyområde till ett annat borde på det kraftigaste beivras.

I övriga yttranden har från enstaka håll yrkats, att föreläggandet att återflytta borde ske vid *verkande* vite.

Departementschefen. Jag godtager förevarande paragraf sådan densamma föreslagits av kommittén och biträder även vad kommittén anfört i fråga om dess tillämpning.

B. För skogsrenskötseln.

1. Skogslappar med huvudvisten inom lappmarken.

6 §. Departementschefen. Denna paragraf motsvarar 5 § i lagen om fjällrenskötsel. Lagrummet har dock erhållit en något annan avfattning än sistnämnda paragraf. Såsom av utredningen angående lapparnas förhållanden framgår, är skogsrenskötseln i förhållande till fjällrenskötseln att betrakta såsom i viss mån av sekundär betydelse. Stundom uppkommer nu vintertid en viss konkurrens om betesmarkerna mellan skogslappar och fjällappar. I de norra lappmarkerna, där skogsrenskötseln på sina håll drives upp emot fjällgränsen, förekomma också ej

sällan intressekonflikter av annat slag mellan olika grupper av lappar, i det att skogslapparnas renar sommartid använda sig av och nedtrampa lavbeten, som fjällapparna vintertid behöva för sina renar. I detta sammanhang är även att märka att skogsrenskötseln på en del håll visat ansatser att tränga undan fjällrenskötseln från trakter, där den sistnämnda tidigare varit förhärskande. På grund av de erfarenheter, som sålunda föreligga, och med hänsyn till att fjällrenskötseln torde hava större framtidsutsikter än skogsrenskötseln och även, såsom förut framhållits, avgjort har större betydelse än den sistnämnda, har man ansett att, där intressekonflikter förekomma, skogsrenskötseln bör stå tillbaka för fjällrenskötseln. Lagrummet har därför försetts med ett tillägg i syfte att tillvarataga fjällapparnas intressen.

Lagrummet har emellertid även i ett annat avseende erhållit en från motsvarande stadgande i lagen om fjällrenskötsel avvikande avfattning, i det att, för den händelse med tillämpning av ifrågavarande stadgande skogsrenskötsel blivit avlyst å något visst område, man icke ansett påkallat att bereda vederbörande lappar kompensation i betesmarker å annat håll eller att eljest, såsom i liknande fall föreslagits beträffande fjällapparna, stadga vederlag för intrång i betesmarkerna att ingå till vederbörande lappfond. Man har härvid liksom då man bestämde skogslapparnas betesområden tillämpat den å erfarenheten grundade uppfattningen att skogsrenskötseln, som bland 2,355 skogslappar bedrives av endast 484, av vilka den övervägande största delen, minst 75 % med renskötseln förenar annat yrke, huvudsakligen jordbruk, betecknar en långt fortskriden utveckling i riktning mot ett fullständigt uppgående huvudsakligen i jordbruksnäringen. Med denna uppfattning, som i lagförslaget gjort sig gällande även i andra hänseenden, såsom vid ordnandet av bosättningsfrågan, där man särskilt velat gynna skogslapparnas övergång till jordbrukare, har man icke ansett lämpligt att föreslå bestämmelser, som kunna motverka en sådan utveckling. Därtill kommer att skogsrenskötseln såväl sommar- som vintertid bedrives huvudsakligen nedom odlingsgränsen eller således i trakter, där odlingen med fog kan göra anspråk på att äga företräde framför skogsrenskötseln.

7—10 §§.

Dessa paragrafer motsvara 6, 8, 9 och 10 §§ i lagen om fjällrenskötsel och äro med dem likalydande. De föranleda utöver vad i motsvarande sammanhang anförts ingen erinran.

Ej upptagen §.

Under 7 § i lagen om fjällrenskötsel har från gällande renbeteslag upptagits ett stadgande, enligt vilket Konungen för tillgodoseende av de renskötande fjällapparnas behov av betesmark och dylikt må förordna om expropriation av enskild man tillhörig jord m. m. Av skäl, som tidigare anförts, har man icke ansett lämpligt att i lagen om skogsrenskötsel införa ett motsvarande stadgande. Häremot har varken från lapparnas sida eller från annat håll framställts någon anmärkning, och jag har även för egen del intet att erinra i detta avseende.

2. Skogsrenskötseln nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län.

De särskilda bestämmelser angående betesområden för skogsrenar, som i lagen om skogsrenskötsel upptagits under 7—10 §§, äga motsvarande tillämpning å skogsrenskötseln nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. 6 § däremot är, såsom för övrigt framgår av dess avfattning, icke tillämplig å nu ifrågavarande trakter. Där ankommer det på länsstyrelsen jämlikt 5 § i lagen om skogsrenskötsel att vid koncessionens meddelande eller därefter under koncessionstiden taga vederbörlig hänsyn till förhållandena.

Yttranden. Vid 7 § har av *kommunalstämman i Junosuando* yrkats, att renar icke under någon tid av året måtte tillåtas beta på närmare avstånd från byområde än 3 km., enär eljest betesmöjligheterna för de kreatur, som ägas av byinvånarna, komme att inskränkas.

Departementschefen. Jag anser, att ifrågavarande yrkande berör en fråga, som det enligt min mening redan på grund av 5 § i lagen om skogsrenskötsel ankommer på länsstyrelsen att pröva i sammanhang med de övriga frågor, som äro att avgöra vid fastställande av villkoren för utövande av skogsrenskötsel å dessa trakter, och finner detsamma därför icke i detta sammanhang böra föranleda någon åtgärd. I den mån yrkandet kan avse fjällrenskötseln eller skogsrenskötseln, som avses i 4 §, finner jag detsamma även därutinnan icke föranleda någon åtgärd, då det jämväl i dessa fall ankommer på länsstyrelsen att träffa avgörande efter föreliggande omständigheter.

Betestider.

11 §. Med avseende å nyttjandet av de betesområden, som i det föregående behandlats, gälla alltefter områdenas belägenhet och även av andra orsaker olika tidsbestämmelser. En del områden må nyttjas under hela året, en annan del endast under vintern. Bestämmelserna härutinnan äro meddelade i 11 § i de båda lagförslagen.

A. För fjällrenskötseln.

Gällande lag. Jämlikt 1 § i gällande renbeteslag äro de renskötande lapparna berättigade att *under varje tid av året* uppehålla sig med sina renar dels *ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen* dels ock *nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna* å sådan mark, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilda, vid avvittringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. De äro därjämte berättigade att *under månaderna oktober—april* uppehålla sig dels å *annan mark inom lappmarkerna än nyss sagts* så ock å sådana *trakter utanför lappmarkerna* och *utanför renbetesfjällen*, vilka lapparna efter gammal sedvana besökt, för så vitt icke avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att uppehålla sig där under annan tid av året, eller ock ovanliga väderleks-

förhållanden nödga till tidigare flyttning om hösten eller hindra återflyttning om våren.

Kommittén har ifråga om betestiderna icke föreslagit någon egentlig ändring i gällande bestämmelse, utan endast hemställt om vissa jämkningar, närmast föranledda därav att dessa bestämmelser numera uppdelats på två särskilda lagar. Kommittén anför: Kommittén.

Vad angår trakterna ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt inom renbetesfjällen i Jämtlands län utgår stadgandet ifrån att dessa trakter alltjämt äro att betrakta som fjällapparnas egentliga hemvist och att dessa där skola äga uppehålla sig under varje tid av året med sina renar. I 11 § 3 mom. har kommittén dock uttryckligen lagt i Konungens befallningshavandes hand att i fråga om tiden för fjällapparnas vistelse därstädes ävensom beträffande omfattningen av betesrättens utövning göra vissa inskränkningar. Tillägget innefattar emellertid ingen egentlig nyhet, utan är i huvudsak endast ett förtydligande av gällande bestämmelser. Redan nu ankommer det på Konungens befallningshavande jämlikt 9 § renbeteslagen att meddela föreskrifter angående ordningen för renskötselns bedrivande å ifrågavarande trakter, och har Konungens befallningshavande med stöd av sistnämnda lagrum på sina håll utfärdat bestämmelser i förevarande hänseende. Sålunda har Konungens befallningshavande i ett flertal byordningar i syfte att för tider med ogynnsamma betesförhållanden reservera betesmarker för renarna, s. k. besparingsområden, bestämt, att betning icke får förekomma därstädes annat än under hastig genomflyttning. Vidare har Konungens befallningshavade likaledes i ett flertal byordningar till skydd för renarnas vår- och höstbetesmarker föreskrivit, att fjällapparna å bestämd tid under hösten skola med sina renar befinna sig nedanför en viss angiven geografisk linje samt att denna linje på uppflyttningen till fjällen om våren icke får överskridas före en bestämd dag. I liknande syfte har Konungens befallningshavande i förslaget uttryckligen tillagts befogenhet att, då sådant av förhållandena påkallas, även kunna påbjuda, att betning av renar inom viss trakt må äga rum endast i begränsad omfattning.

— —

I huvudsaklig anslutning till vad nu gäller har kommittén i sitt förslag begränsat rätten för fjällapparna att beta sina renar nedanför odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen till månaderna oktober—april, där icke särskilda förhållanden föreligga, som närmare angivas i 11 § 2 mom.

Förslaget innebär, såsom i den allmänna motiveringen antytts, endast en oväsentlig avvikelse från gällande rätt. Jämlikt 1 § 1 mom. i 1898 års renbeteslag, som ju har avsende såväl å fjällappar som skogslappar, äga lapparna att även under månaderna maj—september uppehålla sig å vissa områden nedanför odlingsgränsen, nämligen å sådan mark, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilda, vid avvittringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. Denna bestämmelse saknar i stort sett praktisk betydelse för fjällapparna. Enligt vad kommittén inhämtat föreligger nämligen intet behov för dem att annat än under vissa ogynnsamma väderleks- och betesförhållanden vistas nedanför odlingsgränsen å annan tid än under månaderna oktober - april, och ifrågavarande lappar hava även för egen del i allmänhet plägat iakttaga dessa tider. På grund härav och för att åstadkomma tillbörlig reda i fjällapparnas och skogslapparnas betesförhållanden har kommittén i 11 § 2 mom. begränsat tiden för vistelsen därstädes på sätt som skett.

Även beträffande trakterna nedanför odlingsgränsen och utanför renbetes-

fjällen har Konungens befallningshavande av kommittén tillagts befogenhet att meddela särskilda föreskrifter beträffande betesområdenas nyttjande, närmare angivna i 11 § 3 mom. av förslaget.

Yttranden.

Lapparna hava icke framställt någon erinran mot vad i förevarande hänseende föreslagits. Vad angår stadgandet under 11 § 2 mom. hava lapparna i Norrkaitums lappby förklarat att de förutsatte att närmare bestämmelser angående besparingsland komme att införas i byordningarna.

Även i ärendet hörda myndigheter hava godtagit ifrågavarande paragraf.

Från den bofasta befolkningens sida hava framställts åtskilliga erinringar avseende den tid, då lapparna skola äga att vistas nedanför odlingsgräsen samt utanför renbetesfjällen.

Kommunalstämman i Junosuando socken har sålunda beträffande 11 § 2 mom. yrkat, att betesrätten måtte begränsas till månaderna januari—april, emedan en utökning av betesrätten under månaderna oktober—december skulle medföra att kraven på skadestånd för förstörd gröda skulle komma att ökas, eftersom naturförhållandena unde dessa månader hindrade jordägaren att hemforsla grödan.

Kommunalfullmäktige i Jokkmokks socken anse av samma skäl som nyss anfört att beträffande 11 § 2 mom. betestiden bör begränsas till månaderna november—april. Samma yrkande har framstälits av *kommunalstämman i Hotagens socken.*

Departementschefen.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår, har kommitten bibehållit de renskötande fjällapparna vid dem nu tillkommande rättighet att under varje tid av året uppehålla sig med sina renar å trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen samt ej heller beträffande trakterna utanför renbetesfjällen föreslagit ändring i nu gällande lag. Däremot har kommittén vidkommande trakterna nedom odlingsgränsen föreslagit den ändringen, att vissa områden inom lappmarkerna, som nu äro upplåtna till begagnande såväl sommar- som vintertid, hädanefter i regel skola vara undantagna från begagnande under sommaren. Då den sålunda föreslagna begränsningen allenast innebär ett i ordningens intresse påkallat stadfästande av hittills tillämpad praxis och något behov från lapparnas sida i realiteten icke föreligger att nyttja ifrågavarande trakter sommartid, ansluter jag mig till kommitténs förslag härutinnan.

Från vissa håll bland den bofasta befolkningen har yrkats att tiden för lapparnas vistelse nedom odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen, som nu föreslagits lika för samtliga här ifrågavarande trakter till månaderna oktober—april, måtte begränsas och hava härutinnan framställts olika förslag. Jag vill då här till en början erinra om, att frågan om lapparnas flyttningstider ingående behandlats under förarbetena såväl till 1886 års renbeteslag som till nu gällande renbeteslag.[1]

[1] Se kommittérades betänkande den 25 augusti 1883 sid. 64—71 samt sid. 82—84, Högsta domstolens protokoll den 21 november 1884, Kungl. Maj:ts proposition den 11 december 1885 nr 2, särskilda utskottets utlåtande den 2 april 1886 nr 1 och riksdagens skrivelse den 5 maj 1886 nr 49.

Se vidare kommitterades betänkande den 27 maj 1896, Kungl. Maj:ts proposition den 8 februari 1898 nr 56, lagutskottets utlåtande den 3 maj 1898 nr 84 och riksdagens skrivelse den 13 maj 1898 nr 132.

1883 års kommitterade samlade från spridda urkunder då gällande bestämmelser angående lapparnas rättigheter och upptogo i fråga om lapparnas rätt att vistas å någon trakt för att där idka renskötsel i sitt förslag under 1 § samma regler, som innehöllos i dessa urkunder, regler, vilka sedermera i allt väsentligt upptagits oförändrade i 1886 och 1898 års renbeteslagar. Såvitt nu är i fråga, gällde redan före 1886 års lag, att lapparna skulle äga vistas nedom odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen under tiden oktober—april. Emellertid var vid behandlingen av denna fråga även tal om att begränsa lapparnas vintervistelse å nu ifrågavarande trakter med en eller annan månad. Särskilda utskottet vid 1886 års riksdag anförde härutinnan bland annat följande:

Det har inom utskottet varit ifrågasatt, att från den i 1 § såsom vintertid (= oktober—april) betecknade del av året skulle uteslutas månaderna oktober och november, men att därtill skulle läggas maj månad. Vad angår de två förstnämnda månaderna, har man ansett deras uteslutning vara nödig, emedan de bofasta i vissa trakter i Västerbottens läns lappmarker då ännu icke skulle hava hunnit hemföra höet från sina icke inhägnade utängsslåtter. Men utom det att dels den befarade olägenheten härav blivit i lagförslaget förebyggd därigenom, att ersättningen för skada å utestående hö på sådana slåtter gjorts beroende därav, att hässjorna och stackarna, vari höet uppsamlats, blivit inhägnade, dels maj månad, varunder växtligheten just börjar komma sig för, icke lärer böra inbegripas i den tid, då renar skola få beta å enskildas ägor, så låter sig icke lämpligen göra att bestämma vintertiden annorlunda i denna lag än i internationella lagen (= förordningen den 6 juni 1883 angående de lappar, som med renar flytta emellan konungarikena Sverige och Norge), varigenom norska lappar skulle komma att här i landet äga renbetesrätt å tid, då de svenska saknade den.

Jag vill här erinra, att i den nu gällande konventionen mellan Sverige och Norge, med ett i detta sammanhang oväsentligt undantag, den tid, då norska lappar äga rätt till renbetning i Sverige, fortfarande omfattar månaderna oktober—april.

Flertalet av *1896 års kommitterade* upptogo i sitt förslag under 1 § viss begränsning av tiden för betesrättens utövning å trakterna nedom odlingsgränsen och utanför renbetesfjällen, i det de med avseende å annan mark inom lappmarkerna än renbeteslanden ävensom beträffande trakterna utom lappmarkerna och renbetesfjällen bestämde betestiden i Norrbottens län till månaderna oktober—april, men i annat län till månaderna november—april. Skälet härtill var det att, enligt vunna upplysningar, höstflyttningarna i Jämtlands län i regel icke skulle äga rum förrän i november och inom Västerbottens län mera allmänt påyrkats, att den då bestämda tiden för lapparnas flyttning ned å enskildas ägor måtte framskjutas, och detta därjämte ansågs kunna ske utan men för lapparna.

Ordföranden bland nyssnämnda kommitterade, presidenten von Steyern var av skiljaktig mening och ansåg sig icke kunna biträda förslaget att med oktober månad inskränka den tid, under vilken lapparna skulle få utöva dem tillkommande sedvanerätt att vintertiden flytta på enskildas marker nedom odlingsgränsen i Västerbottens län och utom renbetesfjällen i Jämtlands län. Han yttrade:

Vad Härjeådalen beträffar, har det oemotsagt uppgivits, att flyttningarna där aldrig begynt förrän i mitten av november (prot. sid. 5). Ändringen är således för dessa trakter utan all betydelse, om det ock måste medgivas, att något hinder för dess genomförande på samma trakter icke förefinnes.

Inom norra delen av Jämtlands län äro förhållandena annorlunda. Renbetesfjällen äro där enligt lappfogdens uppgift beväxta huvudsakligen med gräs men sparsamt med renmossa. När gräsbetet med september månad upphör, och renmossan, som då måste tillgripas, tryter, helst när stark isbildning på fjällen gör den för renarna oåtkomlig, hava lapparna, särskilt från Hotagens skattefjäll, varit nödsakade att redan i början av oktober flytta till de närmast belägna skogstrakterna. De hava därför förklarat det icke vara möjligt att bestämma en senare flyttningstid än den 1 oktober. Häri hava samtliga vid sammanträdet i Föllinge närvarande kommunalombud instämt; de hava varit ense därom, att det icke kunde förmenas lapparna, åtminstone från vissa fjäll, att flytta redan den 1 oktober (prot. sid. 35). För denna del av länet har således kommitterades förslag den betydelse, att det skulle beröva lapparna en förmån, som allmänt erkänts vara för bedrivande av deras näring nödvändig, för att bereda de bofasta en förmån, på vars åtnjutande de uttryckligen förklarat sig icke göra något anspråk. Det kan ej med fog sägas, att de bofasta avgivit denna förklaring utan att närmare göra sig reda för dess innebörd. De underläto icke att vid tillfället framhålla, att de ledo åtskillig skada av renarna under oktober månad, men de medgåvo tillika, att skadan endast gällde bärgat, i stackar och hässjor utestående hö, och att den skulle förekommas, om det bleve regel, att höet förvarades i lador. Detta mål uppställde de bofasta därför såsom mer eftersträvansvärt än uppskovet med lapparnas flyttning, och de hoppades vinna det genom bidrag till ladors uppförande från jämtländska renbetesfjällens skogsfond. Denna hemställan hava kommitterade nu i sitt betänkande understött. Blir resultatet härav, att höet i allmänhet inom de delar av Jämtlands län, som vintertiden besökas av lappar, kommer att förvaras i lador, är detsamma fullständigt skyddat redan före den 1 oktober, och all anledning saknas då att förmena lapparna att komma vid den tiden. Skulle åter avsikten ej vinnas, bleve under den av kommitterade föreslagna lagstiftning lapparnas belägenhet i dessa trakter ganska svår. Med förbudet för lapparna att under oktober månad beträda enskild mark skulle nämligen, enligt kommitterades förslag i renbeteslagens 15 §, följa ovillkorlig skyldighet att ersätta all skada, som under nämnda månad skedde å utestående bärgat hö, och detta ehuru, enligt samma §, höstackarna ej skulle behöva vara inhägnade förr än den 1 november. Under oktober månad således, då även vid ganska normala förhållanden, på vilka det av kommitterade åberopade stadgandet om ovanliga väderleksförhållanden icke äger tillämplighet, renarna ej kunna hållas kvar å de på renmossa fattiga fjällen, utan, följande en naturlig drift, söka sig ned till skogslandet, bliva lapparna ovillkorligen ersättningsskyldiga för all skada, som sker å de överallt utestående öppna höstackarna. En sådan lagstiftning är så föga ägnad att stifta frid mellan lappar och bofasta, att den fastmer skulle framkalla nya tvister och mångfaldigt ökade skadeersättningsanspråk.

Från Västerbottens län hava visserligen yrkanden om senare höstflyttning framkommit, ehuru icke enhälligt (prot. sid. 64). En socken, Dorotea, har uttryckligen förklarat sig icke önska någon förändring (prot. sid. 76). Ej heller inom Åsele socken synes sådan, att döma av det vid sammanträdet i Lycksele närvarande ombudets anförande, anses nödig. De övriga socknarna hava uttalat sins emellan stridiga önskningar, i det några nöjt sig med den 15 oktober, andra fordrat den 1 december, emedan först då allt hö kunde

vara hemfört till gårdarna. Å lapparnas sida har uppgivits, att de under vissa år redan vid Mikaelitiden, men vanligen först i medlet eller slutet av oktober, plägade överskrida odlingsgränsen, att under sådana år, då mycken snö fölle och isskorpa tidigt bildade sig i fjällen, det vore för lapparna nödvändigt att kunna lämna dessa redan vid Mikaelitiden, och att ändring i tiden för höstflyttningen således icke vore möjlig.

I detta län gäller frågan icke kustsocknarnas intresse, ty till kustlandet komma lapparna redan nu icke förr än i december. Frågan är således endast den, huruvida till förmån för nybyggarna inom lappmarken nedanför odlingsgränsen intrång skall göras i lapparnas flyttningsrätt. Skola fjällapparna, vilka för lång tid av året redan undanträngts från detta område, där de förut oinskränkt härskat, nu genom lagstiftningens medverkan ytterligare kringskäras i utövningen av en rätt, av vilken de synas vara i verkligt behov, borde för en sådan lagstiftningsåtgärd åtminstone kunna bjudas kraftiga skäl. Kommitterade hava inskränkt sig till att förklara, att de funnit förändringen önskvärd från de bofastas synpunkt. För min del skulle jag snarare vilja kalla den överflödig ur de bofastas synpunkt, därest kommitterades förslag i övrigt komme att godkännas. Det är ostridigt, att även i dessa trakter den skada, som renar i oktober månad kunna förorsaka, träffar endast utestående hö. Till dess skyddande hava kommitterade här liksom i Jämtlands län föreskrivit uppförande av lador, och detta med all utsikt till framgång. Konungens befallningshavande i länet yttrar nämligen i sitt av kommitterade åberopade utlåtande angående förändrad lagstiftning för lapparna: »Överallt inom lappmarken finnes tillräcklig tillgång på virke för att uppföra lador, vilka bliva föga dyrare än hässjor. Det är, för att använda ett milt uttryck, endast bristande företagsamhet, som gör att den bofasta befolkningen fortfarande begagnar sig av hässjor och icke uppför lador.» Skulle emellertid någon trakt inom lappmarken finnas, där lators uppförande bleve för kostsamt, hava kommitterade för sådan trakt föreskrivit uppsättande kring stackar och hässjor av fullt skyddande stängsel, vilket dock i Västerbottens läns lappmark, i motsats till vad som föreslagits för Jämtlands län, skulle vara färdigt i sammanhang med slåttern, d. v. s. i regeln under september månad. I dessa trakter skall alltså, om lagen åtlydes, allt hö, som är av något värde, vara genom de bofastas egen åtgärd fullständigt skyddat före den 1 oktober. Det gräs, som efter den tiden växer eller ligger slaget på marken, torde vara av den beskaffenhet, att det ej förtjänar något skydd. Vartill det under sådana förhållanden skulle gagna att förbjuda lapparna att flytta före den 1 november, är jag ej i stånd att inse. Ej ens den bofaste, som försummat åtlyda lagen, kan av förbudet hämta något verkligt gagn. Han skulle kunna göra det, om det vore honom möjligt att under oktober månad från utängsslåtterna hemföra sitt ohägnade hö till gården. Men efter allas sammanstämmande vittnesbörd kan detta i någon nämnvärd utsträckning ske först sedan kärr och myrar tillfrusit, d. v. s. i november och december. Yrkandet att få tiden framflyttad till den 1 december, kan man därför förstå; att stanna vid den 1 november förefaller däremot ur den bofastes synpunkt skäligen ändamålslöst.

Härjämte är att märka, att så länge den svensk-norska lapplagen äger bestånd samt med stöd av densamma norska lappar, vilka med sina renar flytta in i Västerbottens län, kunna efter den 1 oktober uppehålla sig var som helst inom länet, förbudet för svenska fjällappar att överskrida odlingsgränsen före den 1 november icke synes kunna tillämpas inom nämnda län. En så beskaffad rätt bör väl ej kunna inrymmas i högre mått åt den främmande lappen än åt den svenske undersåten.

Departementschefen.

De skäl, med vilka tidigare framställda anspråk på begränsning av tiden för lapparnas flyttningar tillbakavisats, äro fortfarande gällande, och jag ser för den skull ingen anledning att frångå vad kommittén härutinnan föreslagit.

Även i övriga delar ansluter jag mig till kommitténs förslag.

B. För skogsrenskötseln.

1. Skogslappar med huvudvisten inom lappmarkerna.

Gällande lag.

Beträffande de tider av året, då de renskötande skogslapparna äga inom de särskilda områdena föra sina renar på bete, gälla för närvarande samma bestämmelser som för de renskötande fjällapparna. Jag hänvisar till vad härom tidigare anförts.

Kommittén.

Av kommittén föreslagna bestämmelser återfinnas i 11 § 1 mom. i lagen om skogrenskötsel. Kommittén anför:

Enligt 1 § i renbeteslagen äro skogslapparna berättigade att under varje tid av året beta sina renar inom lappmarkerna ovan odlingsgränsen och å sådan mark nedanför samma gräns, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilda, vid avvittringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. Å annan mark inom lappmarkerna äga skogslapparna uppehålla sig endast under månaderna oktober—april, för såvitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare eller ock otjänliga väderleksförhållanden nödga till tidigare flyttning på hösten eller hindra återflyttningen om våren. Vad nu sagts gäller även i fråga om sådana trakter utom lappmarkerna, vilka skogslapparna efter gammal sedvana besökt.

Lappmarksgränsen har för dessa renskötande skogslappar i stort sett samma betydelse som odlingsgränsen för de renskötande fjällapparna, i det att landet ovan lappmarksgränsen utgör skogslapparnas vår-, sommar- och höstbetesland och förty renarna i regel icke äga vistas nedom gränsen annat än under månaderna oktober—april. Landet mellan lappmarksgränsen och odlingsgränsen är emellertid icke, vad skogslapparna angår, i alla här ifrågavarande avseenden att likställa med landet ovan sistnämnda gräns för fjällapparnas vidkommande. Av den föregående redogörelsen för nu gällande bestämmelser framgår nämligen, hurusom renbeteslagen skiljer mellan å ena sidan sådana områden därstädes, där skogslapparna äga uppehålla sig året om, och å andra sidan områden, där de i regel äga vistas endast under månaderna oktober—april. De förra utgöras, såsom nämnt, av kronan tillhörig mark och sådan, enskild tillhörig mark, vilken vid avvittringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd. De senare utgöras av annan mark än nu sagts.

Beträffande tiderna för betesrättens utövning å de särskilda områdena har kommittén icke föreslagit annan ändring i gällande bestämmelser, än att kommittén av skäl, som anförts under 4 och 11 §§ i lagen om fjällrenskötsel, tillagt Konungens befallningshavande befogenhet att även här, då sådant med hänsyn till betesmarkernas bevarande eller eljest prövas nödigt, kunna påbjuda vissa inskränkningar i betesrättens utövning (11 § 1 mom.).

Beträffande trakterna nedom lappmarksgränsen har kommittén bibehållit nu gällande föreskrifter (4 § 2 mom. och 11 § 1 mom.); dock att kommittén

även beträffande dessa trakter i likhet med vad som skett i lagen om fjällrenskötsel tillagt Konungens befallningshavande befogenhet att i avseende å betesområdenas utnyttjande meddela särskilda föreskrifter, närmare angivna i 11 § 1 mom. tredje stycket.

Mot kommitténs under förevarande paragraf upptagna förslag hava, i den mån erinringar förekommit, dessa varit av väsentligen samma innebörd som dem, vilka framställts mot 11 § i lagen om fjällrenskötsel. Dessa erinringar äro redan i det föregående bemötta och föranleda från min sida intet vidare yttrande. Departementschefen.

2. Skogsrenskötseln nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län.

Bestämmelserna angående betestider för nu ifrågavarande slag av renskötsel återfinnas i 11 § 2 mom. av lagen om skogsrenskötsel.

Kommittén anför: Kommittén.

Beträffande de tider, då de särskilda områdena å ifrågavarande trakter må nyttjas för renbete, har kommittén lagt i Konungens befallningshavandes hand att härutinnan meddela erforderliga föreskrifter (11 § 2 mom.). Såsom i den allmänna motiveringen erinrats har även å dessa trakter med tiden utvecklat sig en viss sedvana i förevarande hänseende, i det att vissa områden användas för renbetning såväl sommar som vinter, medan andra åter användas uteslutande för vinterbetning. Kommittén håller före att, då Konungens befallningshavande meddelar föreskrifter angående trakternas nyttjande under olika årstider, betestiderna i görligaste mån böra anpassas efter den praxis härutinnan, som utbildat sig å de särskilda orterna.

Mot förevarande stadgande har i de avgivna yttrandena icke gjorts någon anmärkning. För egen del ansluter jag mig till vad kommittén under detta mom. yttrat och föreslagit. Departementschefen.

Flyttningar och flyttningsvägar.

Bestämmelserna angående lapparnas flyttningar och flyttningsvägar återfinnas i 12—14 §§ i de båda lagförslagen. *12—14 §§.*

A. För fjällrensskötseln.

Kommittén anför: Kommittén.

12 och 13 §§ motsvara 5 § i gällande renbeteslag.

I 12 § har sålunda med smärre redaktionella jämkningar första stycket av 5 § upptagits.

13 § innehåller delvis nya bestämmelser. Enligt 5 § andra stycket av gällande lag må sådana gamla flyttningsvägar, som fortfarande äro behövliga för lapparna, icke berövas dem genom röjning eller uppodling av jord eller uppförande av hägnader. Kommittén håller före, att det i längden icke är förenligt med kulturintressena å ifrågavarande trakter att markägaren genom dylika flyttningsvägar hindras att i fall, då det kan vara av väsentlig betydelse för honom, vidtaga odlingar eller eljest förfoga över sin mark. Kommittén har för den skull ansett möjlighet böra finnas att omlägga sådan flyttningsväg. Med hänsyn till lapparnas intresse av att i görligaste mån behålla sina sedvanliga gamla flyttningsvägar har kommittén emellertid föreslagit,

att omläggningen icke får vidtagas annat än under förutsättning, att den kan ske utan väsentlig olägenhet för lapparna.

Gamla flyttningsvägar, som äro för lapparna behövliga, åtnjuta, på sätt ovan anförts, särskilt skydd. Samma skydd bör tillkomma dylika vägar även å den nya sträckning, som vid omläggningen kan hava bestämts för dem.

Bland åtgärder, varigenom flyttningsvägar icke må berövas lapparna, angivas i 5 § andra stycket röjning eller uppodling av jord eller uppförande av hägnader. Kommittén har ansett sig böra bland dylika åtgärder upptaga även utläggande av timmerbommar. Enligt vad erfarenheten givit vid handen hava nämligen på sina håll timmerbommarna utlagts på sådant sätt, att lapparna, då flyttningsvägen korsat ett vattendrag, icke kunnat annat än med fara för liv och egendom taga sig ut i vattnet eller upp på stranden. Liksom emellertid genom förevarande stadgande uppförande av hägnader i och för sig icke är förbjudet, blott flyttningsvägen därigenom icke stänges, utan lapparna beredas nödig och bekväm genomfart för sina renar, innebär stadgandet naturligtvis ej heller något hinder mot utläggande av timmerbommar, blott vederbörande vidtaga anordningar, som möjliggöra för lapparna och deras renar att på sedvanligt sätt övergå vattendraget.

I lappfogdeinstruktionerna torde böra intagas bestämmelser, innefattande skyldighet för lappfogdarna att söka ordna lapparnas flyttningsvägar med beaktande av såväl lapparnas som den övriga befolkningens intressen.

14 § motsvarar 12 § i gällande renbeteslag och har endast i redaktionellt hänseende underkastats smärre jämkningar.

Beträffande nu ifrågavarande stadganden hava i de inkomna yttrandena framställts vissa erinringar.

12 §. I fråga om 12 § anför *domänstyrelsen:*

Vid flyttningar över mark, som är under enskild förfoganderätt, har lagförslaget föreskrivit, att väg skall tagas, där minsta skada förorsakas. Då styrelsen icke kan finna någon anledning, varför icke samma hänsyn bör tagas beträffande kronans marker, får styrelsen hemställa om sådan ändring, att kronans marker i sagda hänseende må bliva likställda med under enskild förfoganderätt ställd mark.

Departementschefen. Vad domänstyrelsen erinrat finner jag befogat och har vidtagit härav föranledd ändring i 12 §.

13 §. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser, att uttrycket i paragrafens sista mening, att vägen ej må göras »mindre framkomlig», syntes mindre väl valt och borde utbytas mot ett stadgande att flyttningen på vägen ej finge i väsentlig mån för lapparna försvåras (jmfr 30 § 3 mom.).

Domänstyrelsen anför med avseende å förevarande stadgande följande:

Stadgandet innehåller kategorisk föreskrift om att flyttningsväg icke må genom röjning eller uppodling av jord eller genom uppförande av hägnader eller genom utläggande av timmerbommar eller på annat sätt berövas fjällapparna eller göras för dem mindre framkomlig. Styrelsen kan ej underlåta att uttala en viss betänksamhet mot sista meningen uti berörda bestämmelser »eller göras för dem mindre framkomlig». Det låter nämligen tänka sig och torde ej så sällan inträffa, att vid avverkningar timmerbommar måste anordnas på ställen, där så förut icke varit brukligt, och att en dylik anordning kan

sägas göra flyttningsvägen mindre framkomlig för fjällappen. Då ett åsidosättande av sagda lagbestämmelse kan medföra bötesstraff upp till 500 kronor, synes det i betraktande av de värden, som kunna stå på spel för virkesägaren, därest han icke får utlägga timmerbommen och det relativt obetydliga försenande av flyttningen för lapparna, som eventuellt kan bliva en följd av att en dylik timmerbom något inkräktar på flyttningsvägen, knappast rättvist att åsamka honom dylikt ansvar för ett tillfälligt intrång uti lapparnas flyttningsväg. Det borde hava varit tillräckligt att uppställa den regeln, att lapparna icke få berövas sina flyttningsvägar.

Från den bofasta befolkningens sida har i *Arjepluogs socken* anförts, att det torde få anses orimligt, att t. ex. en hemmansägare ej skulle få uppodla sin egen mark därför att odlingen skulle föranleda att lapparna finge omlägga sin flyttningsväg. Sista meningen i paragrafen borde därför strykas. Från *Degerfors socken* har erinrats att, att när lapparna togo väg, som korsades av stängsel, detta utan vidare av dem nedhögges, något, som förefölle åtminstone till någon del kunna undvikas med god vilja och avtal med markägaren.

Departementschefen.

Vad länsstyrelsen anfört anser jag befogat och har i enlighet därmed vidtagit motsvarande ändring i paragrafen. Genom denna ändring torde i allt väsentligt även vad domänstyrelsen erinrat vara tillgodosett. Påståendet, att stadgandet i paragrafens sista mening skulle hindra en jordbrukare att uppodla sin egen jord, torde, om man sammanställer detsamma med vad kommittén i sin motivering anfört, uppenbarligen vila på en missuppfattning av stadgandets innebörd. Intet hindrar heller, såsom jag redan tidigare erinrat, att stängsel uppföres omkring odlingarna, blott stängslet, där det skulle korsa någon av lapparnas sedvanliga flyttningsvägar, genom markägarens försorg förses med led, tillräckligt brett att genomsläppa renhjorden. Lämpligt torde även vara att ledet på något sätt tydligt utmärkes. Att skyldighet åligger lapparna att åter stänga ledet efter sig, torde ligga i öppen dag, liksom även att lapparna icke i andra fall än då det för renhjordens förflyttning är oundgängligen nödvändigt äga nedriva stängsel, som kan finnas uppfört i deras flyttningsväg. I vad mån skadeståndsskyldighet i dylika fall kan åligga lapparna torde bero av omständigheterna.

14 §.

Från enstaka enskilda håll har yrkats, att den anmälningsskyldighet, som det enligt denna paragraf åligger lapparna att fullgöra, då de flytta utom den socken, där de hava sitt hemvist, borde fullgöras, innan flyttningen påbörjades. Vad sålunda erinrats torde icke föranleda någon åtgärd.

B. För skogsrenskötseln.

12—14 §§.

Dessa paragrafer motsvara 12—14 §§ i lagen om fjällrenskötsel; dock att det enligt 13 § 2 mom. lagts i länsstyrelsens hand att meddela erforderliga bestämmelser i fråga om flyttningsvägar för sådana skogslappar, vilka erhållit tillstånd att året om driva renskötsel nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län. Kommittén anför under sistnämnda stadgande, att flyttningsvägarna för ifrågavarande lappar torde, i den mån icke annat av särskilda

omständigheter föranledes, lämpligen böra följa den sträckning, som av gammalt varit vanlig.

Beträffande dessa paragrafer hänvisar jag till vad under motsvarande paragrafer i lagen om fjällrenskötsel anförts.

Renarnas bevakning.

15—17 §§. Särskilda stadganden angående renarnas bevakning saknas i 1898 års renbeteslag. Vad härutinnan skolat iakttagas har med stöd av 9 § i nämnda lag varit infört i byordningarna eller ock underförstått legat till grund för vissa stadganden i lagen, främst dem, som angå lapparnas ersättningsskyldighet för skador, orsakade genom renar. Vissa regler hava härutinnan även utbildats av praxis och genom lappfogdarnas och tillsyningsmäns muntliga uppmaningar.

Att bestämmelser rörande renarnas bevakning nu lämnas i lagförslagen betecknas av länsstyrelsen i Västerbottens län som ett stort framsteg i lagstiftningen rörande lapparnas förhållanden. Från lapparnas sida har framhållits, att de föreslagna bestämmelserna såsom innefattande ett lagfästande av tidigare iakttagen praxis vore rättvisa och billiga samt ägnade att befordra en god renvård.

För fjällappar och skogslappar hava i allt väsentligt föreslagits lika bestämmelser. 15 § i lagen om fjällrenskötsel har dock erhållit en något annorlunda avfattning än motsvarande paragraf i den andra lagen, och vad angår 17 § i lagen om skogsrenskötsel har viss skillnad gjorts mellan skogslappar med huvudvisten inom lappmarkerna och övriga skogslappar.

A. Fjällrenar.

15 §. Under denna paragraf gör kommittén följande uttalande:

Kommittén. Kommittén har i syfte att hos lapparna inskärpa den synnerliga vikt och betydelse för renskötseln, som måste tillmätas en god och omsorgsfull bevakning av renarna, ansett sig böra i lagen införa särskilda stadganden härom. Härvid har kommittén dock endast givit uttryck åt mera principiella synpunkter, medan detaljföreskrifterna ansetts fortfarande hava sin plats i byordningarna.

Renarna äro, såsom förut framhållits, av naturförhållandena tvingade att för sitt uppehälle under olika årstider uppsöka skilda trakter, vilka på sina håll ligga på betydande avstånd ifrån varandra. Avståndet mellan sommar- och vinterbetestrakterna kan där det är som längst uppgå till 25 mil och däröver. Även då renarna anlänt till sina sommar- eller vinterbetesmarker, äro de så gott som ständigt i rörelse, beroende av väderleks- och betesförhållandena. Renarnas vandringar må tidigare hava bestämts endast av deras egen instinkt. Numera, då bebyggelsen och odlingen vunnit insteg å ifrågavarande trakter, har blivit av nöden, att vandringarna för undvikande av skadegörelse å den bofastas egendom ledas även av lapparnas vilja och att lapparna, i den mån det står i deras förmåga, alltjämt hava renarna i sin hand. Den ständiga övervakningen av renarna har fått än mera framträdande betydelse, sedan renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge trätt i kraft och konventionens stränga bestämmelser i fråga

om renar, som olovligen inkomma å norskt område, kunna tänkas komma att tillämpas.

Erfarenheten har givit vid handen, att husbonden på sina håll jämte husfolk stannat på vår- eller höstbeteslanden och där ägnat sig åt höbärgning för getter med flera kreatur eller åt annat jordbruksarbete. Under tiden hava renarna, vilka ej sällan betats på långt avstånd därifrån, lämnats utan personlig tillsyn av husbonden och understundom även utan all bevakning. Det har ock inträffat, att husbonden jämte hustru och barn även under vintern stannat å platsen och där ägnat sig åt skötseln av sina kreatur, medan renarna, som befunnit sig i skogslandet, bevakats i otillräcklig omfattning.

På andra håll har förekommit, att husbonden, som tillika brukat hemman eller annan jordbruksfastighet, väl under vissa tider personligen följt renarna, men under skördetiden eller andra för jordbruket kritiska tillfällen lämnat renarna för egen del och i saknad av tillräckligt arbetsfolk måst för jordbrukets skull medtaga även sina i renskötseln sysselsatta drängar.

Slutligen må i detta sammanhang särskilt framhållas, att renarna, då de sakna erforderlig tillsyn, icke blott kunna anställa stor förödelse å de bofastas åkrar och ängar, med ty åtföljande skyldighet för lapparna att betala dryga ersättningar, utan även vålla oreda och förluster för andra renskötande lappar, vartill kommer att renägaren för egen del kan genom otillräcklig bevakning förlora renar.

Erfarenheten har vidare givit vid handen, att lapparna av bekvämlighet eller av andra orsaker på sina håll underlåta att föra renarna till trakter, där det med hänsyn till årstiden och andra förhållanden ur betessynpunkt skulle vara lämpligast, och i stället hålla renarna å en och samma trakt och därigenom bidraga till att betestillgången å trakten år från år försämras.

Uppenbart är, att det med hänsyn till en jämn återväxt å betesmarkerna är nödvändigt, att lapparna flytta renarna från trakt till trakt, och lika uppenbart torde vara att en husbonde, som är mån om sina renar, måste antingen personligen följa dem eller ock föranstalta om och övervaka, att renarna ständigt hållas under verksam tillsyn. Ansvaret för underlåtenhet i angivna hänseende måste i första hand åvila husbonden.

Åt sin uppfattning i förevarande hänseenden har kommittén givit uttryck i 15 § samt i 16 § 1 mom. första stycket.

Jag anser i likhet med länsstyrelsen i Västerbottens län m. fl., som yttrat sig i samma riktning, kommitténs förslag att i lagen meddela uttryckliga föreskrifter angående renarnas bevakning innefatta ett avgjort framsteg, och vill, vad särskilt nu föreliggande stadganden angår, framhålla såsom en vinst, att där tydligt utsagts, vem ansvaret för renarnas skötsel i första hand åvilar. Jag är övertygad om, att stadgandet härutinnan kommer att bidraga till att hos mindre ansvarskännande renskötande lappar avlägsna den föreställningen att omsorgen om renarna är en sak, som icke vidkommer dem. Jag vill vidare framhålla den synnerliga vikten av att lapparna ej blott med hänsyn till återväxten å betesmarkerna undvika att hålla renarna å en och samma trakt utan jämväl, då så av andra skäl, såsom för renarnas ordentliga livnärande, kan vara påkallat företaga flyttningar, även om därmed utomordentliga ansträngningar kunna vara förenade. I detta sammanhang vill jag slutligen även erinra om den betydelse för lapparna det kan hava med avseende å sedvanerättens bibehållande att de icke låta så lång

Departementschefen.

tid mellan sina besök å skilda platser förflyta att denna rätt därigenom äventyras.

16 §. Kommittén.

Beträffande 16 § 1 mom. första stycket hänvisas till vad kommittén under 15 § anfört. I fråga om 1 mom. andra stycket samt 2 och 3 mom. uttalar kommittén följande:

16 § 1 mom. andra stycket sammanhänger även med frågan om renarnas bevakning och vård.

Det torde under vissa ogynnsammare förhållanden knappast kunna undvikas att, då lapparna med sina renar lämna en viss trakt eller eljest befinna sig under flyttning, renar lämnas efter. Lapparna böra då vidtaga till buds stående åtgärder för att uppsöka och till hjorden återföra renarna, som, lämnade åt sig själva, kunna anställa avsevärda skador. Det har emellertid visat sig, att lapparna även sedan renarnas vistelseort blivit för dem känd, stundom underlåta att utsända manskap för deras återförande. I saknad av bestämmelser härom i 1898 års renbeteslag har i vissa fall, där det varit av särskilt intresse även för det allmänna att renarna återhämtades, staten fått träda emellan så tillvida, att Konungens befallningshavande för egen del föranstaltat om renarnas bortförande från trakten i fråga och av allmänna medel utlagt kostnaderna härför utan utsikt att kunna återfå dem av vederbörande renägare. I de flesta fall torde emellertid renarna hava fått kvarstanna å trakten och lätt nog blivit ett byte för vargar och andra rovdjur.

Då det bör ligga i renägarens eget intresse att icke gå förlustig renarna och då det tillika måste anses vara hans skyldighet tillse, att renarna icke vålla skador eller andra olägenheter, har kommittén lagt i lappfogdens hand att på renägarens bekostnad vidtaga erforderliga åtgärder.

16 § 2 och 3 mom. äro att uppfatta såsom av behovet påkallade ordningsbestämmelser.

Det har visat sig, att å trakter, där lapparna hålla sina renar i gemenskap, vare sig i en gemensam hjord eller ock, utan att renarna kunna sägas vara sammanhållna i hjord, å samma mera begränsade område, ägarna av ett mindre antal renar oskäligt utnyttjas av ägarna till ett större renantal på det sätt bland annat, att de större renägarna underlåtit att hålla för deras hjordar föreskrivet antal renvaktare och i stället låtit de mindre renägarna ofta nog utan motsvarande ersättning, fullgöra bevakningen av renarna. Klagomål över detta missförhållande hava å flera av kommitténs sammanträden med lapparna framförts från de mindre renägarnas sida.

16 § 1 mom. första stycket. Yttranden.

I fråga om stadgandet i 1 mom. första stycket anför *domänstyrelsen* följande:

Styrelsen vill härvid erinra om vad styrelsen tidigare anfört i fråga om de skogskulturer, som i allt större och större omfattning komma till utförande å de kronans marker, som beröras av renbetningen, och å vilka betydande kostnader nedlagts. Det borde därför vara rimligt, om i lagen intoges sådana föreskrifter, att lapparna anmanades att jämväl i fråga om kronans marker iakttaga samma hänsyn som beträffande övriga renskötande lappar och bofasta, och får styrelsen hemställa om sådant tillägg till sagda paragraf.

Från ett enstaka enskilt håll bland den bofasta befolkningen har yrkats, att orden »i den mån sådant kan undvikas», borde strykas.

Departementschefen.

Domänstyrelsens erinran finner jag befogad och har vidtagit en mindre ändring i stadgandet i syfte att tillförbinda lapparna att även i andra hänseenden än dem, som i kommitténs förslag angivits, söka undvika skadegörelser.

Vad i övrigt anmärkts mot stadgandet anser jag icke böra föranleda någon åtgärd. Renskötseln är som bekant en så beskaffad näring att, även om den utövas med den största omsorg, skadegörelser i någon form icke kunna undvikas. Det gäller i renbeteslagstiftningen endast att begränsa skadegörelserna till det minsta möjliga. Lagstiftningen kan här icke fordra mera av lapparna än att de efter bästa förmåga genom omsorgsfull bevakning av renarna och andra lämpliga åtgärder söka förekomma att renarna anställa skador. Till detta mål syfta såväl nu ifrågavarande bestämmelser angående renarnas bevakning som andra föreskrifter i lagen, främst dem, som ålägga lapparna ersättningsskyldighet för inträffade skador.

16 § 1 mom. andra stycket. Yttranden.

Beträffande detta stadgande, som i vissa fall, då renar lämnats efter under flyttningen, bemyndigar lappfogden att på vederbörande lappars bekostnad hopsamla och återföra renarna till hjorden, har *lappfogden i Norrbottens läns norra distrikt* med instämmande av *länsstyrelsen i länet*, erinrat, att samma rättighet borde tillförsäkras lappfogden, även när det gäller renar, som komma från fjällen ned i skogslandet utan att lapparna äro med eller vilja hopsamla och återföra dem. Detta gällde särskilt i sådana fall då renarna på sin väg nedåt kunna åstadkomma skada å bofastas hö eller ock komma in på vinterbeteslanden och förstöra betet för de lappar, som senare på året komma ned med ordnad hjord. Exempel på dylik renvandring ned utan att renägaren varit med förekomme då och då och särskilt hösten 1923 hade sådant i ett par fall förekommit. Genom lappfogdens ingripande i dylika fall torde skadegörelser kunna förhindras eller skadan i allt fall väsentligt minskas. *Länsstyrelsen* har därjämte hemställt om en föreskrift att hopsamlingen av renarna skall ske *genast*.

Departementschefen.

Även jag finner lämpligt att lappfogden tillägges befogenhet att i nyss angivna fall på lapparnas bekostnad föranstalta om renarnas hopsamlande och återförande till hjorden och har vidtagit härav påkallad komplettering av stadgandet. I sammanhang därmed har även tillgodosetts behovet av ett reglerande ingripande från lappfogdens sida i andra liknande fall. Angående den skyndsamhet, varmed lapparna för egen del skola vidtaga erforderliga åtgärder för att återsamla efterlämnade eller eljest spridda renar, har jag icke ansett lämpligt föreskriva att det skall ske genast, utan funnit ändamålsenligast att föreskriva att det bör äga rum, så fort ske kan.

16 § 2 mom.

Detta stadgande har godtagits såväl av lapparna som av alla andra, vilka yttrat sig över förslaget. För egen del har jag intet att erinra vid detsamma.

16 § 3 mom. Yttranden.

Stadgandet, som ålägger lappfogden att i visst angivet hänseende söka förlika lapparna, har föranlett den erinran från *länsstyrelsen i Norrbottens län*, att det syntes kunna ifrågasättas, om ej lappfogden borde tillerkännas befogenhet att *träffa avgörande* i fråga om ersättningsbeloppet, därest hans försök att åstadkomma förlikning skulle stranda. Givetvis borde i så fall klagan över lappfogdens beslut kunna föras hos länsstyrelsen, varom föreskrift i ty fall borde meddelas.

Från lappskt håll har vid detta mom. ifrågasatts, huruvida det icke borde överlåtas åt ordningsmannen inom lappbyn att bestämma beträffande övriga lappars ingripande i renvården på tredskande lapps bekostnad. Bestämmelser härom förutsattes dock böra intagas i byordningarna.

Departements-chefen. Jag anser att i sådana fall, då lapparna icke kunna enas i fråga om ersättning för bevakning, som utförts för annans räkning, lappfogdens befogenhet icke bör sträcka sig längre än att söka åstadkomma förlikning. Frågans vidare behandling, då förlikningen strandat, bör enligt min mening förbehållas allmän domstol i vanlig ordning.

Jag har intet emot att genom stadganden i byordningarna ordningsmannen inom lappbyn tillägges befogenhet att i förekommande fall ordna bevakningens fullgörande mellan lapparna. Ordningsmannainstitutionen torde vara tillkommen bl. a. just för att äga tillgång till en lämplig person att ordna sådana frågor.

17 §. Stadgandet i denna paragraf innefattar en nyhet. Det avser att i fall av grov försumlighet i renvården kunna fråntaga vederbörande lapp rätten att för egen del driva renskötsel.

Kommittén. Under denna paragraf har kommittén följande uttalande:

Rätten att driva renskötsel i riket har, såsom ovan anförts, tillerkänts den lappska allmogen framför andra svenska medborgare, och har den, som vill begagna sig av denna rätt, tillika i anslutning till sedan länge bestående förhållanden i kommitténs förslag tillförsäkrats vissa andra synnerligen vittgående förmåner att nyttjas i samband med renhanteringens utövande. Kommittén förutsätter visserligen, att lapparna komma att uppfylla de villkor, som för privilegiernas begagnande hava uppställts till skydd för allmän och enskild egendom, bland dem främst villkoret att väl vårda och bevaka renarna. Då emellertid någon gång kunna förekomma fall av sådan vårdslöshet vid bevakningen av renarna, att stort men såväl för renskötseln i trakten som för de bofasta därigenom uppkommer, har det ansetts nödvändigt att tillerkänna vederbörlig myndighet befogenhet att i nödfall kunna skilja en för yrket alldeles olämplig lapp från rätten att driva renskötlsel. Det stadgande härom, som införts i de båda lagförslagen (17 §), har tillkommit i anslutning till uttalanden i sådan riktning, som framkommit vid av kommittén anordnade överläggningar med lapparna.

Yttranden. Lapparna hava för sin del, med reservation på sina håll allenast mot att sådan försumlighet, som i stadgandet avses, över huvud förekommer, mottagit stadgandet med tillfredsställelse och gillande.

Från enstaka bofast håll har yrkats att såsom förutsättning för stadgandets tillämpning borde angivas allenast »försumlighet», men icke »grov försumlighet», samt att lapparna icke skulle behöva höras, då fråga uppkomme att frändöma någon rätten att driva renskötsel.

I övrigt har stadgandet icke föranlett någon erinran.

Departements-chefen. Stadgandet har i princip godtagits av alla, som yttrat sig över förslaget. Jag finner vad från bofast håll erinrats icke förtjäna avseende och godtager paragrafen såsom den av kommittén föreslagits.

B. Skogsrenar.

Stadgandena angående renarnas bevakning äro, såsom jag redan nämnt, i huvudsak lika med motsvarande stadganden i lagen om fjällrenskötsel. De äro tillämpliga såväl å de skogslappar, som hava sina huvudvisten inom lappmarkerna, som ock å den renskötsel, som enligt förslaget skall få drivas nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län. *15—17 §§.*

Vissa avvikelser från stadgandena i lagen om fjällrenskötsel förekomma dock. Sålunda har 15 § erhållit en något annan avfattning än motsvarande paragraf i nyssnämnda lag.

Kommittén anför i sådant hänseende följande: *15 §.*

Kommittén.

Skogsrenskötseln drives, med undantag för vissa trakter i de nordligaste delarna av riket, inom socknar, där odlingen och bebyggelsen vunnit förhållandevis stort insteg. Renbetestrakterna ligga följaktligen mer eller mindre inkilade mellan odlade marker. Det kan därför knappast undvikas, att skogsrenarna, då de begiva sig från en betestrakt till en annan, komma in på sådana marker. Uppenbart är att, som skogsrenarna i motsatts mot fjällrenarna året om vistas i skogslandet, renarna under sina vandringar, i synnerhet under våren, sommaren och hösten, lätt åstadkomma skador å den bofasta befolkningens egendom. Det har emellertid visat sig, att skadorna sommartid bliva mindre, om renarna då äro spridda än om de uppträda i samlad hjord. Nu angivna förhållanden i förening med andra omständigheter hava givit anledning till, att för skogsrenarnas skötsel utbildat sig en mot fjällrenskötseln olika metod. Skogslapparna hålla sålunda sommartid renarna i regel icke samlade annat än då särskilda omständigheter påkalla sådant, utan låta renarna gå spridda. Kommittén har ansett sig böra taga hänsyn till rådande förhållanden och har fördenskull icke ålagt skogslapparna att i likhet med fjällapparna »flytta med sina renar». Kommittén har dock härigenom icke på minsta sätt för skogslapparnas del velat efterskänka fordran på en efter omständigheterna lämpad god vård och bevakning av renarna, vilket ock i § uttryckligen utsagts. Tydligt är att ansvaret för renarnas bevakning och vård även här bör i första hand åvila husbonden.

Yttranden.

Domänstyrelsen antyder i sitt utlåtande att man beträffande skogsrenen, vilken enligt styrelsens förmenande av inneboende drift icke uppträdde i hjordar eller större flockar med undantag för en viss tid på hösten, svårligen kunde tala om skötsel i den bemärkelse, som man vanligen inlade i detta ord. Kommittén hade ej heller själv kunnat närmare angiva, vari denna skötsel skulle bestå, utan med hänsyn till de skador, som skogsrenarna sommartid åstadkomme, uttalat, att det vore bättre, om renarna då vore spridda än om de uppträdde i samlad hjord.

Från bofast håll i *Arjepluogs socken* har erinrats att kommittén gjort gällande att skadan, som renarna förorsakade, bleve mindre, om renarna sommartiden finge gå spridda, än om de höllos samlade. I själva verket torde det väl förhålla sig så, att skadan ej bleve mindre, men att den mindre observerades och ej bleve så i ögonen fallande, som den skulle bli, om en större renhjord finge hemsöka exempelvis en slåtteräng. Den hos skogslapparna utbildade och av kommittén i motiveringen godkända vanan att vissa tider ej hålla renarna samlade hade medfört att renvården under tidernas lopp

blivit allt sämre, så att man numera med fullt fog kunde påstå, att renarna aldrig vore fullt samlade. Sammanställd med motiveringen vore paragrafen så formulerad, att dess verkan bleve fullständigt illusorisk.

Departementschefen.

Vad vid denna paragraf erinrats av domänstyrelsen m. fl. vilar i sista hand på den uppfattningen att fjällrenskötsel och skogsrenskötsel böra oavsett olika lokala förhållanden bedrivas efter samma metoder. Denna uppfattning är på sina håll ganska fast rotad och har givit anledning till det påståendet att de renskötande skogslapparna skulle vara synnerligen vårdslösa och dåliga yrkesmän. Det kan naturligtvis icke förnekas, att det i detta liksom i andra yrken förekommer fall av försumlighet och vårdslöshet. Allvarligt bestridas måste emellertid att den metod, som tillämpas i fråga om skogsrenskötseln, skulle vara ett uttryck för försumlighet och vårdslöshet hos skogslapparna. Fullständigt oriktigt är därjämte, ehuru det snarast borde uppfattas såsom en ursäktande förklaring, domänstyrelsens påstående, att skogsrenen av inneboende drift sällan eller aldrig uppträder i samlad hjord eller flock. I detta hänseende föreligger ingen artskillnad mellan fjällrenen och skogsrenen. Jag har redan i det föregående framhållit, hurusom under vinterflyttningarna skogsrenhjordarna hållas samlade på fullständigt samma vis som fjällrenhjordarna och i likhet med dem föras från den ena trakten till den andra.

Tillämpas således vintertid samma metod att sköta renarna bland fjällappar och skogslappar, är emellertid, såsom även i de avgivna yttrandena erinrats, förhållandet sommartid i viss mån annorlunda. Skogslapparna låta då, sedan renarna efter återflyttningen från vinterbeteslanden förts till en viss trakt, dessa sprida sig och gå spridda fram till hösten med undantag för vissa tillfällen, såsom för märkning av kalvar, slakt, skiljning och dylikt, då renarna i görligaste mån hopsamlas i gärden eller på naturliga platser, som lämpa sig för ändamålet. Bevakningen av renarna, medan de äro spridda, sker i främsta rummet på det sätt att lapparna i mån av behov utöva tillsyn över dem å sådana trakter inom betesområdet, som pläga vara särskilt utsatta för skadegörelser. Anledningen till att renarna under sommaren hållas spridda är, såsom kommittén riktigt framhåller, den erfarenheten att ifrågavarande metod visat sig vara den mest ändamålsenliga, om man vill förekomma allvarligare intrång å de bofastas ägor. Metoden tillämpas alltså fullt avsiktligt och dikteras väsentligen av hänsyn till den bofasta befolkningens intressen. Jag vill nämna att samma sommarmetod på sina håll icke är helt främmande ens för fjällrenskötseln. Där är den dock i regeln motiverad av andra skäl än dem, vilka äro bestämmande för skogsrenskötseln.

Till den avvikande avfattning, som förevarande stadgande erhållit gentemot 15 § i lagen om fjällrenskötsel, har jämväl bidragit att de renskötande skogslapparna till övervägande delen äro jordbrukare. De kunna nämligen, om de samtidigt skola på behörigt sätt sköta sitt jordbruk, sommartid icke företaga flyttningar till mera avlägset belägna trakter.

Jag håller, i likhet med kommittén, före, att man bör taga vederbörlig hänsyn till den särskilda praxis, som i förevarande hänseende utbildat sig

hos skogslapparna, och således icke söka att för sommarrenskötseln å ifrågavarande trakter påtvinga näringen regler, vilka i praktiken icke kunna tillämpas. De risker, som den bofasta befolkningen under sommaren är utsatt för genom skogsrenskötseln, bör man naturligtvis i görligaste mån söka förekomma. Detta torde emellertid icke kunna ske därigenom att man ålägger skogslapparna att under angivna årstid sammanhålla renarna i hjordar och i denna ordning flytta från trakt till trakt. Allt hänger i förevarande hänseende på den omsorg, varmed bevakningen verkställes, och de åtgärder, som till underlättande därav vidtagas. I sistnämnda avseende vill jag, något som i lika hög grad gäller beträffande fjällrenskötseln, för skogsrenskötselns vidkommande framhålla vikten av att telefonnätet å renbetestrakterna utvidgas, för att lapparna, där faran för skadegörelser genom renar är överhängande, må kunna snabbare än nu kan ske underrättas om förhållandet och vidtaga åtgärder till förekommande av sådana skadegörelser.

Beträffande dessa paragrafer hänvisar jag till vad under motsvarande paragrafer i lagen om fjällrenskötsel anförts. Jag vill endast tillägga att 17 § i lagen om skogsrenskötsel försetts med ett tillägg (sista stycket) beträffande sådana lappar, som höra hemma nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. Då dessa lappar bedriva sin näring uteslutande på grund av en av länsstyrelsen lämnad koncession, har det beträffande dem icke ansetts nödigt föreskriva, att lappbyns lappar ovillkorligen skola höras innan i paragrafen åsyftad påföljd ålägges försumlig lapp. *16 och 17 §§.*

Förvildade renar.

Denna paragraf, som är likalydande i båda lagförslagen och som avser åtgärder för utrotande av förvildade renar, motsvarar 2 § andra stycket i gällande renbeteslag. Med förvildade renar avses i stadgandet förvildade tamrenar och deras avkomma, det vill säga renar, som kommit ur sin ägares hand och förty i allmänhet icke kunnat märkas i öronen. *18 §.*

Beträffande egentliga vildrenar gäller vad därom är stadgat i gällande jaktförfattningar. Dylika renar förekomma numera icke i riket, men väl i Norge och annorstädes.

Bostad, bodar, jordbruk.

Under 19—21 §§ i de båda lagförslagen har kommittén upptagit bestämmelser, enligt vilka det skulle kunna medgivas renskötande lappar rätt att under vissa förutsättningar inom renbetestrakterna uppföra bland annat stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad att nyttjas för den tid renskötseln drives å trakt, där byggnaden inrättats. Kommittén har härmed velat tillgodose av lapparna framställda anspråk på bekvämare bostadsförhållanden än dem, som kåtan kan erbjuda. *19 §.*

Frågan om befogenheten av lapparnas anspråk härutinnan samt om lämpligheten överhuvud taget att utöva renskötsel från annan bostad än kåtan, har varit föremål för prövning i samband med de förslag till ändringar i *Tidigare behandling.*

1898 års renbeteslag, som förelades 1917 års riksdag genom propositionen nr 169. Det heter i propositionen i denna del:

En fråga, som otvivelaktigt påkallar lagstiftningens snara ingripande, är spörsmålet om lappars rätt att bosätta sig å kronans mark i trakter, som äro avsedda för renskötsel. Renbeteslagen innehåller ej några bestämmelser i detta avseende. Man har någon gång sökt göra gällande, att det i 1 § 3 mom. förekommande stadgandet om rätt för lapparna att å trakter, där de äga uppehålla sig med sina renar, begagna sig av land och vatten till underhåll för sig och djuren skulle medföra rätt för dem att slå sig ned såsom bofasta. Ett dylikt påstående är emellertid ohållbart. Lagens ordalag berättiga ingalunda den antydda tolkningen, och densamma skulle i sina konsekvenser leda till sådana uppenbara orimligheter som att lapparna kunde egenmäktigt upptaga lägenheter å enskild mark eller å kronomark i åtskilliga trakter utanför lappmarkerna och de jämtländska renbetesfjällen. Vid sammanställande av renbeteslagens bestämmelser visar det sig för övrigt tämligen uppenbart, att lagen i sin nuvarande avfattning i det hela icke avser något annat än att reglera lapparnas renbetesrätt och därmed sammanhängande förhållanden. Å lappar, som icke äro renskötande, kunna dess nuvarande bestämmelser — med undantag för en särskild föreskrift om sådana lappars rätt att lämna renar i vård hos andra lappar — överhuvud icke anses tillämpliga, och å de renskötande icke i vidare mån än så vitt fråga är om deras renskötsel; och då denna näring, långt ifrån att betinga bosättning, tvärtom endast med svårighet kan utövas av den, som antager de bofastas levnadsvanor, lärer någon rätt att för bosättning taga i anspråk mark inom renbetestrakterna icke kunna härledas ur det omförmälda stadgandet om rätt till land och vatten.

Icke heller torde, såsom stundom ifrågasatts, någon rätt till bosättning kunna grundas på den i renbeteslagens 3 § givna bestämmelsen om rätt för lapparna att i lappmarkerna och å renbetesfjällen tillgodogöra sig virke för uppförande eller ombyggnad av bostad. Godkännes riktigheten av vad nyss anförts i avseende å 1 § 3 mom., lärer det vara uppenbart, att i 3 § ej åsyftas andra bostäder än sådana fasta eller flyttbara kåtor, som lapparna av ålder plägat uppföra i trakter, där de tillfälligtvis eller för längre tid uppehållit sig med renar. Riktigheten av en dylik tolkning av 3 § framgår även av motiven till motsvarande stadganden i den tidigare, år 1886 utfärdade renbeteslagen, i vilka motiv bland annat hänvisas till den för lapparnas skogsfångsrättigheter grundläggande, fortfarande gällande bestämmelsen i 1873 års avvittringsstadga, att lapparna äga till hushållsbehov använda skogen »i den mån för betesrättens utövande är nödigt», likasom ock det i 4 § av gällande renbeteslag givna förbud mot bortförande av virke, som lapparna vid sina visten lagligen använt till kåtor, stängsel eller annat varaktigt bruk, utvisar, att andra bostäder än kåtor ej äro i lagen åsyftade.

Man har även hört påstås, att de inrymningar i särskilda fjällområden, som i äldre tid plägat av Kungl. Maj:ts befallningshavande beviljas renskötande lappar, skulle medföra rätt till bosättning inom sålunda anvisat område. Icke heller detta påstående lärer kunna upprätthållas. Ifrågavarande inrymningar hava i allmänhet ej åsyftat annat än att inom de särskilda lappbyarna åvägabringa fördelning av renbetet mellan lapparna. Även om inrymningshandlingarna stundom erhållit en något vidsträcktare innebörd, kunna de i allt fall numera icke medföra något slags rätt att sätta sig i besittning av jord. Möjligheten att meddela inrymning upphörde nämligen vid ikraftträdandet av 1886 års renbeteslag, vilken innebar, att det för varje lappby bestämda betesområdet skulle anses samfällt för alla till byn hörande lappar. Sedermera har visserligen genom 1898 års lag (9 §) fördelning av

sommarbetet inom lappby åter möjliggjorts och å vissa trakter jämväl blivit genomförd; men det står utom allt tvivel, att sålunda tillkommen fördelning icke grundlägger någon för viss tid eller för all framtid gällande rättighet till visst område, ävensom att fråga ej är om annat än rätt till renbetes tillgodogörande och det nyttjande av mark, som därmed enligt lagen sammanhänger.

Ehuru gällande lagbestämmelser sålunda ej kunna anses för lappbefolkningen medföra någon rätt att bosätta sig å kronomark, har det i ganska stor utsträckning förekommit, att lappar utan särskilt tillstånd slagit sig ned å dylik mark. Sedan gammalt har det varit vanligt, att lappar, som i följd av ålder eller sjukdom ej kunnat medfölja på flyttningarna, tagit stadigvarande uppehåll vid något fiskevatten eller å annan lämplig plats och där uppfört torvkåtor eller, särskilt i senare tider, bostadshus. Här hava de livnärt sig, förutom med avkastningen av renar, vilka de tilläventyrs haft i behåll och överlämnat i andra lappars vård, huvudsakligen med fiske och jakt. Ofta har även förekommit, att nomadlappar, som av en eller annan anledning, såsom dåliga betesår, rovdjurs härjningar eller sjukdomar hos renarna, förlorat dessa eller som, ehuru ännu kraftiga, tröttnat på nomadlivet, på liknande sätt skaffat sig fast bostad. Slutligen har det, framför allt på senare tider, inträffat, att lappar för sig eller medlemmar av sin familj uppfört fasta bostäder å kronomark utan att likväl därför uppgiva renskötseln.

Bosättningar av här åsyftade slag förekomma i avsevärt antal såväl i lappmarkerna som å vissa av de jämtländska renbetesfjällen. De upptagna lägenheterna äro av tämligen olikartad beskaffenhet. Mången gång bestå de ej av annat än bostad. Vanligen förekomma dock även byggnader för en mer eller mindre primitiv skötsel av husdjur, stundom allenast getter men i många fall även en eller annan ko, vilka djur då beta å kronomarken samt i övrigt födas med foder, som där skördas. I en del fall hava lägenheterna utvecklat sig till verkliga jordbruksfastigheter med odlad mark samt ett flertal nötkreatur ävensom dragare.

Åtskilliga dylika lägenheter hava på senaste tid blivit legaliserade. Detta har skett *dels* med tillämpning av vad kungörelsen den 5 juni 1909 innefattande ytterligare föreskrifter angående avvittringen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker innehåller om utläggande i samband med avvittring av mark till s. k. inhysningslägenheter och *dels* på grund av kungörelsen den 3 juni 1915, som lämnar öppet åt Kungl. Maj:t att, när synnerliga skäl förekomma, upplåta nyttjanderätt till mark ovan den i lappmarkerna uppdragna s. k. odlingsgränsen. Ett avsevärt antal innehavare av olagligen tillkomna lägenheter — såväl lappar som andra — har på detta sätt fått sin ställning ordnad, något som påkallats av en naturlig billighet mot personer, vilka man opåtalt låtit slå sig ned och längre tid kvarsitta å kronomarken.

I samband med nämnda båda författningars tillkomst har emellertid bestämt uttalats, att några nya olaga bosättningar icke kunde tolereras. Fasthålles detta och erkännes tillika riktigheten av vad här förut anförts emot påståendena om lappars särskilda rättigheter i fråga om bosättning, skulle alltså för framtiden gälla, att lappar likasom andra personer endast på grund av Kungl Maj:ts särskilda medgivande skulle få slå sig ned å odisponerad kronomark i lappmarkernas fjälltrakter eller de jämtländska renbetesfjällen.

Någon anledning synes ej heller föreligga att medgiva lappar rätt att utan all kontroll bosätta sig å kronomark. Tvärtom torde det såväl i lapparnas eget intresse som ur den övriga fjällbefolkningens synpunkt vara synnerligen angeläget, att kontroll utövas över lapparnas bosättning å dylik mark. Det förhållande att lapparna, så vitt känt är, utgjort de nordligare fjälltrakternas ursprungliga befolkning, kan ingalunda, såsom man stundom velat göra gällande, lämna stöd för något anspråk från lapparnas sida att

efter eget skön få slå under sig kronojord. För den renskötande lappbefolkningen kan det ej heller vara till gagn, att enskilda lappar efter sitt fria skön upptaga nya lägenheter i trakter, som eljest av hänsyn till renskötseln ansetts böra i det längsta undantagas från bosättning. Det behöver ej närmare utvecklas, vilka svårigheter ett urskillningslöst upptagande av nya lägenheter i de egentliga renbetestrakterna kan medföra för renskötseln. Det torde vara tillfyllest att erinra om de kostnader statsmakterna tid efter annan fått ikläda sig för att i denna närings intresse återförvärva åt kronan områden, som av enskilda med eller utan tillstånd intagits å kronomarker. Väl utvisar erfarenheten, att bofasta personer av lappsk härkomst i allmänhet äro mera än andra bofasta benägna för tillmötesgående mot nomaderna. Men även lägenheter, som bebos av lappar, hava mången gång visat sig giva upphov till svårigheter för renskötseln. Med tiden inträffar dessutom ofta nog, att dylika lägenheter komma ur sina lappska innehavares hand och övergå till personer, som ej av rashänsyn manas till särskilt överseende i fråga om skador av renar.

Beträffande åter frågan om möjlighet att i laga ordning erhålla upplåtelse av kronomark torde lapparnas säregna förhållanden påkalla närmare övervägande. Man torde i detta avseende böra skilja mellan renskötande lappar och sådana, som övergivit eller ämna övergiva renskötseln, och inom den senare gruppen ägna särskild uppmärksamhet åt dem, som av ålder eller sjuklighet hindras att fortsätta nomadlivet.

Vad då först beträffar lappar, som idka renskötsel och vilja därmed fortfara, finnes ingen anledning för staten att genom upplåtande av jord underlätta dessas bosättning. För envar, som känner förhållandena och söker opartiskt bedöma dem, borde det stå klart, att i vårt land renskötsel i allmänhet ej kan utan stora olägenheter förenas med bofast levnadssätt. Renskötselns naturliga förutsättningar äro hos oss av den art, att renarna i allmänhet måste företaga längre vandringar, varunder de, så framt näringen ej skall råka på förfall och medföra allvarliga konflikter med jordbruket, måste åtföljas av sina vaktare. Detta bekräftas i stort sett av hittills vunnen erfarenhet. I samma mån renskötande lappar börjat slå sig ned såsom bofasta men likväl fortsatt att omhänderhava renar, har renskötseln i regel alltmera urartat och förhållandet till den jordbrukande befolkningen försämrats. Särskild uppmärksamhet förtjänar i detta avseende renskötseln i Västerbottens län. Sedan åtskilliga år tillbaka har bland länets fjällappar förekommit en stark tendens att i större eller mindre utsträckning antaga de bofastas levnadsvanor utan att dock därför uppgiva renskötseln. I en del fall har detta tillgått så, att en renskötande lapp inköpt en redan anlagd gård — hemman, nybygge eller lägenhet — samt där satt sig ner såsom jordbrukare men likväl behållit sina renar och låtit dem huvudsakligen skötas av familjemedlemmar eller tjänare. Detta är emellertid ej den vanliga formen för bosättning. Oftare har denna tillgått så, att i trakt, där en nomadfamilj plägat längsta tiden uppehålla sig med renarna, på kronomark uppförts ett boningshus avsett för en del av familjens medlemmar, vilka sedermera ej åtföljt hjorden. I flertalet dylika fall har sedermera anlagts ladugård för en eller annan ko. Från början har det vanligen varit endast de kvinnliga eller äldre manliga familjemedlemmarna, som sålunda slagit sig ned och övergivit arbetet med renskötseln. Mången gång har emellertid själva husbonden varit en av dem, som stannat, och i andra fall har han längre fram slutit sig till dessa. De naturliga följderna av denna utveckling hava ej uteblivit. Genom bosättningen har det redan förut i förhållande till renantalet alltför ringa antalet skötare ytterligare minskats, och bevakningen av hjordarna har i följd därav blivit allt mindre tillfredsställande,

framför allt i sådana fall, där husbonden själv avhållit sig från deltagande i renskötseln. Bevakningens bristfällighet har på vissa håll föranlett de särskilda hjordarnas mer eller mindre konstanta sammanblandning i jättehjordar, som ej kunnat göras till föremål för nämnvärd bevakning. Detta har lett till stort förfång såväl för skötsamma renägare — särskilt de mindre förmögna — som för den bofasta befolkningen samt på såväl ena som andra hållet framkallat missnöje. I viss mån likartade äro förhållandena även å andra trakter, där lappar sökt förena renskötseln med bofast levnadssätt. Särskilt må i detta avseende nämnas vissa trakter i Jämtlands län samt en del av skogslappar bebodda områden i Norrbottens län.

Av det anförda torde framgå, att staten saknar anledning att förhjälpa renskötande lappar till bosättning. Snarare kan det ifrågasättas, huruvida man icke borde genom lagbestämmelser omöjliggöra föreningen av renskötsel och levnadssätt såsom bofast. Måhända måste statsmakterna också, om renskötseln skall kunna upprätthållas, förr eller senare slå in på en dylik väg. Att omedelbart beträda densamma skulle emellertid leda till blottställande av ett avsevärt antal lappar. Särskilt gäller detta om skogslapparna, vilka ofta äro för sin utkomst beroende av det primitiva jordbruk de idka vid sidan av renskötsel och för övrigt synas sakna förmåga att återgå till förfädernas levnadssätt i kåtor. Även i fråga om en del bofasta men renskötande lappar i Jämtlands län torde man tyvärr hava att utgå från, att de ej äga förmåga att återgå till verkligt nomadliv. I samband med den allmänna revisionen av renbetslagstiftningen, som, på sätt redan antytts, snart måste komma till stånd, torde man komma att taga under närmare övervägande det invecklade och ömtåliga spörsmålet om inskränkningar i bofasta lappars rätt att driva renskötsel; men till dess synes man böra stanna vid att i allmänhet förebygga renskötande lappars bosättning å kronomark.

I enlighet med den uppfattning i frågan, som kommit till uttryck i propositionen föreslogos åtskilliga förändringar i renbeteslagen. Bland annat föreslogs att till vad i 1 § 3 mom. stadgades om lapparnas rätt att till underhåll för sig och renarna begagna land och vatten foga det förtydligande tillägget, att de icke på grund av nämnda stadgande ägde uppföra bostadshus. I sammanhang därmed föreslogs även sådan jämkning i 3 §, att därav med full tydlighet framginge, att virke ej i något fall finge av lapparna tagas i anspråk för uppförande av annat slags bostad än kåta. Därjämte upptogos bland övergångsbestämmelserna särskilda stadganden med avseende å redan befintliga bosättningar.

Inom riksdagen väcktes motioner med yrkanden om avslag eller ändring i propositionen.

Lagutskottets majoritet biträdde propositionen i förevarande delar. Ett flertal reservanter inom utskottet företrädde emellertid en avvikande mening. I reservationen anfördes bl. a.

Uti propositionen utlägges, hurusom enligt gällande lag lapparna icke haft någon rätt att begagna de åt dem upplåtna områdena för uppförande av bostadshus. Rätta förhållandet är väl emellertid att lagstiftaren ej alls reflekterat på dessa förhållanden. Lagen är uppbyggd på nomadlivets gamla bruk och plägseder. Därefter kom småningom en ny tid, som höjde levnadsanspråken betydligt för svenskarna och då tydligen ej kunde undgå att även hos lapparna skapa nya behov. Det första och grundläggande av dessa nya krav var längtan efter en ordentlig, människovärdig bostad, där de små

barnen kunde ha skydd, där hustrun kunde föda barnen och där familjen i sin helhet kunde finna någon trevnad och en varaktig stad. Med andra ord den nya tiden har hos Jämtlands, Västerbottens och de sydligast vistande norrbottenslapparna inplantat begreppet hem. Detta nya behov ha lapparna självfallet ansett sig berättigade att tillgodose och myndigheterna hava ej ingripit häremot, vartill de i själva verket även saknat uttryckligt stöd i lag.

Hur bör nu lagstiftningen ställa sig till en sådan företeelse? Bör den såsom propositionen, föregången av administrativa förberedelser, sökt göra, återföra utvecklingen till vad i forna tider gällt? Eller bör lagstiftningen sanktionera den uppkomna seden och från denna utgångspunkt söka ordna renskötseln på ett i alla fall förståndigt sätt.

För vår del tveka vi icke i valet. Är det möjligt och är det riktigt att vrida utvecklingen tillbaka på föreslaget sätt? Vi tro det icke. Endast ett naturhistoriskt museiintresse kan försvara en sådan utväg. Lappfolket har rättighet att lika väl som de svenske sträva fram till en människovärdigare tillvaro och ingen lagstiftning lärer i längden kunna förhindra det. Även om lagens hand förmår efter nuvarande innehavares och hans hustrus livstid avhysa familjen från boningshusen, kan man med sannolikhet antaga att deras barn, vanda vid en bättre bostad, skola finna det rättvist och tilltalande att förflytta sig till primitivare bostadsförhållanden? Säkerligen icke.

Enligt propositionen (sid. 78) har förslaget i denna punkt också rönt motstånd från »lapparna i Västerbottens län och flertalet lappar i Jämtlands län». Jämväl lapparna i de sydligaste lappmarkssocknarna i Norrbottens län »hava i allmänhet gjort invändningar». Alla dessa lappar, heter det i redogörelsen, hemställa om rätt att få uppföra ej allenast kåtor utan även bostadshus å sina renbetesland; några önska rätten utvidgad till ladugårdsbyggnader och gethus. Från övriga Norrbottenslappars och vissa Jämtlandslappars sida har åter framhållits att renskötseln vore oförenlig med stugubyggnader, enär lapparna måste flytta med sina renar.

Då propositionen nu slutligen tar ståndpunkt i frågan, åberopas (sid. 82) att förslaget »tillstyrkts av alla hörda myndigheter och ej heller föranlett erinringar från lapparna inom de nordligaste lappmarkssocknarna, där som bekant renskötseln står högst» samt att »tydligt torde i själva verket vara, att fast bostad i allmänhet icke låter förena sig med en god renvård». Vad myndigheterna angår hava de i god tro tillstyrkt även tidigare kommittéförslag, som sedan visat sig olämpliga. De Norrbottenslappar, som ännu leva i nomadlivets ursprungliga förhållanden, kunna icke åberopas såsom auktoriteter för att pålägga lappar med ett mera utvecklat kulturliv en skyldighet att övergå till de förras primitiva vanor. Tydligt synes det därför snarare vara, att bemödandena böra i stället gå ut på att på det beståendes och oundvikligas grund bygga upp en god renvård i alla fall. De små jordbrukarna i Norrland hava fasta bostäder men få ändock under vissa årstider bo i tillfälliga bostäder i skogarna för skogsavverkning. Även lappbefolkningen bör under skydd av en omtänksam lagstiftning kunna antaga enahanda vanor.

Reservanterna hemställde, att riksdagen med anledning av propositionens förslag under bl. a. 1 och 3 §§ jämte andra stycket i övergångsbestämmelserna samt de väckta motionerna måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att vad under nämnda stadganden föreslagits måtte upptagas till förnyat övervägande i samband med den tillämnade revisionen av hela lapplagstiftningen samt efter det lapparna beretts tillfälle att å samfällt möte hålla överläggningar i ämnet. Riksdagen biträdde reservationen i denna del.

Å lapparnas landsmöte i Östersund år 1918 fattades följande resolution i frågan: Lappmötet 1918 i Östersund.

»Mötet förkastar, såsom icke ägande grund, sådan åskådning, som gör gällande, att lapparna förvekligas för renskötseln genom att bo i hus och protesterar bestämt emot att på grundvalen härav genom rättsregler hindra lapparna att uppföra bostadshus.

Mötet anser, att uppförande av ett boningshus inom renbeteslanden så småningom *kan* ge upphov till ett större eller mindre nybygge, som i viss mån kan ända till förfång för renskötseln, men mötet anser, att ett dylikt sakförhållande likväl ej bör få grunda ett generellt förbud för lapparna att uppföra enbart boningshus — utan sammanhang med jordbruk.

I anslutning härtill uttalar mötet sig för önskemålet, att lapp, som idkar renskötsel, må å kronojord inom lappmarkerna och renbetesfjällen i Jämtlands län i stället för kåta få tillåtelse uppföra boningshus för sig och sin familj. Innan huset uppföres, skall anmälan därom ske hos K. B., som i samråd med lappbyn prövar, huruvida avsevärda hinder ur renskötselns eller annan beaktansvärd synpunkt möta för husets uppförande å den ifrågasatta platsen. Anses sådant hinder föreligga, skall K. B. samtidigt föreslå sökanden i stället en eller flera andra platser, på vilken han utan vidare ansökan må äga bygga sin bostad; sökanden obetaget att inkomma med ny egen anmälan om husets uppförande på annan plats. Anmälan, som nu sagts, äger sökanden insända direkt med posten eller ock avlämna till lappfogde eller annan kronobetjänt i orten, vilken åligger att skyndsamt insända den till K. B., ävensom stå sökanden utan kostnad till tjänst med ansökningens upprättande, om så påfordras».

Kommittén erinrar till en början om det förhållandet att, vilken mening man än kan hysa i fråga om renbeteslagens rätta tolkning i förevarande hänseende, de renskötande lapparna i allt fall med vederbörande myndigheters goda minne sedan långliga tider tillbaka faktiskt nyttjat skogen för uppförande av även andra bostäder än kåtor. Kommittén anför i detta sammanhang följande: Kommittén.

Vad bostadsfrågan i övrigt beträffar, gäller om de renskötande *skogslapparna*, vilka ju till övervägande del tillika äro jordbrukare, att familjerna nästan undantagslöst bo i timrade stugor, uppförda å egen eller annans mark. Under den tid, då renarna betas på längre avstånd från stugorna, användas dock såsom bostäder åt bevakningsmanskapet fasta näver- eller torvkåtor eller ock tältkåtor. Vintertid, då renarna vistas i mera bebyggda trakter, plägar bevakningsmanskapet ofta taga bostad hos den bofasta befolkningen. Undantag från vad som sålunda får anses såsom regel förekommer emellertid längst i norr, där åtskilliga skogslappar jämte familjerna i allmänhet bo i tältkåtor året runt, ehuru vintertid och då renarna betas i närheten av mera bebyggda orter inträffar, att hela familjen för en kortare tid tager bostad hos den bofasta befolkningen.

Vad de renskötande *fjällapparna* angår, äro bostadsförhållandena i *Jämtlands län* i stort sett lika med skogslapparnas; dock att i de norra delarna av sagda län, där avstånden mellan sommar- och vinterbeteslanden nödvändiggöra längre flyttningar, tältkåtor användas av dem, som åtfölja renarna, vare sig familjen i dess helhet eller endast bevakningsmanskapet. I *Västerbottens län* innehar en del av lapparna hemman eller lägenhet, och bo dessa lappars familjer därstädes i vanliga hus, medan det renarna åtföljande bevakningsmanskapet under sommaren bor i fasta näver- eller torvkåtor eller också i tältkåtor samt vintertid vanligen inkvarterar sig i hus, tillhörande den bofasta befolkningen. En annan del av samma lappar, som icke innehar hemman eller lägenheter, bor sommartid jämte familjen i timrade stugor eller

fasta näver- eller torvkåtor samt vintertid hos den bofasta befolkningen. För lapparna i sin helhet i Västerbottens län gäller, att den del av dem, som åtföljer renarna under deras flyttningar, i regel då använder tältkåtor. Bland de renskötande lapparna i *Norrbottens län* förekommer den timrade stugan å vår-, sommar- eller höstbeteslanden endast i mera enstaka fall och då i de sydligare delarna av länet. Av lapparna i Rautasvuoma och Kaalasvuoma lappbyar användes allmänt å vår-, sommar- eller höstbeteslanden en i kåta- eller husform uppförd gamme med slutet tak, fönster, murad spis eller järnspis samt skorsten och i vissa fall golv av trä. I andra lappbyar såsom i Talma, Norrkaitum och Mellanbyn användas i regel, då lapparna uppehålla sig å sommarbeteslanden, torvgammer med lappsk eldstad (aran). Så är även fallet bland 10 à 12 familjer inom Könkämä lappby, då de under en kortare tid av sommaren vistas å norskt område. Flertalet lappar inom sistnämnda lappby ävensom lapparna i Lainivuoma, Saarivuoma och Sörkaitum använder sommartid med enstaka undantag tältkåtor. Under flyttningar användas av samtliga fjällappar i Norrbottens län tältkåtor. Vintertid, då de med sina renar uppehålla sig i närheten av byarna, pläga de dock, såvida bevakningen av renarna därifrån kan utövas, bo hos den bofasta befolkningen, varemot de i annat fall använda tältkåtor.

Då det gällt för kommittén att taga ställning till frågan om bostäderna bland de renskötande lapparna, har kommittén ansett sig böra utgå från förhållandena, sådana de härutinnan faktiskt gestaltat sig. Tillika har kommittén, som å sina sammanträden med de renskötande lapparna ingående dryftat frågan om den lämpligaste bostadsformen, ansett sig böra taga hänsyn till de önskemål, som härutinnan, på de flesta håll enhälligt, framförts av lapparna själva. Med vissa undantag, huvudsakligen i de nordligaste trakterna, hava lapparna uttalat önskan att å vår-, sommar- och höstbeteslanden få uppföra timrade stugor såsom framför allt för familjens del erbjudande bättre skydd mot väderleksförhållandena samt större bekvämligheter än de primitivare kåtorna. Mot de farhågor, som kommit till uttryck i ovannämnda proposition till 1917 års riksdag, eller att det bekvämare levnadssätt, vartill stugan inbjöde, komme att fresta de renskötande lapparna att eftersätta vården av sina renar, har från lapparnas sida, jämte det de erinrat om den allmänna utbredning stugorna eller de stugliknande gammerna redan vunnit bland lappbefolkningen, framhållits, att renvårdens bättre eller sämre beskaffenhet mera vore beroende av större eller mindre intresse för renskötseln hos vederbörande lapp än av naturen av hans bostad.

Kommittén finner för sin del nyss angivna farhågor icke vara av så stor betydelse, att de böra utgöra hinder mot att tillmötesgå lapparnas önskemål. Kommittén vill visst icke förneka, att den bekvämare bostaden möjligen kan i viss mån medverka till att renarnas bevakning och vård åsidosättes, men anser kommittén, att försumlighet härutinnan bör motverkas på annat sätt än genom ett förbud mot uppförandet av renvaktarstugor på renbeteslanden. Härutinnan hänvisar kommittén särskilt till vad ovan i annat sammanhang anförts i fråga om påföljd för svårare försumlighet i renvården, varvid kommittén till förekommande av tvekan rörande innebörden av ett beslut, varigenom renskötande lapp förklaras förlustig rätten att vidare driva renskötsel, vill tillägga att, då ifrågavarande stugor äro avsedda att användas endast för lapparnas renskötsel, beslutet givetvis som regel innebär skyldighet för den försumlige att avhända sig stugan.

Då kommittén således i anslutning till vad ovan anförts föreslagit, att åt de renskötande lapparna inrymmes rätt att å renbeteslanden för renskötselns utövande uppföra timrade stugor, har det dock skett med vissa förbehåll. Till en början har kommittén, i likhet för övrigt med vad genomgående före-

slagits även i andra hänseenden, ansett den enskilde jordägaren icke böra betungas genom de lappska privilegierna mera än som för tillgodoseende av de renskötande lapparnas behov är nödvändigt. På grund härav och då behovet av renvaktarstugor enligt kommitténs mening kan tillgodoses i tillräcklig omfattning utan anlitande av enskild mark, har kommittén begränsat rätten att uppföra dylika stugor till kronans mark samt i fråga om enskild mark hänvisat de renskötande lapparna att härutinnan i vanlig ordning träffa avtal med vederbörande ägare. Vidare har kommittén icke funnit lämpligt överlämna valet av plats för stugorna åt de renskötande lapparnas eget bestämmande. Erfarenheten från de tider, då bebyggelsen å renbeteslanden skedde utan tillbörlig kontroll från myndigheternas sida, har nämligen givit vid handen, att för stugorna ofta utsetts platser, valda mera med hänsyn till vederbörande lapps åstundan att äga bekväm tillgång till fiske och andra binäringar än ur synpunkten av att därifrån kunna på ett fullt effektivt sätt övervaka renhjorden. Den okontrollerade bebyggelsen, som lätt nog gav upphov till verkliga jordbrukslägenheter, har även visat sig vara till stort men för hela renhanteringen å trakten. Dessa omständigheter hava föranlett kommittén att göra rätten att uppföra renvaktarstugor beroende av särskild framställning hos Konungens befallningshavande, på vilken det skall ankomma att pröva de omständigheter, som äro att beakta med hänsyn såväl till sökandens egen som de övriga renskötande lapparnas renskötsel å trakten. I anledning av de delvis olika förhållanden, varunder renskötseln drives bland fjällappar och skogslappar, hava ifrågavarande bestämmelser i de båda lagförslagen i vissa hänseenden erhållit en mot dessa förhållanden svarande olika avfattning (19 och 21 §§ i resp. lagförslag).

Yttranden.

Lapparna hava i allmänhet gillat de föreslagna stadgandena. En mot kommittén motsatt mening i frågan har yppat sig endast i enstaka lappbyar i Norrbottens län. Sålunda ansåg man i Norrkaitums lappby de nu använda torvkåtorna, om de väl uppfördes och underhölles, för fullt människovärdiga bostäder under de korta tider, då de användes. Lapparna i denna by befarade att renvaktarstugorna skulle i framtiden skämma bort deras barn och medföra olust för lapplivet. Säkert skulle även vid stugorna med tiden uppstå bosättningar. Trots de stadganden, som föreslagits till förhindrande härav, ansågs det att det skulle bliva omöjligt att avhålla vissa lappar från att hålla sig kvar i dessa stugor å tider, då dessa ej behövdes för renskötseln. Inom Sirkas och Tuorpons lappbyar voro meningarna delade. En del ansåg möjligheten böra stå öppen att uppföra en renvaktarstuga, mot villkor dock att den ej finge oavbrutet användas från våren till hösten eller vintern, medan andra ansågo att för de renskötande fjällapparna den fasta kåtan på vår- och höstlanden vore bra, men stugan fördömlig, varemot för skogsrenskötarna, som ju under längre tider stannade på ett ställe, stugan vore lämplig.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför, att styrelsen visserligen finner betänkligheter mot förslaget kunna göras gällande ur renskötselns synpunkt, icke minst för Norrbottens län, där något egentligt behov av renvaktarstugor ur denna synpunkt ej förefunnes. Med hänsyn tagen till huru utvecklingen härutinnan inom de sydligare länen redan faktiskt gestaltat sig och till de särskilda villkor, som enligt förslaget skulle gälla i avseende å uppförande av dylik byggnad, ansåge sig länsstyrelsen emellertid ej böra i huvudsak framställa någon erinran mot förslaget i denna del. Från länsstyrelsens ut-

låtande, som innefattade t. f. landshövdingen Beskows mening, var föredragande länsassessorn Sundberg skiljaktig. Den sistnämnde ansåg, att vad i 1917 års proposition anförts om den smak för ett bekvämligare levnadssätt och därav följande fara för förslappning i renskötseln, som skulle bliva en följd, därest icke förbudet mot uppförande av stugor komme till, ännu hade sitt fulla berättigande. Föredraganden anslöt sig huvudsakligen till den mening i frågan, som yttrats inom Norrkaitums lappby, ett uttalande, som enligt hans åsikt vore beaktansvärt även därför att mot dessa lappars renskötsel anmärkningar icke utan skäl anförts. Något behov för lapparnas del och ännu mindre för renskötseln av renvaktarstugor kunde icke påstås för Norrbottens vidkommande. Beträffande Västerbotten och Jämtland kunde förhållandena måhända vara annorlunda. De renskötande lapparna i dessa län utgjorde emellertid enligt kommitténs siffror endast något mera än en tredjedel av antalet renskötare i Norrbotten. Med hänsyn till vad sålunda och i övrigt anförts ansåg föredraganden ett införande i lagstiftningen av rättighet för de renskötande lapparna att uppföra renvaktarstugor vid sina visten icke vara på sin plats. För de trakter i Västerbotten och Jämtland, där dylikt kunde erfordras, kunde bibehållandet av 1917 års stadganden i ämnet vara tillfyllest.

Även *länsstyrelsen i Jämtlands län* har framfört vissa principiella betänkligheter mot förslaget. Styrelsen stöder sig därvid huvudsakligen på de skäl i motsatt riktning, som anförts i 1917 års proposition. Betänkligheterna rikta sig särskilt mot 19 och följande paragrafer med stadganden om rätt att uppföra stuga eller annan därmed jämförlig bostadsbyggnad, och anser styrelsen, att propositionens uttalanden i frågan ytterligare bekräftats av sedermera vunnen erfarenhet.

Departementschefen.

Då jag nu går att yttra mig över det föreliggande förslaget att bereda de renskötande lapparna möjlighet att under erkända former utbyta den primitivare kåtan mot en bekvämare bostad, vill jag från början såsom min mening uttala, att man på detta område liksom på andra områden, där man saknar klara och tydliga föreskrifter i lagstiftningen, torde böra utgå från förhållandena, sådana de i verkligheten gestaltat sig, och på grundvalen av dem söka finna en lämplig lösning. Jag anser det därför vara av mindre betydelse att i detta sammanhang diskutera, huruvida de ganska talrika lappar, som faktiskt uppfört stugor åt sig, utan att området för dem och i många fall ej heller virket därtill förvärvats i eljest härför gällande former, kunna för detta förfarande åberopa någon rättsgrund. För min del vill jag således nu bortse från den rent juridiska sidan av frågan, detta så mycket mera, som jag tror mig veta, att ej heller lapparna numera på allvar vilja göra gällande att de äga någon lagligen grundad rätt att i förevarande hänseende taga kronans mark i anspråk. Jag ser denna fråga såsom en lämplighetsfråga med social innebörd, där det i sista hand blir avgörande, huruvida man utan åsidosättande av andra, mera befogade intressen kan tillmötesgå rimliga anspråk på större bekvämligheter i bostadshänseende. Jag kan då icke finna annat än att, om man i detta sammanhang bortser från

de juridiska skäl, som åberopats mot dessa anspråk, man endast har att besvara frågan, i vad mån, såsom i 1917 års proposition gjordes gällande och delvis även anförts i vissa över de föreliggande förslagen avgivna yttranden, den bekvämare bostaden skall komma att innebära en lockelse för lapparna att mindre omsorgsfullt vårda renarna och slutligen draga lapparna helt över till den bofasta befolkningen. Den bostad, varom nu är fråga, har närmast karaktären av ett inventarium å renbeteslanden, som får nyttjas endast under viss bestämd tid, nämligen då renhjordarna beta i närheten. Den kan vid sådant förhållande enligt min mening icke gärna innebära en större fara för renskötselns behöriga utövande än den fasta kåta, som de renskötande lapparna på grund av nu gällande bestämmelser obestridligen äro berättigade att uppföra på samma plats, där det nu ifrågasättes att anordna en timrad stuga. Botemedlet mot förslappning i renvården finnes på annat håll än i ett förbud att bo i stuga. Det ligger i de även i förslagen ifrågasatta, restriktiva bestämmelserna, men framförallt i den övervakning och ledning, som det ankommer på den lappska tjänstemannaorganisationen, nämligen lappfogdar, tillsyningsmän och ordningsmän, att utöva, och som just i de trakter, där bruket av stuga är mera allmänt, nämligen Västerbotten och Jämtland, visat sig kunna väl fylla dessa uppgifter.

20 § i lagen om skogsrenskötsel är i huvudsak likalydande med motsvarande paragraf i lagen om fjällrenskötsel; dock att 20 § i förstnämnda lag försetts med ett tillägg, som icke återfinnes under samma paragraf i lagen om fjällrenskötsel. Stadgandena innehålla en viss begränsning av platsen, där kåta eller bod må uppföras. *20 §.*

Kommittén erinrar beträffande nyssnämnda tillägg till 20 § i lagen om skogsrenskötsel, att det på grund av den tätare bebyggelsen å ifrågavarande trakter ansetts kunna bliva besvärande för den enskilde jordägaren om lapparna skulle äga uppföra sina kåtor eller bodar var som helst å hans mark. Det har för övrigt upplysts, att skogslapparna vid utnyttjande av sina rättigheter i här ifrågavarande hänseende redan nu pläga iakttaga en viss återhållsamhet. I anslutning härtill och för att i görligaste mån främja grannsämjan mellan skogslapparna och den övriga befolkningen, har kommittén, som i lagrummets första stycke meddelat förbud mot att utan ägarens samtycke uppföra kåta eller bod å inägor, även försett lagrummet med ett tillägg, enligt vilket fast kåta eller bod icke må uppföras å enskild tillhörig utmark annat än efter särskild anvisning. Kommittén.

Kammarkollegium har erinrat, att, såvitt kollegium kunnat finna, i förslagen med beteckningen »kronomark» avsåges mark under kronans omedelbara disposition. Till förekommande av missförstånd syntes böra stadgas att i allt, varom lagarna innehölle bestämmelser, med enskild tillhörig mark skulle likställas sådan kronomark, som innehades under stadgad åborätt eller disponerades såsom ecklesiastikt boställe. Yttrande.

Vad kammarkollegium erinrat har föranlett en viss jämkning i avfattningen såväl av andra stycket i 20 § i lagen om skogsrenskötsel som ock av vissa Departementschefen.

andra paragrafer i sistnämnda lag ävensom av ett flertal paragrafer i lagen om fjällrenskötsel. Jämkningen avser, att bringa hithörande bestämmelser i närmare överensstämmelse med vad kommittén torde hava åsyftat, då kommittén skilt mellan enskild mark och kronans mark. Med enskild mark bör nämligen likställas kommun tillhörig mark samt kronohemman och kronobyggen under åborätt ävensom boställen. Å andra sidan bör, utom då fråga är om rätt för lapp att uppföra stuga eller att upptaga odling, med kronomark likställas viss enskild mark, nämligen så kallade allmänningsskogar, varmed här åsyftas ej blott allmänningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län utom jämväl inom Kopparbergs och Gävleborgs län vid storskifte avsatta häradsallmänningar och besparingsskogar.

21 §. 21 § i lagen om skogsrenskötsel är i kommitténs förslag i det närmaste likalydande med motsvarande paragraf i lagen om fjällrenskötsel. Endast en mindre avvikelse förekommer i texten i 2 mom., i det att där stadgats, att vid bestämmandet av platsen för renvaktarstuga åt renskötande skogslapp hänsyn skall tagas ej blott till renskötseln i trakten utan även till andra förhållanden.

Kommittén. Kommittén erinrar i fråga om 21 § 2 mom. i båda lagarna följande.

Genom upplåtelsen av plats för renvaktarstuga, varom i detta mom. förmäles, uppkommer en ny art av lägenheter. Enligt kommitténs mening torde vara lämpligast, att upplåtelsen sker genom skriftligt kontrakt, i vilket förutom lägenhetens namn och måhända nummer övriga upplåtelsevillkor upptagas samt att hos Konungens befallningshavande föres särskild liggare över upplåtna lägenheter av förevarande beskaffenhet. Kommittén förutsätter att, så länge lägenheten innehaves av renskötande lapp, avgift för nyttjanderätten icke utgår.

I fråga om 21 § 2 mom. i lagen om skogsrenskötsel tillägger kommittén:

Skogslapparna hava, såsom tidigare framhållits, visat benägenhet att alltmera ägna sitt huvudsakliga intresse åt andra yrken än renskötsel, särskilt åt jordbruk. Med hänsyn härtill har kommittén, då den här liksom i fråga om fjällapparna lagt i Konungens befallningshavandes hand att tillstädja uppförandet av renvaktarstugor, tillika föreskrivit, att Konungens befallningshavande beträffande platsen för sådan stuga skall taga i betraktande icke blott renskötselns behov, utan även »andra förhållanden», varvid kommittén särskilt åsyftat att platsen borde erbjuda möjlighet för upptagande av en jordbrukslägenhet i den ordning, som härför i lagen föreslagits. Då såsom förut jämväl framhållits skogsrenskötsel i regel drives från en fast mittpunkt, bör renvaktarstugan kunna få inrättas så, att lappen med sin familj kan bebo densamma året runt.

I detta sammanhang vill kommittén framhålla, att sådana renskötande skogslappar, vilka erhållit Konungens befallningshavandes tillstånd att driva renskötsel nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, icke tillagts befogenhet att å kronans mark få uppföra bostadsbyggnad för renskötseln, utan äro de hänvisade att söka upplåtelse i den ordning, som stadgas i allmänna författningar.

Kommittén har lagt i länsstyrelsens hand att verkställa upplåtelser av nu ifrågavarande slag, enär det enligt kommitténs mening vore oundgängligt

att samtliga med renskötseln sammanhängande förhållanden handlades av en enda myndighet. Närmaste myndighet härför vore länsstyrelsen.

Domänstyrelsen har ett uttalande, som angår frågan, huruvida länsstyrelsen eller domänstyrelsen skall handhava upplåtelser, varom här är fråga. Styrelsen anför härutinnan följande: Yttranden.

Domänstyrelsen har förut framhållit, att det ur skogsvårdssynpunkt är absolut nödvändigt att de myndigheter, som representera de olika skogsvårdsintressena beredas tillfälle att få utöva inflytande på länsstyrelsens beslut i fråga om renskötseln. Styrelsen har härmed kommit in på en fråga av rätt så vittgående principiell innebörd och som genomgår kommitténs båda förslag beträffande renskötseln. Styrelsen avser härmed, att kommittén velat lägga allt, som rör lapparna och renskötseln så gott som uteslutande i länsstyrelsens hand och till enbart dess avgörande. Kommittén har uppenbarligen häri icke sett något principiellt avsteg från nu gällande regler, men kan styrelsen icke dela denna kommitténs uppfattning.

Enligt 1898 års renbeteslag äger visserligen länsstyrelsen beträffande trakterna ovanför odlingsgränsen att upplåta bete, slåtter, jakt och fiske, men har lagen icke tillagt länsstyrelsen någon sådan befogenhet i fråga om upplåtelse av mark för annat ändamål. Kungl. Maj:t har emellertid under de senare årens lopp uppdragit åt länsstyrelsen att jämväl upplåta nyttjanderätt till mark i annat sammanhang.

Styrelsen kan emellertid ej underlåta att framhålla, hurusom det ur organisatorisk synpunkt och även av andra skäl icke synes önskligt att tvenne myndigheter taga ingående befattning med förvaltningen av samma statsdomän. Kronans marker ovan odlingsgränsen äro nämligen ställda under styrelsens förvaltning utan någon annan inskränkning än den som renbeteslagen angiver och varom nyss anförts, och detta helt visst av den anledningen att det lärer få förutsättas att skogsskötseln, där densamma kan mera intensivt bedrivas, och detta blir förhållandet i den mån kommunikationsväsendet utvecklas, kommer att tillföra statsverket den största behållning, som kan av marken utvinnas, där densamma icke tages i bruk för industriella eller dylika anläggningar. Där fråga sålunda uppstår om sådan marks användning för sistnämnda ändamål, lär domänstyrelsen, vilken såsom affärsdrivande verk står uti kontakt med handel och industri, vara i minst lika hög grad som länsstyrelsen skickad att tillvarataga statens intressen; och för nämnda slag av upplåtelser lära hänsyn till lapparnas näringsfång få giva vika för det större och allmännare statsintresset. Styrelsen vill härmed hava framhållit att om det ock ur vissa synpunkter kan befinnas lämpligt att lapparnas intressen överlämnas åt länsstyrelsen att bevaka, det likväl bör tillkomma domänstyrelsen, att, då av en eller annan anledning fråga uppstår om disponerande av mark ovanför odlingsgränsen för annat ändamål än såsom renbetesland, därvid tillvarataga statsintressena. Den rätt, som enligt gällande renbeteslag tillerkänts lapparna, torde nämligen icke kunna betraktas annat än som en ren nyttjanderätt till marken, så länge den användes eller får användas som renbetesland.

I fråga om trakterna nedanför odlingsgränsen har nu kommittén tillagt länsstyrelsen en långt mera gående befogenhet i fråga om upplåtelser å kronans marker, än vad gällande renbeteslag stadgar. Inom berörda trakter är emellertid skogsbruket av vida mer intensiv art än i fråga om trakterna ovanför odlingsgränsen, och då varje upplåtelse, även av ringa omfattning, är av betydelse för denna skogsskötsel, vars främste målsman domänstyrelsen blivit satt att vara, får styrelsen under framhållande jämväl av de skäl,

som åberopats i fråga om trakterna ovan odlingsgränsen framhålla, att det icke kan vara lyckligt, om lagförslaget i denna del upphöjes till lag.

I anslutning till detta yttrande hemställer *domänstyrelsen* att, därest i fråga om rättighet att å kronomark ovanför odlingsgränsen uppföra byggnad dylik rätt allt fortfarande ansåges böra tillkomma länsstyrelsen, skogsstatspersonalen dock måtte höras, innan dylikt tillstånd meddelades å plats, som är belägen nedanför kalfjällen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser sig böra ifrågasätta, huruvida ej den närmare prövningen i avseende å storleken och anordnandet av renvaktarstugorna kunde uppdragas åt lappfogden, därvid givetvis borde följas de allmänna direktiv, som länsstyrelsen kunde utfärda.

I fråga om platsen för byggnadens förläggande anser samma länsstyrelse hänsyn även beträffande fjällappar böra kunna tagas ej endast till renskötseln utan även till andra på frågan inverkande förhållanden, i vilket syfte en jämkning syntes böra äga rum i avfattningen av 2 mom. I sammanhang härmed erinrar länsstyrelsen att, därest rätten att uppföra byggnad eller bostad skulle få gälla även nationalparker, en ändring i 2 § i lagen härom vore påkallad.

Ej heller anser samma länsstyrelse skäl finnas för stadgandet under sista punkten i 2 mom. om skyldighet för kronan att i där angivet fall ersätta kostnad och arbete för uppförande av renvaktarstugorna, vilket stadgande för övrigt skulle kunna tänkas i viss mån premiera uppförandet av sådana stugor. Under hänvisning till en liknande mening, som anförts av lappfogden i södra distriktet vid denna punkt, säger sig länsstyrelsen icke kunna förorda den föreslagna lydelsen av samma punkt. Lappfogden ansåg för sin del att punkten borde helt utgå.

Länsstyrelsen i Jämtlands län gör en liknande erinran. Styrelsen anser ersättningsskyldighet för kronan icke vara påkallad av billighetsskäl. Ersättningsskyldigheten skulle dessutom i åtskilliga fall ådraga staten utgifter för resor för värdering, vilka icke stode i rätt förhållande till värdet av det på byggnaden nedlagda arbetet. Om överhuvud ersättning i förevarande fall ansåges böra utgå, syntes bestämmelsen härom lämpligen kunna avfattas i övensstämmelse med vad som föreslagits i 53 § 2 mom. andra stycket.

Departementschefen.

Domänstyrelsens erinran att vidkommande trakterna *nedom odlingsgränsen* domänstyrelsen syntes vara närmast till att verkställa upplåtelser av här ifrågavarande slag, finner jag befogad, och har jag vidtagit motsvarande ändring i 21 § i lagen om skogsrenskötsel, varvid jag dock för att markera att samarbete bör äga rum med vederbörande länsstyrelse givit stadgandet en häremot svarande avfattning. Beträffande trakterna *ovan odlingsgränsen* och *inom renbetesfjällen* anser jag emellertid i likhet med kommittén, att länsstyrelsen här bör hava avgörandet i sin hand. Att länsstyrelsen härvid, om det av förhållandena påkallas, kommer att inhämta yttrande från vederbörande revirförvaltning, innan upplåtelser vidtagas, torde ligga i sakens natur och icke behöva särskilt stadgas.

Vad angår övriga erinringar vid denna paragraf, så anser även jag att

kronan icke bör åläggas ovillkorlig skyldighet att utgiva gottgörelse för å byggnad nedlagt arbete m. m. Viss omredigering av stadgandet har härav påkallats. Att nu ändra 2 § i lagen om nationalparker torde icke behöva ifrågakomma, då någon upplåtelse inom nationalparkerna för närvarande icke är påkallad. Att bestyren med renvaktarstugans förläggning m. m. i första hand skola ankomma på underordnad tjänsteman, finner jag uppenbart. Jag anser dock icke lämpligt att lägga avgörandet i sådan tjänstemans hand. Jag finner slutligen lämpligt bibehålla förslagen oförändrade, i vad de göra en viss skillnad beträffande upplåtelser av stugor till fjällappar eller skogslappar och de omständigheter, som därvid i varje fall böra beaktas. Jag ansluter mig härutinnan till de skäl, som i detta hänseende anförts av kommittén.

Under detta paragrafnummer upptages i vartdera av de båda förslagen ett likalydande stadgande. Stadgandet avser att förekomma vissa missförhållanden, som stundom framträtt. Jag vill härutinnan åberopa vad kommittén under denna § anfört: *22 §.*

Jämlikt 1 och 3 §§ i gällande renbeteslag äga lapparna bland annat att uppföra bodar samt visthus och andra rum för förvaring av sina tillhörigheter, varemot de icke ansetts på grund av berörda stadganden äga rätt att uppföra boningshus. Emellertid har sedermera genom 1917 års lagändring möjlighet beretts dem att även uppföra bostadshus, dock först efter särskilt för varje fall meddelat tillstånd. Kommittén.

Erfarenheten har visat, att lapparna på sina håll utnyttja sin rätt att uppföra bodar och dylikt på det sätt att de, efter att hava uppfört en bod, sedermera försett densamma med eldstad och annan inredning samt där tagit stadigvarande bostad. På detta sätt hava med kringgående av lagens bestämmelser uppkommit lägenheter, vilka i många fall legat till förfång för rensköteln i trakten.

Även enligt kommitténs förslag är rätten att å kronomark uppföra boningshus beroende av särskilt tillstånd, varemot bodar och dylika till bostad icke avsedda byggnader må uppföras utan tillstånd. Till förekommande av det påtalade missbruket att, med kringgående av lagliga former, förskaffa sig en bostad för stadigvarande vistelse har kommittén ansett behövligt meddela ett särskilt stadgande.

Lapparna hava icke haft något att erinra beträffande det föreslagna stadgandet. Yttranden.

Länsstyrelsen i Västerbottens län erinrar att ett beslut, varigenom förordnande meddelas om nedrivande av byggnad å kronomark, som olovligen tages i anspråk för bostadsändamål annat än för tillfälligt behov, medför kostnader för arbetet. I vanliga fall torde den, som gjort sig skyldig till ett lagstridigt förfarande, sakna medel att gälda dessa kostnader. Då de under sådana förhållanden stannade å staten, vore det måhända nödigt att utsätta att kostnaderna fingo förskjutas av länsstyrelsen.

Då vad länsstyrelsen erinrat torde följa av allmänna regler, finner jag detsamma icke behöva föranleda något tillägg till ifrågavarande stadgande. Departementschefen.

23 § i lagen om fjällrenskötsel motsvarar med vissa av förhållandena påkallade skiljaktigheter 23 § i lagen om skogsrenskötsel. Stadgandet avser när- *23 §.*

mast att reglera vissa utan tillstånd upptagna mindre odlingar å kronans mark och att i övrigt kontrollera att de renskötande lapparna icke med åsidosättande av rimliga anspråk från det allmännas sida på en god renvård ägna sig åt jordbruksarbete.

Kommittén. I sin motivering till ifrågavarande stadgande anför kommittén:

På flera håll hava de renskötande *fjällapparna* upptagit odling å eller i närheten av de visten, där de under våren, sommaren eller hösten mera stadigt uppehålla sig med sina renar. Odlingen — varmed i detta sammanhang icke förstås odling å hemman, som äges eller arrenderas av renskötande fjällapp, eller å nybygge, som av sådan lapp innehaves, eller å lägenhet, som i särskild ordning till honom upplåtits — består oftast av ett mindre potatisland, avsett att bereda de renskötande fjällapparna bekvämare tillgång till ett även för dem viktigt födoämne, som de eljest skulle nödgas köpa av den bofasta befolkningen. Här och var vid vistena förekommer även, att de renskötande fjällapparna utan särskild upplåtelse avbärga naturliga ängar i ändamål att anskaffa vinterfoder åt getter eller andra kreatur.

Visserligen torde på många håll de naturliga betingelserna för odling av potatis eller för grästäkt vara så ogynnsamma, att ett sådant bruk av jorden förbjuder sig självt, vadan särskilda bestämmelser kunde synas onödiga. Å andra håll däremot äro förutsättningarna för jordbruk relativt goda. Erfarenheten från trakter med rikare möjligheter har givet vid handen, att lapparna stundom, med åsidosättande av skyldigheten att tillbörligen vårda renarna, ägna sitt huvudintresse åt jordbruksarbetet. Till förekommande av dylikt missförhållande har kommittén föreslagit, att en viss ordning skall iakttagas, då fråga är om upptagande av odling eller avbärgande av naturliga ängar (23 och 53 §§ i lagen om fjällrenskötsel). Därjämte har kommittén begränsat rätten att upptaga odling samt att nyttja naturliga ängar för grästäkt till att gälla endast kronans mark. I fråga om enskild mark hava de renskötande fjällapparna hänvisats att härutinnan i vanlig ordning träffa avtal med vederbörande ägare.

Vad de renskötande *skogslapparna* angår hava även dessa, såsom redan tidigare antytts, upptagit odlingar omkring sina hemvist, i regel mera allmänt och mera omfattande än vad fallet är bland de renskötande fjällapparna, varjämte även de renskötande skogslapparna nyttja naturliga ängar för grästäkt. I den mån skogslapparna för sin utkomst kunna anses vara i behov att upptaga odlingar eller att avbärga ängar annat än å egna hemman och nybyggen eller till dem upplåtna lägenheter, har kommittén funnit sig böra meddela bestämmelser, som reglera ifrågavarande odlingar och grästäkt. Vad härutinnan av kommittén föreslagits i lagen om skogsrenskötsel (23 och 54 §§) ansluter sig till de för fjällapparna föreslagna bestämmelserna, dock med en viss jämkning för tillgodoseende av skogslapparnas större behov i förevarande hänseenden.

Hinder torde naturligtvis icke möta för att renskötande lapp, vilken söker tillstånd att få uppföra en renvaktarstuga, i samband därmed även söker rätt att upptaga odling eller att avbärga ängar.

Till 23 § 2 mom. vill kommittén göra den erinran att tillståndet att upptaga odling bör meddelas genom skriftlig upplåtelse, lämpligen i samma form som plägar användas, då fråga är om upplåtelse av slåtterlägenheter, samt att även över dylika upplåtelser särskild liggare hos Konungens befallningshavande bör föras. Kommittén förutsätter jämväl i fråga om dessa upplåtelser, att inga avgifter för nyttjanderätten åläggas de renskötande.

Här må erinras, att upplåtelser, varom i 21 § 2 mom. och 23 § 2 mom. är

fråga, tydligen icke falla under bestämmelserna i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom.

Yttranden.

Beträffande stadgandet under 23 § i de båda lagförslagen hava framställts samma principiella anmärkningar, som mot stadgandet om rätt för de renskötande lapparna att under vissa förutsättningar få uppföra timrade renvaktarstugor, och hava även motsvarande erinringar i enskildheter anförts mot detsamma. Vad sålunda förekommit torde här icke behöva upprepas.

Vissa särskilda anmärkningar hava dock även framkommit. Man har sålunda dels beträffande 23 § 1 mom. framhållit att förbudet mot att upptaga odling å enskild mark utan ägarens samtycke redan följde av allmänna rättsgrundsatser och därför icke behövde här särskilt angivas samt dels hemställt om förtydligande av paragrafen att därav klart framginge att med odling avsåges ej blott brytning av åker eller vall utan även upptagande och bärgande av självväxande ängar, s. k. myrslåtter, bäckängar m. m.

Departementschefen.

Vad under 23 § 1 mom. erinrats, att redan av allmänna rättsgrundsatser följde att renskötande lapp icke utan vederbörandes samtycke äger upptaga odling, är riktigt. Jag anser dock stadgandet böra bibehållas till förekommande av den missuppfattning angående förfoganderätten till renbetesområdena, som på sina håll förekommer hos lapparna.

Att med »odling» i förevarande paragraf förstås ej blott brytning av åker och vall utan även upptagande och bärgande av självväxande ängar är enligt min mening uppenbart även utan något förtydligande tillägg till paragrafen.

24 §.

24 § i lagen om fjällrenskötsel avser att förhindra en förening av fjällrenskötsel med jordbruk i egentlig mening i det fall, då renskötseln kan antagas bliva lidande härav. Något motsvarande stadgande är icke upptaget i lagen om skogsrenskötsel.

Kommittén.

I sin motivering till förevarande stadgande anför kommittén:

Bland de renskötande lapparna finnes ett avsevärt antal, som jämsides med renskötseln även brukar egna eller arrenderade hemman eller nybyggen eller ock lägenheter, vilka i särskild ordning upplåtits.

En sådan förening av renskötsel och jordbruk förekommer allmännast bland *skogslapparna* och huvudsakligast bland dem, som vistas i de sydligare och östligare delarna av de trakter, där skogsrenskötsel drives, såsom i Gällivare, Arvidsjaurs och Malå socknar inom lappmarkerna samt Pajala och Tärendö med flera socknar nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. I de nordligare och västligare delarna av samma trakter däremot, såsom i Muonionalusta och Vittangi kapellförsamlingar, drives renskötseln av skogslapparna i regel utan samband med jordbruk.

Bland de renskötande *fjällapparna* i Norrbottens län finnes visserligen ett icke obetydligt antal, som äger hemman eller annan jordbruksfastighet, men med undantag för enstaka fall i Semisjaur-Njargs lappby, äro fastigheterna utarrenderade till andra, vadan man kan säga, att de renskötande fjällapparna i detta län — bortsett från obetydliga odlingar och grästäckt vid vistena, vilket inom vissa lappbyar förekommer — i regel icke jämsides med sin renskötsel driva jordbruk i den bemärkelse, varom här är fråga.

Vad angår Västerbottens län finner man här ett betydande antal renskö-

tande fjällappar, som äga hemman eller annan jordbruksfastighet och jämsides med renskötseln bruka fastigheterna.

I Jämtlands län och i Idre socken av Kopparbergs län förekommer sådant endast i ett eller annat fall. I allmänhet äro dessa båda näringar där icke förenade. Anmärkas bör emellertid i detta sammanhang, att dessa renskötande fjällappar, vilka i en del fall upptagit odlingar av den mera primitiva typ, varom i det föregående talats, stundom uppdrivit dessa odlingar till en omfattning, närmande sig bruket av hemman eller lägenhet.

Den meningen har gjorts gällande, att renskötsel och jordbruk var för sig vore yrken av så krävande beskaffenhet, att de icke annat än under särskilda förutsättningar kunde drivas samtidigt. Förelåge icke sådana förutsättningar, bleve, enligt vad erfarenheten givit vid handen, om icke båda näringarna, så i allt fall renskötseln försummad.

Frågan har varit föremål för ingående överläggningar med den lappska allmogen å sammanträden, som kommittén hållit å ort och ställe, särskilt bland skogslapparna och bland fjällapparna i Västerbottens län.

Vad angår *skogslapparna* har å trakter, där båda näringarna mera allmänt samtidigt utövas, anförts, att de renskötande skogslapparna i regel hade ett vida ringare antal renar än de renskötande fjällapparna, och att det för deras vidkommande vore ett livsvillkor, betingat av renskötselns otillräcklighet för uppehället, att som hittills med renskötseln förena jordbruk. Å vissa trakter däremot, där de renskötande skogslapparna till övervägande delen fortfarande driva renskötsel utan samband med jordbruk, har ett samtidigt utövande av båda näringarna ansetts lända till förfång för renskötseln.

Liknande mening, som sist anförts, har uttalats av övervägande flertalet bland de renskötande *fjällapparna* i Norrbottens och Jämtlands län samt i Idre socken av Kopparbergs län. I den mån en annan mening härutinnan i nämnda län kommit till uttryck bland lapparna, har dock tillika på alla håll framhållits, att jordbruk icke gärna kunde förenas med renskötsel under annan förutsättning, än att vederbörande lapp hade så god tillgång på arbetsfolk, att han kunde avdela särskilt folk för renskötseln och särskilt folk för jordbruket.

De renskötande fjällapparna i Västerbottens län åter hava under överläggningarna med kommittén framhållit fördelen av att i god tid förskaffa sig ett jordbruk, på vars avkastning lappen kunde falla tillbaka på ålderdomen eller så snart han av andra orsaker nödgades upphöra med renskötseln. Ävenledes har den uppfattningen kommit till uttryck, att en renskötande fjällapp, som hade en jordbruksfastighet, redde sig bättre i ekonomiskt hänsende än andra. Sedan emellertid lapparna beretts tillfälle att sinsemellan överlägga inför en lappfödd ledamot av kommittén, hava de enat sig om det uttalande, att en renskötande lapp borde tillåtas att jämsides med renskötseln driva jordbruk endast under förutsättning, att han hade tillgång till arbetsfolk, tillräckligt att på ett tillfredsställande sätt sköta båda näringarna, samt att försumlighet i avseende å renvården borde, därest icke efter förut meddelad varning rättelse skedde, medföra skyldighet att överlämna renarna, vare sig alla eller, efter nedslaktning eller försäljning av en del, ett begränsat antal i vård till annan renskötande lapp.

Såsom i det föregående erinrats söker den övervägande delen av de renskötande skogslapparna sin utkomst av renskötsel i förening med jordbruk. Detta förhållande har bestått sedan mycket lång tid tillbaka. Kommittén har med hänsyn såväl härtill som till skogslapparnas trånga villkor i allmänhet, vilka knappast skulle tåla vid ett reglerande ingripande, ansett sig för skogslapparnas vidkommande icke böra föreslå några inskränkande bestämmelser i fråga om förening av renskötsel med jordbruk. Till denna kom-

mitténs ståndpunkt har ock medverkat, att de olägenheter, som skogsrenskötseln onekligen medför för den jordbrukande befolkningen icke synas vara av den betydelse, att skogsrenskötseln bör genom lagstiftning förbjudas.

Vad däremot angår de renskötande fjällapparna, finner kommittén övervägande skäl tala för den meningen, att en förening av båda näringarna endast i undantagsfall är lycklig. Uttalanden från lapparnas egen sida och erfarenheter i övrigt giva ett starkt stöd för en dylik uppfattning. Då emellertid, särskilt i Västerbottens län, en förening av ifrågavarande båda näringar faktiskt förekommer i stor omfattning, har kommittén icke ansett sig böra stadga något förbud mot att med fjällrenskötseln förena jordbruk. Med hänsyn dock till de nära till hands liggande olägenheterna för renskötseln, som kunna härflyta av en sådan förening, har kommittén i anslutning till ovan omförmälda uttalanden från lapparnas sida föreslagit (24 § i lagen om fjällrenskötsel) vissa stadganden i syfte att förhindra en förening av de båda näringarna i det fall, att renskötseln kan antagas bliva lidande härav. Tillika har kommittén, för att icke alltför hårt ingripa i bestående förhållanden, ansett det angivna stadgandet böra komma i tillämpning endast å sådana fall av förening av renskötsel med jordbruk, som inträffa genom upptagande av jordbruk efter det den föreslagna lagen om fjällrenskötsel trätt i kraft (övergångsstadganden 2 mom.).

Slutligen må framhållas, att i fall, då Konungens befallningshavande jämlikt 24 § 1 mom. förordnat att viss lapp, så länge han sköter jordbruk, skall hava sina renar i vård hos renskötande lapp, vederbörande tillsvidare också är förlustig de särskilda förmåner, som tillkomma lapp i och för renskötselns drivande.

På det att Konungens befallningshavande må erhålla kännedom om de lappar, vilka med renskötseln förena jordbruk, synes i lappfogdeinstruktionerna böra intagas åläggande för lappfogdarna att härom hålla Konungens befallningshavande underkunnig.

Yttranden.

De renskötande fjällapparna hava icke haft något att erinra mot ifrågavarande stadgande, om än på sina håll i vissa av de norra lappbyarna förklarats att desamma icke berördes av stadgandet samt i enstaka lappbyar såsom i Sirkas och Tuorpon framhållits farhågor för att i lag lämna en möjlighet till att förena renskötsel och jordbruk.

Länsstyrelsen i Jämtlands län, som i allmänhet omfattar samma mening i hithörande frågor, som kommit till uttryck i 1917 års proposition, yttrar, dock utan särskilt yrkande, principiella betänkligheter mot att låta lapp samtidigt med renskötseln ägna sig åt jordbruk.

Länsstyrelsen i Norrbottens län är för sin del tveksam, huruvida ej stadgandet helt bör utgå. Styrelsen anser visserligen att en förening av fjällrenskötsel med jordbruk ej kan anses lycklig. Korrektiv mot försumlighet i renskötseln vore emellertid redan lämnade i 15—17 §§. Styrelsen befarar i övrigt, att den utredning, som skulle ankomma på länsstyrelsen, huruvida lappen kan äga förutsättning att på tillfredsställande sätt driva renskötseln samtidigt med jordbruket, skulle visa sig mycket svår att åstadkomma och i allt fall dess tillförlitlighet, gjord på förhand som den skulle bliva, ofta måste sättas i fråga. Någon påföljd syntes icke vara stadgad för lappens underlåtenhet att ställa sig till efterrättelse länsstyrelsens förordnande att, så länge han sköter jordbruk, sätta renarna i annans vård.

Departements-chefen.

Jag anser det fullt naturligt, att man hyser betänkligheter i fråga om lapparnas förmåga att kunna på en gång sköta två så krävande yrken som renskötsel och jordbruk i egentlig mening. Jag finner dock, att man av sådana betänkligheter icke bör låta förleda sig till att i lag förbjuda en dylik förening. Det torde härutinnan liksom i andra avseenden icke böra åläggas lapparna större begränsningar i sin näringsfrihet än som oundgängligen är påkallat av hänsyn till andra intressen. Renskötseln är emellertid, såsom jag redan förut framhållit, av en så säregen beskaffenhet, att, där den icke utövas på behörigt sätt, densamma kan för andra medföra de mest allvarliga påföljder. Denna omständighet anser jag berättiga till vissa utomordentliga åtgärder. Mellan 17 § och 24 § finnes den skillnaden att den förstnämnda förutsätter grov försumlighet i renvården, gränsande ofta måhända ända till uppsåt, medan påföljderna enligt den sistnämnda i regel äro avsedda att inträda i fall av ren oförmåga att utöva två yrken, en oförmåga, som alls icke behöver vara förknippad med grov försumlighet eller ens vållande i egentlig bemärkelse, utan kan härleda sig av förhållanden, vilka icke i den mening, varom i 17 § är fråga, kunna läggas vederbörande till last. Jag anser följaktligen, mot länsstyrelsen i Norrbottens län, stadgandet i 24 § vara väl på sin plats. Däremot anser jag i likhet med nämnda länsstyrelse tvångsmedel böra stadgas för det fall att lapp tredskas att ställa sig länsstyrelsens förordnande om renarnas överlämnande i annans vård till efterrättelse, och jag har i enlighet härmed försett stadgandet med ett tillägg i sådant hänseende.

Vad i övrigt erinrats mot ifrågavarande stadgande finner jag icke böra föranleda någon åtgärd.

Getter.

25 §.

Denna paragraf legaliserar ett gammalt bruk hos lapparna att hålla sig med getter. Den har avseende allenast å de renskötande fjällapparna.

Kommittén.

Kommittén anför under detta stadgande följande:

De renskötande lapparna hålla sig, särskilt i de nordligare trakterna, i stor utsträckning med getter, vilka föras på bete huvudsakligen å kronans mark, där åt dem även bärgas hö. Getterna betas i allmänhet å vår-, sommar- och höstbeteslanden och pläga i regel under vintern inhysas hos den bofasta befolkningen. Bruket att hålla getter har vunnit mer och mer insteg hos lapparna allt eftersom de upphört med att mjölka sina renar.

Att beta getter å annans mark torde jämlikt 1 § i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet vara förbjudet. Undantag härifrån finnas visserligen beträffande ohägnad mark, som jämlikt 5 § andra stycket av samma förordning skall anses vara till gemensamt mulbete upplåten, men vill kommittén i detta sammanhang tillika erinra om kungörelsen den 28 januari 1876 angående inskränkning i betesrätt å ohägnad mark, innefattande förbud mot att i vissa trakter i riket, däribland Norrbottens län, å sådan mark beta bland annat getter.

Kommittén har ansett hänsyn böra tagas till lapparnas behov i förevarande hänseende och har förty föreslagit ett allmänt undantagsstadgande, enligt vilket renskötande fjällappar tillagts rätt att å kronomark hålla getter under den tid de äga där uppehålla sig med sina renar.

Då det visat sig, att lapparna på sina håll ägna mera tid och arbete åt att skaffa föda åt getterna än att sköta sina renar och då, enligt verkställda utredningar, lapparnas behov att hålla getter synes vara tillgodosett med ett mindre antal för varje hushåll, har kommittén begränsat antalet till högst 5 för hushåll.

Bland *lapparna* har man på sina håll hemställt om medgivande att hålla ett större antal getter än det, som av kommittén föreslagits, medan man på de övervägande flesta håll har ansett det föreslagna antalet tillräckligt, *Domänstyrelsen* anför, att kommittén här tillagt lapparna ett privilegium. som rätteligen intet hade med renskötseln att skaffa. Getterna vore ansedda såsom tillhörande skogens värsta fiender. Här avsåges emellertid att beta dem å de vidsträckta fjällmarkerna, och vid sådant förhållande vore den skada de där kunde åstadkomma icke av den art att densamma kunde tillmätas någon egentlig betydelse. Kommittén hade föreställt sig, att getterna vid lapparnas flyttning från fjällen om höstarna lämnades i vård hos antingen bofasta eller sådana lappar, vilka under vintern kvarstannade i grannskapet av fjällen. För att vinterföda dessa kreatur fordrades tillstånd att under sommaren anskaffa förråd av hö eller löv. Kommittén hade emellertid ej ingått på, hur detta behov skulle kunna tillgodoses. Yttranden.

Stadgandet avser, såsom redan nämnt, endast de renskötande fjällapparna. Bland dem är bruket att hålla getter vanligt så gott som i alla lappbyar, och man torde icke nu kunna utan vidare genom ett förbud ingripa i bestående förhållanden. Ifrågavarande bruk har även legaliserats i den med Norge träffade konventionen i renbetesfrågan, i det att svenska lappar berättigats att under iakttagande av vissa särskilda bestämmelser låta medföljande getter beta på norskt område. Departementschefen.

Då lapparna om hösten flytta ned i skogslandet, pläga de mot avgift lämna sina getter i vård hos befolkningen i grannskapet av fjällen. Vinterfodret tillhandahålles av den, som omhänderhar getterna.

Ringgärden och andra stängsel.

I 26 § i lagen om fjällrenskötsel resp. 24 § i lagen om skogsrenskötsel bestämmes den ordning, som skall iakttagas vid uppförande av ringgärden och andra stängsel. Stadgandena härom äro nya. *26 § resp. 24 §.*

Kommittén anför i sin motivering till 26 § resp. 24 § följande: Kommittén.

För renskötselns behöriga utövande äro lapparna i behov av stängsel, och sådant finnes även uppfört å de skilda trakter, där denna näring utövas. Stängslet är av olika beskaffenhet allt efter ändamålet med detsamma. Man skiljer sålunda mellan ringgärden och andra stängsel. Med ringgärde menas ett i ringform uppfört stängsel, inneslutande en större eller mindre yta. Ofta uppföres en komplex av ringgärden på det sätt, att från ett större sådant utgång anordnas till ett flertal mindre, från varandra inbördes skilda ringgärden, uppförda i omedelbar anslutning till det större. Ringgärde användes

huvudsakligen vid sådana tillfällen, då renarna måste hållas samlade för mjölkning, märkning eller skiljning. Finnes ett större ringgärde och i anslutning därtill mindre sådana, pläga renarna, då fråga är om märkning eller skiljning, samlas i det större i en gemensam hjord och därefter uppdelas på de smärre, allt efter märken och ägare. Med »andra stängsel» avses vanliga hägnader, dragna över kortare eller längre sträckor och uppförda i allmänhet för att hindra renarna att inkomma på områden, där deras vistelse är otillåten eller kan föranleda större skadegörelse, så kallade spärrningsgärden, eller ock för att på en given plats leda renarna i en viss riktning, så kallade ledgärden. Kommittén vill i detta sammanhang erinra om de betydande stängselbyggnader, som i anledning av renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge av staten uppförts i Västerbottens län samt i Troms fylke i Norge, ävensom om vissa av lapparna enskilt uppförda spärrningsgärden av betydande utsträckning i Norrbottens län.

De stängsel, som sålunda användas i renskötseln, kunna vara avsedda för stadigvarande bruk eller ock vara uppförda endast för tillfälliga behov.

För fjällapparnas del förekomma ringgärden för stadigvarande bruk undantagslöst endast i trakterna ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen, medan tillfälliga sådana ävensom andra stängsel, vare sig för stadigvarande eller för tillfälligt bruk, förekomma såväl ovan som nedom odlingsgränsen samt inom eller utom renbetesfjällen.

Ringgärden för stadigvarande bruk äro, med enstaka undantag, uppförda å kronomark, medan de andra stängslen kunna sträcka sig såväl över kronan som enskild tillhörig mark.

1898 års renbeteslag skiljer icke mellan olika slag av stängsel och innehåller ej heller något stadgande om platsen, där stängsel av det ena eller andra slaget må uppföras. Lapparna äro således enligt nämnda lag, teoretiskt sett, berättigade att inom de trakter, där de äga rätt till renbete, uppföra stängsel av vilket slag som helst vare sig å kronan eller enskild tillhörig mark. Emellertid torde deras rätt härtill, praktiskt taget, särskilt vad angår stängsel för stadigvarande bruk, vara begränsad till lappmarkerna och renbetesfjällen på grund av de bestämmelser rörande lapparnas rätt att taga virke, som meddelas i 3 § renbeteslagen.

26 § i kommitténs förslag avser att i fråga om platsen, där stängsel må uppföras, införa en viss ordning. Kommittén har härvid tagit hänsyn å ena sidan till lapparnas faktiska behov av stängsel och å andra sidan till statens och enskildas berättigade intresse.

Kommittén har sålunda, vad angår trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, enär några egentliga olägenheter icke försports i fråga om lapparnas ringgärden, bibehållit dem vid rätten att där fritt välja platsen för dylika gärden, vare sig de äro avsedda för stadigvarande bruk eller för tillfälligt behov. Tillika har kommittén ansett lapparna å dessa trakter utan särskild kontroll böra få uppföra även andra hägnader för tillfälligt behov, i den mån de äro av ringa utsträckning. Beträffande däremot sådana stängsel av sistnämnda slag, som äro avsedda för stadigvarande bruk eller, ehuru icke avsedda för dylikt bruk, emellertid äro av större utsträckning, är att märka att dessa stängsel ofta nära beröra såväl allmänna som enskilda intressen. Dylika större spärrningsgärden draga dels mycket virke dels kunna de verka därhän, att de inom det avstängda området instängda renarna nedtrampa och förstöra betet. Därtill kommer, att den bofasta befolkningens möjlighet att beta egna djur och eljest förfoga över marken genom gärdena försvåras. Med hänsyn till vad sålunda anförts har kommittén föreslagit, att särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande skall inhämtas för uppförandet av dylika gärden.

Beträffande trakterna nedom odlingsgränsen och utom renbetesfjällen har kommittén bibehållit lapparna vid rätten att därstädes i påkommande fall fritt välja plats för tillfälliga ringgärden och andra tillfälliga stängsel av ringa utsträckning. Även ringgärden för stadigvarande bruk må där uppföras, dock endast å särskilt anvisad plats. I fråga om spärrningsgärden och ledgärden för stadigvarande bruk har kommittén av förut angivna skäl föreslagit samma regler som för trakterna ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen.

Kommittén vill tillägga att, då stundom tvekan kan råda, om och när ett stängsel är att anse såsom varande av större eller ringa utsträckning, lapparna i tvivelaktiga fall böra rådföra sig med lappfogden.

I fråga om lapparnas rätt att taga virke till ringgärden och andra stängsel hänvisar kommittén till vad nedan under 27—33 §§ kommer att anföras i sammanhang med deras rätt till skogsfångst i allmänhet.

Yttranden.

Lapparna hava funnit bestämmelserna välgrundade. Från enstaka lappskt håll har dock ifrågasatts, huruvida icke beträffande trakterna ovan odlingsgränsen borde för undvikande av stridigheter med den bofasta befolkningen stadgas att gärden där icke finge uppföras på enskild mark utan ägarens samtycke, och har man från sådant håll beträffande trakterna nedom odlingsgränsen ansett tillräckligt med ett medgivande att där uppföra endast tillfälliga stängsel, enär stadigvarande gärden där hittills knappast behövts eller använts. I sammanhang därmed har dessutom framhållits, att sådana tillfälliga gärden icke komme att onödigtvis uppföras, enär de kostade rätt mycket arbete.

Domänstyrelsen anser, i likhet med vad styrelsen anfört i fråga om tillstånd för lappar att uppföra renvaktarstugor å kronomark, att det beträffande trakterna nedom odlingsgränsen även här närmast bör ankomma på vederbörande revirförvaltare att bestämma platsen för ringgärden, och att den länsstyrelsen tillagda befogenhet att handhava ärenden av ifrågavarande beskaffenhet bör för dessa trakters vidkommande överflyttas på domänstyrelsen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län anser det böra stadgas att, då lappfogden anvisar plats för ringgärde nedom odlingsgränsen, avsett för stadigvarande bruk, detta bör ske efter samråd med revirförvaltningen.

Från *bofast* håll har man ifrågasatt, huruvida lapparna överhuvud taget skulle medgivas ovillkorlig rätt att uppföra gärden på enskild mark. Bestämmandet borde i allt fall överlämnas åt landsfiskalen och icke åt lappfogden, som måste anses benägen att tillgodose lapparnas förmån.

Vidare har man ansett stadgandet böra utökas med föreskrifter om nu befintliga stängsel och deras underhåll. Det hade inträffat att byamännen i en viss by under senare år fått sin betesmark förminskad genom att lapparna byggt ett stängsel för stadigvarande bruk över deras skogsmark, vilket väckt missnöje. Jämväl hade det väckt missnöje att stängselvirket, såväl barr- som lövskog, tagits från byns skog.

Departementschefen.

På grund av nu gällande bestämmelser äro lapparna, såsom kommittén erinrat, allenast av vissa praktiska hänsyn kringskurna i sin frihet att uppföra stängsel av vilken beskaffenhet som helst å såväl kronan som enskild

tillhörig mark inom de områden, som äro upplåtna för renbete. Då kommittén nu begränsat denna oinskränkta befogenhet till vad som för lapparnas del och med hänsyn till andras intressen är behövligt och skäligt, finner jag icke lämpligt att skrida till onödiga ytterligheter i de hänseenden, som från bofast håll, med instämmande delvis, märkligt nog, även från visst lappskt håll, yrkats. I trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen måste lapparna för sin renskötsel i största möjliga utsträckning lämnas full frihet. Även här torde lapparna av sig själva söka undvika onödigt intrång gentemot de bofasta, utan att något stadgande härom behöver intagas i lagen, och vad trakterna nedom samma gräns eller utom renbetesfjällen angår torde i stort sett endast lappmarkerna beröras av stängselbyggnader, erforderliga för skogslapparnas behov. Jag anser de garantier, som stadgats i förevarande lagrum fullt tillräckliga att här förekomma onödigt intrång å de bofastas intressen. Vad särskilt domänstyrelsens erinran beträffar, måste gentemot densamma framhållas, förutom att lapparna för närvarande icke äro underkastade några egentliga inskränkningar i förevarande hänseende, att det här endast gäller att bestämma själva platsen för stängselbyggnad. Detta är en fråga av helt och hållet teknisk art, som närmast bör prövas av dem, som eljest handhava ärendena rörande renskötseln, nämligen länsstyrelserna och lappfogdarna. Bestämmanderätten bör således ligga hos dem. Jag anser mig följaktligen icke kunna gå med på att domänstyrelsen eller revirförvaltningarna skola handlägga dylika ärenden, men finner dock lämpligt att i lagrummet stadgas, att platsen, då fråga är om kronomark, bör bestämmas av lappfogden i samråd med revirförvaltningen. Att länsstyrelserna vid prövningen av hithörande ärenden icke komma att underlåta att i förekommande fall inhämta sakkunnigt yttrande hos skogsstaten, torde vara uppenbart, och något särskilt stadgande härom torde icke behöva ifrågakomma. För övrigt torde alltid, då fråga är om större, mera permanenta stängselbyggnader, vederbörande i skogsstaten komma att få tillfälle att göra sin mening gällande på grund av de särskilda föreskrifter, som med avseende å virkesfångsten äro meddelade i det följande.

Skogsfångst.

27—33 §§ resp. 25—31 §§.

Enligt gällande bestämmelser, som äro gemensamma för fjällappar och skogslappar (1, 3 och 4 §§ i renbeteslagen) äga lapparna, vad angår trakterna ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, att utan betalning såväl å enskild som å kronans mark taga virke utan annan inskränkning än att det skall ske för deras eget behov.

Nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna äga lapparna, praktisk taget, samma rätt som nyss nämnts, med den ytterligare begränsning likväl att de till uppförande eller ombyggnad av bostad, visthus eller stängsel icke äga taga växande träd annat än efter anvisning eller utsyning.

Utom lappmarkerna och renbetesfjällen få lapparna å trakter, där betes-

rätt på grund av gammal sedvana är medgiven, taga endast torra träd och vindfällen, en- och videbuskar samt för tillfälliga behov å utmark växande lövträd, och skall, om virket tages å enskild tillhörig skog, en billig betalning erläggas för lövträden, därest ägaren det påfordrar.

Å trakter utom lappmarkerna och renbetesfjällen, där betesrätt icke är medgiven, hava lapparna ingen rätt till skogsfångst.

Kommittén.

Kommittén har under 27—33 §§ i lagen om fjällrenskötsel samt 25—31 §§ i lagen om skogsrenskötsel meddelat bestämmelser angående lapparnas rätt till skogsfångst. Därvid hava i görligaste mån grunderna i 1898 års renbeteslag bibehållits, dock med vissa jämkningar och förtydliganden, som påkallats av erfarenheten under den tid, nämnda lag varit i tillämpning. Vägledande härvid hava varit de yttranden i frågan, som kommittén inhämtat från domänstyrelsen, överjägmästare och revirförvaltare. De olika förhållanden, som råda bland fjällappar och skogslappar, hava föranlett vissa olikheter vid utformandet av de särskilda bestämmelser, som skola gälla för den ena eller den andra gruppen av lapparna.

I fråga om de synpunkter, som för kommittén varit bestämmande vid ordnandet av de renskötande lapparnas rätt till skogsfångst, anför kommittén följande:

a) *Beträffande fjällapparna.*

Kommittén har, vad angår *kronans skog*, i huvudsak bibehållit gällande bestämmelser oförändrade. Emellertid har kommittén föreslagit vissa ändringar. Dessa ändringar beröra dock mindre lapparnas rätt till skogsfångst än sättet att tillgodogöra sig samma rätt, och avse att bättre än hittills sätta lapparnas skogsfångst i överensstämmelse med de fordringar, som måste ställas på en rationell skogshushållning. Kommittén har sålunda även för visst virke, som må tillgodogöras *ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen*, föreskrivit, att det icke må tagas utan anvisning eller utsyning. Denna nya föreskrift gäller dock endast virke till uppförande eller ombyggnad av sådan bostadsbyggnad, som lapparna, enligt vad i det föregående anförts, skulle få rätt att uppföra å dessa trakter, samt vidare växande träd till uppförande av spärrningsgärden, som äro avsedda för stadigvarande bruk eller, ehuru avsedda endast för tillfälligt behov, emellertid äro av större utsträckning, och vartill Konungens befallningshavandes särskilda tillstånd lämnats.

Nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna har kommittén som ansett fjällapparnas behov av virke till renvaktarstugor tillräckligt tillgodosett, om det får tagas ovan odlingsgränsen och inom renbetesfjällen, icke föreslagit någon rätt för dem att taga virke till bostadsbyggnad, som i detta sammanhang avses, men har kommittén beträffande lapparnas rätt till skogsfångst därstädes i övrigt ändrat gällande bestämmelser till förmån för lapparna såtillvida, att kommittén ansett anvisning eller utsyning erforderlig endast beträffande växande barrträd till byggnadsändamål och stängsel, och således ej beträffande växande lövträd, vilka ju så gott som uteslutande tagas för mera tillfälliga behov. Anvisning eller utsyning skulle för övrigt i sistberörda fall åstadkomma allt för stor omgång.

Utom lappmarkerna och renbetesfjällen har kommittén, med bibehållande i övrigt av gällande bestämmelser, emellertid föreslagit lagfästande av en bland lapparna sedan gammalt förekommande vana att till skidämnen och

annat slöjdändamål tillgodogöra sig härför särskilt lämpade kådrika träd, kallade tall- eller grantjur.

Vad angår *enskild tillhörig mark* gälla, såsom av det föregående framgår, i fråga om lapparnas rätt till skogsfångst för närvarande, med ett i detta sammanhang betydelselöst undantag, samma bestämmelser som i fråga om kronans mark.

Kommittén har, såsom redan förut anförts, den uppfattningen, att den enskilde markägaren icke bör betungas av lapparnas särskilda rättigheter i större grad än som, med hänsyn tagen till att kronans skog alltjämt i vidsträckt omfattning skulle stå öppen för dem, för tillgodoseende av deras behov är oundgängligen nödvändigt. Denna uppfattning har, särskilt då det gällt lapparnas rätt till skogsfångst, som måhända är mest kännbar för den enskilde markägaren, även bland lapparna själva mer och mer vunnit insteg.

Med tillämpning av dessa synpunkter har kommittén under 28 § a, b och c föreslagit vissa bestämmelser i inskränkande riktning.

b) *Beträffande skogslapparna.*

Vad angår trakterna ovan odlingsgränsen hava de renskötande skogslapparna av kommittén tillagts samma befogenheter, som där tillkomma de renskötande fjällapparna.

Nedom odlingsgränsen har kommittén däremot ansett påkallat att i åtskilliga hänseenden begränsa skogslapparnas rätt till skogsfångst.

Den uppfattning, som legat till grund för de av kommittén föreslagna begränsningarna i fjällapparnas rätt till skogsfångst, gör sig än mer gällande, då fråga är om skogslapparnas rättigheter i förevarande avseende. De sistnämnda vistas på många håll året om å trakterna i fråga, och deras virkesförbrukning blir för den skull än mera kännbar. Därtill kommer, att de flesta skogslappar, såsom förut nämnts, i regel innehava hemman, nybyggen eller lägenheter, där familjen bor och varifrån renarna, med undantag för sådana tider, då längre flyttningar äga rum, skötas. Uppfattningen, att den enskilde markägaren i görligaste mån bör vara fredad mot större intrång från lapparnas sida, har såsom förut anförts, även vunnit mer och mer insteg hos lapparna själva, i synnerhet bland skogslapparna och särskilt då det gällt deras rätt att tillgodogöra sig skogen. På många håll hava skogslapparna sålunda, enligt vad som kommit till kommitténs kännedom, om än icke alldeles undvikit att utnyttja sin rätt till skogsfångst å enskild tillhörig mark, så dock, om det icke varit fråga endast om mera oväsentligt virke, icke ifrågasatt annat än att av markägaren begära anvisning eller utsyning samt ofta även ansett sig icke böra taga virket annat än mot betalning.

Med tillämpning av dessa synpunkter har kommittén icke föreslagit rätt för de renskötande skogslapparna att, medan de vistas å eller i omedelbar närhet av sina fastigheter, förse sig med bränsle och annat virke från enskild tillhörig fastighet. Å andra sidan har kommittén, som anser nödigt att skogslapparna, då de befinna sig under flyttning med renarna, äga tillgång till bränsle samt virke till tältstänger, kåtor, bodar och ställningar för förvaring av sina tillhörigheter ävensom till slöjdvirke, tillagt dem befogenhet att för dessa ändamål förse sig å enskild tillhörig mark. Kommittén har dock i likhet med vad som skett beträffande fjällapparna, då de vistas å dessa trakter, även ålagt skogslapparna att, om för angivna ändamål erfordras växande barrträd, av ägaren begära anvisning eller utsyning, varjämte kommittén funnit lämpligt föreskriva, att en billig betalning skall erläggas för dylika träd (26 § 2 mom.).

De synpunkter, som ovan angivits, har av kommittén även tillämpats i fråga om trakterna utom lappmarkerna.

I. För fjällapparna.

Lapparna hava för egen del icke haft något att erinra mot förevarande stadgande. *27 §.* Yttranden.

Länsstyrelsen i Norrbottens län förutsätter att den i tredje stycket av 1 mom. lapparna tillerkända rätten att taga växande lövträd för *tillfälliga behov* även avser rätt att vid flyttningar taga sådana lövträd till bränsle. Styrelsen stöder sig här på ett yttrande av lappfogden i norra distriktet, i vilket framhålles att såsom förhållandena vore, särskilt inom Karesuando och Jukkasjärvi, en del lappar varje år måste flytta nedom lappmarksgränsen. Under vistelsen där måste de nödvändigtvis få taga växande björk till bränsle, då annat bränsle, torra träd och dylikt, i mycket liten utsträckning förekomme. De flesta vindfällen vore vintertid täckta av snö, så att det vore svårt att få fram dem, om de ens kunde påträffas. Björk torde i dessa trakter utan någon som helst skada kunna avverkas till bränsle. Även å enskild mark borde björk få användas till bränsle, helst som hemmansägarne hellre såge att björk användes än ex. torrfuror, som de själva hade användning för.

Jag anser den av länsstyrelsen m. fl. framställda erinringen icke böra föranleda något förtydligande av paragrafen, enär rätten att taga växande lövträd för tillfälliga behov uppenbart även avser rätt att vid flyttningar taga sådana lövträd till bränsle. Ej heller i övrigt har jag något att erinra med avseende å samma paragraf. Departementschefen.

Stadgandena under denna paragraf hava av *lapparna* ansetts lämpliga. *28 §.* Yttranden. Vissa lappar hava dock anmärkt, att de icke behövde fast kåta eller bod på vinterbeteslanden samt att de därför icke påkallade de föreslagna medgivandena att för nämnda byggnader taga virke från enskild skog. Beträffande mom. d har påpekats, att föreskrift saknades, huru det skulle förfaras vid bristande åsämjande i fråga om där förutsatt ersättning för virke.

Erinran i sistnämnda hänseende har även gjorts bl. a. av *länsstyrelsen i Västerbottens län*, som visserligen ansett det virkesslag, som i mom. d omnämnes, oftast vara av mycket ringa värde, men med kännedom om huru motsatsförhållandena kunna tillspetsas i småsaker ansett ett förtydligande tillägg i antydd riktning hava en viss psykologisk betydelse.

Domänstyrelsen har påpekat, att det under mom. e använda uttrycket »utsyning» vore oegentligt, då det gällde enskild mark. »Utsyning» avsåge i den bemärkelse, detta ord i allmänhet inom berörda trakter användes, en utav tjänsteman verkställd förrättning.

Från *bofast* håll har erinrats, att ordet *billig* i mom. c och d borde utgå. Lagförslaget utginge från att lapparna ekonomiskt vore de mindre bärkraftiga av parterna. Så vore dock ofta ej förhållandet. Dessutom gällde stundom, där större stängsel skulle byggas eller underhållas, att endast ett fåtal enskilda markägare nödgades lämna virke till en hel lappby. *Skälig* ersättning borde därför betalas eller åtminstone i lagen stadgas. Även har från bofast

håll yrkats att lapparna borde ersätta de enskilde för allt virke, även för ved, ävensom att virke icke borde få tagas utan efter anvisning av markägaren.

Departementschefen.

Jag finner vad under denna paragraf erinrats icke föranleda annan åtgärd än att till mom. d fogas det tillägg, att i brist av åsämjande gottgörelsen för där avsett virke skall bestämmas på sätt under mom. c är stadgat.

29 §. Kommittén.

Denna paragraf avser att reglera lapparnas rätt att fälla lavträd. Kommittén anför i motiveringen till detta stadgande, att lapparna undantagsvis, nämligen under år med ogynnsamma betesförhållanden, såsom under flenår, då renlaven på grund av isbildning å marken är oåtkomlig för renarna, eller under år med särskilt djupa snömassor, äro nödsakade att för renarnas uppehälle anlita lav, som växer å träd, s. k. lavträd. Så torde hava skett sedan urminnes tid. Något stadgande i renbeteslagen, som uttryckligen tillerkänner lapparna rätt att fälla lavträd för angivna behov, finnes dock icke. Kommittén har till undanröjande av all tvekan rörande åtgärdens laglighet ansett sig böra föreslå ett särskilt stadgande härutinnan.

Yttranden.

Från *lapparnas* sida har på några håll hemställts om viss utvidgning av rätten att fälla lavträd. En del har yrkat, att lapparna måtte tilläggas rätt att alltid å såväl kronan som enskild tillhörig mark fälla lavträd utan anvisning, men med skyldighet att snarast göra anmälan därom till skogstjänsteman eller markägare. Andra hava haft samma yrkande, dock allenast beträffande kronans mark, emedan det i fråga om enskild mark kunde vara farligt för sämjan. Slutligen har jämväl yrkats, att det under flyttning borde vara tillåtet att i nödfall föda fram hela hjorden, ej blott dragrenarna, med laven av träd.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, i vilket län nyssnämnda yrkande från lapparnas sida förekommit, har i anledning av yrkandena hemställt att, som påståendet att oundgängligt behov kunde uppstå att under flyttning utan utsyning fälla lavträd även för andra renar än dragrenar, vore under vissa förhållanden befogat, lagrummet måtte ändras i sådan riktning, dock mot skyldighet för vederbörande att snarast härom göra anmälan. Ett dylikt medgivande ansåge styrelsen kunna lämnas utan fara för skogens bestånd, enär åtgärden icke annat än i nödfall tillgrepes och de lavbärande träden i allmänhet ägde högst obetydligt virkesvärde. Emellertid ifrågasätter styrelsen, om ej vid all fällning å enskild mark av andra lavträd än torra eller oväxtliga sådana en billig ersättning borde lämnas markägaren, där denne kunde antagas hava lidit skada av avverkningen. Styrelsens anförande under denna paragraf stöder sig delvis på ett yttrande från lappfogden i södra distriktet, däri denne framhåller, att det kan vara omöjligt för lapparna att alltid begära anvisning, innan de bliva tvungna att fälla lavträd för även andra renar än dragrenar. Behovet att fälla lavträd för smårenarnas uppehälle — fällning av sådana träd för större renar i hjorden förekomme knappast — yppade sig oftast inom några få timmar och merendels under flyttningar, särskilt vårtiden. Snön vore tack vare den tidens ofta ihållande töväder lös och det vanliga betet lätt tillgängligt. Några timmars kyla kunde dock

göra detsamma otillgängligt för de mindre och svagare renarna. Lavträd måste då tillgripas, om lappen ej ville riskera att smårenarna bleve trötta och måste lämnas efter. Lappen hunne då ej begära anvisning. Han vore ofta många mil från den plats, där någon skogstjänsteman funnes, och visste ofta ej själv, var han bleve tvungen att stanna.

Från *bofast* håll har hemställts, att under inga förhållanden *timmerdugliga* träd finge fällas.

Departementschefen.

Jag finner de under denna paragraf framställda erinringarna icke föranleda annan åtgärd från min sida än att jag, med hänsyn till vad länsstyrelsen i Norrbottens län m. fl. anfört, anser att lapparna under flyttningar böra äga rätt att utan anvisning fälla lavträd ej blott för dragrenarnas utan även för övriga renars oundgängliga behov, med skyldighet att efteråt snarast anmäla avverkningen, och jag har vidtagit motsvarande ändring i paragrafen.

30 §.

Denna paragraf är liksom 32 § 1 mom. samt 33 § avsedd att bereda skydd för skogens bevarande.

Yttranden.

Från *lapparnas* sida har ingen erinran gjorts mot denna paragraf.

Domänstyrelsen anser, att den länsstyrelsen tillagda befogenhet enligt 2 mom. syntes böra överflyttas på domänstyrelsen, som torde vara mera skickad att kunna bedöma ifrågavarande spörsmål.

Länsstyrelsen i Västerbottens län erinrar beträffande 1 mom., att genom den av kommittén föreslagna bestämmelsen utnyttjandet av lapparnas betesområden satts som en angelägenhet av större vikt och värde än bevarande av barrskogsgränsen; ty givet vore, att om avverkning av barrträd innebure en fara för skogens bevarande och föryngring, så vore åtgärdens vidtagande liktydigt med att barrskogsgränsens nedgång riskerades. Det syntes därför nödvändigt, att 30 § i lagen om fjällrenskötsel och 28 § i lagen om skogsrenskötsel omredigerades så att denna enligt länsstyrelsens mening oriktiga värdesättning av å ena sidan barrskogsgränsens bevarande och å andra sidan renbetesmarkernas utnyttjande upphävdes.

Från skogsintresserat håll har vidare yrkats ett tillägg till förevarande paragraf, innefattande förbud för lapparna att låta renar beträda område, som varit föremål för skogssådd eller där eljest skogskultur dreves.

Departementschefen.

Ett förbud för lapparna att beträda skogskulturer kan jag icke finna påkallat. Därest ägaren befarar skadegörelse å sådana områden — sådana områden torde å de trakter, där fjällrenskötsel förekommer, icke vara alltför talrika — anser jag den väg till undvikande av skadegörelse vara lämpligast, som kommittén antytt, nämligen att lapparna, vilkas flyttningsvägar och uppehållsplatser torde vara lätt att erfara, i förväg underrättas om läget med anmodan om att söka undvika dylika områden. Genom samarbete mellan vederbörande torde det enligt min övertygelse icke möta större svårigheter att ordna den frågan.

Vad länsstyrelsen i Västerbottens län anfört finner jag innebära en mycket befogad erinran, och jag har vidtagit omredigering av paragrafen i det av styrelsen angivna hänseendet, varvid jag ansett påkallat att även meddela föreskrift till skydd mot björkskogsgränsens nedgående.

Övriga erinringar med avseende å förevarande paragraf anser jag icke böra föranleda någon åtgärd.

31 §. Denna paragraf motsvarar i något omarbetad form 4 § andra stycket första meningen och 3 § första stycket sista meningen i gällande renbeteslag.

Yttranden. I fråga om stadgandet i 2 mom. har *domänstyrelsen* anfört följande:

Här meddelade bestämmelser synas styrelsen vila på en hittills knappast som berättigad ansedd rättsprincip, vilken lärer kunna medföra avsevärda olägenheter, särskilt med hänsyn till svårigheten att i liknande fall åstadkomma bevisning. Det kan nämligen tänkas, att en lapp, som fått virke, som här avses, sig anvisat, sedermera finner detsamma mindre lämpligt och av denna anledning gör detsamma obrukbart för att därefter utan anvisning taga vad som passar honom bättre. Själv står visserligen lappen såsom ersättningsskyldig gent emot markägaren, därest hans åtgärd skulle bliva upptäckt, men hade möjligheten för honom att utan utsyning eller anvisning förskaffa sig annat virke icke stått öppen, lärer detta hava varit en kraftig maning att icke gå på sidan om lagen. Styrelsen vill härmed hava uttalat stora betänkligheter mot införande i en lag av sagda rättsprincip, vilken icke ålägger den rätte ägaren att taga vård om sitt gods eller i fall av skadegörelse skyldighet att hålla sig till den, som förorsakat skadan.

Från *bofast* håll har erinrats, att bestämmelserna i förevarande paragraf syntes förutsätta att jordägaren vore skyldig att bevaka, att rengärdena ej av annan förstördes, i det han eljest som straff skulle tåla, att skog toges utan utsyning eller anvisning. Jämväl om stängsel blivit skadat, syntes utsyning böra ske.

Departementschefen. Jag kan icke biträda domänstyrelsens yttrande, att de grunder, å vilka förevarande stadgande vilar, äro alldeles nya. De äro hämtade ur gällande lag. Jag finner stadgandet vara, med hänsyn till dess särskilda syfte, fortfarande väl behövligt. Det avser att skydda lapparnas intressen, då de på grund av sina flyttningar äro långt avlägsna från ort och ställe och således icke själva kunna bevaka dessa intressen. För dem är det av största vikt att, då de återvända dit, icke behöva upptaga tiden med åtgärder, som av dem icke kunnat på förhand beräknas. Att det här gäller för jordägaren att på sätt och vis gå lapparna tillhanda med att bevaka deras intressen är i viss mån riktigt. Jordägarens intressen sammanfalla här med lappens. Jag kan dock icke instämma i den av domänstyrelsen hävdade misstanken, att lapparna för egen fördel skulle missbruka det skydd, man här velat giva dem. Jag vill erinra om att motsvarande stadganden äro upptagna i konventionen med Norge.

32 §. 1 mom. Den under 1 mom. e) av denna paragraf upptagna skyldigheten att i vissa fall randbarka lövträd har mött gensaga från lappskt håll i fråga om gärden av tillfällig art, varemot stadgandet under mom. 1 i övrigt gillats.

Vidare har erinrats att med *skare* borde likställas *packad snö*.

32 §. 2 mom. I fråga om 2 mom. har kommittén i sin motivering anfört, att det på sina håll inträffat, att skogsägaren, då han nyttjat skogstillgången, gjort det på sådant sätt att lapparnas intressen därigenom onödigtvis förnärmats.

Såsom exempel på sådant förfarande har nämnts, att det hänt att träd, som av lapparna avsiktligen kvarlämnats inom ringgärden och som varit avsedda att bereda renarna erforderlig skugga då de samlats i gärdet, utstämplats och fällts. Vidare har inträffat, att skogsstatens tjänstemän utan tvingande skäl till enskilda sålt torrträd, som funnits vid lapparnas visten, och därigenom ådragit lapparna onödigt besvär att från längre håll skaffa hem bränslevirke till kåtorna. Kommittén har ansett sig böra genom särskilt stadgande erinra skogsägaren om vikten av att vid skogens utnyttjande taga tillbörlig hänsyn till lapparnas rättigheter och förmåner.

Domänstyrelsen säger sig icke äga kännedom om sådant förfarande, varom nyss talats, och framhåller att, då kommittén icke påvisat att nämnda tilldragelser avsett de nomadiserande fjällapparna, några som helst verkliga skäl icke förelåge för stadgandet i fråga. Då därjämte överträdelser av detsamma icke vore belagt med straff, syntes stadgandet kunna utgå. Yttranden.

Från annat håll har erinrats, att, enär lapparna hade rättighet att vistas å alla marker i socknen, markägaren torde hava svårt att rätta sig härefter och kvarlämna torrskog, där lapparna de olika åren behövde det. Stadgandet syntes kunna föranleda trakasserier.

Jag anser ifrågavarande stadgande välbehövligt till förekommande av sådant förfarande, som närmare angivits i kommitténs motivering, och finner vad mot detsamma erinrats icke förtjäna avseende. Departementschefen.

Stadgandet under denna paragraf har av *lapparna* mottagits med gillande. 33 §.

Från *domänstyrelsens* sida har stadgandet föranlett följande uttalande: Yttranden.

Här lämnas närmare anvisning om huru lapparna skola meddelas dem i 29 § tillerkänd rätt att för renarnas uppehälle fälla lavbevuxna träd. I fråga om vad som föreslagits beträffande kronans skog har styrelsen intet att erinra, men ställer sig styrelsen rätt så tveksam i fråga om lämpligheten av rörande enskild skog meddelade bestämmelser. Ägaren av dylik skog skall nämligen efter ansökan av lapp verkställa utsyning utav dylik skog på egen mark. I fråga om det ojämförligt största antalet enskilda skogar av den art, att de kunna beröras av sagda bestämmelser, gälla förordningen den 18 juni 1916 angående utsyning av skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker m. fl. områden samt förordningen av samma dag angående åtgärder till förekommande av överdriven avverkning av ungskog inom de delar av Norrbottens och Västerbottens län, som icke tillhöra lappmarken. Beträffande denna förordning vill styrelsen i förbigående erinra om vad styrelsen förut anfört därom, att densamma inom en nära framtid kan komma att ersättas med skogsvårdslagen av år 1923.

Enligt den förra förordningen äger markägaren icke rättighet att utan utsyning avverka skog annat än för eget husbehov, medan all avverkning till avsalu skall föregås av utsyning genom vederbörande skogstjänsteman. Redan av denna anledning är lagförslaget ägnat att väcka betänkligheter, då utsyningen kommer att ske för annat ändamål än fastighetens husbehov. Nu kan det visserligen invändas, att det i regel torde röra sig om relativt små virkeskvantiteter och virke av smärre dimensioner, som sålunda äger mindre värde. Med den inskränkta förfoganderätt till skogen, som tillkommer ägare av nyss berörda skogar, förekommer det emellertid synnerligen ofta, att sådana skogsägare bliva i behov av större avsaluavverkningar, än som

kunna meddelas på grund av upprättade avverkningsplaner och nämnda förordning. Sådana förskottsavverkningar kunna medgivas dels av styrelsen för tre år, dels av Kungl. Maj:t för längre tid. Om man nu tager i betraktande de skyldigheter, som ålagts lappen vid avverkning och som för ifrågavarande fall närmast kunna avses med bestämmelserna uti 32 § 1 d, synes det ligga nära till hands, att genom samförstånd mellan lapp och skogsägare ej obetydliga avverkningar utav lavträd kunna opåtalt bedrivas och bereda skogsägaren den avverkning, vilken denne icke kunnat förskaffa sig utan vederbörande myndigheters medgivande.

Visserligen får skogsägaren icke avyttra och försälja dylikt virke utan att detsamma blivit av vederbörande skogstjänsteman uppmätt och avstämplat, men inför nu föreslagna lagbestämmelser lärer skogsstatstjänstemannen icke kunna neka markägare att tillgodogöra sig virke, som utfällts på grund av desamma. Dylikt virke kommer givetvis att avräknas vid nästkommande tre-årsutsyning, men intet hindrar markägaren att, om han fortfarande är i samförstånd med lappen, ånyo upprepa förfarandet att under förevändning av avverkning av lavskog till renbete beskatta sin skog utöver fastställd avverkningsplan.

Den senare förordningen tillstädjer ej heller avsaluavverkning, då s. k. undermålig skog är i fråga utan efter utsyning av vederbörande skogstjänsteman. I allmänhet torde det virke, som här är i fråga, falla under rubriken undermålig skog, men icke komma att utgöras av sådana kvantiteter att detta inverkar på reglerna för skogens skötsel enligt denna förordning. Ur kontrollsynpunkt bör markägaren emellertid här ej medgivas rätt vidtaga en åtgärd, som enligt annan författning åligger viss tjänsteman.

Bestämmelsen om att, därest markägaren tredskas och icke vill lämna dylik anvisning, skogstjänstemannen skall tillkallas och då meddela utsyning, synes styrelsen icke vara fullt lyckligt funnen. Skogstjänstemannens ställning gentemot markägaren är förut bestämd uti ovannämnda förordningar den 18 juni 1915 och bör bibehållas. Det synes styrelsen därför vara att föredraga, om i sådana fall, då det rör sig om enskilda skogar, vilka äro underkastade nämnda förordningar, skyldigheten att åt lapparna anvisa eller utsyna skog, som jämlikt föreslagna lag om fjällrenskötsel tillkommer dem, ålades vederbörande skogsstatspersonal. Med stöd av gällande instruktion för skogsstaten kunna dylika utsyningar, allt efter deras omfattning och beskaffenhet, utföras antingen av vederbörande jägmästare eller bevakare. Såsom ett ytterligare skäl härför vill styrelsen framhålla att vid dessa utsyningar kan utfalla virke, som markägaren vill försälja, och för vilket utsyningsavgift skall utgå till statsverket.

Från *bofast* håll har erinrats, att i stället för bestämmelser om lapparnas *rätt* att snarast erhålla anvisning eller utsyning av virke borde stadgas *skyldighet* att söka anvisning eller utsyning i god tid. Hantlangningskostnaden borde gäldas av lappen och denne även betala virket ävensom den enskilde markägarens kostnader i anledning av förrättningen.

Departementschefen.

Vad domänstyrelsens yttrande beträffar vill jag genast avvisa såsom skäligen oberättigad den tanken att en renskötande lapp skulle vilja låna sig till att i maskopi med skogsägaren bereda den sistnämnde tillfälle till ökade skogseffekter genom att under sken av att vara i behov av lavträd tillhandagå skogsägaren med avverkning av dylika träd. Även om frestelse härtill skulle finnas, bör man ju dock även räkna med det avhållande moment, som ligger däri att det antydda förfarandet, därest det verkligen ägde

rum, skulle ådraga såväl lappen som skogsägaren ansvar och andra påföljder för överträdelse av hithörande lagbestämmelser.

Vad angår domänstyrelsens yttrande i övrigt måste det ju vid första påseende förefalla rimligt att vidkommande i 28 § i lagen om fjällrenskötsel och i 26 § i lagen om skogsrenskötsel avsedda skogar, där utsyningstvång under alla förhållanden gäller eller under vissa förutsättningar kan bliva gällande, låta utsyningen verkställas genom vederbörande skogstjänsteman eller befattningshavare hos skogsvårdsstyrelse. Jag kan dock icke biträda domänstyrelsens mening i denna del. Den avverkning, som domänstyrelsen särskilt fäst sig vid, är fällandet av lavträd. Styrelsen synes utgå ifrån att en sådan åtgärd är att betrakta såsom en normal företeelse. I det föregående har emellertid visats, att fällandet av lavträd är en åtgärd, som tillgripes endast i yttersta nödfall och således icke ofta upprepas. Därtill kommer, såsom även styrelsen framhållit, att, där fällning av lavträd förekommer, i regel sådana träd utses, som äro oväxtliga och som representera ett synnerligen lågt avverkningsvärde. Åtgärden torde således ur skogsvårdssynpunkt icke hava någon större betydelse. Detsamma torde kunna sägas vara förhållandet även i fråga om annan skogsfångst, som i lagarna medgivits lapparna. I detta sammanhang måste även beaktas, att de enskilda skogar, varom här är fråga, äro belägna inom vitt skilda trakter, nämligen Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län samt delar av Gävleborgs och Kopparbergs län, och att det för lapparna kan möta avsevärda svårigheter att, då de företaga sina flyttningar från en trakt till en annan, få kännedom om, huruvida beträffande skogen utsyningstvång är gällande eller ej. Nu anförda omständigheter, sammanställda med varandra, anser jag för min del tala för att man, då det gäller skog, varom här är fråga, bör frångå kravet att fordra anvisning eller utsyning genom tjänsteman och i stället, även där utsyningstvång eljest är påbjudet, låta ägaren eller brukaren verkställa en sådan åtgärd. Man bör även ihågkomma att lapparnas skogsfångst icke avser avverkning till avsalu utan närmast kan liknas med en avverkning till husbehov.

II. För skogslapparna.

25 §, som behandlar skogslapparnas rätt till skogsfångst å kronans skog, *25 och 26 §§.*
överensstämmer med 27 § i lagen om fjällrenskötsel och torde icke påkalla någon erinran.

26 §, som behandlar skogslapparnas rätt till skogsfångst å enskild mark, svarar mot 28 § i lagen om fjällrenskötsel. För de synpunkter, som föranlett kommittén att giva ifrågavarande båda paragrafer en från varandra delvis avvikande avfattning, har jag tidigare redogjort. De erinringar, som gjorts mot 28 § i lagen om fjällrenskötsel, hava i allt väsentligt gällt även nu förevarande paragraf och åberopar jag vad jag i angivna sammanhang yttrat. Jag torde här endast behöva något uppehålla mig vid stadgandets

3 mom., i vad det avser skogsrenskötseln året om nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. I sådant hänseende har jag funnit påkallat göra det tillägg till förevarande stadgande att skogslapp, som erhållit tillstånd att driva renskötsel å ifrågavarande trakter, skall för allt virke, som tages från där angiven mark, erlägga betalning efter ortens priser.

27 §. Denna paragraf, som behandlar skogslapparnas rätt att till underhåll åt renarna fälla lavbevuxna träd, motsvarar 29 § i lagen om fjällrenskötsel. Beträffande stadgandets tillämpning å renskötande skogslappar med huvudvisten inom lappmarken är något vidare yttrande från min sida icke påkallat.

I fråga om skogslappar, vilka året om driva renskötsel nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, har kommittén erinrat, att de visserligen ansetts böra äga rätt att, då sådant är oundgängligen nödvändigt för renarnas uppehälle, fälla lavträd på såväl kronan som enskild tillhörig mark, men att kommittén tillika med hänsyn till förhållandena å trakterna i fråga ansett rimligt, att dessa lappar städse, även då fråga är om dragrenarnas uppehälle, böra begära anvisning å dylika träd av vederbörande ägare.

28 §. Denna paragraf motsvarar 30 § i lagen om fjällrenskötsel, men har, i anseende till att skogslapparna övervägande äro bofasta å egna eller arrenderade fastigheter och att de icke flytta på samma sätt som fjällapparna, erhållit en häremot svarande avfattning. Jag har, sedan vederbörlig hänsyn tagits till de erinringar, som framställts vid 30 § i lagen om fjällrenskötsel, intet vidare att tillägga.

29—31 §§. Beträffande 29—31 §§, vilka äro överensstämmande med 31—33 §§ i lagen om fjällrenskötsel, hänvisar jag till vad under sistnämnda paragrafer erinrats och anförts; dock att jag i fråga om 31 § i lagen om skogsrenskötsel vill tillägga, att jag icke ansett påkallat, att enskild skogsägare skall, vidkommande lappar, som året om driva renskötsel nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, vidkännas kostnaden för anvisning eller utsyning av skog, utan funnit denna kostnad böra stanna å lappen.

Jakt, fiske.

34 § resp. 32 §. Under 34 § i lagen om fjällrenskötsel samt 32 § i lagen om skogsrenskötsel äro upptagna bestämmelser angående lapparnas rätt till jakt och fiske. Paragraferna motsvara i något omarbetad form 30 § i gällande renbeteslag och äro i båda förslagen likalydande. Vad första stycket angår, har kommittén bl. a. gjort ett tillägg till förhindrande av att lappar jaga och fiska i främmande lappbys jaktmarker och fiskevatten till förfång för lapparna därstädes. Paragraferna äro icke tillämpliga å lappar, vilka året om driva renskötsel nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län.

Lapparna hava på visst håll ansett det onödigt att inrätta gränser lapparna emellan beträffande fiskevattnen, varemot från annat håll ansetts riktigt och motsvarande redan nu tilllämpad praxis, att lapparna skulla hava fiske- och jakträtt endast inom eget lappbyområde. Yttranden.

Domänstyrelsen har framhållit, att stadgandet innebure en inskränkning i den lapparna för närvarande tillkommande rätt till jakt och fiske. Då emellertid kommittén velat göra denna begränsning, syntes det här vara ytterligare påkallat att lappbyområdena bestämt angåves till sin omfattning även i fråga om vinterbeteslanden till undvikande av konflikt med den statsanställda personal och de rättsinnehavare, vilka det tillkomme att beivra förseelser emot jaktlagstiftningen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har förordat begränsningen av lapparnas jakt- och fiskerätt till vederbörligt lappbyområde med den jämkningen likväl, att länsstyrelsen, i analogi med vad under 9 § stadgats, torde böra tillerkännas rätt att medgiva undantag. I övrigt har länsstyrelsen ansett stadgandet tarva ett förtydligande i fråga om vinterbeteslanden, där gränserna för dessa icke blivit fastställda, i den riktningen, att lapp skulle vara berättigad till jakt och fiske inom det lappbyområde, dit han hör, eller inom de vinterbetesland inom lappmarken, där han efter sedvana ägde beta sina renar.

Från *bofast* håll har erinrats att uttrycket »renskötande» lämnade rum för tvivelsmål, varför ifrågasattes ett förtydligande, så att tillfälligt i renskötseln anställda arbetare undantoges från omförmälda rättigheter. Domstolarna hava, säges det, frikänt dylika personer vid åtal för olovlig jakt eller olovligt fiske.

Över vad domänstyrelsen anfört har jag redan i det föregående yttrat mig i sammanhang med behandlingen av den i 8 § omförmälda indelningen av renbetestrakterna i särskilda lappbyområden. Departementschefen.

I anledning av länsstyrelsens yttrande har jag vidtagit en jämkning i paragrafens första stycke, varigenom lapparna berättigats att utöva ifrågavarande rättigheter »en var inom det område, där han må föra sina renar på bete».

Tillika har jag funnit mig även böra göra ett tillägg till paragrafens första stycke för att tillgodose lapparnas behov av jakt och fiske under vissa färder till främmande lappbyar, såsom för att utskilja och hemföra renar, vilka sammanblandats med den främmande lappbyns renar, och dylikt. I övrigt godtager jag paragrafen sådan den av kommittén föreslagits.

Ersättningsskyldighet för skada genom renar.

Under 35—42 §§ i lagen om fjällrenskötsel samt 33—42 §§ i lagen om skogrenskötsel hava upptagits stadganden, som motsvara 14—16 och 18—24 §§ i gällande renbeteslag. Stadgandena hava delvis omarbetats och även utökats. *35—42 §§ resp. 33—42 §§.*

Gällande lag. Huvudbestämmelserna i förevarande hänseende återfinnas i 14, 15 och 16 §§ i renbeteslagen och äro gemensamma för fjällappar och skogslappar.

Enligt dessa bestämmelser gäller beträffande trakterna *ovan odlingsgränsen*, att lapparna äro ovillkorligen ersättningsskyldiga för skada, som under juni, juli och augusti uppkomma genom renar å växande eller avskuren, men ej bärgad gröda på åker, äng och vissa i nämnda lagrum närmare beskrivna utängsslåtter, medan, om skadan uppkommit under annan tid av året, densamma skall ersättas endast under förutsättning att lapparna uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid bevakningen av renarna vållat densamma. Skada å bärgat hö, vilket icke blivit infört i lada, utan lämnats utestående i stack eller hässja, skall ersättas endast i sådana fall, då densamma tillkommit med uppsåt eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning.

Beträffande *renbetesfjällen*, där all mark tillhör kronan och således inga enskilda jordägare finnas, innehåller renbeteslagen inga särskilda bestämmelser.

Kommittén. I de med avseende å trakterna *ovan odlingsgränsen* gällande bestämmelserna har kommittén förelagit vissa ändringar, i syfte att mera rättvist än nu är fallet fördela ansvaret för skador mellan dem, vilkas intressen här stå emot varandra, de renskötande lapparna, å ena, samt den jordbrukande befolkningen å andra sidan. Ändringarna innefatta för lapparnas del en skärpning i ersättningsskyldigheten till förmån för den jordbrukande befolkningen och för sistnämnda befolkning en skärpning i vården av höet till förmån för lapparna.

I fråga om lapparnas ovillkorliga ersättningsskyldighet, som gäller växande eller avskuren, men ej bärgad gröda på åker och äng m. m. under månaderna juni—augusti, har anmärkts att stadgandena härutinnan visserligen beredde skydd för grödan, så länge den växer eller, ehuru avskuren, kvarligger å marken, men däremot icke för gröda, som för torkning uppsatts å hässja. Kommittén föreslår (35 § 1 mom. i lagen om fjällrenskötsel och 33 § 1 mom. i lagen om skogsrenskötsel), att den ovillkorliga ersättningsskyldigheten under angivna månader skall omfatta all skada genom renar å grödan, således även skada å bärgad gröda, som icke införts i lada, utan lämnats utestående i stack eller hässja.

Vad den jordbrukande befolkningen angår har erfarenheten givit vid handen, att å stora delar av de områden, som äro upplåtna till renbete, befolkningen ofta underlåter att till skydd för sin bärgade gröda vidtaga erforderliga åtgärder, såsom att uppföra lador eller kringgärda eller i rimlig tid hemföra densamma, oaktat sådant utan större kostnad eller svårighet kunnat ske. Kommittén föreslår (35 § 2 mom. andra meningen i lagen om fjällrenskötsel samt 33 § 2 mom. andra meningen i lagen om skogrenskötsel) att grödans ägare, därest vårdslöshet av i lagrummen närmare angiven beskaffenhet får anses ligga honom till last i avseende å grödans bevarande och under vissa förutsättningar i övrigt, själv skall stå skada, som å grödan orsakas av renar.

Då förhållandena *ovan odlingsgränsen* ställa sig ensartade för fjällappar

och skogslappar, äro även bestämmelserna angående deras ersättningsskyldighet för skador fullt lika i båda lagarna.

Vid avfattningen av 35 § 1 mom. resp. 33 § 1 mom. har kommittén i anslutning till rådande praxis och andra förhållanden närmare än i gällande lag skett angivit det slag av mark, å vilket resp. stadganden äro tillämpliga, samt beträffande annan mark under ett 3 mom. infört ett särskilt stadgande. Under 3 mom. i lagen om fjällrenskötsel hava även inbegripits renbetesfjällen.

Gällande lag.

I fråga om trakterna *nedom odlingsgränsen* och *utanför renbetesfjällen* gäller såsom regel, gemensam för fjällappar och skogslappar, att lapparna äro ovillkorligen ersättningsskyldiga för skada, som å växande eller avskuren, men ej bärgad gröda orsakas av renar på åker och äng m. m. under maj—september, medan, om skadan orsakats å annan tid, densamma skall ersättas endast i sådana fall, då lapparna uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning vållat densamma.

Beträffande skada å bärgad gröda, som icke blivit införd i lada, utan lämnats utestående i stack eller hässja, gälla särskilda regler inom lappmarkerna och särskilda regler utom lappmarkerna och utanför renbetesfjällen.

Inom lappmarkerna skall sådan skada icke ersättas, vare sig den uppkommit under maj—september eller å annan tid, i annat fall än då den tillkommit av uppsåt eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning.

Utom lappmarkerna och utanför renbetesfjällen gäller däremot att skadan ovillkorligen skall ersättas, om den uppkommit under maj—september, samt om den uppkommit under oktober—april, endast i det fall att den tillkommit av uppsåt eller genom vårdslöshet vid bevakningen av renarna.

Kommittén.

Med avseende å dessa bestämmelser har kommittén, enär *fjällapparna* i regel icke skola äga vistas *nedom odlingsgränsen* eller *utanför renbetesfjällen* under annan tid av året än oktober—april, vidtagit den ändringen, att kommittén i förevarande hänseende upphävt den nu bestående skillnaden mellan å ena sidan trakterna nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna och å andra sidan övriga trakter nedom samma gräns. För trakterna nedom odlingsgränsen, vare sig de ligga inom eller utom lappmarkerna ävensom för trakterna utanför renbetesfjällen skola således för fjällapparnas del gälla enhetliga bestämmelser.

För *skogslapparna* gäller ju enligt kommitténs förslag, som härutinnan överensstämmer med gällande renbeteslag, att de skola äga vistas *nedom odlingsgränsen* å vissa delar året om samt å andra delar endast under oktober—april. Beträffande skogslapparna har därför i lokalt hänseende icke kunnat genomföras samma enhetlighet som i fråga om fjällapparna kunnat ske.

I materiellt hänseende har kommittén för *fjällapparnas* och den *jordbrukande befolkningens* del genomfört liknande skärpning eller lättnad å ömse håll, som föreslagits beträffande trakterna ovan odlingsgränsen. Fjällapparna hava sålunda blivit ovillkorligen ersättningsskyldiga för skada å all gröda, som uppkommer på åker och äng m. m. under den tid de icke

äga vistas nedom odlingsgränsen eller utanför renbetesfjällen, i regel maj—september (36 § 1 mom. i lagen om fjällrenskötsel). Den jordbrukande befolkningen därstädes har förpliktats att under förut angivna förutsättningar stå skadan själv under den tid, i regel oktober—april, som fjällapparna äga vistas därstädes (36 § 2 mom. andra meningen).

I fråga om sådana *skogslappar*, vilka hava sina huvudvisten inom lappmarkerna, har kommittén ansett gällande bestämmelser angående skador å växande eller avskuren, men ej bärgad gröda böra bibehållas oförändrade, och lapparna således i regel vara ovillkorligen ersättningsskyldiga för dylika skador under maj—september. Beträffande gröda, som uppsatts i stack eller hässja för torkning, har, i likhet med vad som gäller i fråga om fjällapparna, sådan gröda ansetts böra åtnjuta särskilt skydd, och lapparna således vara ovillkorligen ersättningsskyldiga för skador å densamma, och har tiden för sådan ersättningsskyldighet bestämts likaledes till juni—augusti. Att utsträcka tiden i sistnämnda hänseende att omfatta även september har med hänsyn till förhållandena ansetts rimligen icke kunna ske (34 § 1 mom. i lagen om skogsrenskötsel). Den jordbrukande befolkningen har även förpliktats att under angivna förutsättningar stå skadan själv under den tid, lapparna äga vistas å trakten (34 § 2 mom. andra meningen i lagen om skogsrenskötsel).

Under en särskild paragraf — 35 § i lagen om skogsrenskötsel — har kommittén upptagit bestämmelser beträffande sådana lappar, vilka året om driva renskötsel nedom lappmarksgränsen. Dessa lappars ansvarighet för renskador regleras för närvarande genom vad i allmän lag finnes stadgat om hemdjur, som olovligen inkomma på annans mark. För dessa lappar har ansvarigheten i förevarande hänseende av kommittén reglerats på liknande sätt som för andra lappar, dock att ansvarigheten med hänsyn till förhållandena å trakterna i fråga blivit i väsentliga hänseenden skärpt.

37, 38, 39, 40, 41 och 42 §§ i lagen om fjällrenskötsel äro med smärre jämkningar överensstämmande med 20 och 21 samt 22, 19, 18, 23 och 24 §§ i renbeteslagen i nu nämnd ordning.

36, 37, 38, 39, 41 och 42 §§ i lagen om skogsrenskötsel svara mot 37—42 §§ i lagen om fjällrenskötsel.

40 § i sistnämnda lag avser lappbyområden nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, som av länsstyrelsen upplåtits för renskötsel. Medan övriga lappbyområden eller delar därav föreslagits kunna indelas i skadeersättningsdistrikt endast under viss förutsättning, har kommittén med hänsyn till förhållandena å trakten ansett böra föreskrivas, att lappbyområdena därstädes ovillkorligen skola utgöra ett eller flera skadeersättningsdistrikt med gemensam ansvarighet för renskador.

35 § resp. 33 §. Yttranden.

Bland *fjällapparna* har den föreslagna skärpningen i deras ovillkorliga ersättningsskyldighet för skador å bärgat foder i allmänhet icke mött någon gensaga. På enstaka håll i Norrbottens län har dock uttalats, att de i stället för den sålunda skärpta ansvarigheten borde hava någon lindring i ersättningsskyldigheten, då det gällde tramp på ängar, varvid föreslagits, att

de borde vara fria från sådan skada under juni månad. Därjämte har bland Norrbottenslapparna uttalats det önskemålet, att kronan måtte föranstalta om inlösen av ströängar vid fjällfoten och mellan fjällen, enär det vore så gott som omöjligt att under juni månad, då gräset å dylika ängar spirade tidigare än på fjället, medan björkarna ännu icke hade något löv, hålla renarna borta från ängarna och dessa i brist på virke icke kunde kringgärdslas.

Bland *skogslapparna* har förslaget mottagits med gillande.

I fråga om 1 mom. i 35 § i lagen om fjällrenskötsel och motsvarande 33 § i lagen om skogsrenskötsel har *domänstyrelsen* erinrat att, därest renarna ovan odlingsgränsen skulle under juni—augusti orsaka skada å gröda, tillhörig skogstorp eller odlingslägenhet eller annan arrendelägenhet, som blivit i behörig ordning upplåten, ersättning icke skulle utgå till innehavare av dylik lägenhet. Förbehåll för innehavaren att själv stå skadan hade nämligen icke gjorts, då dessa lägenheter upplätos, vadan det icke vore rättvist att nu betaga innehavarna en rättighet, som tidigare tillkommit dem, endast av den anledningen att, såsom kommittén gjort gällande, upplåtelserna icke tillkommit under behörigt beaktande av de nomadiserande lapparnas rättigheter. Ersättningsfrågan borde ordnas så att, sedan upplåtelsetiden tilländagått, vid förnyad upplåtelse som villkor skulle stadgas, att innehavaren icke vore berättigad till ersättning för nu ifrågavarande skador.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har vid förevarande paragrafer förklarat sig icke hava något att erinra mot syftet med det i 2 mom. förekommande stadgandet om skyldighet för bofasta att ensamma gälda skada å gröda vid uraktlåtenhet att hemföra eller skydda densamma. Styrelsen har emellertid velat fästa uppmärksamheten på att denna skyldighet komme att föreligga även i sådant fall att vårdslöshet i fråga om renarnas bevakning och även uppsåt, som ej vore att hänföra till skadebegär, förelåge från lapparnas sida och att stadgandet förty ej komme att överensstämma med de allmänna grunder, som i 6 kap. 1 § strafflagen funnes meddelade för sådana fall att den skadelidande själv medverkat till skadans uppkomst. Styrelsen ifrågasätter, att vid dylik vårdslöshet eller vållande å ömse sidor endast en jämkning i skadeståndsbeloppet borde följa och ej allenast de bofasta ansvara för skadan.

Länsstyrelsen i Västerbottens län ifrågasätter beträffande 35 § 1 mom. huruvida tiden juni—augusti vore tillräckligt tillmätt. I trakterna ovan odlingsgränsen inträffade ej sällan, att höbärgningen icke vore avslutad med augusti månads utgång. Huru irrationellt detta än kunde anses vara, måste man dock räkna med det såsom ett faktiskt förhållande, som ofta hade sin grund i otjänlig väderlek, utängarnas spridda belägenhet och dylikt och ej finge utan vidare skrivas på bristande företagsamhet eller lojhet hos befolkningen. Billigheten gent emot den bofasta befolkningen syntes fordra, att renägarnas ersättningsskyldighet skulle kvarstå även under september månad för nu angivna fall. Att ägare av gröda, som lämnats utan skydd, själv skall stå skada, som kunde drabba honom, funne styrelsen fullt riktigt. Det kunde ej förnekas, att jordägare ofta gjort sig skyldiga till stor underlåtenhet i fråga om att vidtaga åtgärder, som kunnat vara ägnade att avvärja renskador. När det

emellertid gällde utängar, belägna ovan trädgränsen, uppstode många gånger så stora svårigheter för anskaffande av virke till lador och säkra hägnader omkring den avbärgade grödan, att bestämmelser om ägarens skyldighet att själv stånda kostnaderna för skador bleve synnerligen betungande för honom. Bestämmelsen i 35 § 2 mom., att åtgärder för grödans skyddande skulle kunna verkställas »utan större kostnad och svårighet», torde, anför styrelsen, avse de fall, som styrelsen nu åsyftade. För att tydligare betona detta och sålunda framhålla lapparnas plikt att bevaka renarna så, att de icke skadade å dylika fjällängar avbärgad gröda, skulle en mindre omredigering av bestämmelsen kunna ifrågasättas. Denna skulle bestå däri, att orden »utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas» utginge ur det sammanhang, vari de nu förekomme, och att såsom en sista mening i denna punkt av 35 § tillades följande: *Sker skada å gröda, som avbärgats å fjällängar eller dylika platser vilka år efter annat varit till höfångst brukade, och där grödan ej kan utan större kostnad eller svårighet skyddas, skall skadan ersättas av ägaren till de renar, som orsakat skadan.*

Bland den *bofasta befolkningen* har på sina håll framförts en del erinringar. Bland annat har det yrkats, att tiden för lapparnas ovillkorliga ersättningsskyldighet borde framflyttas en månad eller åtminstone en halv; att den senare meningen i mom. 2 borde utgå; att förslaget måtte fastställas i befintligt skick, dock med tillägg att tiden för hemforsling av fodret skulle bestämmas till tre veckor efter inträffat vinterföre för dylika körningar; att icke renägaren, utan renvårdaren måtte göras ansvarig och att skadan i första hand borde ersättas av lappbyn.

Departementschefen.

Ifrågavarande bestämmelser äro tillkomna efter ett noggrannt vägande mot varandra av de intressen, som å ömse håll böra beaktas, och hava även om man jämför yttrandena för och emot, i allmänhet bland såväl myndigheter, lappar och bofast befolkning mottagits med gillande. Att de icke tillfredsställa alla parter är icke att förundra sig över. Den fråga, som man genom förevarande liksom i efterföljande stadganden sökt lösa, tillhör de mest svårlösta i hela renbeteslagen. Den har varit på dagordningen sedan gammalt utan att man förmått lösa den till allas belåtenhet. Emellertid har man i lagstiftningen på området efter olika experiment småningom arbetat sig fram till en lösning, som åtminstona den övervägande största delen av intressenterna ansett sig kunna acceptera. Sin sista utformning erhöllo bestämmelserna genom 1898 års renbeteslag. Erfarenheterna därefter hava ådagalagt, att grunderna för dessa bestämmelser äro i huvudsak tillfredsställande och att missnöjet å ömse håll alltmera avtagit. Härtill torde väsentligen hava bidragit statsmakternas åtgärder att genom indragning till kronan av ströängarna minska konfliktanledningarna. Det är att hoppas, att dessa åtgärder snarast utsträckas att omfatta även trakterna ovan odlingsgränsen i Norrbottens län. Till det bättre har säkerligen även väsentligen bidragit den ökning i ladu- och stängselbyggandet, som försports hos den bofasta befolkningen, och den stigande insikten hos densamma om det i längden oräntabla i att använda långt avlägsna slåttermyrar. Slutligen torde också

till det förbättrade läget hava bidragit att renvården, tack vare lappfogdars och tillsyningsmäns arbete, på många håll gått avsevärt framåt. På grund av dessa erfarenheter anser jag mig icke kunna biträda yrkanden, som avse att rubba de grundprinciper, på vilka förevarande stadganden vila. Dessa hava därför även i huvudsak bibehållits i de föreliggande förslagen. Kommittén har, då den föreslagit en förskjutning åt det ena eller andra hållet av ansvarighetens hittillsvarande fördelning mellan intressenterna, icke rubbat nyss angivna grundprinciper. Kommittén har endast i rättvisans intresse jämkat något på dem. Därvid har kommittén rätteligen utgått ifrån, att den till förmån för den bofasta befolkningen stadgade strängare ersättningsskyldigheten för lapparna icke på något otillbörligt sätt träder lapparnas intressen för nära, samt att å andra sidan den till förmån för lapparna föreslagna lättnaden i ersättningsskyldigheten icke innebär annat än vad hos den insiktsfulla delen av den jordbrukande befolkningen måste erkännas vara i regel befogat. I sistnämnda hänseende har därtill såsom framgår av stadgandets formulering, tagits vederbörlig hänsyn till sådana fall, där det i anseende å tillgången på stängselvirke eller i följd av väderleksförhållandena m. fl. dylika omständigheter icke rimligen kan fordras att höet säkert skyddas eller hemföres. För min del anser jag kommitténs förslag i dessa delar innebära en väsentlig förbättring av nu gällande stadganden. Jag kan följaktligen icke vara med om, varken att inskränka eller förlänga tiden för lapparnas ovillkorliga ersättningsskyldighet eller att låta stadgandet, som i vissa fall ålägger den bofasta befolkningen att själv stå skadan, utgå ur förslaget.

Vad stadgandena i övriga delar beträffar har från länsstyrelsen i Norrbottens län uppmärksamheten fästs vid att 2 mom. andra meningen icke i allo stode i överensstämmelse med grunderna för 6 kap. 1 § strafflagen. Låt vara att denna erinran är riktig, så måste man dock även ihågkomma att det här gäller en speciallagstiftning, som icke blott i nu förevarande hänseende utan även i andra hänseenden fordrar alldeles särskilda bestämmelser. Jag anser mig därför icke kunna taga hänsyn till vad sålunda erinrats.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har ifrågasatt ett förtydligande av en viss bestämmelse. Under hänvisning till vad jag förut anfört i fråga om innebörden av sagda bestämmelse anser jag mig icke nu behöva yttra mig vidare om densamma. Jag vill dock tillägga, att bestämmelsens tillämpning icke är begränsad endast till sådana fall, som avses i länsstyrelsens yttrande, utan att även å andra håll förhållandena kunna vara likartade.

Domänstyrelsens erinran finner jag i vad det avser lägenheter, som upplåtits utan förbehåll att innehavaren själv skall stå skada genom renar, böra föranleda en föreskrift bland övergångsbestämmelserna att nu gällande lag skall vara tillämplig å dylika lägenheter intill utgången av den tid, för vilken de nu äro upplåtna.

36 § resp. 34 §. I fråga om stadgandena under 36 § i lagen om fjällrenskötsel samt motsvarande stadganden i 34 § i lagen om skogsrenskötsel hava gjorts erinringar av alldeles samma eller liknande beskaffenhet, som mot närmast föregående paragrafer. Jag kan därför och då jag även beträffande nu förevarande stadganden har samma uppfattning, åt vilken jag nyss givit uttryck, här icke behöva närmare ingå på de framställda erinringarna.

35 § i lagen om skogsrenskötsel. Denna paragraf avser, såsom förut sagts, sådana trakter nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, där skogsrenskötsel bedrives året om.

I fråga om denna paragraf har från *bofast* håll yrkats, att ersättningsskyldighet borde stadgas för all skada, som av renar orsakas å befolkningens egendom, samt att tiden för sådan ersättningsskyldighet icke i något fall borde begränsas till viss tid, utan omfatta året i sin helhet.

Departementschefen. Enligt nu gällande bestämmelser äro renägarna ersättningsskyldiga för all skada genom renar året om. Med den uppfattning i fråga om renskötselns utövande i dessa trakter, som jag har och för vilken jag tidigare givit uttryck, ser jag ingen anledning att i förevarande hänseende frångå nu gällande bestämmelser. Jag har i enlighet härmed omredigerat stadgandet.

37 § resp. 36 §. Dessa paragrafer äro i allt väsentligt upptagna från gällande renbeteslag. De hava från *länsstyrelsen i Jämtlands län* föranlett den erinran att det för lapparna säkerligen skulle innebära en väsentligt ökad trygghet mot obefogade ersättningsanspråk, om den stadgade synen bleve en ovillkorlig förutsättning — med det legala vitsord, som därav kunde följa — för att ersättningsanspråk på grund av skada genom renar finge göras gällande. Från *bofast* håll i samma län har invänts, att bevisning vore för svår att åstadkomma och att syneförrättningen bleve för dyrbar, varjämte man från vissa håll ansett olämpligt att lappfogden, såsom varande partisk, skulle äga att utse god man.

Departementschefen. Jag finner de erinringar, som i det föregående omnämnts, icke böra föranleda någon ändring i de föreslagna stadgandena.

38 § resp. 37 §. Dessa paragrafer föranleda intet yttrande från min sida.

39 § resp. 38 §. Beträffande dessa paragrafer har från ett håll erinrats, att bestämmelserna att för skada, som sammanblandad renhjord åstadkommer, ersättning skulle lämnas av var lapp efter antalet renar, som funnits i den blandade hjorden, vore i vanliga fall fullt riktig. Dock borde införas den bestämmelsen, att lapp, som i god tid före skadans uppkomst bevisligen velat urskilja sina renar, men blivit nekad, eller för vilken skiljning onödigtvis fördröjts av huvudhjordens ägare, skulle vara fri från deltagande i skadeersättningens betalning. Det hände nämligen rätt ofta att stora renhjordar under vandring, särskilt om bevakningen vore mindre god, upptoge hela mindre hjordar eller delar därav utan att dessa mindre hjordars ägare genast eller inom rimlig tid kunde återfå sina djur, därför att den större hjordens ägare ej ville hopsamla djuren för

skiljning. I sådant fall borde den mindre hjordens ägare vara fri från betalning för skada, som den gemensamma hjorden åstadkommit.

Ifrågavarande stadganden hava tillkommit för att underlätta för den, som lidit skada, att utbekomma ersättning därför. Meningen är, att denne ej skall behöva ingå i någon närmare undersökning med ytterligt försvårad bevisning om, vem bland renarnas ägare ersättningsskyldigheten åvilar. Jag anser mig icke böra frångå den princip, som sålunda ligger till grund för stadgandet. Föreligga sådana omständigheter lapparna emellan, som i yttrandet anförts, torde vederbörande med tillämpning av paragrafens sista stycke kunna utfå oriktigt utgiven ersättning av den, som det i sista hand åligger att betala densamma. Departementschefen.

Dessa paragrafer föranleda intet yttrande från min sida. *40 § resp. 39 §.*

Beträffande denna paragraf har jag redan i det föregående yttrat mig. På grund av min uppfattning att alla skador, som orsakats i följd av renskötseln året om nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, böra ersättas, har jag omredigerat stadgandet till överensstämmelse med denna uppfattning. *40 § i lagen om skogsrenskötsel.*

Stadgandena under dessa paragrafer föranleda intet annat yttrande från min sida än att jag ansett vissa redaktionella ändringar böra vidtagas i syfte att, vidkommande trakterna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, bringa dem i överensstämmelse med övriga stadganden rörande dessa trakter. *41 och 42 §§.*

Åtgärder för minskning av renantalet inom lappbyområde.

I sin motivering till ifrågavarande stadgande har kommittén följande uttalande rörande 3 mom.: *43 §.*

1 och 2 mom. i denna paragraf motsvara 8 § i gällande renbeteslag, medan 3 mom. är nytt. Kommittén.

Till 1 mom. har kommittén gjort ett tillägg i fråga om de omständigheter, som av Konungens befallningshavande skola särskilt prövas vid meddelande av beslut enligt nämnda mom. Å vissa trakter finnas nämligen lappar, vars renhjordar till väsentlig del bestå av skötesrenar, tillhöriga den icke lappska befolkningen. Ett beslut, enligt vilket sådana renar skola avlägsnas från lappbyn, kan därför, om icke särskild hänsyn tages till förhållandet i fråga, beröva vederbörande hans levebröd. Kommittén har i anseende till det intresse, det allmänna har av att försörjningsmöjligheterna för sådan lapp i görligaste mån bibehållas, ansett sig böra tillförbinda Konungens befallningshavande att vid tillämpning av stadgandet tillse, att renskötande lapp icke i oskälig grad kringskäres i sin näring.

I fråga om den i 2 mom. andra stycket sista meningen stadgade påföljden för tredska att efterkomma ett beslut om förflyttning till annat lappbyområde hänvisar kommittén till vad kommittén för liknande fall anfört i sammanhang med behandlingen av 10 § i förevarande lagförslag.

Vad angår 3 mom. upptager gällande renbeteslag icke någon bestämmelse för det fall, att förflyttning till annat lappbyområde på grund av bristande utrymme eller av andra orsaker stundom icke kan ifrågakomma. Stadgandet avser att utfylla denna brist.

Yttranden.

Från enstaka *lappskt* håll har ifrågasatts, att 1 och 2 mom. borde byta plats och att reduceringen av renantalet i första hand borde gå ut över nyinflyttade lappars renar och i andra hand över de bofastas renar, varjämte från samma håll yrkats, att länsstyrelsen borde äga rätt att bestämma vilket av sätten för renarnas minskning för varje särskilt fall skulle tillämpas. Om så vore, att minskningen alltid i första hand skulle gå ut över bofastas renar, kunde möjligen förhållandet mellan bofasta och lappar för vederbörande bys vidkommande bli sämre än för en by, där bofasta fortfarande finge hava renar. Borttagandet av bofastas renar skulle icke heller i många fall åstadkomma någon kännbar minskning, sedan bofastas reninnehav inskränkts i så hög grad som nu vore fallet. Ett tillägg till denna paragraf borde lämna länsstyrelsen rätt att välja, vilket av sätten i 1—3 mom. som skulle användas.

Från *bofast* håll har hemställts bl. a.. att i 1 mom. till skydd för vederbörande renägare borde efter orden »inom viss förelagd tid» inskjutas orden »ej understigande ett år».

Departementschefen.

Den från bofast håll gjorda hemställan torde icke behöva föranleda någon åtgärd från min sida, då jag förutsätter att vederbörande länsstyrelse efter föreliggande omständigheter utan särskilt stadgande beaktar densamma.

Vad från lappskt håll erinrats finner jag i viss mån befogat. Jag anser, att i regel den av kommittén föreslagna ordningsföljden i avseende å renantalets minskning bör iakttagas, men har intet emot att länsstyrelsen, där särskilda skäl till avvikelse från denna ordningsföljd föreligga av sådan beskaffenhet, som anförts, må frångå den stadgade ordningsföljden, och jag har därför under 4 mom. infört ett stadgande, som ger länsstyrelsen befogenhet härtill.

Ofredande av ren.

44—46 §§. Beträffande dessa paragrafer yttrar kommittén i sin motivering följande:

44 § motsvarar 25 § i 1898 års renbeteslag enligt dess lydelse genom lagen den 8 juli 1904.

Till förevarande § har kommittén gjort ett tillägg i syfte att avhjälpa vissa missförhållanden, som nu ofta inträffa, då renar blivit skadade eller dödade genom fällning av träd. Från flera håll hava klagomål framställts att, sedan renar under angivna förhållanden skadats eller dödats, vid avverkningen sysselsatta personer, utan att underrätta vare sig vederbörande lappar eller landsfiskalen, antingen låtit vid saken bero eller till och med för egen del tillgodogjort sig renarnas kroppar, varigenom de ådragit renägarna förluster. För att bereda lapparna tillfälle att, såsom sig bör, själva tillgodogöra sig de fällda djuren samt för att i övrigt förekomma, att arbetspersonalen självrådigt förfogar över dem eller att renkropparna förfaras, har kommittén funnit påkallat ålägga den, som förestår avverkningen, att genast underrätta

lapparna, om de finnas å trakten, eller, om så ej är fallet, landsfiskalen samt till den sistnämnda för utrönande av ägaren översända djurens öron. Då kommittén stadgat att öronen skola insändas i hopsittande skick, avses därmed att beträffande varje särskilt djur de båda öronen skola vara fästade vid varandra så att man kan skilja mellan vad som är vänsteröra och högeröra.

Till sist må framhållas att, därest de av kommittén under denna § föreslagna bestämmelser vinna godkännande, stadgandet i 17 § i lagen den 20 juni 1919, innefattande bestämmelser i anledning av renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge, icke längre synes vara behövligt.

45 § motsvarar med vissa jämkningar 26 § första meningen i gällande renbeteslag.

Vad angår 46 § hava här upptagits förutom 26 § andra och sista meningen i renbeteslagen åtskilliga nya bestämmelser.

Å samtliga trakter i riket, där lapparna uppehålla sig med sina renar, utgöra den bofasta befolkningens hundar en icke ringa fara för renarna. Sin natur likmätigt bruka hundarna jaga och sarga renarna och kunna stundom även döda dem. Där hundar angripa renar i mera samlad flock, kunna de skingra och sprida renarna över milsvida områden. Uppenbart torde vara, att lapparna härigenom åsamkas ej blott direkta förluster av värdefull egendom utan även kostnader och besvär för renarnas hopsamlande. Då renarna under skingringen äro undandragna lapparnas bevakning, inträffar även, att renarna orsaka skador å den bofasta befolkningens ägor, vilka skador eljest kunnat undvikas.

I syfte att bereda lapparna skydd mot den fara, som sålunda hotar deras egendom från hundarnas sida, hava i 1898 års renbeteslag meddelats åtskilliga bestämmelser. Flertalet av dessa bestämmelser har i kommitténs lagförslag upptagits till sitt innehåll oförändrade. Övriga hava, enär de i vissa hänseenden visat sig mindre effektiva, av kommittén omarbetats och fullständigats. Härvid hava delvis legat till grund de i renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge i ämnet meddelade bestämmelser. Sålunda har därifrån upptagits föreskriften att ej allenast de hundar, vilka såsom i 1898 års renbeteslag upptages, »kunna jaga ren», skola vid renarnas uppehåll i trakten omhändertagas, utan så överhuvud skall ske med samtliga hundar. Känt är nämligen att i allmänhet alla slag av hundar pläga ofreda renar. Även små och eljest för renarna ofarliga hundar kunna genom sitt skall skrämma renarna. Bland övriga mera väsentliga ändringar, som av kommittén föreslagits, må nämnas att, medan enligt 1898 års renbeteslag endast den hund saklöst får dödas, som anträffas jagande ren, kommittén ansett samma påföljd böra gälla även om hund, som anträffas utan tillsyn omedelbart efter det den jagat ren. I anslutning till dessa bestämmelser har kommittén, på sätt av det följande framgår, även ansett påkallat att föreslå en viss ändring uti de i allmänhet gällande reglerna om bevisningsskyldighetens fördelning.

Renarna betas i allmänhet mera avsides från bebyggda trakter. I allt fall torde sällan inträffa, att en renskötande lapp eller annan, som påträffar en lös hund, då den jagar ren eller omedelbart efter det den jagat ren, är åtföljd av personer, vilka enligt gällande rättegångsordning kunna tillåtas avlägga vittnesmål rörande de omständigheter, varunder hunden påträffats. Lappen är oftast ensam eller, då han har sällskap, i bästa fall åtföljd av någon familjemedlem eller annan besläktad anhörig. Ehuru han således må hava varit lagligen befogad att utan påföljder oskadliggöra hunden, är han dock av omständigheter, som ligga utanför hans bestämmande, tvingad antingen att låta hunden löpa, med sannolikhet för att den vid givet tillfälle åter

kommer att göra åverkan å renar, eller ock att, i händelse av rättegång, i saknad av tillräckliga bevismedel, ersätta hundens ägare för förlust av djuret. Lappen är alltså för närvarande rätt så ogynnsamt ställd i fråga om rätten att inskrida mot hund, som jagar eller ofredar hans renar, och lider till följd härav också kännbara förluster. Kommittén förmenar emellertid, att det rimligen bör åligga hundägaren att taga sådan vård om sin hund, att densamma icke vållar skada å annans egendom. Vid övervägande av dessa förhållanden har kommittén, såsom ovan antytts, ansett sig böra föreslå en ändring i bevisningsreglerna av innebörd att, om hundens ägare påstår, att hunden blivit dödad utan att sådana omständigheter förelegat som, efter vad kommittén härutinnan föreslagit, må föranleda dylik åtgärd, och den, som dödat hunden, icke kan styrka att han varit därtill berättigad, han i allt fall skall vara fri från ansvar och ersättningsskyldighet, så framt icke hundens ägare visar sannolika skäl för sitt påstående (46 § 3 mom. i båda lagförslagen).

I vissa avseenden äro de i 1898 års renbeteslag intagna föreskrifterna rörande skydd mot skadegörelse å renar genom de bofastas hundar fördelaktigare för de norska lapparna än dem, som enligt konventionen skulle gälla för dessa lappar under deras vistelse i Sverige. Det oaktat har emellertid 1919 års svenska lag med anledning av konventionen låtit de norska lapparna åtnjuta den gällande renbeteslagens förmånligare bestämmelser i antytt avseende. I andra delar åter äro konventionens bestämmelser förmånligare för de norska lapparna. Sistberörda bestämmelser hava under 18 och 19 §§ intagits i 1919 års lag. Skulle kommitténs förslag rörande skydd mot hundar vinna godkännande, torde nyssberörda §§ kunna utgå ur 1919 års lag. En sådan ändring av nämnda lag synes vara så mycket lämpligare, som det givetvis måste innebära en stor fördel, att samma bestämmelser, som tillämpas med avseende å svenska renar, även komma till användning, då det gäller norska renar i Sverige, helst de senare ofta föras på bete å samma trakter som de svenska.

I 46 § i lagen om skogsrenskötsel hava införts bestämmelser, som möjliggöra för Konungens befallningshavande att beträffande trakter, vilka beröras av renskötsel året om nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, medgiva lättnader i den bofasta befolkningens skyldighet att i vissa fall hålla sina hundar bundna, instängda eller försedda med klubba.

Yttranden. *Lapparna* hava enhälligt uttryckt sitt gillande av de under 44—46 §§ föreslagna stadgandena, och även från *bofast* håll har man övervägande biträtt dem.

44 §. Från *bofast* håll har vid denna paragraf i fråga om skyldigheten för avverkare att ersätta ren, som dödats eller skadats vid avverkning, anförts, att i bolagens avverkningskontrakt plägade stadgas, att huggaren skulle ersätta skada å lapparnas egendom, men att huggarna icke plägade yppa, då dylik skada inträffat. Bolagen komme härigenom stundom i en obehaglig mellanställning. Avverkningsägarens ansvarighet borde förty borttagas och ansvarigheten påvila den, som i varje fall vållat skadan. Detta även för att framtvinga omedelbar anmälan om inträffad skada så att det fällda djuret kunde tillvaratagas samt för att framtvinga ökad försiktighet vid avverkningen. Enär vidare lapparna icke brukade respektera bolagens önskan att föra bort renarna från avverkningstrakten, borde införas en bestämmelse att lap-

par, som erhållit anmodan att föra bort renarna därifrån, skulle vara skyldiga att själva stå skada å renar till följd av avverkningarna.

Departementschefen.

Erfarenheten har ådagalagt att renarna med begärlighet och oemotståndligt uppsöka avverkningsplatser för att tillgodogöra sig trädlaven, i synnerhet vid sådana tillfällen, då tillgången å annan föda är försvårad. Det står då i regel icke i lapparnas makt att hindra renarna därifrån. Med hänsyn härtill och i anseende såväl till de oegentligheter, som förekommit, som ock därtill att enligt min mening jämväl avverkningsägaren bör stå ansvar, finner jag vad vid denna paragraf erinrats icke böra föranleda någon åtgärd.

45 §.

Vid denna paragraf har från vissa håll anmärkts, att stadgandet i fråga efter tillkomsten av den nya hundskattelagen rätteligen borde hava sin plats i nämnda lag och förty här utgå.

Jag kan icke biträda denna mening.

46 §.

Vid denna paragraf har *lappfogden i Norrbottens läns södra distrikt* med instämmande av *länsstyrelsen i länet* erinrat, att stadgandet i 1 mom. första stycket praktiskt taget skulle komma att innebära, att samtliga den bofasta befolkningen tillhöriga hundar såväl ovan som nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna året om skulle vara bundna eller instängda eller försedda med klubba, ty ovan odlingsgränsen ägde såväl fjällappar som skogslappar att vistas varje tid av året och nedanför odlingsgränsen ägde skogslappar att vistas varje tid av året å trakter, där skogsrenskötsel av ålder förekommer, och fjällapparna under oktober—april. Visserligen hade länsstyrelsen befogenhet att för särskilt fall medgiva befrielse från vad i förevarande hänseende stadgats, men borde det väl knappast anses vara lämpligt eller praktiskt, om var och en inom lappmarken boende, som hade hund, för varje gång, han önskade hava sin hund lös, måste söka tillstånd därtill. Stadgandet borde omredigeras därhän, att undantag från stadgandet kunde meddelas, även då hundar användes till jakt.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har förklarat sig helt och fullt ansluta sig till de bestämmelser, som föreslagits för att skydda renarna från att ofredas av hundar oaktat allmänt gällande regler om bevisningsskyldighetens fördelning därigenom rubbades.

Domänstyrelsen har ansett stadgandet i 3 mom. kunna få betänkliga konsekvenser. Styrelsen anför härutinnan följande:

§ 46, punkt 3 innehåller en utvidgad rättighet för lapparna att saklöst döda hund, som jagar eller annorledes ofredar ren, då sådan hund jämväl anträffas å sådan plats utan tillsyn omedelbart efter det den jagat eller annorledes ofredat ren, allt under förutsättning att renen uppehåller sig å trakt, där renar för tillfället få föras på bete. Domänstyrelsen vill draga i tvivelsmål, huruvida det varit nödvändigt att meddela denna ytterligare befogenhet i berörda hänseenden, och huruvida skälig motvikt mot eventuellt missbruk därav kan anses hava åstadkommits genom bestämmelserna i 2 stycket samma punkt. I varje fall kunna dessa bestämmelser få ganska

betänkliga konsekvenser. För den händelse nämligen att vid sportmässigt utövande av fågeljakt inom fjällmarkerna det skulle inträffa att en ung och dyrbar hund tillfälligtvis råkade att »gå ur hand» och under en kort stund jaga ren, är lappen berättigad att döda sådan hund, därest han skulle anträffa den omedelbart efter det den jagat ren, men innan ägaren lyckats åter bringa hunden under sin kontroll. Då det emellertid i dylika fall ofta nog vad hunden beträffar kan röra sig om värden upp till ett par tusen kronor, medan den verkliga skada, som tillfogats renägaren, icke kan värdesättas till ens närmelsevis motsvarande belopp, synes omtanken om lapparna hava helt uteslutit hänsyn till andras berättigade anspråk på hänsyntagande till jämväl deras intressen. Styrelsen får därför hemställa, att hittills gällande bestämmelser i berörda hänseende måtte bibehållas.

Från *bofast* håll har erkänts, att stadgandet under 46 § 3 mom. vore lämpligt avfattat och byggt på rättvisa åt båda parterna. Det vore uppenbart, att lapparna praktiskt taget aldrig hade »någon bevisning» med sig, då de dödade hund. Stadgandet i fråga hade även nytta med sig för de bofasta, ty hund, som jagade ren, plägade i allmänhet även driva får. Dock har från sådant håll även gjorts gällande, att lappen borde vara ersättningsskyldig, så framt ej visades sannolika skäl för att hunden ofredat ren, ävensom att hundägaren först borde varnas, innan lappen hade rätt att döda hunden.

Departementschefen.

Med kännedom om de stora risker ej blott lapparna utan även den bofasta befolkningen i anseende till renar eller andra kreatur äro utsatta för genom den talrika stam av hundar, som hållas å ifrågavarande trakter, och med hänsyn till att hundägarna nästan i regel icke hålla sådan vård om sina hundar att de icke anställa skada, ansluter jag mig till de principer, som ligga till grund för förevarande stadgande.

Vad domänstyrelsen anfört anser jag närmast angå så kallade lyxhundar. Att av hänsyn till sådana mildra stadgandena, anser jag icke påkallat. Här är dock fråga om att bereda lapparna största möjliga hjälp att reda sig i kampen för sin tillvaro, och många klagomål hava kommit till min kännedom just däröver att jakthundar, vare sig av enklare eller finare beskaffenhet fått ströva lösa och anställt skador å kreatur. Jag anser därför, att vad domänstyrelsen anfört icke bör föranleda ändring.

Uppenbart är att stadgandena under denna paragraf icke äro avsedda att förhindra jakt. De vilja endast hindra, att hundarna anställa skador bland renarna. Förhållandena härutinnan kunna emellertid vara olika på olika trakter. Fördenskull har det lagts i länsstyrelsens hand att efter förhållandena meddela lättnader. Ej heller har det varit meningen att vederbörande hundägare för varje tillfälle, då han av något befogat skäl önskar hålla sin hund lös, skall vända sig till länsstyrelsen med en särskild ansökning. Jag anser, att det, såsom kommittén föreslagit, bör ankomma på länsstyrelsen att bestämma, i vad mån lättnader skola medgivas. För att emellertid förtydliga stadgandet härutinnan har jag vidtagit den formellt obetydliga omredigeringen av stadgandet, att länsstyrelsen må kunna för särskilda fall bevilja dylika lättnader. Jag förutsätter därvid, att sådant medgivande lämnas i en allmän kungörelse.

Skötesrenar.

En fråga, som icke minst på senare tider varit föremål för särskild uppmärksamhet, är spörsmålet om den icke renskötande befolkningens, vare sig lappars eller andras, rätt att hava renar under vård av lappar, som föra dem på bete å kronomark eller å annan mark, varöver renägaren icke förfogar (skötesrenar). *47—51 §§ resp. 47—52 §§.*

I fråga om rätten att innehava skötesrenar gäller enligt 1898 års renbeteslag, vad angår lapparna (35 § i renbeteslagen i dess lydelse enligt lagen den 19 juni 1917) såsom huvudregel, att de äro berättigade att i obegränsad omfattning lämna renar i vård hos annan lapp. Ett väsentligt undantag från denna regel finnes dock (38 § renbeteslagen). Av skäl, som närmare angivas i propositionen den 23 mars 1917 (nr 169) sid. 55, hava nämligen i sistnämnda lagrum meddelats bestämmelser av innehåll, att personer av lappsk härstamning, som kommit ifrån renskötseln och i likhet med den bofasta befolkningen söka sin utkomst såsom jordbrukare, skogsarbetare, tjänare hos bofasta och så vidare, under vissa förhållanden skola vara likställda med den bofasta, icke lappska befolkningen i fråga om rätten att hava skötesrenar och således, allt efter omständigheterna, antingen vara förbjudna att hålla skötesrenar eller ock berättigade att innehava dylika renar endast i begränsad omfattning.

Vad angår andra än lappar gäller jämlikt nyss åberopade 35 § i renbeteslagen att endast en viss befolkningsklass ionm Norrbottens läns lappmarker, nämligen den, som bor inom lappmarken och där äger eller brukar jordbruksfastighet, har rätt att hålla skötesrenar i vård hos lapparna, dock endast till ett antal av 20, högst 50. Ett undantag härifrån utgöra dragrenar. Sådana må en var hava under vård av lapp.

Enligt av kommittén verkställda utredningar uppgår antalet skötesrenar i riket till sammanlagt 37,338, fördelade med 26,640 i Norrbottens län, 8,292 i Västerbottens län och 2,406 i Jämtlands län och Idre socken. Av skötesrenarna tillhöra 20,835 den lappska och 16,503 den icke lappska befolkningen

De skötesrenar, som tillhöra lapparna, vårdas till ett antal av 16,962 hos fjällapparna och till ett antal av 3,873 hos skogslapparna.

Den icke lappska befolkningen har 7,180 renar i vård hos fjällapparna och 9,323 renar i vård hos skogslapparna.

Undersöker man bland den icke renskötande *lappska* allmogen förhållandet mellan å ena sidan antalet skötesrenägare och å andra sidan antalet av dem, som icke hava skötesrenar, framgår, att i Norrbottens län, där antalet icke renskötande lappar uppgår till 2,829, omkring 580 eller 20 %, i Västerbottens län, där antalet icke renskötande lappar uppgår till 1,670, bortåt 200 eller 10—12 % samt i Jämtlands län jämte Idre socken, där antalet icke renskötande lappar uppgår till 678, omkring 118 eller 17 % äro ägare av skötesrenar.

Undersökningen giver vidare vid handen, att av de *lappska* skötesrenägarna vid tiden för renräkningen minst 80 % hade, inräknat kalvar, 25 skötesrenar

eller mindre, nämligen omkring 41 % 1—5 renar, 18 % 6—10 renar, 11 % 11—15 renar, 6 % 16—20 renar och 5 % 21—25 renar, medan omkring 13 % hade 26—60 skötesrenar, nämligen 3 % 26—30 renar, 5 % 31—40 renar, 3.5 % 41—50 renar och 2 % 51—60 renar, samt slutligen att omkring 7 % hade 61 renar eller flera.

Undersöker man bland den *icke lappska* befolkningen förhållandet mellan skötesrenägarna, å ena, samt dem, som icke hava skötesrenar, å andra sidan, framgår att inom Norrbottens läns lappmarker, där folkmängden, frånräknat lapparna, den 31 december 1920 uppgick till 47,411 personer, omkring 980 eller 2 % hade skötesrenar.

Vidare framgår av undersökningen att bland dessa skötesrenägare vid tiden för renräkningen omkring 87 % hade, inräknat kalvar, 25 renar eller mindre, nämligen 48 % 1—5 renar, 20 % 6—10 renar, 9 % 11—15 renar, 6 % 16—20 renar och 4 % 21—25 renar, medan omkring 10 % hade 26—60 renar, nämligen 3 % 26—30 renar, 4 % 31—40 renar, 1 % 41—50 renar och 2 % 51—60 renar, samt omkring 3 % hade 61 renar eller flera.

I detta sammanhang bör erinras att, vad angår reninnehavet hos den icke lappska befolkningen i Norrbottens läns lappmarker, antalet skötesrenägare är minst i Karesuando socken, omkring 8 personer, samt störst i Gällivare socken, omkring 314 personer. Härnest kommer Arvidsjaurs socken med 195, Jokkmokks socken med 157, Arjepluogs socken med 153 och Jukkasjärvi socken med 153 personer.

Kommittén.

Kommittén har, bortsett i detta sammanhang från förhållandena nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, i fråga om de *renskötande lapparna* ävensom *andra lappar*, vilka på ett stadigvarande sätt deltagit i renskötsel, bibehållit nu gällande bestämmelser oförändrade; dock att rätten att lämna renarna i vård till annan lapp i regel begränsats till den lappby, där vederbörande hör eller hört hemma. Sistnämnda bestämmelse är närmast en ordningsföreskrift till förekommande av överbelastning av betesmarkerna i andra lappbyar och därav följande intrång för renskötseln därstädes.

Beträffande sådana lappar, vilka enligt lagförslagen icke äro att anse såsom renskötande och icke heller på ett stadigvarande sätt deltagit i renskötsel, har kommittén föreslagit delvis ändrade bestämmelser (47 § 2 mom. i lagförslagen).

Kommittén anför i sistnämnda hänseende följande:

Såsom bekant finnas i de trakter, där lappar och bofast befolkning leva vid sidan av varandra, vissa anledningar till slitningar. En av dessa anledningar är att lappar, som slutat att driva renskötsel och söka sin utkomst såsom hemmansägare eller eljest såsom jordbrukare eller såsom skogsarbetare eller i andra yrken, fortfarande åtnjuta särskilda förmåner framför den icke lappska befolkningen, eller, med andra ord uttryckt, att sistnämnda befolkning, vilken är hänvisad att söka sin utkomst under i regel samma betingelser som ifrågavarande lappar, emellertid saknar förmånen av de särskilda lappska privilegierna. Sålunda kan inträffa, att av två hemmansägare, som äro grannar,

den ena är lapp med rätt bland annat att hålla skötesrenar i obegränsat antal, den andra åter såsom icke lapp antingen helt saknar rätt att hava skötesrenar eller ock äger hålla sådana renar endast i mycket begränsat antal. Då, icke minst av skäl, som sammanhänga med grunderna för renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge, det icke kan ifrågakomma, åtminstone beträffande den övervägande största delen av de trakter, där renbetning får äga rum, att utvidga rätten för den icke lappska befolkningen att hålla renar i vård hos lapparna, har kommittén, i syfte att i detta liksom i andra hänseenden söka utjämna de påtagliga motsatserna mellan de båda folkslagen och i görligaste mån undanröja anledningarna till misshälligheter dem emellan, ansett sig böra föreslå vissa inskränkningar i den icke renskötande lappska allmogens rätt uti förevarande hänseende.

Vad kommittén härutinnan hemställt ansluter sig till den tanke, som ligger till grund för stadgandet i 38 § i 1898 års renbeteslag eller att i förevarande hänseende likställa lappar, som kommit ifrån renskötseln och söka sin utkomst på liknande sätt som den övriga bofasta befolkningen, med sistnämnda befolkning. Dock har kommittén åt nyssberörda stadgande givit en mera vidsträckt omfattning, i det att kommittén *dels* fråntagit vissa av ifrågavarande lappar rätten att hålla skötesrenar *dels ock*, där kommittén endast begränsat samma rätt, låtit begränsningen avse icke blott, såsom stadgandet i 38 § renbeteslagen, vissa lappar, utan samtliga lappar, som icke äro att anse såsom renskötande och icke heller på ett stadigvarande sätt deltagit i renskötsel.

Den av kommittén föreslagna begränsningen i reninnehavet till i regel högst 20 renar torde i praktiken icke förnärma ifrågavarande lappars intressen. Av ovan anförda siffror framgår nämligen, hurusom det övervägande flertalet av de icke renskötande lapparna icke håller några skötesrenar i vård hos sina stamfränder och att för det mindretal av dem, som äga skötesrenar, renantalet, med enstaka undantag, i regel understiger vad av kommittén härutinnan föreslagits.

Då kommittén, vidkommande lappar, som äro bosatta utanför de trakter, där enligt förslaget rätt att hålla skötesrenar skall vara medgiven, upphävt deras rätt i sådant avseende, har kommittén utgått ifrån, att lappar, som flyttat från de egentliga lapptrakterna och utanför dem söka sin utkomst, icke skäligen kunna göra anspråk på de lappska privilegierna. För övrigt är antalet dylika lappar ganska obetydligt och deras renantal ringa.

Hela Jämtlands län har medtagits bland de trakter, där rätt att hålla skötesrenar fortfarande skall vara medgiven, bland annat av det skäl att länsgränsen i öster i stort sett kan anses motsvara lappmarksgränsen i de båda nordligare landskapen.

Slutligen må erinras, att de av kommittén föreslagna stadgandena icke äro avsedda att tillämpas förr än efter tio år, räknat från den dag lagarna trätt i kraft (övergångsstadganden 1 mom. i lagen om fjällrenskötsel och övergångsstadgandet i lagen om skogsrenskötsel).

Vad därefter angår rätten för den *icke lappska befolkningen* att hålla skötesrenar har kommittén — med vissa undantag för trakterna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, vartill jag längre fram återkommer — bibehållit nu gällande stadganden med vissa jämkningar endast beträffande sättet för sköteslegans erläggande, vadan, med angivna undantag, sådan rätt fortfarande som hittills föreslagits skola tillkomma endast den, som är bosatt inom Norrbottens läns lappmarker och där äger eller brukar jordbruksfastighet (48 § i lagförslagen).

Kommittén anför i detta sammanhang följande:

Kommittén har så mycket mindre ansett sig böra frångå renbeteslagens restriktiva stadganden i fråga om de bofastas renägarskap, som dessa helt nyligen, nämligen genom lagen den 19 juni 1917, införts och behovet för de bofasta att hålla skötesrenar genom nämnda stadganden måste anses i tillbörlig grad tillgodosett.

Visserligen hava, särskilt från den bofasta befolkningen i Gällivare socken, framförts önskemål om utvidgad rätt att hålla skötesrenar, varvid såsom skäl åberopats, att den jordbrukande befolkningen i socknen, därest densamma icke medgåves rätt att över lag hava minst 50 renar, skulle sakna nödtorftig utkomst och förty vara hotad till sin existens.

Kommittén har, föranledd därtill av nådiga remisser den 21 februari 1920 och den 7 februari 1921, verkställt en ingående undersökning av förhållandena i berörda socken, såvitt angår jordbrukets beroende av reninnehavet. Därvid har kommittén funnit, att inom socknen högst 1,000 personer såsom ägare eller brukare av jordbruksfastighet voro berättigade att hålla skötesrenar. Med beräkning av inemot 5 personer för hushåll, kunde den del av socknens jordbrukande befolkning, som skulle vara beroende av jordbruk och reninnehav, uppskattas till c:a 25 % av den totala folkmängden i socknen den 1 januari 1921. Av undersökningen framgick vidare, att av det nämnda antalet ägare eller brukare av jordbruksfastighet endast omkring 300 eller således knappt $^1/_3$ begagnade sig av rätten att hålla skötesrenar, medan återstående $^2/_3$ icke innehade skötesrenar. En närmare undersökning av renantalet hos renägarna gav vid handen, att om, såsom även lagen förutsätter, till det tillåtna renantalet av 20 lägges ytterligare det antal kalvar, vartill årsavkastningen kan beräknas eller i genomsnitt 5, endast 46 ägde ett större antal renar än 25 samt att bland dessa 46 renägare renantalet i 29 fall understeg och endast i 17 fall översteg 50. Därtill kom att bland dessa 17 största renägarna övervägande delen, även bortsett från själva reninnehavet, tillhörde ortens mest välbärgade jordbrukare.

Kommittén vill för sin del icke göra gällande, att det anförda exemplet från Gällivare socken i alla avseenden skulle vara tillämpligt å övriga socknar uti ifrågavarande trakter. Kommittén anser detsamma dock med hänsyn till de snarlika förhållanden i jordbrukshänseende, som råda i andra lappmarkssocknar, där befolkningen reder sig antingen utan eller med ett mindre antal renar, ådagalägga, att påståendet om jordbrukarens väsentliga beroende av reninnehav för sin utkomst i viss mån saknar grund.

Skötesrenar nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län.

Såsom tidigare anförts har jämlikt 1898 års renbeteslag den bofasta befolkningen i trakterna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län icke rätt att, vare sig genom lapp eller annan, låta föra renar på bete å främmande mark, med undantag för dragrenar, som dock skola, om sådana hållas, vara i vård hos renskötande fjällapp eller renskötande skogslapp med huvudviste inom lappmarkerna.

Kommittén har nu, såsom också tidigare sagts, föreslagit stadganden (5 § i lagen om skogsrenskötsel), enligt vilka det under vissa förutsättningar skulle tillåtas lappar att i trakterna i fråga driva renskötsel året om, med rätt för den bofasta befolkningen därstädes att till visst begränsat antal sätta skötesrenar i vård hos dessa lappar. Härvid förutsättes även att sådana renskötande lappar för eget vidkommande icke ovillkorligen äro under-

kastade den för befolkningen i övrigt föreslagna stränga begränsningen av renantalet. Att bestämma antalet renar för ifrågavarande lappar har överlämnats åt länsstyrelsen.

Kommittén anför i detta sammanhang följande:

Bland de renar, som tillhöra befolkningen å trakterna i fråga, finnes ett betydligt antal dragrenar; övervägande flertalet av renarna synes emellertid utgöras av andra renar än dragrenar. Kommittén har, med hänsyn till bestående förhållanden och av förut vidrörda praktiska skäl, icke ansett lämpligt att begränsa rätten för befolkningen att hålla renar i vård hos renskötande lapp endast till dragrenar, men har kommittén, vars utredningar givit vid handen, att de bofastas renantal i allmänhet icke plägar stiga till någon högre siffra ansett befolkningens behov av renar vara tillbörligt tillgodosett, om renantalet för den enskilde sättes till högst 20, dragrenar inräknade. Ett undantag har härutinnan gjorts för lappar, som tidigare å trakten drivit skogsrenskötsel, i det att kommittén lagt i Konungens befallninghavandes hand att för deras vidkommande medgiva ett högre antal än 20, detta därför, att ifrågavarande lappar, till skillnad från den övriga befolkningen i allmänhet, besitter flera renar och mer än denna torde vara ekonomiskt beroende av sitt reninnehav. Emellertid utgår kommittén ifrån, att Konungens befallningshavande, när utrymmet tvingar till en begränsning av renantalet i dess helhet, i detta fall såväl som eljest för den enskilda vidtager de reduktioner i renantalet, som för en var finnas påkallade av det större eller mindre behovet av att hava renar.

I överensstämmelse med den princip beträffande bofastas reninnehav, som redan nu gäller ovan lappmarksgränsen i länet, har kommittén, vilken anser berörda princip böra tillämpas även i fortsättningen, gjort rätten för den icke lappska befolkningen att hålla skötesrenar i vård hos renskötande lapp beroende av, huruvida vederbörande äger eller brukar jordbruksfastighet. Med den vidsträckta tolkning, som i praktiken givits åt detta stadgande, anser kommittén, att befolkningens behov av att hava renar får anses skäligen tillgodosett, i synnerhet som rätten att hålla dragrenar icke är bunden vid annat villkor än att antalet i intet fall får överstiga 20.

47 §.
Yttranden.

Det övervägande flertalet bland *lapparna* hava lämnat stadgandet utan erinran. Från ett enstaka håll har man dock yrkat, att bofasta lappar borde i lagen medgivas att hava intill 50 renar, varvid man synes hava utgått ifrån att en var medlem av en sådan familj borde få denna rätt. Vidare har från ett enstaka håll ansetts, att bofasta lappar, som icke varit renskötare, liksom även renskötande lappar borde få hava sina renar även i en annan lappby än den, de själva tillhörde.

Även från övriga håll har stadgandet icke föranlett större erinringar. Det har endast av länsstyrelsen i Norrbottens län anmärkts att, då syftet med 47 § 2 mom. vore att likställa de icke renskötande lapparna med de bofasta i fråga om rätten att innehava skötesrenar, tillräckliga skäl icke syntes föreligga för att beträffande de förra antalet skötesrenar ej skulle begränsas till 20 »för hushåll» och att olika myndigheter — i ena fallet länsstyrelsen, i det andra Kungl. Maj:t — skulle hava att medge innehav av intill 50 renar. I båda fallen borde frågan om lämnande av dylikt medgivande kunna för undvikande av omgång och skriftväxling prövas av länsstyrelsen.

Departements-chefen.

Jag finner vad länsstyrelsen erinrat böra föranleda det förtydligande av 2 mom. första stycket att därav i överensstämmelse med stadgandets syftemål klart framgår, att det antal renar, som må hållas i vård hos renskötande lapp, icke avser varje enskild familjemedlem, utan hushållet i sin helhet. Därjämte finner jag, att prövningen av ifrågavarande ärenden lämpligast bör uppdragas åt länsstyrelsen. Jag vill i detta sammanhang ytterligare framhålla, att, såsom framgår av övergångsbestämmelserna, stadgandena i förevarande paragraf icke äro avsedda att tillämpas förr än sedan fem år förflutit efter lagarnas ikraftträdande.

48 §.

Yttranden.

Mot begränsningen av de bofastas reninnehav hava, såsom varit att vänta, från den bofasta befolkningen, med enstaka instämmanden från lapparnas sida, framförts samma önskemål och argument, som städse hittills åberopats, då denna fråga kommit under prövning. De starkaste anspråken på större förmåner i förevarande hänseende hava även denna gången framställts från Gällivare socken. Man har helst icke velat hava någon begränsning alls för den bofaste att hålla skötesrenar eller ock yrkat, att ntalet renar måtte sättas väsentligt högre än vad som föreslagits.

Med avseende å 1 mom. har vidare erinrats, att prövningen av frågan om ett högre renantal än 20 borde uppdragas åt länsstyrelsen.

Beträffande 2 mom. har erinrats, att bestämmelserna om skyldighet för lappfogden att medelst kvitton kontrollera att sköteslegan blivit erlagd saklöst kunde borttagas och att lappfogden i detta avseende icke borde åligga annat än att mottaga lega av den, som ville erlägga den till honom. Även har erinrats, att länsstyrelsen, som ägde bestämma minimilegan, jämväl borde bestämma maximilegan.

Departements-chefen.

Jag finner med hänsyn till den utredning, som av kommittén förebragts angående de bofastas reninnehav, och med hänsyn tagen till att denna fråga så nyligen som 1917 varit föremål för ingående prövning, övervägande skäl tala för att icke nu göra någon ändring beträffande antalet renar, som av bofasta må hållas i vård hos renskötande lappar. Erfarenheten under de gångna åren har ej heller visat annat än att befolkningens behov härutinnan är med det föreslagna antalet tillgodosett.

Prövningen av frågan, huruvida ett högre renantal än 20 bör medgivas, finner jag även här böra uppdragas åt länsstyrelsen. Under den tid sådan prövning ankommit på Kungl. Maj:t har en viss praxis börjat stadga sig därhän att endast från fall till fall pröva, i vad mån en enskild bofast varit i behov av ett ökat antal renar. Man har således ansett ett dylikt medgivande icke böra lämnas för en hel socken eller överhuvudtaget opersonligt för någon trakt. De omständigheter, som varit avgörande, då tillstånd till ett högre renantal givits, hava i allmänhet varit av sådan art som att vederbörande haft talrik familj att försörja och saknat egentliga bifortjänster vid sidan av jordbruket eller ock varit mindre arbetsför och dylikt. Jag anser, att denna praxis även framledes bör iakttagas och att det således icke bör ifrågakomma att meddela dylikt tillstånd åt bofasta personer, som till stöd

för sina anspråk härutinnan knappast kunna åberopa annat än att reninnehavet är en synnerligen lukrativ affär, som förorsakar dem själva skäligen ringa arbete.

I fråga om sköteslegans uppbärande har jag ansett mig böra tillmötesgå det så gott som enhälligt framställda önskemålet, att lappfogdens befattning härmed måtte helt upphöra, och jag har fördenskull vidtagit sådan ändring i kommitténs förslag härutinnan att det skall stå vederbörande fritt att på grundvalen av den av länsstyrelsen fastställda minimilegan själva avhandla härom sinsemellan. Jag förutsätter dock att, där någon lapp hellre skulle önska, att legan uppbäres av lappfogden, denne tillmötesgår en sådan begäran. Ett stadgande härom, därest det överhuvud skulle anses påkallat, anser jag dock icke hava sin plats i lagen, utan snarare i instruktionen för vederbörande tjänsteman.

Övriga erinringar mot stadgandena under förevarande paragraf föranleda ingen åtgärd från min sida.

49 § i lagen om skogsrenskötsel.

Denna paragraf, som avser att reglera rätten för den bofasta befolkningen nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län att hålla renar, har i allmänhet lämnats utan erinran. Man har dock på sina håll även här yttrat missnöje med det föreslagna renantalet.

Departementschefen.

För egen del kan jag icke i allo biträda kommitténs förslag under denna paragraf.

Kommittén har — enligt min mening fullt riktigt — här tillämpat samma princip i avseende å reninnehavet, som antagits för lappmarkerna, nämligen att endast den som är bosatt och äger eller brukar jordbruksfastighet å trakterna får hålla renar. Emellertid har kommittén utsträckt samma rätt även till lappar, som hava sitt hemvist inom lappbyområdet. Jag kan icke finna tillräckliga skäl för att å dessa trakter, som ligga utom lappmarkerna och där det är fråga om ett helt annat slag av renskötsel — den legaliseras ju i huvudsak till förmån för den bofasta befolkningen — giva lapparna något företräde i förevarande hänseende framför den övriga befolkningen. Jag har därför låtit stadgandet härom utgå.

Vidare har kommittén funnit, att lapp, som drivit renskötsel inom ett lappbyområde, skall kunna, då synnerliga skäl därtill äro, erhålla tillstånd för någon tid att innehava ett högre antal renar än det, som eljest är medgivet. Vill man i görligaste mån underlåta att särskilt uppmuntra renskötseln å dessa trakter och i allt fall förbehålla densamma för den bofasta befolkningens behov, kan jag icke finna annat än att man icke bör slå in på den vägen att låta en renskötare, sedan han upphört att utöva yrket, behålla renar i vidare mån än han eljest kan vara berättigad till. Jag har för den skull ansett stadgandet härom böra utgå.

Kommittén har lagt i länsstyrelsens hand att föreskriva att samtliga renägare inom ett lappbyområde skola till underlättande av skadeersättningens utgörande tillhöra en för ändamålet bildad renägarförening med av styrelsen godkända stadgar.

Från åtskilliga håll har yrkats att dylika föreningar borde vara obligatoriska.

Jag vill i detta sammanhang åberopa vad kommittén anfört angående redan befintliga föreningar. Det heter i kommitténs betänkande i denna del:

Med hänsyn till att renägarna inom de särskilda betesområdena, vilka i regel äro av stor utsträckning, i allmänhet äro eller före 1917 års lagstiftning varit sammanslutna i renägarföreningar, och då dessa föreningar, särskilt vid reglering av renskador, visat sig så ändamålsenliga, att befolkningen mångenstädes ansett tillvaron av sådana föreningar utgöra en nödvändig förutsättning för skogsrenskötsel inom här ifrågavarande trakter, har kommittén föreslagit befogenhet för Konungens befallningshavande att ålägga renägare skyldighet att sammansluta sig i dylika föreningar.

Enligt vad för kommittén uppgivits finnas renägarföreningar för närvarande åtminstone i Muonionalusta kapellförsamling, Pajala moderförsamling samt Tärendö och Övertorneå församlingar, medan den renägarförening, som tidigare funnits även i Korpilombolo församling, för några år tillbaka blivit upplöst. Tillika vill kommittén erinra, att av de kommunala myndigheterna (kommunalstämma, kommunalfullmäktige) i Pajala, Junosuando, Korpilombolo, Tärendö, Hietaniemi, Övertorneå, Överkalix och Edefors kommuner, då de hörts i föreliggande fråga, såsom lämplig organisation för renskötseln å ifrågavarande trakter förordats sammanslutning av renägarna i renägarföreningar med av Konungens befallningshavande godkända stadgar. Kommittén, som tagit del av befintliga stadgar för dylika föreningar, anser att desamma väl anpassat sig efter förhållandena, men att de dock böra, innan de fastställas av Konungens befallningshavande, underkastas omarbetning för att i tillämpliga delar bringas i närmare överensstämmelse med lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar.

Även för min del anser jag det vara lämpligast att föreningarna bliva obligatoriska på det sätt att den, som icke vill ansluta sig till en dylik förening, icke skall äga rätt att hålla renar på främmande mark. Jag har för den skull vidtagit motsvarande ändring i stadgandet.

Vidkommande sista stycket av kommitténs förslag under ifrågavarande paragraf har jag vidtagit bl. a. en sådan ändring, som betingas därav att lapp icke skall äga något företräde framför den övriga befolkningen.

49—51 §§ resp. 50—52 §§.

Dessa paragrafer föranleda intet yttrande från min sida.

Renräkning.

52 § resp. 53 §.

I sin motivering till 52 § i lagen om fjällrenskötsel och motsvarande 53 § i lagen om skogsrenskötsel anför kommittén:

Kommittén.

I sammanhang med den genom lagen den 19 juni 1917 vidtagna begränsningen av rätten för den icke lappska befolkningen att hålla renar i vård hos lapp infördes i 37 § renbeteslagen ett stadgande, enligt vilket för övervakande av bestämmelserna i fråga om renräkning i regel skall hållas minst vart tredje år i Norrbottens län.

Första stycket av 52 § ansluter sig i så måtto till detta stadgande, att däri förutsättes, att renräkning emellanåt skall hållas. Den begränsning av

rätten att hålla skötesrenar, som kommittén föreslagit även för en viss del av den lappska allmogen, påfordrar tydligen, i likhet med begränsningen av den icke lappska befolkningens reninnehav, någon kontroll från myndigheternas sida. Härtill kommer att det visat sig nödvändigt att med vissa mellanrum fastställa renantalet i hela riket och dess fördelning å de särskilda lappbyarna. Kommittén har emellertid, icke minst ur kostnadssynpunkt, icke ansett lämpligt att i lagen stadga någon bestämd tid, inom vilken renräkningen varje gång skall hållas. Prövningen härav ävensom av de omständigheter i övrigt, som kunna påkalla en dylik förrättning, har kommittén ansett böra tillkomma Kungl. Maj:t.

Kommittén, som i början av år 1921 med Kungl. Maj:ts bemyndigande föranstaltat om och lett en allmän renräkning i riket, vill med stöd av därunder vunnen erfarenhet i detta sammanhang erinra, att, därest ändamålet med en sådan renräkning icke skall förfelas, densamma förutsätter en vidlyftig organisation av såväl personal som material och måste genomföras efter särskilda för hela räkningsområdet enhetliga grunder. Med hänsyn till den tid och det omfattande arbete, förberedelserna för en allmän renräkning och genomförandet av densamma ävensom bearbetningen av det vid en sådan förrättning insamlade materialet erfordra, och då kostnaderna härför visat sig bliva ganska avsevärda torde det, enligt kommitténs mening, icke gärna kunna komma i fråga att anordna *allmän* renräkning annat än då synnerliga skäl påkalla sådant.

52 § 1 mom. andra stycket syftar på bestämmelser i renbeteskonventionen mellan Sverige och Norge, 7 och 139 §§, enligt vilka minst vart tredje år räkning av alla renar skall ske inom de områden, som upptagas av de nuvarande lappbyarna Könkämä, Lainivuoma, Saarivuoma och Talma i Norrbottens län. Därest kommitténs förslag, som borttagit det i nu gällande renbeteslag, 37 §, förekommande stadgandet om hållandet av renräkning i Norrbottens län minst vart tredje år, genomföres, måste genom ny lag konventionens ovanberörda bestämmelser för Sveriges del täckas.

Beträffande 52 § 1 mom. tredje stycket hänvisar kommittén till vad under 58 § 3 mom. här nedan kommer att anföras.

Då renräkning är en offentlig förrättning, icke minst i lapparnas eget intresse, har kommittén i 52 § 2 mom. ansett sig böra föreslå skyldighet för lapp att utan ersättning samla och biträda vid räkning av den hjord, till vilken hans renar höra.

I 53 § i lagen om skogsrenskötsel har, såsom för skogslapparnas vidkommande opåkallat, icke upptagits något stadgande, motsvarande andra stycket i nyssnämnda 52 § angående räkning i vissa fall av renar i de nordligaste delarna av Norrbottens län. Däremot har i 53 § andra stycket meddelats bestämmelser angående renräknings hållande å trakterna nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län. De renägarföreningar, som för närvarande finnas å ifrågavarande trakter, pläga, enligt vad för kommittén uppgivits, i allmänhet anordna räkning av de till föreningen hörande renarna en gång om året, varvid kostnaderna för räkningen uttagas hos renägare, som äro anslutna till föreningen. Kommittén har vid stadgandets avfattning utgått från förhållandena, sådana de på vissa orter gestaltat sig; dock att kommittén lagt i Konungens befallningshavandes hand att inom angiven tidsbegränsning anordna renräkning, då sådan av omständigheterna kan anses påkallad.

Förevarande stadganden, som med några oväsentliga detaljerinringar, i övrigt godtagits av samtliga intressenter, föranleda intet yttrande från min sida. Departementschefen.

Vissa nyttjanderättsupplåtelser å kronomark.

53 § resp. 54 §. Dessa stadganden avse dels att bereda orkeslösa eller ålderstigna lappar tillfälle att komma i åtnjutande av erforderlig vård samt att för andra lappar, som därav äro i behov, underlätta utkomstmöjligheterna, dels ock att reglera upplåtelser i vissa fall av kronomark ovan odlingsgränsen till befolkningen därstädes.

Kommittén. Kommittén anför i sin motivering till förevarande stadganden bland annat följande:

I sitt förslag angående lapparnas rätt att slå sig ned på kronomark har kommittén ansett sig kunna i stort sett ansluta sig till det i 1917 års proposition framlagda förslaget. Upplåtelser, varom här är fråga, kunna enligt kommitténs förslag medgivas å de uteslutande av kronomark bestående renbetesfjällen i Jämtlands län och till dessas utvidgning inköpta fastigheter samt å kronomark såväl ovan som nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna. I samband med den nyligen avslutade avvittringen inom Västerbottens läns fjälltrakter hava avsatts vissa områden för att, därest framdeles så skulle finnas lämpligt, upplåtas till nybyggeslägenheter åt lappar, vilka helt eller huvudsakligen övergivit nomadlivet. Dessa områden och eventuellt annan mark, med avseende å vilken lapparna kunna anses hava särskilda rättigheter, böra enligt kommitténs mening i främsta rummet komma till användning för ifrågavarande ändamål.

Vid bestämmande av upplåtelsernas storlek samt ordningen i övrigt för deras meddelande har man att taga hänsyn till olika fall. En särskild ställning intages av de lappar vilka idkat renskötsel, men i följd av ålder eller sjukdom icke längre kunna fortsätta att därigenom vinna sitt uppehälle. I många fall torde väl en sådan lapp, om han får en mindre lägenhet, kunna genom fiske och jakt samt hållande av getter eller någon ko eller genom avkastningen av egna renar vinna sitt uppehälle. Är emellertid lappen helt orkeslös och saknar han tillgångar eller underhåll av anhöriga eller andra, blir det nödvändigt att genom ingripande från det allmännas sida bereda honom möjlighet till försörjning. I dylikt fall uppstår en fattigvårdsfråga, vilken torde böra behandlas i samband med övriga spörsmål angående lapparnas fattigvård. Genom markupplåtelser för eventuella hem för dylika lappars omhändertagande synes fattigvårdsfrågans lösning kunna underlättas.

Vid de sammanträden, som kommittén hållit med lappallmogen, har framlagts och diskuterats en plan rörande upprättande av kolonier för ålderstigna och sjuka lappar. Man har, delvis med erfarenhet från redan bestående anordningar, tänkt sig ett centralhem, å vilket lappar, som vore helt oförmögna att försörja sig själva och icke finge hjälp från annat håll, kunde intagas för vård under en föreståndares ledning. Frågan i vad mån understöd av allmänna medel kan komma att tarvas för de å hemmet intagna må bliva beroende av förhållandena i de särskilda fallen. I närheten av och i anslutning till sådant centralhem skulle mindre lägenheter upplåtas åt lappar, som vore något arbetsföra eller som i övrigt med stöd av egna tillgångar eller med andras bistånd kunde draga sig fram utan att behöva anlita hemmets tillgångar. Vid sagda lägenheter skulle få upptagas odling och hållas hemdjur, varjämte i mån av tillgång tillfälle skulle beredas till fiske och jakt.

Nämnda plan har vid sammanträdena av lapparna mottagits med gillande och tacksamhet. Genom en dylik ordning kan i största utsträckning undvikas anstaltsformen för understöd, vilken för de vid friheten i fjällen vana lapparna kännes särskilt tryckande.

Under förhoppning att nödiga medel för upprättande av hem och kolonier av ifrågavarande slag genom Kungl. Maj:ts föranstaltande måtte i sinom tid beredas, har kommittén, utan att närmare ingå på frågan om lapparnas fattigvård, vilken kommittén med hänsyn till den begränsade tiden för dess arbete icke medhunnit att behandla, föreslagit bestämmelser för att möjliggöra genomförandet av en plan sådan som den ovan antydda eller för upplåtande i övrigt av lägenheter åt ifrågavarande grupp av lappar. Med hänsyn till de förutsättningar, under vilka dylika lägenhetsupplåtelser enligt det ovan sagda skulle få äga rum, böra icke lägenheterna få växa ut till verkliga odlingslägenheter, för vilkas brukande kräves nedläggande av ett betydligt större arbete än innehavarna själva kunna åstadkomma. Hus och andra byggnader böra fördenskull ej heller byggas större än som för lägenheternas nyss angivna ändamål är nödigt. Vidare må framhållas att, sedan en lägenhet upptagits och bebyggts, efterträdaren givetvis kommer i en gynnsammare ställning än den, som först upptagit lägenheten. Under sådana omständigheter synes med billighet överensstämma, att en ny lägenhetsinnehavare må, därest hans förmögenhetsförhållanden i övrigt det medgiva, kunna tillförpliktas att för lägenheten utgiva viss mindre årlig avgift.

Emellertid inträffa fall, då lapp, som icke orkar driva renskötsel, icke önskar förvärva egen lägenhet utan slår sig ned hos någon bofast. För beredande av lättnad i sådan lapps uppehälle, när behov därav föreligger, må enligt lagförslagen åt honom kunna upplåtas vissa förmåner av fiske och jakt samt skogsfångst ävensom rätt att hålla getter å kronomark.

Ovan har talats om upplåtelse av lägenheter med mera åt lappar, som av orkeslöshet övergiva av dem förut idkad renskötsel. Emellertid kunna humanitära skäl och social omtänksamhet påkalla att staten träder emellan och genom lägenhetsupplåtelser bistår även arbetsföra lappar — såväl sådana som varit renskötande som andra —, vilka råkat i ekonomiskt betryck. Särskilt kunna ömmande omständigheter föreligga beträffande renskötande lappar, som genom förlusten av sina renar råkat i fattigdom och måste på annat sätt söka sin utkomst.

Vid upplåtelser åt arbetsföra lappar bör avses skapandet av verkliga jordbrukslägenheter, varå lapparna kunna grunda sin utkomst. Dylika upplåtelser böra ske i mån av tillgång på lämplig mark och sökandenas egna kvalifikationer, varjämte bör iakttagas, att upplåtelserna ej lända till förfång för de renskötande lapparna. Med nyttjanderätten bör, särskilt innan jordbruket å lägenhet hunnit utvecklas, kunna förenas upplåtelse av utängsslåtter å kronomark.

Beträffande alla ovan omförmälda upplåtelser bör gälla att vederbörande myndighet, som har att medgiva upplåtelsen, skall äga bestämma närmare villkor för densamma. *Ett* dylikt villkor bör alltid vara, att lägenhetsinnehavarna själva skola hava att svara för de skador, som av renar kunna förorsakas å upplåtna områden.

Yttranden.

Från *lapparnas* sida hava förevarande stadganden mottagits med gillande.

Domänstyrelsen har beträffande de i mom. 1, 2, 3 och 4 berörda upplåtelserna å kronoparker eller andra kronomarker åberopat vad styrelsen förut anfört till stöd för att domänstyrelsen borde i motsvarande fall tillerkännas befogenhet före länsstyrelsen. Särskilt har styrelsen ansett olämp-

ligt, att länsstyrelsen jämlikt 2 mom. första stycket skulle äga befogenhet att i fråga om utlämnande av virke meddela order till tjänsteman, som är underordnad annan myndighet. Vidare har styrelsen med avseende å 2 mom. tredje stycket, under åberopande av vad styrelsen anfört i fråga om rätten för lapparna att i fjälltrakterna hålla getter, ställt sig bestämt avvisande mot förslaget att tillstånd att nedom odlingsgränsen hålla getter å kronoparkerna skall kunna meddelas av annan myndighet än domänstyrelsen. Det har vidare, vidkommande 3 mom., icke synts styrelsen föreligga tillräckliga skäl att utan samband med upplåtelse av lägenhet låta lapp, som upphört med renskötseln, allra minst en lapp, som bor inhyses hos den bofasta befolkningen, komma i åtnjutande av vissa privilegier såsom rätt till skogsfångst för bränsle m. m. eller till jakt och fiske, så mycket hellre, som det svårligen läte sig göra att förhindra ett oriktigt utnyttjande av desamma till förmån för dem, hos vilka han inhyst sig. Slutligen har styrelsen i fråga om 5 mom. anfört följande:

Uti punkt 5 hava lapparnas rättighet till viss avkastning från kronomark ovan odlingsgränsen utökats både i fråga om de områden, varifrån dessa rättigheter skulle kunna tillgodogöras och beträffande arten av desamma. Sålunda kunna från kronomark ovan odlingsgränsen upplåtelser av grustäkt eller annan därmed jämförlig rättighet eller nyttjanderätt till vissa inägor upplåtas och avkastningen härav användas till förmån för lapparna. Då i lagförslaget i övrigt hävdats, att lapparnas privilegier icke må av dem utnyttjas annat än inom de särskilda lappbyarnas områden, är sålunda rätten att utnyttja berörda rättigheter, varhelst de än förekomma å kronomark ovan odlingsgränsen, en knappast befogad utvidgning av den speciella rätt till vissa privilegier som lagförslaget i övrigt velat tillerkänna lapparna. Men detta oaktat synes i varje fall tillgodogörande av grustäkt eller annan därmed jämförbar nyttighet icke böra medgivas lapparna, vilka endast synas kunna få ersättning för den minskning i renbete, som eventuellt kan uppstå vid dylika upplåtelser. Inkomsten av annan upplåtelse, än som uti 1898 års renbeteslag avses, bör, såsom styrelsen tidigare framhållit, icke tillkomma lapparna utan statsverket.

Liknande erinran som den, vilken här återgivits ur domänstyrelsens yttrande, har även anförts av *länsstyrelsen i Norrbottens län* samt av *kommunalfullmäktige i Jukkasjärvi socken* m. fl.

Kommunalfullmäktige i Kiruna, vilkas yttrande underskrivits bl. a. av jägmästaren i reviret, hava yrkat sådan ändring av 5 mom. tredje stycket, att länsstyrelsen skulle äga att efter ansökning medgiva statens befattningshavare befogenhet att avgiftsfritt tillsvidare under viss tid vid färder, som i tjänsten företagas inom ifrågavarande områden, idka lovlig jakt ävensom fiska.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har påpekat, att kommitténs förslag innebära att hittills gällande bestämmelser om lapparnas rätt att förhindra upplåtelser i vissa fall ovan odlingsgränsen komma att bortfalla. Styrelsen anser den ståndpunkt, som kommittén uti denna fråga intagit, vara den rätta. Vidare biträder styrelsen förslaget att den befogenhet, som statens

befattningshavare genom länsstyrelsen kunna erhålla att under viss förrättning eller viss tid vid färder i tjänsten jaga eller fiska, begränsas att gälla för uppehälle under färden. Styrelsen anser även riktigt, att personer i sådan samhällsställning, vilka önska bedriva jakt eller fiske i sportsyfte, böra erlägga avgift på samma sätt som andra till utövande av dylik näring icke särskilt berättigade. En fri jakt- och fiskerätt för statstjänstemän skulle uppväcka förklarligt missnöje hos befolkningen i de angivna trakterna, varför styrelsen, om sådant skulle ifrågasättas, redan nu velat uttala sig mot bifall till en dylik framställning. Styrelsen ifrågasätter slutligen, huruvida icke vid upplåtelse av rätt till jakt, fiske eller slåtter, nyttjanderättens innehavare borde kunna få tillstånd att på anvisad plats uppföra en kåta eller därmed jämförlig bostad.

Departementschefen.

Vad först angår den av domänstyrelsen i detta sammanhang åter upptagna frågan, huruvida icke domänstyrelsen vore närmare än länsstyrelsen att åtminstone nedom odlingsgränsen handlägga ärenden angående lägenhets- och andra upplåtelser åt lappar, är att märka att frågan i förevarande paragrafer har ett delvis annat läge än då det gällde upplåtelser av mark för renvaktarstugor m. m. I förevarande paragrafer är det i första hand Kungl. Maj:t, som upplåter områden, nämligen enligt 1 mom. för inrättande av hem åt orkeslösa eller ålderstigna lappar, enligt 2 mom. till upplåtelser åt mindre arbetsföra lappar och enligt 4 mom. i andra fall än under 2 mom. avses. Länsstyrelsen har befogenhet att göra upplåtelser enligt 2 mom. endast inom det av Kungl. Maj:t avsatta området. Om man bibehåller länsstyrelsen såsom upplåtande myndighet i sist angivna fall, torde det icke med fog kunna sägas att man därigenom träder domänstyrelsens ämbetsbefattning för nära. Tvekan skulle endast kunna råda i fråga om den befogenhet, som tillagts länsstyrelsen enligt 3 mom., eller att utan sammanhang med lägenhetsupplåtelse medgiva lapp vissa fristående förmåner. Jag kan dock ej heller här finna att man på något obehörigt sätt åsidosätter domänstyrelsen. Det gäller här för det allmänna synnerligen betydelselösa förmåner, som skola beviljas visst slag av lappar i betryckt läge. För övrigt är jag förvissad om, att länsstyrelsen innan den upplåter dessa förmåner, kommer att, i den mån det är påkallat, inhämta yttrande från vederbörande skogstjänsteman rörande frågan, inom vilket eller vilka trakter upplåtelserna lämpligast kunna ske.

Vad därefter angår ett framställt yrkande, att från de i 5 mom. angivna rättigheter, som det skulle ankomma på länsstyrelsen att upplåta ovan odlingsgränsen och för vilka avgifterna skulle användas till förmån för lapparna, undantaga grustäkt eller annan därmed jämförlig rättighet, har jag redan i annat sammanhang, nämligen då det gällde frågan att undantaga vissa större områden från lapparnas begagnande, yttrat mig angående de principer, som i angivna hänseenden böra följas. Här är det endast fråga om upplåtelser av mindre omfattande nyttjanderättigheter, för vilka icke erfordras någon Kungl. Maj:ts förklaring, som upphäver lapparnas rätt att begagna området i fråga. Jag finner därför det framställda yrkandet icke förtjäna avseende.

Vad så beträffar frågan om statstjänstemännens befogenheter under färder i tjänsten å ifrågavarande trakter, finner jag det förklarligt att från skogsstaten framkommit erinringar. Jag ansluter mig dock i allo härutinnan till vad länsstyrelsen i Västerbottens län anfört.

Jag har intet att erinra mot att, såsom sistnämnda länsstyrelse hemställt, länsstyrelsen tillägges befogenhet att vid upplåtande av rätt till jakt, fiske eller slåtter, medgivande efter omständigheterna även må lämnas nyttjanderättens innehavare att uppföra någon mindre koja, dock att, då sådant medgivande lämnas, såsom villkor bör stadgas att kojan icke må tagas i bruk för permanent vistelse eller för längre vistelse, än som för rättighetens nyttjande är erforderligt.

Vid behandlingen av frågan om betesområdena för de renskötande fjällapparna, 4 § i lagen om fjällrenskötsel, har jag erinrat, hurusom från Tärna sockenmän framställts anspråk på ökad betestillgång för deras kreatur å kronomark ovan odlingsgränsen. Jag anser, att de intressen, socknemännen härutinnan kunna hava, tillsvidare äro i tillräcklig utsträckning tillgodosedda genom de bestämmelser, som äro upptagna under 5 mom. i förevarande paragraf.

Fjällappby. Skogslappby.

54—57 §§ resp. 55—58 §§. Dessa paragrafer motsvara med smärre jämkningar 9 och 10 §§ i gällande renbeteslag, varvid även den detaljerade beskrivningen av de skyldigheter, som skola åligga en ordningsman och som nu finnas upptagna i 10 § i renbeteslagen, här uteslutits. Stadgandena i nämnda del hava ansetts lämpligen böra intagas i en för ordningsmannen meddelad särskild instruktion. I fråga om sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt, har föreslagits ett tillägg till nuvarande bestämmelser, upptaget under 55 § 1 mom. h resp. 56 § 1 mom. h, i syfte att öppna en möjlighet att snabbare än nu kan ske handlägga ärenden, över vilka lapparna skola höras. För närvarande pläga lapparna för gemensamma överläggningar inför lappfogden samlas en eller högst två gånger om året å sedan gammalt vedertagna tider. Att däremellan sammankalla lapparna är bland annat på grund av deras under mellantiderna vitt skilda uppehållsorter nästan omöjligt eller ock förenat med så dryga kostnader och så stor tidsförlust, att det oftast icke motsvarar ärendenas beskaffenhet. Med hänsyn härtill har kommittén föreslagit ett stadgande, enligt vilket lappby beträffande vissa i byordningen angivna frågor må kunna uppdraga åt utsedda fullmäktige att besluta å byns vägnar. Kommittén har tänkt sig att lapparna å ett mera allmänt besökt sammanträde skulle utse tre eller flera lappar att vara fullmäktige för byn, med befogenhet att besluta i vissa mindre viktiga eller i brådskande ärenden.

Departementschefen. I fråga om förevarande stadganden, som icke rönt någon gensaga, har jag för egen del intet att erinra.

Renlängd.

1 och 2 mom. i dessa paragrafer motsvara 11 § i renbeteslagen, medan 3 mom. är nytt. *58 § resp. 59 §.*

I sin motivering till 58 § i lagen om fjällrenskötsel, vilken motivering även gäller motsvarande stadgande i lagen om skogsrenskötsel, anför kommittén följande:

Jämlikt 58 § i förslaget skall årligen å sammanträde inför lappfogden upprättas en längd, upptagande varje särskild person, som har renar inom lappbyn ävensom det antal renar en var äger (renlängd). Längden skall upprättas med ledning av lapparnas uppgifter och sedermera, intill dess ny längd upprättas, lända till efterrättelse i de fall, då enligt lagen eller byordningen lapparnas rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, såvida ej styrkas kan, att detta antal under tiden genom olycksfall eller av annan tillfällig anledning väsentligen förändrats. Kommittén.

Renlängden är att uppfatta såsom en offentlig urkund, vilken i fråga om den enskildes reninnehav skall äga vitsord, intill dess genom annan bevisning styrkes, att det för honom i längden upptagna renantalet var från början oriktigt eller väsentligen förändrats sedan längden upprättats.

Angående renlängdens betydelse vill kommittén erinra, att densamma kan bliva utslagsgivande i många hänseenden. Den ligger sålunda i regel till grund, då det under tiden mellan de allmänna renräkningarna gäller att fastställa renantalet i riket eller inom de särskilda lappbyområdena eller å visst betesland eller för den enskilde renägaren. Härutinnan må särskilt erinras om stadgandena i 51 § i förslaget, enligt vilka den, som i annat fall eller i annan ordning än i 47, 48 och 49 §§ avses, håller renar i vård hos renskötande lapp eller håller renar till större antal under lapps vård än för honom enligt 47 § 2 mom. och 48 § 1 mom. är medgivet, är förfallen till särskild påföljd. Renlängden kan vidare ytterst tagas i anspråk, då det gäller att fastställa, i vad mån renskötande lapp i fall, som avses i 16 § 2 och 3 mom. i förslaget, eller eljest enligt vad därom kan vara stadgat i byordningen, håller det antal renvaktare, som belöper på hans renantal. Renlängden kan vidare få särskild betydelse i sådana fall, då jämlikt 39 och 40 §§ i förslaget lapparna åvilande ersättningar för skador genom renar skola fördelas dem emellan i förhållande till vars och ens renantal. Än vidare kan renlängden bliva avgörande bl. a. å sammanträden med lapparna, där röstning efter reninnehavet förekommer.

Uppenbart torde vara, att det med hänsyn till den betydelse i bevisnings- och andra hänseenden, som i nu anförda och liknade fall tillkommer renlängden, är av största vikt såväl för det allmänna som ock för lapparna själva, att längden innehåller fullt tillförlitliga uppgifter om en var person, som har renar inom lappbyn samt om det antal renar han äger.

En jämförelse mellan det renantal, som för de särskilda lappbyarna utrönts vid den allmänna renräkningen år 1921, och de uppgifter, som härutinnan lämnats av lapparna till den närmast därförut uppgjorda renlängden, har givit vid handen, att det av lapparna uppgivna renantalet på sina håll så avsevärt understigit det vid renräkningen sedermera fastställda antalet, att lapparnas uppgifter måste antagas hava varit oriktiga. Även enligt vunna erfarenheter i övrigt hava lapparna visat benägenhet att uppgiva ett lägre renantal än de i verkligheten äga.

För att i görligaste mån förmå lapparna att i fråga om sitt reninnehav lämna vederhäftiga uppgifter till renlängden, har kommittén under 58 § 3 mom. föreslagit ett stadgande, enligt vilket lappfogden, om han anser renlängden uppenbarligen felaktig i avseende å en eller flera renägares renantal, tillagts befogenhet att hos Konungens befallningshavande påkalla renräknings hållande i nödig omfattning, med skyldighet för lapp, vars reninnehav så väsentligt avviker från det i längden för honom angivna, att hans uppgifter till densamma måste anses lämnade mot bättre vetande, att vidkännas kostnaden för sådan renräkning.

Yttranden.

Från *lapparnas* sida ha på enstaka håll försports någon motvilja mot den extra renräkningen, som jämlikt 3 mom. skulle kunna i visst fall anordnas, men har stadgandet i denna del eljest bland det övervägande flertalet ansetts lämpligt och rättvist.

Departementschefen.

Jag godtager vad under förevarande paragraf föreslagits.

Straffbestämmelser.

59 och 60 §§ resp. 60 och 61 §§.

I gällande renbeteslag meddelade straffbestämmelser hava sammanförts under en särskild paragraf, varjämte straffbestämmelserna utökats i anledning av vissa nya stadganden. Strafflatituden, som, i den mån icke annorlunda stadgas i allmän lag, föreslagits till böter, lägst 5 och högst 500 kronor, har med hänsyn till förseelsernas beskaffenhet uppdelats i tre skalor, en från 5—100, en från 5—300 och en från 5—500 kronor, i syfte huvudsakligen att vid straffets utmätande lämna vägledning åt vederbörande domare.

I sin motivering till 59 och 60 §§ i lagen om fjällrenskötsel, som gäller även för motsvarande paragrafer i lagen om skogsrenskötsel, erinrar kommittén att i vissa fall straffpåföljder äro stadgade i lagen den 20 juni 1919, innefattande bestämmelser i anledning av konventionen med Norge, varefter kommittén anför:

Kommittén.

Vad angår 60 § 1 mom. har kommittén i likhet med vad som finnes stadgat i andra författningar, där särskilt ansvar ansetts böra åvila husbonden, för sin del föreslagit, att husbonde skall vara ansvarig i visst fall för förseelse, som begås av hans husfolk eller tjänare, därest ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen ägt rum mot hans vetskap och vilja. Denna ansvarighet har emellertid begränsats att avse endast det i 59 § 2 mom. a omförmälda fall eller att av husfolket eller tjänarna tages mera bränsle eller virke än som erfordras för täckande av familjens eget behov eller att bränsle eller virke tages i annan ordning än i 27, 28 och 29 §§ av förslaget stadgats.

Beträffande 60 § 2 mom. vill kommittén erinra, att i 1898 års renbeteslag särskilt stadgande saknas angående delaktighet i förseelser, som begås mot densamma. Kommittén har till undanröjande av all tvekan därom, att delaktighet i de av kommittén under 59 § angivna förseelserna skall vara straffbar enligt samma grunder, som i sådant hänseende gälla, enligt den allmänna strafflagen, funnit påkallat införa ett särskilt stadgande härom i förslaget.

Stadgandena under förevarande paragrafer föranleda ingen erinran från min sida. Departementschefen.

Åtal, besvär, verkställighet.

Bland dessa stadganden motsvarar 61 resp. 62 § 47 § i renbeteslagen med de jämkningar, som föranletts av den ändrade uppställning lagförslaget i sin helhet erhållit och de tillägg i övrigt, som funnits påkallade av vissa nya stadganden. *61—65 §§ resp. 62—66 §§.*

62 resp. 63, 63 resp. 64, 64 resp. 65 och 65 resp. 66 §§ motsvara 40 § samt 9 § sista meningen samt 34 och 39 §§ i gällande renbeteslag i nu nämnd ordning.

Kommittén anför i sin motivering bland annat följande: Kommittén.

I fråga om 62 resp. 63 § vill kommittén erinra, att viten för förseelser mot byordning före den år 1917 vidtagna lagändringen tillfallit lappbyns kassa och stundom utgjort kassans förnämsta inkomstkälla. Kommittén har ansett sig böra vidhålla den så nyligen införda förändringen att vitena skola tillfalla länets lappfond och håller före, att, där i något fall en lappbys kassa skulle bliva särskilt beträngd, utväg torde kunna utfinnas att bisträcka densamma.

Jämlikt 34 § renbeteslagen är renskötande lapp på anmodan av Konungens befallningshavande, lappfogde, landsfogde och landsfiskal pliktig allenast att hopsamla sina renar, då fråga är om vissa i lagrummet närmare angivna förrättningar. Kommittén har i 64 resp. 65 § upptagit ett liknande stadgande, men tillika, enär handräckning från lapparnas sida i samma grad erfordras, då fråga är att utskilja ren från andra renar i hjorden, ålagt lapparna skyldighet härutinnan. Därjämte har kommittén av liknande skäl, som anförts under 52 § 2 mom. här ovan, såsom påföljd för tredska att under angivna omständigheter hopsamla renarna eller biträda vid urskiljning av ren stadgat skyldighet för sådan lapp att ersätta kostnaden för hopsamlandet och urskiljningen.

Bland lapparna i Norrbottens län har i fråga om 62 resp. 63 § erinrats, att det i många lappbyar ej funnes andra inkomster än de viten, som ådömas för överträdelser mot byordningarna. Överträdelserna voro vanligen av den natur att de åstadkomme oordningar inom byn. På grund härav ansågs det att viten, ådömda efter byordningarna, borde tillfalla bykassorna och icke som föreslagits länets lappar. Yttranden.

Jag finner den framställda anmärkningen icke vara av beskaffenhet att föranleda ändring i förslaget. Departementschefen.

Renskötsel å egen mark.

Dessa paragrafer, som avse sådana fall, då renägare i andra fall än i lagförslagen avses, låter sina renar inkomma på annans mark, föranleda ingen anmärkning från min sida. *66 § resp. 67 §.*

Övergångsbestämmelser.

I fråga om övergångsbestämmelserna har jag redan tidigare, i den mån det varit erforderligt, yttrat mig. Jag har ansett lämpligt, att sammanföra hithörande bestämmelser i en särskild promulgationslag.

Jag övergår nu till behandlingen av lagen om renmärken.

Lag om renmärken.

Förslaget till lag om renmärken är med smärre jämkningar och tillägg överensstämmande med den nu gällande lagen, detta även i formellt hänseende. Jämkningarna beröra 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 12 och 13 §§ i nyss nämnda lag. Stadgandet i 15 § av samma lag, som avser renskötseln nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, torde, om förslaget till legalisering av renskötseln å trakterna i fråga vinner godkännande, sakna praktisk betydelse och därför kunna utgå. Jag kommer i det följande att endast behandla sådana paragrafer, i vilka ändringar föreslagits eller som eljest i de avgivna yttrandena föranlett erinringar.

Kommittén. Kommittén anför under nedan angivna paragrafer följande:

2 §.

I denna paragraf i dess nuvarande lydelse stadgas, att den, som vid häradsrätten söker fastställelse å renmärke, har att inlämna ett avklipp av märket av bestämd storlek, nämligen tolv centimeter i bredd och tre centimeter i höjd. Stadgandet har tillkommit huvudsakligen för att vinna likformighet beträffande storleken av de i häradsrätternas protokoll intagna avbildningar av märkena. Kommittén ansluter sig i allo till grunderna för ifrågavarande stadgande. Det har emellertid visat sig, att föreskriften att det inlämnade avklippet skall hava viss bredd och höjd varit svår att i praktiken efterleva och att densamma även i övrigt varit mindre lämplig för det syfte, man därmed velat uppnå.

Erfarenheten har givit vid handen, att märkena, vilka för ett ovant öga mången gång föga skilja sig från varandra, trots stadgandet i fråga, ofta redan då de intagits i domstolarnas protokoll blivit i viss mån förändrade samt att de sedermera, då de avbildats i domstolarnas protokollsutdrag eller i länskungörelserna, undergått ytterligare förvanskning, stundom till den grad, att märkena icke kunnat igenkännas. Kommittén har trott sig kunna uppnå det i stadgandet avsedda syftet bättre, om märket avbildas efter viss fastställd modell, och har därför föreslagit, att avbildningen skall ske enligt den form och av den storlek, som närmare utvisas å en till lagen fogad bilaga. Kommittén har vidare föreslagit, att avbildningen skall inlämnas i två exemplar. Meningen härmed är den, att det ena exemplaret oförändrat skall inklistras i den förteckning över renmärken, som jämlikt 7 § i förslaget skall föras vid häradsrätten, och det andra exemplaret anbringas å det utdrag ur nämnda förteckning, som enligt samma lagrum skall översändas till Konungens befallningshavande för offentliggörande.

Kommittén har beträffande 2 § i renmärkeslagen föreslagit även en annan

jämkning. I stadgandets senare del föreskrives nu, att sedan ett renmärke inlämnats till häradsrätten för fastställelse, häradsrätten skall, innan märket upptages till slutlig prövning, låta granska detsamma utom rätten av vid tinget närvarande ordningsmän och andra lappar ävensom landsfiskalen och lappfogden, där han är vid tinget tillstädes. Denna föreskrift har visat sig mindre lämplig så till vida, att det ofta kan vara beroende av tillfälligheter, huruvida märket kan komma att granskas av personer, vilka besitta tillbörliga insikter i frågan. Numera, och särskilt efter införande av den nya tingsordningen med tätare sammanträden, torde ofta varken lappar eller lappfogde vara tillstädes vid häradsrätten. Kommittén anser sig icke kunna förutsätta, att häradsrätten som sådan skall äga kompetens att ensam verkställa en allsidig prövning av ett renmärke, och finner därför, att särskild sakkunskap bör ställas till domstolens förfogande. Kommittén har därför, i överensstämmelse för övrigt med den praxis, som härutinnan på de flesta håll utbildat sig vid sidan av ifrågavarande stadgande, ansett sig böra föreslå att, då någon söker fastställelse å ett renmärke, utlåtande alltid skall inhämtas av lappfogden, som hör lapparna och inhämtar särskilt yttrande av vederbörande ordningsman.

3 §.

Med fastställt renmärke menas i gällande renbeteslag märke, vilket prövats och fastställts av svensk domstol. Emellertid förekomma här i landet även andra renmärken, nämligen å renar tillhöriga norska lappar. Dessa märken äro fastställda av vederbörande norsk myndighet. I anseende härtill har kommittén ansett sig böra i förevarande lagrum utbyta orden »fastställda renmärken» mot »lagligen använda renmärken».

4 §.

Denna paragraf har försetts med ett tillägg i syfte att undanröja den tvekan, som på vissa håll yppat sig, att man och hustru såsom var för sig renägare icke skulle vara befogade att även innehava var sitt renmärke.

5 §.

Beträffande denna paragraf gäller nu, att fastställelse av renmärke skall anses hava förfallit, om renmärket icke begagnats under en tid av fem år. Då denna tid ansetts för kort, har kommittén föreslagit en förlängning av tiden härutinnan till tio år.

7 §.

I fråga om denna paragraf har kommittén icke föreslagit annan jämkning än att tiden, då utdrag ur renmärkesförteckningen av häradsrätten skall insändas till Konungens befallningshavande, anpassats efter nu rådande ordning för tingssammanträdena, varvid i anslutning härtill även motsvarande jämkning skett i den tidsrymd, förteckningen skall omfatta.

9 §.

Ehuru det ligger i lapparnas eget intresse att fortast möjligt märka sina årskalvar, hava dock på sina håll svårigheter framträtt att verkställa märkningen före den 15 oktober, såsom stadgas i 9 § 1 mom. i gällande renmärkeslag. Enär jämlikt samma mom. samt 3 mom. i samma paragraf underlåtenhet att före nyssnämnda dag hava märkt årskalvarna kan medföra kostnader och förluster för vederbörande renägare, har kommittén ansett sig

böra tillmötesgå härutinnan framställda önskemål och föreslagit tiden förlängd till den 1 november.

Vidare har kommittén i anseende till ovan anförda omständigheter och då vederbörande renägare åtminstone intill den dag, då årskalvarna senast skola vara märkta, rimligen bör vara fredad för det tvångsförfarande, som jämlikt 9 § 3 mom. eljest skulle drabba honom, föreslagit ett häremot svarande tillägg till nyssnämnda mom.

10 §.

I 10 § i gällande renmärkeslag meddelas bestämmelser i fråga om sådana renar, vars märken blivit förstörda eller förfalskade, varemot paragrafen icke innehåller något stadgande om, huru man skall förfara med renar, vars märken äro okända.

Kommittén har för att utfylla denna brist föreslagit ett särskilt tillägg till 10 §.

12 §.

2 mom. i denna paragraf har av kommittén förtydligats därhän, att straffpåföljd enligt samma mom. skall inträda, om den som anträffas forslande kött av slaktad ren utan tillhörande renhud, ej kan visa eller göra sannolikt, att köttet lovligen åtkommits.

I 3 mom. har kommittén, som anser att även lappfogde och fjälltillsyningsman bör hava befogenhet att beslagtaga hud och kött, varom i 1 och 2 mom. förmälts, gjort ett häremot svarande tillägg.

13 §.

Då lappfogdarna, var inom sitt distrikt, skola hava inseende över renskötseln och därmed sammanhängande förhållanden, har redan nu i för dem utfärdade instruktioner givits befogenhet åt dem att i vissa hänseenden uppträda såsom allmän åklagare. Kommittén har vad angår överträdelser av nu ifrågavarande beskaffenhet ansett ett särskilt stadgande härom böra intagas i lagen.

Vidare har kommittén, som anser, att det i fall, varom i 11 § 2 mom. förmäles, icke bör ankomma på allmän åklagare eller lappfogde att föra talan i fråga om skadestånd annat än då målsägaren är okänd, jämkat 13 § i överensstämmelse härmed.

2 §.
Yttranden.

Beträffande 2 § har av *lappar i Norrbottens läns norra distrikt* erinrats, att den mall för renöron, som av kommittén föreslagits skola inlämnas till domstolen vid sökandet av fastställelse å renmärken, aldrig använts inom distriktet. Den förut använda mallen hade icke åstadkommit svårigheter eller misstag. Den nya mallen däremot kunde åstadkomma misstag, om den allmänt komme till användning. Den framskjutande snibben kunde lätt nötas bort och, skuren i näver, brytas av. Lapparna ansågo ingen ändring behövlig i den nu gällande bestämmelsen i fråga om mallens storlek.

Departementschefen.

Jag vill i anledning av vad sålunda anmärkts, under åberopande av de av kommittén anförda skälen för ändring i bestämmelserna under denna paragraf i allmänhet, erinra att den del av det av kommittén föreslagna renmärket, som är utstående och bildar skillnaden, framifrån sett, mellan höger och vänster renöra, icke gärna bör kunna bliva föremål för nötning eller dylikt, emedan

mallen skall klippas av lappfogden och uppklistras å ansökningshandlingen. Därtill kommer, att, om man, såsom lapparna, härutinnan livligt understödda av lappfogden, önska, i stället för upphöjningen gör en nedskärning, denna senare lätt kan förväxlas med ett verkligt klipp i örat, utgörande särmärke för viss renägare. Dylik förväxling har förekommit på sina håll. Det i Norrbottens norra distrikt använda sättet att avbilda renöronen måste således anses principiellt oriktigt.

Mallar av den modell, som kommittén föreslagit, användas dels i Norrbottens södra distrikt dels, och huvudsakligen, i Västerbottens län och även söder därom. Härtill kommer, att under de senare åren med bidrag av statsmedel upprättats en förteckning över i riket använda renmärken, avsedd att för vederbörande underlätta att, då renar kommit in i främmande hjordar, upptäcka ägaren. I denna förteckning har såsom modell använts den av kommittén föreslagna.

Jag finner på grund härav den gjorda erinringen icke böra föranleda någon åtgärd.

Vid dessa paragrafer hava gjorts åtskilliga smärre erinringar, som dock icke äro av beskaffenhet att böra föranleda någon ändring i förslaget. *Övriga §§.* Yttranden.

I överensstämmelse med vad av mig i det föregående blivit uttalat hava i lagförslagen vidtagits vissa ändringar. Jag hemställer, att över de sålunda reviderade förslagen, vilka såsom bilagor finnas fogade vid detta protokoll, lagrådets yttrande måtte för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler genom utdrag av protokollet inhämtas.»

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:
Conr. Falkenberg.

Förslag
till
Lag
om fjällrenskötsel.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Svenska lappar äro berättigade att, på sätt och i den ordning i denna lag sägs, i riket driva fjällrenskötsel. Denna rätt innefattar befogenhet för dem att, i enlighet med här nedan meddelade bestämmelser, begagna sig av land och vatten till uppehälle för sig och sina renar.

När i denna lag talas om lapparnas renar, förstås därmed icke allenast deras egna renar utan ock sådana, som andra på grund av denna lag eller vad eljest därom finnes stadgat satt i deras vård (skötesrenar).

Beträffande norska lappar och deras rätt till renbetning i Sverige gäller, förutom å dessa lappar tillämpliga delar av denna lag, därjämte vad i vissa hänseenden finnes om dem särskilt stadgat.

2 §.

1. Såsom lapp anses i denna lag en var, vilken är av lappsk härstamning.
2. Har kvinna, som ej är lapp, ingått äktenskap med lapp, vare hon ansedd såsom lapp.
3. Har lappsk kvinna ingått äktenskap med annan än lapp, vare hon icke ansedd såsom lapp; Konungens befallningshavande obetaget att, där i något fall synnerliga skäl föreligga, medgiva att hon i den omfattning, som prövas lämplig, må bibehållas vid de rättigheter, hon såsom lapp ägt enligt denna lag.

3 §.

När i denna lag talas om renskötande fjällapp, avses därmed icke allenast lapp, man eller kvinna, vilken driver fjällrenskötsel, utan även, så länge denna näring utövas, renskötande lappmans hustru ävensom renskötande fjällapps omyndiga barn och lappska tjänare.

Såsom renskötande fjällapp anses jämväl omyndigt barn efter avliden renskötande fjällapp, även om barnet icke självt driver fjällrenskötsel.

4 §.

De renskötande fjällapparna skola vara berättigade att föra sina renar på bete

1) å trakterna ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker;

2) inom Jämtlands län å renbetesfjällen, varunder inbegripas såväl de vid avvittringen avsatta renbetesfjällen som ock de till utvidgning av dessa fjäll sedermera upplåtna områden;

3) i övrigt å sådana trakter inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Gävleborgs och Kopparbergs län, som lapparna efter gammal sedvana besökt med sina renar.

Särskilda bestämmelser angående betesområden.

5 §.

Prövas beträffande visst område, som avses i 4 §, utövandet av betesrätten vara i synnerlig mån betungande för den jordbrukande befolkningen, ankomme på Konungen att förordna, att området ej vidare må av lapparna begagnas för fjällrenskötsel; dock skall i ty fall erforderlig betesmark anvisas dem å annat härför lämpligt område.

Finner Konungen visst område oundgängligen erforderligt för annat särskilt ändamål av större betydelse, må jämväl sådant område undantagas från lapparnas begagnande. Är område, som sålunda undantages, beläget ovan odlingsgränsen eller inom renbetesfjällen, skola lapparna beredas lämplig gottgörelse.

6 §.

Därest för samfärdselns uppehållande prövas nödigt, att viss trakt invid färdväg ej begagnas till annat bete för renar än det, som ifrågakommer under flyttning eller annan färd med renar å vägen, eller att visst område omkring kyrkoplats, tingsställe, marknadsplats eller annan därmed jämförlig ort ej användes till annat bete för renar än för resandes dragrenar, äge Konungens befallningshavande härutinnan förordna.

7 §.

Konungen må förordna att jord, som tillhör annan än kronan, skall tagas i anspråk antingen såsom ersättning för betesmark, som jämlikt 5 § första stycket frånhänts de renskötande fjällapparna, eller ock för att bereda lapparna vid de för dem avsatta områden tillgång till skogsmark eller bete eller till vägar emellan områdena eller till anläggande av broar över vattendrag eller för att uppföra stängsel till förekommande av skada utav renar; och vare i ty fall ägaren pliktig att avstå jorden mot ersättning, som, där godvillig överenskommelse ej kan träffas, bestämmes i den ordning gällande lag om expropriation föreskriver.

Är för tillgodoseende av ovan angivna ändamål tillfyllest, att allenast nyttjanderätt till jorden tages i anspråk, vare lag samma.

Särskild rätt, som i avseende å fastighet tillkommer annan än kronan, må ock exproprieras, om Konungen prövar det nödigt för ändamål, som nu är sagt.

8 §.

De trakter, inom vilka fjällrenskötsel må drivas, skola av Konungens befallningshavande indelas i särskilda lappbyområden, för vilka, så vitt angår vår-, sommar- och höstbetesland, bestämda gränser skola fastställas. Sådana gränser må ock, i den mån så prövas möjligt och lämpligt, av Konungens befallningshavande fastställas beträffande vinterbetesland. För fjällappar tillhörande olika lappbyar ävensom för fjällappar och skogslappar må kunna fastställas gemensamt betesområde.

9 §.

I den må för visst lappbyområde bestämda gränser blivit fastställda, må renskötande fjällapp ej utan Konungens befallningshavandes medgivande föra sina renar på bete utom sagda gränser.

10 §.

1. Ej må renskötande fjällapp utan särskilt tillstånd med sina renar flytta från ett lappbyområde till ett annat. Sådant tillstånd sökes hos Konungens befallningshavande i det län, dit det lappbyområde hör, till vilket inflyttningen önskas. Vid ansökningen skall fogas uppgift om antalet renar, med vilka lappen, vill flytta, samt avklipp av det eller de renmärken, som äro renarna åsatta. Över ansökningen skall Konungens befallningshavande höra de renskötande lapparna i det lappbyområde, dit inflyttning ifrågasättes, ävensom, där renskötseln berör annat län, vederbörande Konungens befallningshavande. Ger verkställd utredning vid handen, att nödigt utrymme finnes inom lappbyområdet, och prövas inflyttningen eljest lämpligen kunna ske, meddele Konungens befallningshavande sökanden rätt att inflytta och föreskrive därvid tillika, inom vilken tid inflyttningen skall vara verkställd.

2. Flyttar renskötande fjällapp utan tillstånd med sina renar från ett lappbyområde till ett annat, och återvänder han ej efter anmaning med renarna till sitt lappbyområde så snart ske kan, må Konungens befallningshavande förelägga honom vid vite att inom viss tid hava verkställt återflyttningen samt i övrigt meddela honom de föreskrifter, som med avseende å densamma skola iakttagas. Tredskas lappen att inom förelagd tid verkställa återflyttningen, äge Konungens befallningshavande utdöma vitet samt efter omständigheterna förelägga nytt vite eller ock förordna, att renarna skola återföras och omhändertagas på den tredskandes bekostnad.

Betestid.

11 §.

1. Ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt å renbetesfjällen i Jämtlands län må betesrätten utövas under varje tid av året.

2. Nedanför odlingsgränsen eller utom renbetesfjällen må betesrätten icke utövas under annan tid av året än under månaderna oktober, november, decem-

ber, januari, februari, mars och april, för så vitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att där uppehålla sig med sina renar under annan tid av året eller ock otjänliga väderleks- eller betesförhållanden nödga till tidigare flyttning på hösten eller hindra återflyttningen om våren.

3. Utan hinder av vad sålunda stadgats må Konungens befallningshavande, där sådant med hänsyn till betesmarkernas bevarande eller eljest för renskötselns behov prövas nödigt, kunna påbjuda, att betning av renar inom viss trakt antingen skall äga rum allenast i begränsad omfattning eller ock tillsvidare eller för viss tid upphöra.

Flyttningar.

12 §.

De renskötande fjällapparna må icke förmenas att med sina renar flytta mellan områden, å vilka rätt till renbete tillkommer dem; vare dock skyldiga att vid flyttning taga väg, där minsta skada förorsakas; och äge Konungens befallningshavande i händelse av tvist bestämma, var flyttningsväg må tagas.

13 §.

Flyttningsväg, som de renskötande fjällapparna av ålder nyttjat, må fortfarande av dem användas; dock att, när omläggning av sådan väg är av synnerliga skäl påkallad och finnes kunna ske utan väsentlig olägenhet för lapparna, Konungens befallningshavande må anvisa ny, för lapparna tjänlig flyttningsväg. Väg, varom nu är fråga, må icke genom röjning eller uppodling av jord eller genom uppförande av hägnader eller utläggande av timmerbommar eller på annat sätt berövas fjällapparna eller framkomligheten å sådan väg i väsentlig mån försvåras för dem.

14 §.

1. Renskötande fjällapp, som med renar flyttar utom den socken, där han har sitt hemvist, skall för varje socken, som under flyttning av honom besökes, inom åtta dagar efter det han ankommit dit hos landsfiskalen göra anmälan om inflyttningen och därvid uppgiva namn och hemvist samt, om han har andras renar under sin vård, ägarna till dessa renar; och må lappen utan ersättning erhålla bevis om anmälningsskyldighetens fullgörande.

2. Konungens befallningshavande äge, om så finnes nödigt, förordna en eller flera personer, bosatta å platser, som ligga i lapparnas flyttningsväg, att för landsfiskalen mottaga anmälan, som ovan sägs, och utfärda bevis däröver; och skall i ty fall underrättelse om de förordnades namn och bostad årligen intagas i länskungörelserna. Uppgifter, vilka av sådan person mottagas, skola av honom så fort ske kan överlämnas till landsfiskalen, vilken det åligger att över samtliga inkomna uppgifter föra dagbok.

Renarnas bevakning.

15 §.

På sätt en god renskötsel kräver skola de renskötande fjällapparna flytta med sina renar; och vare i främsta rummet husbonden ansvarig för flyttningen samt för renarnas bevakning och vård.

16 §.

1. Bevakningen av renarna skall fullgöras med det antal vaktare och med den omsorg i övrigt att, i den mån sådant kan undvikas, skada icke uppkommer för övriga renskötande lappar eller bofasta eller eljest; och skall tillika tillses, att renarna icke olovligen inkomma å trakt, som tillhör annat lappbyområde.

Vid flyttning få renar, såvitt möjligt, icke lämnas efter. Ej heller få renar tillåtas att utan bevakning ströva i förväg, vare sig vid flyttning eller innan lapparna själva anträtt flyttningen. Sker det ändock, skola lapparna så fort ske kan samla renarna och återföra dem till hjorden, vid äventyr att sådant eljest genom lappfogdens försorg verkställes på lapparnas bekostnad. Är fråga allenast om ett fåtal renar, må lappfogden efter samråd med lapparna vidtaga de åtgärder, som prövas lämpligast.

2. Hålla flera renskötande fjällappar sina renar i gemenskap, åligger det en var husbonde att deltaga i renarnas bevakning med så stort antal vaktare, som enligt byordning, varom i 55 § förmäles, belöper å hans renantal; dock att, där icke särskilda förhållanden annat föranleda, antalet vaktare icke behöver överstiga vad å det sammanlagda renantalet belöper.

3. Tredskas någon att efterkomma vad i 2 mom. sägs, skola de övriga lapparna mot ersättning av den tredskande fullgöra honom åliggande bevakning. Kan överenskommelse ej träffas om ersättningens belopp, skall frågan härom hänskjutas till lappfogden, vilken det åligger att söka åstadkomma förlikning.

4. Närmare bestämmelser angående antalet renvaktare samt bevakningen i övrigt meddelas i byordningen.

17 §.

Ådagalägger renskötande fjällapp grov försumlighet i renskötseln, må Konungens befallningshavande härför tilldela honom varning.

Är han alltjämt försumlig i sin renvård, må Konungens befallningshavande tilldela honom förnyad varning eller ock, därest Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande finner honom uppenbart olämplig som renvårdare, förklara honom förlustig rätten att vidare driva renskötsel; och gälle i ty fall om den försumliges rätt att innehava renar vad i 47 § 1 mom. är stadgat om skötesrenar.

Förvildade renar.

18 §.

Finnas å viss trakt förvildade renar, skola dessa utrotas; och ankomme på Konungen att härutinnan meddela erforderliga bestämmelser.

Bostad, bodar, jordbruk.

19 §.

I den mån så för renskötseln erfordras skola de renskötande fjällapparna vara berättigade att å områden, där de äga uppehålla sig med sina renar, åt sig inrätta bostad för den tid, renskötseln drives å trakten, ävensom uppföra bod samt vidtaga i övrigt nödiga anordningar för förvaring av sina tillhörigheter, allt på sätt och i den ordning nedan stadgas.

Med bostad avses i denna lag kåta eller ock stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad.

Med kåta förstås tältkåta eller annan kåta med lappsk eldstad (aran).

20 §.

Kåta eller bod må icke uppföras å inägor, med mindre ägaren eller brukaren därtill givit sitt samtycke.

21 §.

1. Å enskild eller kommun tillhörig fastighet, å kronohemman eller kronobygge under åborätt eller å boställe må stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad icke uppföras, med mindre ägaren eller brukaren därtill lämnat sitt samtycke.

2. Å annan kronans mark än nyss sagts, belägen ovan odlingsgränsen eller inom renbetesfjällen, må byggnad, varom i 1 mom. förmäles, uppföras efter särskilt av Konungens befallningshavande på därom gjord ansökning lämnat tillstånd; och skall Konungens befallningshavande, som har att höra lapparna över ansökningen, vid prövning av densamma tillse, att byggnad, till vars uppförande tillstånd lämnas, varder förlagd å plats, som med hänsyn till renskötseln i trakten är lämplig, ävensom att byggnaden icke göres större än för dess ändamål såsom tillfällig bostad åt lapp, vilken driver renskötsel å trakten är nödvändigt. I sammanhang härmed meddelar Konungens befallninghavande tillika de särskilda bestämmelser i avseende på byggnadens beskaffenhet och nyttjande, som prövas erforderliga.

Upphör lapp, som innehar sådan byggnad, att driva renskötsel i trakten eller överlåtes byggnaden på annan än renskötande lapp tillhörande samma lappby, ankommer på Konungens befallningshavande att bestämma huruvida och i så fall på vilka villkor byggnaden må kvarstå. Anses byggnaden kunna bibehållas, äger Konungens befallningshavande bestämma, huruvida och i vad

mån gottgörelse må utgå för å byggnaden nedlagt arbete så ock för virke därtill, som icke avgiftsfritt erhållits av kronan.

22 §.

Därest bod eller annan till bostad icke avsedd byggnad, som jämlikt 19 § uppförts å annan kronans mark än i 21 § 1 mom. avses, utan vederbörligt tillstånd tages i anspråk för bostadsändamål annat än för tillfälligt behov, må Konungens befallningshavande, om rättelse ej annorlunda kan vinnas, förordna, att sådan byggnad genom kronobetjäningens försorg nedrives.

23 §.

1. Å mark, som i 21 § 1 mom. avses, må renskötande fjällapp icke upptaga odling utan ägarens eller brukarens samtycke.

2. Å annan kronans mark än i 21 § 1 mom. avses, belägen ovan odlingsgränsen eller inom renbetesfjällen, må Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande lämna renskötande fjällapp tillstånd att upptaga odling. Sådan odling må endast vara av ringa omfattning. Konungens befallningshavande bestämmer odlingens storlek och beskaffenhet.

Tillstånd att upptaga odling, som nyss nämnts, må icke meddelas med mindre av verkställd utredning framgår, att odlingen icke är till hinder för renskötseln i trakten samt att den, som åstundar att upptaga odlingen, icke genom dess nyttjande kan antagas komma att eftersätta vården av sina renar.

Tillstånd till odling, varom här är fråga, må av Konungens befallningshavande återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.

Brukaren stånde själv skada, som å odlingen förorsakas av renar, där ej skadegörelsen tillkommit av skadebegär.

24 §.

1. Vill renskötande fjällapp jämsides med renskötseln bruka eller biträda vid bruket av hemman eller hemmansdel, krononybygge, fjällägenhet eller annan därmed jämförlig fastighet, göre anmälan hos Konungens befallningshavande.

Ger verkställd utredning vid handen, att lappen icke kan antagas äga förutsättning att på tillfredsställande sätt driva renskötseln samtidigt med jordbruket, må Konungens befallningshavande förordna, att lappen, så länge han sköter jordbruk, skall hava renarna i vård hos renskötande fjällapp. Konungens befallningshavande äger förelägga lappen vid vite att inom viss tid hava överlämnat renarna i sådan vård. Tredskas lappen att inom förelagd tid överlämna renarna, äger Konungens befallningshavande utdöma vitet samt efter omständigheterna förelägga nytt vite eller ock förordna, att renarna skola omhändertagas på den tredskandes bekostnad.

2. Angående jordbruksdrift av renskötande fjällapp, vilken någon tid av året betar sina renar å norskt område, är särskilt stadgat.

Getter.

25 §.

Å annan kronans mark än i 21 § 1 mom. avses må renskötande fjällapp icke förmenas att beta getter under tid, då han äger att där uppehålla sig med sina renar; dock må antalet getter i intet fall överstiga fem för hushåll.

Ringgärden och andra stängsel.

26 §.

1. De renskötande fjällapparna skola vara berättigade att å de områden, där de äga uppehålla sig med sina renar, uppföra gärde för mjölkning, märkning eller skiljning av renar (ringgärde). Nedom odlingsgränsen eller utom renbetesfjällen må dock ringgärde, avsett för stadigvarande bruk, icke uppföras å annan plats än den, som anvisas, när fråga är om enskild eller kommun tillhörig fastighet, allmänningsskog dock undantagen, kronohemman eller krononybygge under åborätt eller boställe, av ägaren eller brukaren eller, där samförstånd icke uppnås, av lappfogden, samt, vad angår annan kronan tillhörig fastighet än nyss sagts eller allmänningsskog, av lappfogden. Vid bestämmandet av plats för gärdet har lappfogden att samråda med vederbörande skogstjänsteman.

2. Annat stängsel för renar än ringgärde må uppföras allenast efter särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande; dock att dylikt tillstånd icke erfordras, då fråga är om tillfälligt sådant stängsel av ringa utsträckning.

Skogsfångst.

27 §.

Å kronans mark, med undantag av kronohemman och krononybyggen under åborätt ävensom boställen, så ock å allmänningsskog skall i fråga om de renskötande fjällapparnas rätt till skogsfångst gälla följande:

1. Ovan odlingsgränsen och å renbetesfjällen äga de renskötande fjällapparna att till eget behov av bränsle och virke använda skogen; dock att dels virke till uppförande eller ombyggnad av bostadsbyggnad, varom i 21 § 2 mom. förmäles, dels ock växande träd till renstängsel, som jämlikt 26 § 2 mom. ej må uppföras annat än efter tillstånd av Konungens befallningshavande, må tagas allenast efter anvisning eller utsyning. Vad sålunda stadgats gäller ej om virke till underhåll av byggnad eller renstängsel.

Nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna äga de renskötande fjällapparna taga bränsle och virke i enahanda omfattning och ordning, som nyss sagts, dock med den inskränkning, att där icke må tagas virke till bostadsbyggnad, varom i 21 § 2 mom. förmäles, samt att växande barrträd till uppförande eller ombyggnad av fast kåta, bod eller stängsel må tagas allenast efter anvisning eller utsyning.

Utom lappmarkerna och renbetesfjällen äga de renskötande fjällapparna endast taga torra träd och vindfällen, skogsavfall, en- och videbuskar även-

som å utmark tall- och grantjur till slöjdvirke samt, för tillfälliga behov, växande lövträd.

2. För bränsle och virke, som sålunda tages, utgår ej betalning.

3. Med undantag för fall, som i 21 § 2 mom. avses, må renskötande fjällapp, vilken äger eller brukar fastighet eller är i tjänst hos ägare eller brukare av fastighet, icke för fastighetens behov av virke vare sig till byggnader, hägnad, bränsle eller annat ändamål anlita skogen i vidsträcktare mån, än rätt därtill må hava blivit fastigheten särskilt tillagd.

28 §.

Å enskild eller kommun tillhörig fastighet, allmänningsskog dock undantagen, kronohemman eller krononybygge under åborätt eller boställe äga de renskötande fjällapparna taga bränsle och virke i enahanda omfattning och ordning, som i 27 § stadgats; dock med följande inskränkningar:

a) Därest invid boplats skogens fortsatta utnyttjande för vedfångst skulle visa sig bliva i allt för hög grad betungande för jordens ägare eller brukare, må Konungens befallningshavande på framställning av denne förordna, att bränsle ej må tagas annorledes än efter anvisning.

b) Virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad må tagas endast med jordägarens eller brukarens samtycke.

c) Växande träd till uppförande och ombyggnad av ringgärde eller annat stängsel ävensom till uppförande av fast kåta och bod må tagas allenast efter anvisning eller utsyning samt mot en billig ersättning, som i brist av åsämjande bestämmes av en utav Konungens befallningshavande förordnad värderingsman.

d) För växande lövträd, som för tillfälligt behov tages å utmark utom lappmarkerna och renbetesfjällen, ävensom för där tagen tall- och grantjur skall givas en billig ersättning, därest ägaren eller åbon fordrar gottgörelse. I brist av åsämjande bestämmes gottgörelsen på sätt under c) här ovan sägs.

29 §.

De renskötande fjällapparna må, då sådant är oundgängligen nödvändigt för renarnas uppehälle, å de områden, där de äga uppehålla sig med sina renar, efter anvisning fälla lavbevuxna träd.

Under flyttning må lapparna utan anvisning fälla lavträd för renarnas oundgängliga behov; dock skall anmälan om sådan avverkning snarast göras till vederbörande skogstjänsteman eller den enskilde skogsägaren.

Vid fällning av lavträd skall iakttagas, att i främsta rummet torra eller oväxtliga träd anlitas.

30 §.

1. Konungen kan för viss begränsad tid förbjuda, att växande tall, gran eller björk tages av renskötande fjällapp på områden, där avverkning uppenbarligen kan medföra fara för skogens bevarande eller föryngring.

2. Skulle i något särskilt fall Konungens befallningshavande finna, att ut-

nyttjandet av fast viloplats eller boplats uppenbarligen medför fara för skogens bevarande eller föryngring, kan Konungens befallningshavande för viss tid förbjuda platsens begagnande av renskötande fjällapp som viloplats eller boplats.

3. Förbud, varom i 1 och 2 mom. förmäles, må, med undantag för de fall, där sådant påkallas till skydd mot björkskogsgränsens eller barrskogsgränsens nedgående, icke meddelas, om utnyttjandet av tillåtet betesområde samt, vad angår 2 mom., flyttning på tillåten flyttningsväg därigenom i väsentlig mån för lapparna försvåras.

31 §.

Virke, som av renskötande fjällapp på grund av bestämmelserna i denna lag tagits och använts till kåta, bod, stängsel eller annat varaktigt bruk, eller virke eller bränsle, som av honom lagenligt tagits och hoplagts till framtida användning, må icke av ägaren till den mark, varå virket eller bränslet tagits, utan lappens samtycke bortföras eller göras obrukbart för honom.

Har stängselvirke, för vars uttagande jämlikt 27 och 28 §§ erfordras anvisning eller utsyning, blivit olovligen bortfört eller gjort obrukbart för renskötande fjällapp, må han utan anvisning eller utsyning samt utan betalning taga av skogen vad som oundgängligen behöves för att ersätta det borttagna eller förstörda; markägaren obetaget att i mån av befogenhet söka sitt åter av den som vederbör.

32 §.

1. De renskötande fjällapparna vare pliktiga att efterkomma de föreskrifter, som vid anvisning eller utsyning må hava lämnats, ävensom i övrigt att vid all avverkning iakttaga största varsamhet.

Särskilt skall uppmärksammas:

a) att kalavverkning ej äger rum utan tvingande skäl;

b) att växande träd ej avverkas till bränsle eller virke, därest å platsen finnas för ändamålet användbara självtorkade träd, nedfallna kvistar och grenar, avverkningsbara stubbar, vindfällen eller buskar av en eller vide;

c) att av växande träd i främsta rummet avverkas sådana, som äro oväxtliga eller överåriga;

d) att vid fällning av träd höjden av den kvarlämnade stubben icke överstiger femton centimeter från översta rotgrenen, med mindre skare eller hårt packad snö gör det nödvändigt att kvarlämna någon större del av stammen; samt

e) att lövträd, som ej äro avsedda till bränsle, omedelbart efter fällningen randbarkas.

2. Å de områden, där de renskötande fjällapparna äga uppehålla sig med sina renar, bör ägare eller brukare av skog vid dess utnyttjande taga tillbörlig hänsyn till de rättigheter och förmåner, som enligt denna lag tillkomma lapparna.

33 §.

1. Anvisning eller utsyning av skog skall avse plats, som är för lapparna bekväm, samt meddelas kostnadsfritt, beträffande skog, som avses i 28 §, av

ägaren eller brukaren samt i fråga om annan skog av vederbörande skogstjänsteman. Virke, som anvisas eller utsynas, skall vara för avsett ändamål fullt lämpligt. Förrättningen skall äga rum snarast möjligt. Sökanden skall i god tid underrättas om tid och plats för förrättningen.

Tredskas enskild ägare eller brukare av skog, som avses i 28 §, att meddela anvisning eller utsyning eller kan vid förrättning enighet ej vinnas, må sökanden hänvända sig till vederbörande skogstjänsteman, vilken utan kostnad för parterna avgör frågan.

Den, som sökt anvisning eller utsyning, har att personligen eller genom ombud inställa sig på utsatt tid och plats.

Utebliver sökanden, åligge det honom att ersätta skogstjänsteman eller enskild part dennes resekostnad.

Jakt, fiske.

34 §.

De renskötande fjällapparna äro berättigade, en var inom det lappbyområde, där han äger uppehålla sig med sina renar, att till jakt och fiske betjäna sig av land och vatten inom lappmarkerna och å renbetesfjällen under den tid, lapparna enligt denna lag äga att där uppehålla sig med sina renar; dock att jakt ej må utövas å inägor; och vare lapparna med avseende å tid och sätt för utnyttjande av sin jakt- och fiskerätt underkastade de särskilda bestämmelser, som eljest därom gälla. Renskötande fjällapp, som för renskiljning eller annat dylikt ärende tillfälligt vistas inom annat lappbyområde än det, där han äger uppehålla sig med sina renar, vare berättigad att under färden fram och åter samt under vistelsen därstädes för sitt uppehälle jaga och fiska i den ordning, som nu sagts.

Vad i denna paragraf stadgas utgör icke hinder för Konungen att, när så prövas kunna ske utan väsentlig skada för lapparna, förordna, att visst fiskevatten å kronomark, som kan erfordras för fiskeriundersökningar, skall vara undantaget från lapparnas begagnande.

Ersättningsskyldighet för skada genom renar.

35 §.

1. Förorsaka fjällrenar ovan odlingsgränsen under juni, juli och augusti månader skada å gröda, som ej blivit införd i lada, skall skadan ersättas av ägaren till de renar, genom vilka skadan skett, så framt densamma uppkommit antingen på åker eller äng, vilken tillhör hemman eller hemmansdel, frälsetorp, krononybygge eller boställe, eller ock på sådan till dylik fastighet hörande utängsslåtter, vilken blivit odlad eller inhägnad eller år efter annat varit till höfångst brukad och därtill alltjämt brukas samt genom lador, hässjor, diken, röjning eller på annat sätt tydligt framträder såsom utängsslåtter.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, å annan tid än där avses, skall skadan ersättas endast i det fall att den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit till skadan vållande. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han, när grödan

lämnats utestående i stack eller hässja, underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att till grödans skyddande vidtaga åtgärder, som utan större kostnad eller svårighet kunna verkställas, stånde han dock skadan själv, där ej lapparna av skadebegär vållat densamma.

3. Sker ovan odlingsgränsen å annan mark än i 1 mom. sägs eller inom renbetesfjällen skada å gröda, stånde markens brukare själv skadan, för så vitt icke lapparna av skadebegär orsakat densamma.

36 §.

1. Förorsaka fjällrenar nedanför odlingsgränsen eller utanför renbetesfjällen under tid, då betesrätt för fjällrenar å trakten icke är medgiven, skada å gröda, som ej blivit införd i lada, skall skadan ersättas av renarnas ägare, så framt densamma uppkommit på åker eller äng eller sådan utängsslåtter, vilken blivit odlad eller inhägnad eller ock år efter annat varit till höfångst brukad och därtill alltjämt brukas samt genom lador, hässjor, diken, röjning eller på annat sätt tydligt framträder såsom utängsslåtter.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, å där avsedd trakt under tid, då betesrätt för fjällrenar är medgiven, skall skadan ersättas av renarnas ägare endast i det fall att den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit till skadan vållande. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han, när grödan lämnats utestående i stack eller hässja, underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att till grödans skyddande vidtaga åtgärder, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, stånde han dock skadan själv, där ej lapparna av skadebegär vållat densamma.

3. Skada, av vad beskaffenhet den vara må, som av fjällrenar förorsakas å trakt, där betesrätt för sådana renar icke under någon tid av året är medgiven, skall ersättas av renarnas ägare.

37 §.

Åstadkomma fjällrenar skada, varom uppgörelse ej träffas, äger den, som fordrar ersättning för skadan, för syn och värdering å densamma dels för egen räkning utse en god man dels nämna en av de personer, som, på sätt i 38 § sägs, hava i uppdrag att inom trakten tjänstgöra såsom gode män å lapparnas sida, varefter dessa båda eller, om de ej kunna enas, lappfogden eller landsfiskalen utse en tredje god man. På kallelse av den sistnämnde skola gode männen sammanträda å stället, där skadan skett, och verkställa noggrann utredning om dess uppkomst och beskaffenhet, om tiden, då den kan antagas hava skett, så ock om annat, som kan lända till upplysning i saken. Med stöd av vad gode männen sålunda inhämtat skola de efter bästa förstånd och övertygelse, med behörigt iakttagande av frånvarandes rätt, uppskatta skadan i penningar. Över förrättningen skall protokoll föras.

För det belopp, vartill skadan av de flesta gode männen uppskattats, ävensom för synekostnad må utmätning ske hos lapp, som medgiver, att han är skyldig

ersätta skadan. Har den ersättningsskyldige före synen bjudit skadeersättning, ej understigande vad gode männen bestämt, stånde sökanden själv synekostnaden.

Vad nu är stadgat utgör ej hinder för den, hos vilken utmätning skett, att söka domaren eller för den, som lidit skada, att där han ej låtit saken gå till utmätning, instämma sin talan till domstol; skolande i förstnämnda fall talan anhängiggöras inom ett år från utmätningsdagen.

För syneförrättning njute god man ersättning efter samma grunder som nämndeman.

38 §.

I varje lappby skola lapparna vid sammanträde, som omförmäles i 56 §, för en tid av högst tre år bland den bofasta befolkningen eller bland lappar, som icke själva driva renskötsel, välja erforderligt antal gode män att för lappbyn under tiden till nästa val deltaga i syn och värdering, varom i 37 § förmäles. Underlåta lapparna att anställa sådant val, göres av lappfogden anmälan härom hos Konungens befallningshavande, som i lapparnas ställe utser lämpligt antal gode män.

Förteckning å de utsedda gode männen intages i länskungörelserna; och skall förteckningen tillställas en var av dem.

39 §.

Hålla flera renskötande fjällappar sina renar tillsammans i en hjord och sker skada genom dessa renar, vare, där ej utrönas kan, genom vilkens renar skadan uppkommit, dessa lappar pliktiga att i förhållande till det antal renar, en var innehaft å den trakt, där skadan inträffat, ersätta densamma jämte syne- och rättegångskostnader. Lag samma vare för det fall, att renskötande lappars renar, tillhörande olika hjordar, blivit sammanblandade och åstadkommit skada.

Kan renantalet icke utrönas, lände härutinnan till efterrättelse renlängd, varom förmäles i 58 § och, när fråga är jämväl om renskötande skogslapps renar, i 59 § uti lagen om skogsrenskötsel, allt i den ordning, som i sagda lagrum stadgas.

Vad sålunda föreskrivits utgör icke hinder för lapp, som icke varit vållande till inträffad skada, att för vad han nödgats utgiva söka gottgörelse av den, som vållat skadan.

40 §.

Inträffa å viss trakt år efter år skador av större betydelse, vilka skador måste anses väsentligen bero på försumlig renvård, och kan ej rättelse i annan ordning vinnas, må Konungen förklara, att visst lappbyområde eller del därav skall tillsvidare och intill dess annorlunda förordnas utgöra ett skadeersättningsdistrikt, inom vilket de renskötande lappar, som jämlikt 58 § 2 mom. tillhöra distriktet, skola i fall, varom nedan vidare förmäles, vara underkastade gemensam ansvarighet för skada, som av renar tillskyndas den bofasta befolkningens egendom.

Sker inom skadeersättningsdistrikt skada av beskaffenhet, varom i 35 och 36

§§ sägs, och kan ej utrönas, genom vilkens eller vilkas renar skadan blivit förorsakad, åligger ersättningsskyldigheten de lappar, vilka tillhöra distriktet; och varde ersättningsbeloppet jämte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelat i förhållande till det antal renar, varmed en var av dem tillhör distriktet. Om vid den tid, då skadan skedde, renar tillhörande andra än distriktets lappar uppehöllo sig inom distriktet, skola även dessa andra lappar i förhållande till antalet av sådana renar deltaga i ersättningen. Visar lapp, förr än förlikning träffats eller dom i målet givits, att skadan ej blivit förövad av hans renar, vare han fri från deltagande i ersättningen.

Vad här ovan stadgats utgör icke hinder för lapp, som icke varit vållande till inträffad skada, att för vad han nödgats utgiva söka gottgörelse av den, som vållat skadan.

41 §.

Talan mot samtliga lappar inom ett skadeersättningsdistrikt om sådan gemensam ansvarighet, som stadgas i 40 §, anhängiggöres mot ordningsmannen i den eller ordningsmännen i de lappbyar, vartill lapparna höra; ägande ordningsman att föra talan i målet på vederbörande lappars vägnar ävensom att å dessa lappars vägnar ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne- och rättegångskostnader. Tilltror ordningsman sig kunna visa, genom vilkens eller vilkas renar skada blivit förorsakad, eller att jämte de till skadeersättningsdistriktet hörande lappar även andra böra ansvara för skadan, äge han att låta instämma den eller de skyldiga eller i senare fallet de, mot vilka han vill föra talan om deltagande i ersättningen, på det de må själva svara i saken.

Ådömas flera lappar ersättningsskyldighet efter 40 §, skall i domen för en var fastställas, huru mycket han har att gälda.

Mål, däri, efter ty nu är sagt, ordningsman vid underrätt för talan, må ock av honom i högre rätt fullföljas.

42 §.

Lappar, vilka efter vad i 40 § sägs blivit dömda till ansvarighet för inträffad skada eller ingått förlikning om erläggande av ersättning, vare oförhindrade att, i händelse kännedom sedermera erhålles, att skadan förorsakats av renar tillhörande någon annan, eller att andra lappar vid den tid, då skadan skedde, haft renar inom skadeersättningsdistriktet och sålunda bort deltaga i ersättningen, väcka talan om gottgörelse för vad de erlagt eller för den del därav, som belöper på andra lappar. Där ersättningen bestämts genom förlikning, må dock gottgörelse ej fordras för mer än det belopp, vartill skadan må hava blivit vid syn värderad, med tillägg av synekostnaden. Sådan talan må ej anhängiggöras senare än ett år efter det laga kraft ägande utslag fallit eller förlikning träffats angående skadeersättningens utgivande.

Åtgärder för minskning av renantalet inom lappbyområde.

43 §.

1. Därest inom något lappbyområde antalet renar befinnes vara så stort, att betesmarkerna måste anses otillräckliga eller att genom renarna bety-

dande skadegörelser förorsakas, och finnas inom området renar, tillhörande andra än lappar, må Konungens befallningshavande, efter det lapparna blivit hörda, förordna, att så stort antal av dessa renar, som prövas för ändamålet nödigt, inom viss förelagd tid, som delgives renägaren, skall från lappbyområdet avlägsnas, vid äventyr att renarna av lappbyns ordningsman omhändertagas och levande eller slaktade för ägarnas räkning försäljas. Närmare föreskrifter i fråga om verkställighet härav meddelas av Konungens befallningshavande, som därvid har att i görligaste mån tillse såväl att de särskilda renägarnas rätt och bästa bevaras som ock att renskötande lapp icke i oskälig grad kringskäres i sin näring.

2. Befinnes, sedan med tillämpning av 1 mom. renar, tillhörande andra än lappar, avlägsnats från lappbyområdet, de återstående renarnas antal ändock vara för stort, äge Konungens befallningshavande, efter det lapparna såväl i lappbyn som i lappby, dit inflyttning kan ifrågakomma, blivit hörda, hänvisa en eller flera lappar till annat lappbyområde, där utrymme finnes och dit inflyttning utan avsevärd olägenhet kan ske. Härvid skall Konungens befallningshavande tillse, att lapp, som själv eller vars förfäder länge tillhört lappbyområdet eller därinom haft rätt till bete för sina renar, icke utan synnerliga skäl mot sin vilja hänvisas till nytt lappbyområde.

Hänvisas lapp att med de renar, som äro under hans vård, flytta till annat lappbyområde, förelägge Konungens befallningshavande honom vid vite att inom viss tid hava verkställt flyttningen samt meddele honom i övrigt de föreskrifter, som med avseende å densamma skola iakttagas. Tredskas lappen att inom förelagd tid verkställa flyttningen, äge Konungens befallningshavande utdöma vitet samt efter omständigheterna förelägga nytt vite eller ock förordna, att renarna skola flyttas och omhändertagas på den tredskandes bekostnad.

3. Kan hänvisning i behövlig omfattning till annat lappbyområde icke lämpligen ske, äge Konungens befallningshavande förordna, att lappbyns renantal inom av Konungens befallningshavande bestämd tid, ej understigande ett år, skall nedbringas till viss myckenhet. Kan mellan lapparna enighet ej vinnas angående verkställandet av sålunda föreskriven åtgärd, må Konungens befallningshavande, efter lapparnas hörande, förordna, huru minskningen skall verkställas. Därvid skall iakttagas, att i första hand de renägare, vilka med hänsyn tagen jämväl till antalet hushållsmedlemmar hava det största renantalet, åläggas att minska sina renhjordar. I händelse av tredska äge Konungens befallningshavande förelägga och utdöma vite eller ock låta vidtaga föreskriven åtgärd på tredskandes bekostnad.

4. Vad i 1—3 mom. här ovan är stadgat beträffande den ordningsföljd, som, då minskning av renantalet är påkallad, skall iakttagas mellan lappar och andra renägare eller mellan lapparna inbördes, utgör icke hinder för Konungens befallningshavande att, då särskilda skäl föreligga, efter lapparnas hörande bestämma annorlunda.

Ofredande av ren.

44 §.

1. Den som uppsåtligen eller genom vårdslöshet skrämmer, misshandlar eller på annat sätt ofredar de renskötande fjällapparnas renar, medan renarna uppehålla sig på område, varest de då må föras på bete, eller ock obehörigen söker fördriva dem från sådant område, vare skyldig ersätta därigenom för lapparna uppkommen skada.

Lag samma vare, där någon å nyss nämnt område uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att vid skogsavverkning renar skadas eller dödas genom fällning av träd. Har vid avverkningen anställd person gjort sig skyldig därtill, vare jämväl den, för vars räkning avverkningen sker, ansvarig för skadans ersättande.

Har ren blivit fälld vid skogsavverkning, åligger det den, som förestår avverkningen, att genast underrätta lapparna, därest de finnas å trakten, eller, om så ej är fallet, landsfiskalen, till vilken det fällda djurets öron i ty fall skola i hopsittande skick insändas. När anmälan inkommer till landsfiskalen, har denne att skyndsamt vidtaga de åtgärder, som kunna finnas tjänliga till bevarande av lapparnas rätt och bästa.

Ofredas ren på uppehållsställe, varom ovan förmäles, av hund, vare hundens ägare pliktig ersätta skadan, även om ofredandet skett utan någons uppsåt eller vållande.

Med skada, som i detta mom. avses, förstås icke blott skada, som tillfogats ren, utan ock, där i något av de angivna fallen renar blivit skingrade, kostnad och besvär, som uppkommit för renarnas hopsamlande eller annorledes i sammanhang därmed, ävensom skada, som renarna genom skingringen kunna hava förorsakat.

2. Om ersättning för skada, som tillfogats ren till följd av järnvägs drift, är särskilt stadgat.

45 §.

Inom lappmarkerna och renbetesfjällen, så ock därutom i de trakter, där Konungens befallningshavande med hänsyn till renskötseln och därmed sammanhängande förhållanden finner sådant behövligt, skola alla hundar, som icke användas i lapparnas renskötsel, vara försedda med halsband, därå ägarens namn och bostad skola vara tydligt anbragta; dock att halsbandet må avlägsnas medan hund hålles instängd ävensom under pågående jakt, när fara föreligger att hunden kan lida men av detsamma.

46 §.

1. Så länge de renskötande fjällapparna med sina renar uppehålla sig å trakt, där renbete då må äga rum, skola samtliga hundar å denna trakt och å trakten därintill, vilka icke användas i lapparnas renskötsel, antingen hållas bundna eller vara försedda med klubba i enlighet med de närmare föreskrifter, Konungens befallningshavande äger meddela. Konungens befallnings

havande må för vissa trakter eller för särskilda fall medgiva befrielse från vad sålunda stadgats, där det finnes kunna ske utan men för renskötseln.

Under det flyttning med renar förbi gård försiggår, skola alla därvarande hundar hållas bundna eller instängda.

När sådan flyttning förestår, skola lapparna, där så ske kan, i förväg underrätta om sin ankomst.

2. Hund, som är känd för att jaga renar och icke hålles bunden eller instängd eller förses med klubba under det renarna på tillåten tid vistas å trakt, som avses i 1 mom., må dödas genom lappfogdens eller vederbörande polismyndighets försorg.

3. Påträffas hund, medan den jagar eller annorledes ofredar ren, som befinner sig under flyttning eller eljest uppehåller sig å trakt, där renar vid tillfället få föras på bete, må hunden saklöst dödas. Lag samma vare om hund, som anträffas å sådan plats utan tillsyn omedelbart efter det den jagat eller annorledes ofredat ren.

Påstår hundens ägare, att hunden blivit dödad utan att sådana omständigheter förelegat, som efter vad nu sagts må föranleda dylik åtgärd, och kan den, som dödat hunden, icke styrka, att han varit därtill berättigad, vare han i allt fall fri från ansvar och ersättningsskyldighet, så framt ej ägaren visar sannolika skäl till stöd för sitt påstående.

Skötesrenar.

47 §.

1. Renskötande fjällapp ävensom annan lapp, vilken på stadigvarande sätt deltagit i fjällrenskötsel, vare berättigad att hava egna renar i vård hos renskötande lapp, dock icke utan Konungens befallningshavandes samtycke hos annan lapp än den, vars lappby skötesrenägaren tillhör eller tillhört.

Omyndiga barn till lapp, varom i första stycket förmäles, ävensom hustru till lappman, som där avses, äge enahanda rätt.

2. Lapp, vilken icke är att anse såsom renskötande fjällapp och som icke heller på stadigvarande sätt deltagit i fjällrenskötsel, men som har sitt hemvist inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller inom Jämtlands län eller inom Idre socken av Kopparbergs län, vare berättigad att under vård av renskötande fjällapp hava högst tjugu renar för hushåll, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna; Konungens befallningshavande obetaget att, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.

Därest renar utöver förstnämnda antal i giftorätt eller genom arv, testamente eller gåva tillfallit lapp, varom i detta mom. förmäles, må han dock under en tid av tre år, räknat från det han bekommit dessa renar, lämna jämväl dem i vård av renskötande fjällapp.

48 §.

1. Inom Norrbottens län må tillsvidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmarker och där äger eller brukar jordbruksfastighet, i den ordning i

2 mom. närmare förmäles, hava renar under vård av renskötande fjällapp, som ej är i annans tjänst, till ett antal, vilket för hushåll icke må överstiga tjugu, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna; Konungens befallningshavande obetaget att, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.

Flyttar renägare utom länets lappmarker eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare och är någon av dödsbodelägarna bosatt inom länets lappmarker, må renarna behållas av dödsboet, så länge boet äger eller brukar jordbruksfastighet inom lappmarkerna. Är icke någon av dödsbodelägarna bosatt inom länets lappmarker, skall dödsboet avhända sig renarna inom ett år från dödsfallet.

2. Den, som med stöd av stadgandena i 1 mom. vill hålla renar i vård hos renskötande fjällapp, skall för varje ren, fjolårskalvar inbegripna, erlägga sköteslega för löpande kalenderår, vilken lega ej må understiga ett av Konungens befallningshavande fastställt minsta belopp; och åligger honom tillika att senast före utgången av mars månad hos lappfogden anmäla antalet av dylika renar ävensom vårdarens namn. För att behörig anmälan skall anses gjord, skall i samband därmed för varje anmäld ren erläggas en särskild avgift av femtio öre, som, enligt närmare föreskrifter av Konungen, skall användas såsom bidrag till bekostande av renräkningar samt till åtgärder för renskötselns befrämjande.

För renkalv, som under året födes, utgår ej avgift eller sköteslega. Den omständigheten att ren, för vilken sköteslega erlagts, före årets utgång för renägarens räkning slaktas eller ock förgås eller förkommer, medför icke rätt för renägaren att återbekomma någon del av erlagt belopp.

Närmare föreskrifter i avseende å anmälningars mottagande samt uppbärande och redovisande av den särskilda avgiften meddelas av Konungens befallningshavande, som i fall, då särskild fjälltillsyningsman finnes anställd, äger förordna denne att i lappfogdens ställe fullgöra hans åligganden i nu angivna hänseenden.

3. En var skötesrenägare, som i denna paragraf avses, skall hava samtliga sina renar under vård av en och samma lapp.

49 §.

Renar, som användas till körslor (dragrenar), må en var hava under vård av renskötande fjällapp; och vare sådana skötesrenar ej i något hänseende inbegripna under bestämmelserna i 47 och 48 §§.

50 §.

Renägare, vilken lämnat renar i vård hos renskötande fjällapp, har i fråga om dessa renar enahanda förpliktelser enligt denna lag som lappen för sina egna renar.

51 §.

Håller någon, i annat fall eller i annan ordning än i 47, 48 eller 49 §§ avses, renar i vård hos renskötande lapp, eller har någon, som begagnat sig av den

honom jämlikt 47 § 2 mom. eller 48 § 1 mom. medgivna rätt att hava renar under lapps vård, sådana renar till större antal än som på grund av sagda lagrum är tillåtet, skall på Konungens befallningshavande ankomma att meddela de föreskrifter, vilka finnas erforderliga för att renar, som olagligen hållas, må för renägarens räkning levande eller slaktade försäljas; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Renräkning.

52 §.

1. Renräkning skall hållas, då Konungen så bestämmer. Närmare föreskrifter angående räkningens verkställande meddelas av Konungen.

Beträffande räkning i vissa fall av renar i nordligaste delen av Norrbottens län är särskilt stadgat.

Angående tillfällig renräkning för fastställande av renlängds riktighet stadgas i 58 § 3 mom.

2. Renskötande fjällapp vare pliktig att utan ersättning samla och biträda vid räknandet av den hjord, till vilken renar i hans vård höra, vid äventyr att eljest på hans bekostnad må anskaffas nödig hjälp.

Vissa nyttjanderättsupplåtelser å kronomark.

53 §.

1. Å annan inom lappmarkerna belägen kronans mark än kronohemman och krononybyggen under åborätt samt boställen ävensom å renbetesfjällen må Konungen upplåta områden för inrättande av hem åt orkeslösa eller ålderstigna lappar.

2. Å mark, som i 1 mom. avses, skola av Konungen avsättas vissa områden till upplåtelser åt lappar, vilka idkat renskötsel men, utan att vara helt arbetsodugliga, likvisst i följd av ålder eller sjukdom icke kunnat fortfara med renskötseln. Konungens befallningshavande tillkommer att upplåta mark inom sådana områden, dock ej åt den, som uppenbarligen skulle komma att sakna utväg till nödtorftig försörjning. Upplåtelse, som här avses, må ej meddelas för längre tid än sökandes och hans hustrus livstid. Innehavare av upplåten lägenhet äger att från mark, som i 1 mom. avses, taga nödigt bränsle samt stängsel- och hässjevirke ävensom slöjdvirke, så ock, efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas av vederbörande skogstjänsteman, virke till boningshus och till andra byggnader, som av Konungens befallningshavande i samband med upplåtelsen eller sedermera prövas nödiga. Innehavaren stånde själv skada, som förorsakas av renar å växande eller bärgad gröda, där ej skadegörelsen tillkommit av skadebegär.

Då nyttjanderätt till lägenhet, varom nu är sagt, upphör, tillfaller lägenheten i befintligt skick kronan utan ersättning för därå nedlagda kostnader i vidare mån, än Konungens befallningshavande prövar skäligt med hänsyn till å byggnad nedlagt arbete. När Konungens befallningshavande ånyo upp-

låter sådan lägenhet till lapp, som här avses, må Konungens befallningshavande efter omständigheterna kunna för nyttjandet fastställa en billig avgift.

I övrigt äge Konungens befallningshavande bestämma villkoren för upplåtelse, som här avses. Därvid skall tillses, att upplåtelsen så vitt möjligt innefattar rätt att jaga och fiska inom visst område; och må Konungens befallningshavande jämväl kunna tillåta sökande att i närmare föreskriven ordning å mark, som i 1 mom. avses, beta getter till ett antal av högst fem för hushåll ävensom att, i den mån så prövas kunna ske utan förfång för de renskötande lapparna, avbärga slåtteräng.

3. Konungens befallningshavande äge ock att, utan sammanhang med upplåtelse, varom i 2 mom. sägs, medgiva där omförmäld lapp att å mark, som i 1 mom. avses, dels till husbehov taga bränsle och slöjdvirke dels ock jaga och fiska samt i ovan angiven ordning hålla getter, allt inom visst bestämt område.

4. På Konungen ankomme att i andra fall än i 2 mom. omförmäles åt lapp upplåta lägenhet å mark, som i 1 mom. avses, ävensom i sammanhang därmed annan nyttjanderätt till sådan mark, så framt upplåtelsen prövas ej lända till förfång för de renskötande lapparna. För upplåtelsen må en billig avgift kunna bestämmas. I de ovan odlingsgränsen belägna delarna av lappmarkerna samt inom renbetesfjällen må lägenhet ej sålunda upplåtas, med mindre synnerliga skäl därtill förekomma.

5. Beträffande upplåtelse i andra fall än i 1—4 mom. sägs å annan kronans ovan odlingsgränsen belägen mark än kronohemman och krononybyggen under åborätt samt boställen ävensom å renbetesfjällen skola följande bestämmelser gälla:

Finnes å sådan mark upplåtelse av bete, slåtter, grustäkt eller annan därmed jämförlig rättighet eller upplåtelse av nyttjanderätt till inägor vare sig å fastighet, som förvärvats med hänsyn till renskötseln, eller å nybygge, vilket återfallit till kronan, eller å fjällägenhet eller å annan därmed jämförlig lägenhet kunna äga rum utan avsevärt men för renskötseln, må sådan rätt mot avgift upplåtas av Konungens befallningshavande.

Kan å sådan mark upplåtelse av rätt till jakt eller fiske ske utan fara för tillgången på vilt eller fisk och utan besvärande intrång för de renskötande lapparna, äge ock Konungens befallningshavande att, jämväl i andra fall än i 2 och 3 mom. avses, tillåta annan att mot avgift därstädes jämte de renskötande lapparna utöva jakt eller fiske; och må Konungens befallningshavande tillika efter ansökning medgiva statens befattningshavare befogenhet att avgiftsfritt tillsvidare under viss förrättning eller viss tid, för varje gång ej överstigande fem år, vid färder, som i tjänsten företagas i obebyggd trakt inom ifrågavarande områden, för uppehälle under färden jaga av Konungens befallningshavande angivna slag av villebråd ävensom fiska.

Innan upplåtelse mot avgift, varom i detta mom. är fråga, äger rum, skola de lappar, vilka må uppehålla sig med sina renar å området, höras i ärendet, dock, beträffande upplåtelse av rätt till så kallat sportfiske, allenast över förslag till plan för fiskevattnens användande i sådant avseende, vilken plan fastställes av Konungens befallningshavande för viss bestämd tid.

Vid upplåtelser, varom i detta mom. förmäles, må Konungens befallningshavande kunna lämna nyttjanderättshavaren tillstånd att för nyttjanderättens tillgodogörande få på anvisad plats uppföra en kåta eller annan därmed jämförlig, för tillfällig vistelse avsedd bostad.

I den mån så prövas erforderligt må Konungen meddela allmänna föreskrifter rörande upplåtelser, som i detta mom. avses, vari jämväl må ingå medgivande för skogsstatens tjänstemän att jaga vissa rovdjur på sätt därom för kronans marker i allmänhet är stadgat.

6. Utöver vad i 1—5 mom. stadgas må upplåtelse icke ske å kronans mark ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen; Konungen, vars rätt att jaga inom här ifrågavarande områden icke beröres av vad i denna paragraf bestämts, obetaget att, där i annat fall synnerliga skäl föreligga, efter lapparnas hörande till annan än lapp mot avgift upplåta lägenhet eller ock annan nyttjanderätt till mark än i 5 mom. avses ävensom, i sammanhang med upplåtelse av lägenhet rätt till fiske och slåtter.

7. Medel, som inflyta genom upplåtelse, varom i 2, 4, 5, och 6 mom. förmäles, ovan odlingsgränsen eller inom renbetesfjällen, skola enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

Fjällappby.

54 §.

Renskötande fjällappar inom samma lappbyområde utgöra en fjällappby.

55 §.

1. För varje fjällappby skall finnas en byordning, vilken utfärdas av Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande.

Byordningen skall, i den mån sådant finnes erforderligt, innehålla föreskrifter angående ordningen för renskötselns drivande inom lappbyområdet samt i övrigt angående förhållandet mellan lapparna inbördes, såsom om:

a) fördelningen av betet inom lappbyområdet eller ordnande i övrigt av betesrättens utövning;

b) antalet renar, som må betas å visst betesland;

c) renhjordarnas bevakning, antalet renvaktare samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

d) renhjords samlande för märkning, för urskiljning av främmande renar eller för annat ändamål;

e) förfarandet vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av omärkta renar eller av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända, ävensom vid försäljning av dylika slaktade eller levande renar, så ock tid och förfarande vid uppvisning, som i lagen om renmärken sägs, av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända;

f) ersättning till lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar, eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda, förfalskade eller äro okända;

g) förvaltning, användning och redovisning av lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

h) sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt, ävensom i vilka fall lappbyn må kunna uppdraga åt utsedda fullmäktige att besluta å lappbyns vägnar.

2. I byordning må stadgas vite från fem till femhundra kronor för underlåtenhet att ställa sig byordningens bestämmelser till efterrättelse, så ock meddelas föreskrift att, i händelse den felande dragit vinst av sin förseelse, hänsyn därtill och till vinstens omfattning skall tagas vid vitesbeloppets bestämmande.

56 §.

Med varje fjällappby skall minst en gång om året hållas sammanträde inför lappfogden å tid, som för lappbyn är lämplig.

Över ärenden, som å sammanträde behandlas, skall av lappfogden föras protokoll.

57 §.

1. I varje fjällappby skall finnas en ordningsman, vilken vid sammanträde inför lappfogden väljes bland de till lappbyn hörande lapparna.

2. Ordningsman åligger att vaka över efterlevnaden av gällande lagar rörande renskötseln och av den för lappbyn fastställda byordningen samt att i övrigt ställa sig till efterrättelse den instruktion, Konungens befallningshavande för honom utfärdar.

3. Ordningsman utses för en tid av sex år. Om val utav ordningsman skall Konungens befallningshavande genast underrättas genom lappfogdens försorg; och ankomme på Konungens befallningshavande att, efter prövning av den valdes lämplighet för uppdraget, meddela honom förordnande därå eller föreskriva nytt val.

4. Ordningsman vare berättigad att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall avgå från befattningen, med skyldighet dock att bestrida densamma intill dess annan ordningsman blivit utsedd och av Konungens befallningshavande förordnad.

Konungens befallningshavande äge ock, när skäl därtill föreligger, före tjänstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

5. Ordningsman åtnjuter i och för sin befattning enahanda skydd som tjänsteman. Till ordningsman skall av allmänna medel utgå ersättning efter ty därom särskilt stadgas.

Renlängd.

58 §.

1. För varje fjällappby skall vid sammanträde, som hålles inför lappfogden årligen upprättas en längd, upptagande varje särskild person, som har renar inom lappbyn, ävensom det antal renar en var äger. Längden upprättas med ledning av lapparnas uppgifter eller, där enighet ej kan

vinnas, efter bestämmande av ordningsmannen och, om lapparna det önska, två vid tillfället utsedda lappar.

Längden, som skall bestyrkas av ordningsmannen och två vid sammanträdet närvarande lappar, länder sedermera, intill dess ny längd blivit på enahanda sätt upprättad, till efterrättelse i de fall, då enligt denna lag eller byordning lapparnas rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, såvida ej styrkas kan, att detta antal under tiden genom olycksfall eller av annan tillfällig anledning väsentligen förändrats.

Av längden upprättas tre exemplar, varav ett överlämnas till Konungens befallningshavande och ett till ordningsmannen samt ett förvaras av lappfogden.

2. Därest lappbyområde till någon del utgöres av eller ingår i skadeersättningsdistrikt, varom i 40 § förmäles, skall särskild längd för sådan del av lappbyn upprättas; och gälle om denna särskilda längd vad i 1 mom. stadgas för där avsedd längd.

3. Anser lappfogden renlängd vara i avseende å en eller flera renägares renantal uppenbarligen felaktig, må han hos Konungens befallningshavande göra framställning om renräknings hållande i nödig omfattning. Beslutar Konungens befallningshavande renräkning och utvisar denna betydande felaktighet i renlängden, skall kostnaden för räkningen stanna på lapp, vars reninnehav så väsentligt avviker från det i längden för honom angivna, att hans uppgifter till densamma måste anses lämnade mot bättre vetande.

Straffbestämmelser.

59 §.

Där icke enligt allmän lag strängare straff skall ådömas, straffes:

1. med böter från och med fem till och med etthundra kronor:
   a) den som underlåter att i behörig ordning göra anmälan, varom i 14 § 1 mom. 29 § och 44 § 1 mom. förmäles, eller i sådan anmälan lämnar veterligen oriktig uppgift,
   b) husbonde av lappallmogen, som i strid mot stadgandet i 15 § underlåter att öva tillsyn över lapparnas flyttning samt renarnas bevakning och vård,
   c) lapp, vilken å mark, som avses i 25 §, betar getter till större antal än där högst är medgivet,
   d) lapp, som i strid mot bestämmelserna i 26 § uppför ringgärde eller annat stängsel,
   e) lapp, vilken överträder jämlikt 30 § meddelad bestämmelse till skogens bevarande eller föryngring eller som vid avverkning uppenbart åsidosätter vare sig stadgandena i 32 § till skydd för skogen eller ock föreskrifter, som meddelats vid anvisning eller utsyning av skog,
   f) den som överträder det i 45 § stadgade eller i enlighet med samma paragraf av Konungens befallningshavande meddelade påbud om hunds förseende med halsband,

g) den som i strid mot bestämmelserna i 51 § håller ren i vård hos renskötande lapp eller som i strid mot stadgandet i 48 § 3 mom. håller sina renar i vård hos mer än en lapp,

h) lapp, som underlåter att ställa sig till efterrättelse föreskrift, vilken med stöd av 57 § 2 mom. meddelats av ordningsman och prövas hava varit av förhållandena påkallad;

2. med böter från och med fem till och med trehundra kronor:

a) lapp, som av skogen tager mera bränsle eller virke än som erfordras för täckande av hans eget behov, eller som tager bränsle eller virke i annan ordning än i 27, 28 och 29 §§ sägs,

b) lapp, som uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid bevakningen av sina renar vållar, att renarna göra skada, som enligt 35 och 36 §§ skall ersättas, där ej förlikning träffats om skadans ersättande eller den ersättningsskyldige gjort sådant medgivande att, efter ty i 37 § sägs, utmätning för ersättningens belopp må hos honom ske,

c) lapp, som lämnar veterligen oriktig uppgift vid upprättande av renlängd, varom i 58 § förmäles;

3. med böter från och fem till och med femhundra kronor:

a) lapp, som uppsåtligen låter sina renar beta å trakt, där enligt denna lag rätt till renbetning icke är medgiven eller icke tillåten vid den tid, då betningen ägde rum, eller genom vårdslöshet är vållande till att hans renar inkomma på sådan trakt eller som mot stadgandet i 9 § uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att hans renar inkomma på främmande lappbys område,

b) lapp, som mot stadgandet i 10 § utan vederbörligt tillstånd med sina renar flyttar från ett lappbyområde till ett annat,

c) den som med avseende å flyttningsvägar vidtager åtgärder i strid mot 13 §,

d) den som i strid mot 31 § bortför virke eller bränsle eller gör sådant obrukbart för de renskötande fjällapparna,

e) den som på sätt i 44 § närmare förmäles med uppsåt ofredar ren eller genom vårdslöshet förorsakar, att ren ofredas eller vid skogsavverkning skadas eller dödas,

f) den som i strid mot föreskrifterna i 46 § 1 mom. icke håller hund bunden, instängd eller försedd med klubba,

g) den som uppsåtligen förhindrar eller stör i vederbörlig ordning påbjuden renräkning eller renskiljning.

60 §.

1. Har lapps husfolk eller tjänare begått förseelse, varom i 59 § 2 mom. a) förmäles, vare jämväl husbonden härför ansvarig liksom vore förseelsen begången av honom själv, där ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen ägt rum mot hans vetskap och vilja.

2. Angående delaktighet i förseelse, varom i 59 § förmäles, gälle vad om delaktighet i brott stadgas i allmän strafflag.

Åtal, besvär, verkställighet.

61 §.

1. Överträdelser av denna lag ävensom av byordning åtalas vid allmän domstol och höra, där ej annorlunda här nedan sägs, under allmänt åtal.

2. De i 59 § 1 mom. d) och e), sistberörda lagrum, i vad det angår åsidosättande av föreskrift, som meddelats vid anvisning eller utsyning av skog, samt 2 mom. a) och 3 mom. e) omförmälda förseelser, vilka endast förnärma enskild persons rätt, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver dem till sådant åtal. Allmän åklagare äge dock utan angivelse föra talan om ansvar och skadestånd beträffande förseelse, varom i 59 § 3 mom. e) förmäles, när ren blivit ofredad eller vid skogsavverkning skadad eller dödad och densamma är omärkt eller målsäganden ej känd; och skall i ty fall skadeståndet tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

3. Förseelse, som är belagd med straff enligt 59 § 2 mom. b) och 3 mom. a), må, där den rörer enskild persons rätt, åtalas endast av målsägande.

62 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Viten, ådömda för överträdelse av byordning, skola enligt bestämmelser, som meddelas av Konungen, användas till förmån för länets lappar. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

63 §.

Den som under tid, då han är tilltalad för förseelse mot byordning, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder lagligen förvunnen härtill, för varje gång stämning utfärdats och delgivits fällas till vite efter ty i byordningen är sagt.

64 §.

Renskötande fjällapp vare pliktig att, då Konungens befallningshavande, lappfogde, landsfogde eller landsfiskal för verkställande av utmätning, rannsakning efter stulna renar eller av annan laga orsak påfordrar hopsamlande av de renar, han har under sin vård, sådant utan dröjsmål verkställa; vare ock pliktig att, då för ändamål, som nu sagts, erfordras att ren utskiljes från andra renar i hjorden, biträda därvid.

Tredskas renskötande fjällapp att hopsamla renarna eller biträda vid utskiljning av ren, må hopsamlandet och utskiljningen företagas på den tredskandes bekostnad.

65 §.

Över de av Konungens befallningshavande utfärdade byordningarna ävensom över de närmare föreskrifter eller åtgärder, vilka det enligt denna lag eljest tillkommer Konungens befallningshavande att meddela eller vidtaga, äge den, som anser sin rätt därav förnärmad eller obehörigen inskränkt, att hos Konungen anföra besvär inom den tid, som är bestämd för överklagande av

förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut; skolande dock, där ej ändringssökandet därigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder av besvär lända till efterrättelse intill dess annorlunda kan bliva vederbörligen förordnat.

Renskötsel å egen mark.

66 §.

Renar må ej i andra fall än i denna lag samt i lagen om skogsrenskötsel sägs föras på bete å mark, varöver renägaren ej förfogar, vid påföljd av böter enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skadan. Är i fråga om sådan renägares hjord allmänt veterligt, att därtill hörande djur pläga olovligen inkomma på annans mark, ankommer på Konungens befallningshavande att, på ansökan av markens ägare, meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att hjorden må nedslaktas och försäljas för renägarens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Bil.

Förslag
till
Lag
om skogsrenskötsel.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Svenska lappar äro berättigade att, på sätt och i den ordning i denna lag sägs, i riket driva skogsrenskötsel. Denna rätt innefattar befogenhet för dem att, i enlighet med här nedan meddelade bestämmelser, begagna sig av land och vatten till uppehälle för sig och sina renar.

När i denna lag talas om lapparnas renar, förstås därmed icke allenast deras egna renar utan ock sådana, som andra på grund av denna lag satt i deras vård (skötesrenar).

2 §.

1. Såsom lapp anses i denna lag en var, vilken är av lappsk härstamning.
2. Har kvinna, som ej är lapp, ingått äktenskap med lapp, vare hon ansedd såsom lapp.
3. Har lappsk kvinna ingått äktenskap med annan än lapp, vare hon icke ansedd såsom lapp; Konungens befallningshavande obetaget att, där i något fall synnerliga skäl föreligga, medgiva att hon i den omfattning, som prövas lämplig, må bibehållas vid de rättigheter, hon såsom lapp ägt enlig denna lag.

3 §.

När i denna lag talas om renskötande skogslapp, avses därmed icke allenast lapp, man eller kvinna, vilken driver skogrenskötsel, utan även, så länge denna näring utövas, renskötande lappmans hustru ävensom renskötande skogslapps omyndiga barn och lappska tjänare.

Såsom renskötande skogslapp anses jämväl omyndigt barn efter avliden renskötande skogslapp, även om barnet icke självt driver skogsrenskötsel.

4 §.

De renskötande skogslapparna skola vara berättigade att föra sina renar på bete

1) å trakter inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, där skogsrenskötsel av ålder förekommer;

2) nedom lappmarksgränsen i nämnda båda län å trakter, som skogslappar från Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker efter gammal sedvana vissa tider av året besökt med sina renar.

5 §.

Å trakter i Norrbottens län nedom lappmarksgränsen, där skogsrenskötsel året om av ålder förekommer, må lapp jämväl driva skogsrenskötsel, dock allenast efter särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande.

Vill lapp erhålla sådant tillstånd, har han att till Konungens befallningshavande ingiva ansökning med uppgift om den trakt, inom vilken han vill driva renskötsel, det antal renar han och hans husfolk äga samt huruvida och i så fall till vilket antal han avser att taga skötesrenar i sin vård. Över ansökningen skall vederbörande kommun höras.

Anser Konungens befallningshavande lappen lämplig som renskötare och finner Konungens befallningshavande efter prövning av övriga, på frågan inverkande omständigheter skäligt bevilja lappen tillstånd att driva skogsrenskötsel, skall Konungens befallningshavande i sammanhang härmed bestämma gränserna för det lappbyområde, inom vilket renskötseln må drivas, det antal renar, lappen högst må föra på bete inom området, samt, därest tillståndet avser jämväl rätt att hava skötesrenar, varmed förstås även dragrenar, varom i 50 § förmäles, huru stor del av renhjorden, som lappen och hans husfolk högst må innehava för egen räkning, den tid, ej överstigande tio år, under vilken renskötseln medgives, ävensom de särskilda villkor i övrigt, under vilka den må äga rum.

Därest före utgången av tid, under vilken inom visst område skogsrenskötsel sålunda medgivits, lapp, som erhållit dylikt tillstånd, på mera stadigvarande sätt blir förhindrad att utnyttja tillståndet eller ock avlider, äger Konungens befallningshavande, på därom gjord ansökning, utan kommunens hörande medgiva annan lapp, vilken prövas lämplig såsom renskötare, att under återstoden av den tid tillståndet omfattar eller del därav driva skogsrenskötel inom området.

Tillstånd, varom i denna paragraf är fråga, må förutom i fall, som avses i 17 §, av Konungens befallningshavande återkallas, då sådant av särskilda förhållanden eljest påfordras, och äger Konungens befallningshavande även att under den tid, för vilken tillståndet meddelats, vidtaga ändring i föreskrivna villkor eller meddela nya villkor.

Särskilda bestämmelser angående betesområden.

6 §.

Prövas beträffande visst område, som avses i 4 §, utövandet av betesrätten, vara i synnerlig mån betungande för den jordbrukande befolkningen eller vara hinderligt för odlingens fortgång eller ock för fjällrenskötseln medföra vä-

sentligt hinder eller avsevärd skada, ankomme på Konungen att förordna, att dylikt område ej vidare må av lapparna begagnas för skogsrenskötsel.

Finner Konungen visst område oundgängligen erforderligt för annat särskilt ändamål av större betydelse, må jämväl sådant område undantagas från lapparnas begagnande.

7 §.

Därest för samfärdselns uppehållande prövas nödigt, att viss trakt invid färdväg ej begagnas till annat bete för renar än det, som ifrågakommer under flyttning eller annan färd med renar å vägen, eller att visst område omkring kyrkoplats, tingsställe, marknadsplats eller annan därmed jämförlig ort ej användes till annat bete för renar än för resandes dragrenar, äge Konungens befallningshavande härutinnan förordna.

8 §.

De trakter, inom vilka skogsrenskötsel må drivas, skola av Konungens befallningshavande indelas i särskilda lappbyområden, för vilka, så vitt angår vår-, sommar- och höstbetesland, bestämda gränser skola fastställas. Sådana gränser må ock, i den mån så prövas möjligt och lämpligt, av Konungens befallningshavande fastställas beträffande vinterbetesland. För skogslappar tillhörande olika lappbyar ävensom för skogslappar och fjällappar må kunna fastställas gemensamt betesområde.

9 §.

I den mån för visst lappbyområde bestämda gränser blivit fastställda, må renskötande skogslapp ej utan Konungens befallningshavandes medgivande föra sina renar på bete utom sagda gränser.

10 §.

1. Ej må renskötande skogslapp utan särskilt tillstånd med sina renar flytta från ett lappbyområde till ett annat. Sådant tillstånd sökes hos Konungens befallningshavande i det län, dit det lappbyområde hör, till vilket inflyttningen önskas. Vid ansökningen skall fogas uppgift om antalet renar, med vilka lappen vill flytta, samt avklipp av det eller de renmärken, som äro renarna åsatta. Över ansökningen skall Konungens befallningshavande höra de renskötande lapparna i det lappbyområde, dit inflyttning ifrågasättes, ävensom, där renskötseln berör annat län, vederbörande Konungens befallningshavande. Ger verkställd utredning vid handen, att nödigt utrymme finnes inom lappbyområdet, och prövas inflyttningen eljest lämpligen kunna ske, meddele Konungens befallningshavande sökanden rätt att inflytta och föreskrive därvid tillika, inom vilken tid inflyttningen skall vara verkställd.

2. Flyttar renskötande skogslapp utan tillstånd med sina renar från ett lappbyområde till ett annat, och återvänder han ej efter anmaning med renarna till sitt lappbyområde så snart ske kan, må Konungens befallningshavande förelägga honom vid vite att inom viss tid hava verkställt återflyttningen

samt i övrigt meddela honom de föreskrifter, som med avseende å densamma skola iakttagas. Tredskas lappen att inom förelagd tid verkställa återflyttningen, äge Konungens befallningshavande utdöma vitet samt efter omständigheterna förelägga nytt vite eller ock förordna, att renarna skola återföras och omhändertagas på den tredskandes bekostnad.

Betestid.

11 §.

1. Inom de delar av Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker, där jämlikt 4 § 1 mom. skogsrenskötsel får drivas, må betesrätten utövas under varje tid av året å trakter, som av ålder användas till betning av renar antingen året om eller under våren, sommaren eller hösten (renbetesland).

Å områden inom nämnda lappmarker, vilka icke äro att anse såsom renbetesland, men i allt fall av ålder användas till betning av renar, så ock å områden nedanför lappmarksgränsen, som avses i 4 § 2 mom., må betesrätten icke utövas under annan tid av året än under månaderna oktober, november, december, januari, februari, mars och april, för såvitt icke antingen avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare om rätt för lapparna att där uppehålla sig med sina renar under annan tid av året eller ock otjänliga väderleks- eller betesförhållanden nödga till tidigare flyttning på hösten eller hindra återflyttningen om våren.

Utan hinder av vad sålunda stadgats må Konungens befallningshavande, där sådant med hänsyn till betesmarkernas bevarande eller eljest för renskötselns behov prövas nödigt, kunna påbjuda, att betning av renar inom viss trakt antingen skall äga rum allenast i begränsad omfattning eller ock tillsvidare eller för viss tid upphöra.

2. Å områden nedanför lappmarksgränsen i Norrbottens län, varom förmäles i 5 §, skola renskötande skogslappar, som erhållit tillstånd att där driva renskötsel, vid utövande av betesrätten iakttaga vad Konungens befallningshavande beträffande tiderna för renarnas vistande å olika platser inom upplåtet betesområde må hava föreskrivit.

Flyttningar.

12 §.

De renskötande skogslapparna må icke förmenas att med sina renar flytta mellan områden, å vilka rätt till renbete tillkommer dem; vare dock skyldiga att vid flyttning taga väg, där minsta skada förorsakas; och äge Konungens befallningshavande i händelse av tvist bestämma, var flyttningsväg må tagas.

13 §.

1. Flyttningsväg, som de i 4 § avsedda renskötande skogslapparna av ålder nyttjat, må fortfarande av dem användas; dock att, när omläggning av sådan väg är av synnerliga skäl påkallad och finnes kunna ske utan väsentlig

olägenhet för lapparna, Konungens befallningshavande må anvisa ny, för lapparna tjänlig flyttningsväg. Väg, varom nu är fråga, må icke genom röjning eller uppodling av jord eller genom uppförande av hägnader eller utläggande av timmerbommar eller på annat sätt berövas skogslapparna eller framkomligheten å sådan väg i väsentlig mån försvåras för dem.

2. Angående flyttningsvägar för i 5 § avsedda renskötande skogslappar äger Konungens befallningshavande meddela de närmare bestämmelser, som kunna finnas erforderliga.

14 §.

1. Renskötande skogslapp, som med renar flyttar utom den socken, där han har sitt hemvist, skall för varje socken, som under flyttning av honom besökes, inom åtta dagar efter det han ankommit dit hos landsfiskalen göra anmälan om inflyttningen och därvid uppgiva namn och hemvist samt, om han har andras renar under sin vård, ägarna till dessa renar; och må lappen utan ersättning erhålla bevis om anmälningsskyldighetens fullgörande.

2. Konungens befallningshavande äge, om så finnes nödigt, förordna en eller flera personer, bosatta å platser, som ligga i lapparnas flyttningsväg, att för landsfiskalen mottaga anmälan, som ovan sägs, och utfärda bevis däröver; och skall i ty fall underrättelse om de förordnades namn och bostad årligen intagas i länskungörelserna. Uppgifter, vilka av sådan person mottagas, skola av honom så fort ske kan överlämnas till landsfiskalen, vilken det åligger att över samtliga inkomna uppgifter föra dagbok.

Renarnas bevakning.

15 §.

De renskötande skogslapparna skola på ett stadigvarande sätt i överensstämmelse med fordringarna på en god renskötsel övervaka sina renar; och vare i främsta rummet husbonden ansvarig för renarnas bevakning och vård.

16 §.

1. Bevakningen av renarna skall fullgöras med det antal vaktare och med den omsorg i övrigt att, i den mån sådant kan undvikas, skada icke uppkommer för övriga renskötande lappar eller bofasta eller eljest; och skall tillika tillses, att renarna icke olovligen inkomma å trakt, som tillhör annat lappbyområde.

Vid flyttning få renar, såvitt möjligt, icke lämnas efter. Ej heller få renar tillåtas att utan bevakning ströva i förväg, vare sig vid flyttning eller innan lapparna själva anträtt flyttningen. Sker det ändock, skola lapparna så fort ske kan samla renarna och återföra dem till hjorden, vid äventyr att sådant eljest genom lappfogdens försorg verkställes på lapparnas bekostnad. Är fråga allenast om ett fåtal renar, må lappfogden efter samråd med lapparna vidtaga de åtgärder, som prövas lämpligast.

2. Hålla flera renskötande skogslappar sina renar i gemenskap, åligger det

en var husbonde att deltaga i renarnas bevakning med så stort antal vaktare, som enligt byordning, varom i 56 § förmäles, belöper å hans renantal; dock att, där icke särskilda förhållanden annat föranleda, antalet vaktare icke behöver överstiga vad å det sammanlagda renantalet belöper.

3. Tredskas någon att efterkomma vad i 2 mom. sägs, skola de övriga lapparna mot ersättning av den tredskande fullgöra honom åliggande bevakning. Kan överenskommelse ej träffas om ersättningens belopp, skall frågan härom hänskjutas till lappfogden, vilken det åligger att söka åstadkomma förlikning.

4. Närmare bestämmelser angående antalet renvaktare samt bevakningen i övrigt meddelas i byordningen.

17 §.

Ådagalägger renskötande skogslapp, vilken driver renskötsel å trakt, som i § 4 avses, grov försumlighet i renskötseln, må Konungens befallningshavande härför tilldela honom varning.

Är han alltjämt försumlig i sin renvård, må Konungens befallningshavande tilldela honom förnyad varning eller ock, därest Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande finner honom uppenbart olämplig som renvårdare, förklara honom förlustig rätten att vidare driva renskötsel; och gälle i ty fall om den försumliges rätt att innehava renar vad i 47 § 1 mom. är stadgat om skötesrenar.

Lag samma vare beträffande renskötande skogslapp, vilken driver renskötsel å trakt, varom i 5 § förmäles; dock att i ty fall icke erfordras att lapparna höras i ärendet samt att i fråga om den försumliges rätt att innehava renar skall gälla vad i 49 § är stadgat om skötesrenar.

Förvildade renar.

18 §.

Finnas å viss trakt förvildade renar, skola dessa utrotas; och ankomme på Konungen att härutinnan meddela erforderliga bestämmelser.

Bostad, bodar, jordbruk.

19 §.

I den mån så för renskötseln erfordras skola de renskötande skogslapparna vara berättigade att å områden, där de äga uppehålla sig med sina renar, åt sig inrätta bostad för den tid, renskötseln drives å trakten, ävensom uppföra bod samt vidtaga i övrigt nödiga anordningar för förvaring av sina tillhörigheter, allt på sätt och i den ordning nedan stadgas.

Med bostad avses i denna lag kåta eller ock stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad.

Med kåta förstås tältkåta eller annan kåta med lappsk eldstad (aran).

20 §.

Kåta eller bod må icke uppföras å inägor, med mindre ägaren eller brukaren därtill givit sitt samtycke.

Å utmark till enskild eller kommun tillhörig fastighet, allmänningskog dock undantagen, ävensom å utmark till kronohemman eller krononybygge under åborätt eller till boställe må fast kåta eller bod icke uppföras annat än efter anvisning av ägaren eller brukaren eller, där lappen icke åtnöjes därmed, av lappfogden.

21 §.

1. Å enskild eller kommun tillhörig fastighet, å kronohemman eller krononybygge under åborätt eller å boställe må stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad icke uppföras, med mindre ägaren eller brukaren därtill lämnat sitt samtycke.

2. Å annan kronans mark än nyss sagts, belägen inom lappmarkerna, må byggnad, varom i 1 mom. förmäles, uppföras efter särskilt på därom gjord ansökning lämnat tillstånd. Sådant tillstånd meddelas i fråga om trakterna ovan odlingsgränsen av Konungens befallningshavande samt vad angår övriga trakter av domänstyrelsen efter samråd med Konungens befallningshavande. Lapparna skola höras över ansökningen, och har vederbörande myndighet att vid prövning av densamma tillse, att byggnad, till vars uppförande tillstånd lämnas, varder förlagd å plats, som med hänsyn till renskötseln i trakten och andra förhållanden är lämplig, ävensom att byggnaden icke göres större än för dess ändamål såsom bostad åt lapp, vilken driver renskötsel å trakten, är nödvändigt. I sammanhang härmed meddelar vederbörande myndighet tillika de särskilda bestämmelser i avseende å byggnadens beskaffenhet och nyttjande, som prövas erforderliga.

Upphör lapp, som innehar sådan byggnad, att driva renskötsel i trakten eller överlåtes byggnaden på annan än renskötande lapp tillhörande samma lappby, ankomme i fråga om byggnad ovan odlingsgränsen på Konungens befallningshavande och i annat fall på domänstyrelsen att bestämma, huruvida och i så fall på vilka villkor byggnaden må kvarstå. Anses byggnaden kunna bibehållas, äger vederbörande myndighet bestämma, huruvida och i vad mån gottgörelse må utgå för å byggnaden nedlagt arbete så ock för virke därtill, som icke avgiftsfritt erhållits av kronan.

22 §.

Därest bod eller annan till bostad icke avsedd byggnad, som jämlikt 19 § uppförts å annan kronans mark, än i 21 § 1 mom. avses, utan vederbörligt tillstånd tages i anspråk för bostadsändamål annat än för tillfälligt behov, må Konungens befallningshavande, om rättelse ej annorlunda kan vinnas, förordna, att sådan byggnad genom kronobetjäningens försorg nedrives.

23 §.

1. Å mark, som i 21 § 1 mom. avses, må renskötande skogslapp icke upptaga odling utan ägarens eller brukarens samtycke.

2. Å annan kronans mark än i 21 § 1 mom. avses, belägen inom lappmarkerna, må i fråga om trakterna ovan odlingsgränsen Konungens befallningshavande samt vad angår övriga trakter domänstyrelsen, efter samråd med Konungens befallningshavande, efter lapparnas hörande lämna renskötande skogslapp, som i 4 § avses, tillstånd att upptaga odling. Sådan odling må endast vara av ringa omfattning. Vederbörande myndighet bestämmer odlingens storlek och beskaffenhet.

Tillstånd att upptaga odling, som nyss nämnts, må icke meddelas med mindre av verkställd utredning framgår, att odlingen icke är till hinder för renskötseln i trakten samt att den, som åstundar att upptaga odlingen, icke genom dess nyttjande kan antagas komma att eftersätta vården av sina renar.

Tillstånd till odling, varom här är fråga, må beträffande trakterna ovan odlingsgränsen av Konungens befallningshavande återkallas, när omständigheterna därtill föranleda.

Brukaren stånde själv skada, som å odlingen förorsakas av renar, där ej skadegörelsen tillkommit av skadebegär.

Ringgärden och andra stängsel.

24 §.

1. De renskötande skogslapparna skola vara berättigade att å de områden, där de äga uppehålla sig med sina renar, uppföra gärde för mjölkning, märkning eller skiljning av renar (ringgärde). Nedom odlingsgränsen må dock ringgärde, avsett för stadigvarande bruk, icke uppföras å annan plats än den, som anvisas, när fråga är om enskild eller kommun tillhörig fastighet, allmänningsskog dock undantagen, kronohemman eller krononybygge under åborätt eller boställe av ägaren eller brukaren eller, där samförstånd icke uppnås, av lappfogden samt, vad angår annan kronan tillhörig fastighet än nyss sagts eller allmänningsskog, av lappfogden. Vid bestämmandet av plats för gärdet har lappfogden att samråda med vederbörande skogstjänsteman.

2. Annat stängsel för renar än ringgärde må uppföras allenast efter särskilt tillstånd av Konungens befallningshavande; dock att dylikt tillstånd icke erfordras, då fråga är om tillfälligt sådant stängsel av ringa utsträckning.

Skogsfångst.

25 §.

Å kronans mark, med undantag av kronohemman och krononybyggen under åborätt ävensom boställen, så ock å allmänningsskog skall i fråga om de renskötande skogslapparnas rätt till skogsfångst gälla följande:

1. Ovan odlingsgränsen äga de renskötande skogslapparna att till eget behov av bränsle och virke använda skogen; dock att dels virke till uppförande eller ombyggnad av bostadsbyggnad, varom i 21 § 2 mom. förmäles, dels ock växande träd till renstängsel, som jämlikt 24 § 2 mom. ej må uppföras annat

än efter tillstånd av Konungens befallningshavande, må tagas allenast efter anvisning eller utsyning. Vad sålunda stadgas gäller ej om virke till underhåll av byggnad eller renstängsel.

Nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna må de renskötande skogslapparna taga bränsle och virke i enahanda omfattning och ordning som nyss sagts, dock med den inskränkning, att växande barrträd till uppförande eller ombyggnad av fast kåta, bod eller stängsel där må tagas allenast efter anvisning eller utsyning.

Utom lappmarkerna må de renskötande skogslapparna endast taga torra träd och vindfällen, skogsavfall, en- och videbuskar ävensom å utmark tall- och grantjur till slöjdvirke samt, för tillfälliga behov, växande lövträd.

2. För bränsle och virke, som sålunda tages, utgår ej betalning.

3. Med undantag för fall, som i 21 § 2 mom. avses, må renskötande skogslapp, vilken äger eller brukar fastighet eller är i tjänst hos ägare eller brukare av fastighet, icke för fastighetens behov av virke vare sig till byggnader, hägnad, bränsle eller annat ändamål anlita skogen i vidsträcktare mån, än rätt därtill må hava blivit fastigheten särskilt tillagd.

26 §.

1. Å enskild eller kommun tillhörig fastighet, allmänningsskog dock undantagen, kronohemman eller krononybygge under åborätt eller boställe äga de renskötande skogslapparna ovan odlingsgränsen taga bränsle och virke i enahanda omfattning och ordning, som i 25 § med avseende å motsvarande trakter stadgats; dock med följande inskränkningar:

a) Därest invid boplats skogens fortsatta utnyttjande för vedfångst skulle visa sig bliva i alltför hög grad betungande för jordens ägare eller brukare, må Konungens befallningshavande på framställning av denne förordna, att bränsle ej må tagas annorledes än efter anvisning.

b) Virke till uppförande, ombyggnad eller underhåll av stuga eller därmed jämförlig bostadsbyggnad må tagas endast med jordägarens eller brukarens samtycke.

c) Växande träd till uppförande och ombyggnad av ringgärde eller annat stängsel ävensom till uppförande av fast kåta och bod må tagas allenast efter anvisning eller utsyning samt mot en billig ersättning, som i brist av åsämjande bestämmes av en utav Konungens befallningshavande förordnad värderingsman.

2. Å mark, som avses i 1 mom., nedom odlingsgränsen, men inom lappmarkerna äga de renskötande skogslapparna till eget behov under flyttning med renarna taga bränsle samt virke till tältstänger och kåtor, bodar och ställningar för förvaring av sina tillhörigheter ävensom slöjdvirke.

Erfordras för ovannämnda ändamål växande barrträd, må sådana träd tagas allenast efter anvisning eller utsyning samt mot en billig ersättning, som i brist av åsämjande bestämmes av en utav Konungens befallningshavande förordnad värderingsman.

3. Å mark, varom i denna paragraf är fråga, utom lappmarkerna äga de

renskötande skogslapparna, som avses i 4 §, till eget behov under flyttning med renarna taga, dock endast för i 2 mom. avsedda ändamål, torra träd och vindfällen, skogsavfall, en- och videbuskar ävensom å utmark tall- och grantjur till slöjdvirke samt, för tillfälliga behov, växande lövträd; och skall för torra träd till kåtor och bodar ävensom för växande lövträd samt för tall- och grantjur givas en billig ersättning, därest ägaren påfordrar gottgörelse. I brist av åsämjande bestämmes gottgörelsen på sätt under 2 mom. sägs.

4. Renskötande skogslapp, som avses i 5 §, vare pliktig att för allt virke, som tages å mark, varom i denna paragraf är fråga, erlägga betalning efter ortens priser.

27 §.

De renskötande skogslapparna må, då sådant är oundgängligen nödvändigt för renarnas uppehälle, å de områden, där de äga uppehålla sig med sina renar, efter anvisning fälla lavbevuxna träd.

Under flyttning må skogslappar, som avses i 4 §, utan anvisning fälla lavträd för renarnas oundgängliga behov; dock skall anmälan om sådan avverkning snarast göras till vederbörande skogstjänsteman eller den enskilde skogsägaren.

Vid fällning av lavträd skall iakttagas, att i främsta rummet torra eller oväxtliga träd anlitas.

28 §.

Konungen kan för viss begränsad tid förbjuda, att växande tall, gran eller björk tages av renskötande skogslapp på områden, där avverkning uppenbarligen kan medföra fara för skogens bevarande eller föryngring.

Sådant förbud må icke, med undantag för de fall, där sådant påkallas till skydd mot björkskogsgränsens eller barrskogsgränsens nedgående, meddelas, om utnyttjandet av tillåtet betesområde därigenom i väsentlig mån för lapparna försvåras.

29 §.

Virke, som av renskötande skogslapp på grund av bestämmelserna i denna lag tagits och använts till kåta, bod, stängsel eller annat varaktigt bruk, eller virke eller bränsle, som av honom lagenligt tagits och hoplagts till framtida användning, må icke av ägaren till den mark, varå virket eller bränslet tagits, utan lappens samtycke bortföras eller göras obrukbart för honom.

Har stängselvirke, för vars uttagande jämlikt 25 och 26 §§ erfordras anvisning eller utsyning, blivit olovligen bortfört eller gjort obrukbart för renskötande skogslapp, må han utan anvisning eller utsyning samt utan betalning taga av skogen vad som oundgängligen behöves för att ersätta det borttagna eller förstörda; markägaren obetaget att i mån av befogenhet söka sitt åter av den som vederbör.

30 §.

1. De renskötande skogslapparna vare pliktiga att efterkomma de föreskrifter, som vid anvisning eller utsyning må hava lämnats, ävensom i övrigt att vid all avverkning iakttaga största varsamhet.

Särskilt skall uppmärksammas:

a) att kalavverkning ej äger rum utan tvingande skäl;

b) att växande träd ej avverkas till bränsle eller virke, därest å platsen finnas för ändamålet användbara självtorkade träd, nedfallna kvistar och grenar, avverkningsbara stubbar, vindfällen eller buskar av en eller vide;

c) att av växande träd i främsta rummet avverkas sådana, som äro oväxtliga eller överåriga;

d) att vid fällning av träd höjden av den kvarlämnade stubben icke överstiger femton centimeter från översta rotgrenen, med mindre skare eller hårt packad snö gör det nödvändigt att kvarlämna någon större del av stammen; samt

e) att lövträd, som ej äro avsedda till bränsle, omedelbart efter fällningen randbarkas.

2. Å de områden, där de renskötande skogslapparna äga uppehålla sig med sina renar, bör ägare eller brukare av skog vid dess utnyttjande taga tillbörlig hänsyn till de rättigheter och förmåner, som enligt denna lag tillkomma lapparna.

31 §.

Anvisning eller utsyning av skog skall avse plats, som är för lapparna bekväm, samt för renskötande skogslapp, som avses i 4 §, meddelas kostnadsfritt, beträffande skog, varom i 26 § är fråga, av ägaren eller brukaren samt i fråga om annan skog av vederbörande skogstjänsteman. Virke, som anvisas eller utsynas, skall vara för avsett ändamål fullt lämpligt. Förrättningen skall äga rum snarast möjligt. Sökanden skall i god tid underrättas om tid och plats för förrättningen.

Tredskas enskild ägare eller brukare av skog, som avses i 26 §, att meddela anvisning eller utsyning eller kan vid förrättning enighet ej vinnas, må sökanden hänvända sig till vederbörande skogstjänsteman, vilken, då fråga är om skogslapp, som avses i 4 §, utan kostnad för parterna avgör frågan.

Den, som sökt anvisning eller utsyning har att personligen eller genom ombud inställa sig på utsatt tid och plats.

Utebliver sökanden åligge det honom att ersätta skogstjänsteman eller enskild part dennes resekostnad.

Vad i denna paragraf stadgats skall äga motsvarande tillämpning å skogslapp, som avses i 5 §; dock att det åligger honom att i varje fall ersätta kostnaderna för anvisningen eller utsyningen.

Jakt, fiske.

32 §.

De renskötande skogslapparna äro berättigade, en var inom det lappbyområde, där han äger uppehålla sig med sina renar, att till jakt och fiske betjäna sig av land och vatten inom lappmarkerna under den tid, lapparna enligt denna lag äga att där uppehålla sig med sina renar; dock att jakt ej må utövas å inägor; och vare lapparna med avseende å tid och sätt för

utnyttjande av sin jakt- och fiskerätt underkastade de särskilda bestämmelser, som eljest därom gälla. Renskötande skogslapp, som för renskiljning eller annat dylikt ärende tillfälligt vistas inom annat lappbyområde än det, där han äger uppehålla sig med sina renar, vare berättigad att under färden fram och åter samt under vistelsen därstädes för sitt uppehälle jaga och fiska i den ordning, som nu sagts.

Vad i denna paragraf stadgas utgör icke hinder för Konungen att, när så prövas kunna ske utan väsentlig skada för lapparna, förordna, att visst fiskevatten å kronomark, som kan erfordras för fiskeriundersökningar, skall vara undantaget från lapparnas begagnande.

Ersättningsskyldighet för skada genom renar.

33 §.

1. Förorsaka skogsrenar, vilka föras på bete å trakt, som i 4 § avses, ovan odlingsgränsen under juni, juli och augusti månader skada å gröda, som ej blivit införd i lada, skall skadan ersättas av ägaren till de renar, genom vilka skadan skett, så framt densamma uppkommit antingen på åker eller äng, vilken tillhör hemman eller hemmansdel, frälsetorp, krononybygge eller boställe, eller ock på sådan till dylik fastighet hörande utängsslåtter, vilken blivit odlad eller inhägnad eller år efter annat varit till höfångst brukad och därtill alltjämt brukas samt genom lador, hässjor, diken, röjning eller på annat sätt tydligt framträder såsom utängsslåtter.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, å annan tid än där avses, skall skadan ersättas endast i det fall att den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit till skadan vållande. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han, när grödan lämnats utestående i stack eller hässja, underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att till grödans skyddande vidtaga åtgärder, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, stånde han dock skadan själv, där ej lapparna av skadebegär vållat densamma.

3. Sker ovan odlingsgränsen å annan mark än i 1 mom. sägs skada å gröda, stånde markens brukare själv skadan, för så vitt icke lapparna av skadebegär orsakat densamma.

34 §.

1. Förorsaka skogsrenar, vilka föras på bete å trakt, som i 4 § avses, nedanför odlingsgränsen under maj, juni, juli, augusti eller september månader, skada å växande eller avskuren, men ej bärgad gröda, skall skadan ersättas av renarnas ägare, så framt densamma uppkommit på åker eller äng eller sådan utängsslåtter, vilken blivit odlad eller inhägnad eller ock år efter annat varit till höfångst brukad och därtill alltjämt brukas samt genom lador, hässjor, diken, röjning eller på annat sätt tydligt framträder såsom utängsslåtter. Förorsaka renarna under juni, juli och augusti månader skada å bärgad

gröda, som icke blivit införd i lada, utan lämnats utestående i stack eller hässja på åker eller äng eller utängsslåtter, som nyss nämnts, vare lag samma.

2. Sker skada, som i 1 mom. sägs, under andra månader än som där äro för särskilda fall omnämnda, medan betesrätt för skogsrenar är medgiven å trakten, skall skadan ersättas av renarnas ägare endast i det fall att den, vilken vården om renarna ålegat, uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid renarnas bevakning varit till skadan vållande. Kan vårdslöshet anses ligga grödans ägare till last, ity att han, när grödan lämnats utestående i stack eller hässja, underlåtit att inom rimlig tid hemföra grödan eller att till grödans skyddande vidtaga åtgärder, som utan större kostnad eller svårighet kunnat verkställas, stånde han dock skadan själv, där ej lapparna av skadebegär vållat densamma.

3. Skada, av vad beskaffenhet den vara må, som av skogsrenar förorsakas å trakt, där betesrätt för sådana renar icke under någon tid av året är medgiven, skall ersättas av renarnas ägare.

35 §.

Förorsaka renar, vilka föras på bete å trakt, varom i 5 § förmäles, skada, skall densamma ersättas av renarnas ägare.

36 §.

Åstadkomma skogsrenar skada, varom uppgörelse ej träffas, äge den, som fordrar ersättning för skadan, för syn och värdering å densamma dels för egen räkning utse en god man dels nämna en av de personer, som på sätt i 37 § sägs, hava i uppdrag att inom trakten tjänstgöra såsom gode män å lapparnas sida, varefter dessa båda eller, om de ej kunna enas, lappfogden eller landsfiskalen utse en tredje god man. På kallelse av den sistnämnde skola gode männen sammanträda å stället, där skadan skett, och verkställa noggrann utredning om dess uppkomst och beskaffenhet, om tiden, då den kan antagas hava skett, så ock om annat, som kan lända till upplysning i saken. Med stöd av vad gode männen sålunda inhämtat skola de efter bästa förstånd och övertygelse, med behörigt iakttagande av frånvarandes rätt, uppskatta skadan i penningar. Över förrättningen skall protokoll föras.

För det belopp, vartill skadan av de flesta gode männen uppskattats, ävensom för synekostnad må utmätning ske hos lapp, som medgiver, att han är skyldig ersätta skadan. Har den ersättningsskyldige före synen bjudit skadeersättning, ej understigande vad gode männen bestämt, stånde sökanden själv synekostnaden.

Vad nu är stadgat utgör ej hinder för den, hos vilken utmätning skett, att söka domaren eller för den, som lidit skada, att, där han ej låtit saken gå till utmätning, instämma sin talan till domstol; skolande i förstnämnda fall talan anhängiggöras inom ett år från utmätningsdagen.

För syneförrättning njute god man ersättning efter samma grunder som nämndeman.

37 §.

I varje lappby skola lapparna vid sammanträde, som omförmäles i 57 §, för en tid av högst tre år bland den bofasta befolkningen eller bland lappar, som icke själva driva renskötsel, välja erforderligt antal gode män att för lappbyn under tiden till nästa val deltaga i syn och värdering, varom i 36 § förmäles. Underlåta lapparna att anställa sådant val, göres av lappfogden eller den, inför vilken sammanträdet hållits, anmälan härom hos Konungens befallningshavande, som i lapparnas ställe utser lämpligt antal gode män.

Förteckning å de utsedda gode männen intages i länskungörelserna; och skall förteckningen tillställas en var av dem.

38 §.

Hålla flera renskötande skogslappar sina renar tillsammans i en hjord och sker skada genom dessa renar, vare, där ej utrönas kan, genom vilkens renar skadan uppkommit, dessa lappar pliktiga att i förhållande till det antal renar, en var innehaft å den trakt, där skadan inträffat, ersätta densamma jämte syne- och rättegångskostnader. Lag samma vare för det fall att renskötande lappars renar, tillhörande olika hjordar, blivit sammanblandade och åstadkommit skada.

Kan renantalet icke utrönas, lände härutinnan till efterrättelse renlängd, varom förmäles i 59 § och, då fråga är jämväl om renskötande fjällapps renar, i 58 § uti lagen om fjällrenskötsel, allt i den ordning, som i sagda lagrum stadgas.

Vad sålunda föreskrivits utgör icke hinder för lapp, som icke varit vållande till inträffad skada, att för vad han nödgats utgiva söka gottgörelse av den, som vållat skadan.

39 §.

Inträffa inom område, som avses i 4 §, å viss trakt år efter år skador av större betydelse, må Konungen förklara, att visst lappbyområde eller del därav skall tillsvidare och intill dess annorlunda förordnas utgöra ett skadeersättningsdistrikt, inom vilket de renskötande lappar, som jämlikt 59 § 2 mom. tillhöra distriktet, skola i fall, varom nedan vidare förmäles, vara underkastade gemensam ansvarighet för skada, som av renar tillskyndas den bofasta befolkningens egendom.

Sker inom skadeersättningsdistrikt skada av beskaffenhet, varom i 33 och 34 §§ sägs, och kan ej utrönas genom vilkens eller vilkas renar skadan blivit förorsakad, åligger ersättningsskyldigheten de lappar, vilka tillhöra distriktet; och varde ersättningsbeloppet jämte syne- och rättegångskostnader dem emellan fördelat i förhållande till det antal renar, varmed envar av dem tillhör distriktet. Om vid den tid, då skadan skedde, renar tillhörande andra än distriktets lappar uppehöllo sig inom distriktet, skola även dessa

andra lappar i förhållande till antalet av sådana renar deltaga i ersättningen. Visar lapp, förr än förlikning träffats eller dom i målet givits, att skadan ej blivit förövad av hans renar, vare han fri från deltagande i ersättningen.

Vad här ovan stadgats utgör icke hinder för lapp, som icke varit vållande till inträffad skada, att för vad han nödgats utgiva söka gottgörelse av den, som vållat skadan.

40 §.

Lappbyområde nedom lappmarksgränsen i Norrbottens län, som tillkommit jämlikt 5 §, skall av Konungens befallningshavande förklaras utgöra ett eller flera skadeersättningsdistrikt, varinom de renägare, som jämlikt 59 § 2 mom. tillhöra distriktet, skola vara underkastade gemensam ansvarighet för skada, för vilken jämlikt 35 § ersättning skall utgå.

41 §.

1. Talan mot samtliga lappar inom ett skadeersättningsdistrikt om sådan gemensam ansvarighet, som stadgas i 39 §, anhängiggöres mot ordningsmannen i den eller ordningsmännen i de lappbyar, vartill lapparna höra; ägande ordningsman att föra talan i målet på vederbörande lappars vägnar ävensom att å dessa lappars vägnar ingå förlikning angående såväl skadeersättning som syne- och rättegångskostnader. Tilltror ordningsman sig kunna visa, genom vilkens eller vilkas renar skada blivit förorsakad, eller att jämte de till skadeersättningsdistriktet hörande lappar även andra böra ansvara för skadan, äge han att låta instämma den eller de skyldiga eller i senare fallet de, mot vilka han vill föra talan om deltagande i ersättningen, på det de må själva svara i saken.

Ådömas flera lappar ersättningsskyldighet efter 39 §, skall i domen för en var fastställas, huru mycket han har att gälda.

Mål, däri, efter ty nu är sagt, ordningsman vid underrätt fört talan, må ock av honom i högre rätt fullföljas.

2. Talan mot renägarna inom skadeersättningsdistrikt, som avses i 40 §, anhängiggöres mot den renägarförening, som jämlikt 49 § där skall finnas, och skall vad i denna paragraf är stadgat angående ordningsmans befogenheter äga motsvarande tillämpning å renägarföreningen.

42 §.

Lapp eller renägarförening, som efter vad i 39 eller 40 §§ sägs blivit dömd till ansvarighet för inträffad skada eller ingått förlikning om erläggande av ersättning, vare oförhindrad att, i händelse kännedom sedermera erhålles, att skadan förorsakats av renar tillhörande någon annan, eller att andra lappar eller renägare vid den tid, då skadan skedde, haft renar inom skadeersättningsdistriktet och sålunda bort deltaga i ersättningen, väcka talan om gottgörelse för vad de erlagt eller för den del därav, som belöper på andra lappar eller renägare. Där ersättningen bestämts genom förlikning, må dock gottgörelse ej fordras för mer än det belopp, vartill skadan

må hava blivit vid syn värderad, med tillägg av synekostnaden. Sådan talan må ej anhängiggöras senare än ett år efter det laga kraft ägande utslag fallit eller förlikning träffats angående skadeersättningens utgivande.

Åtgärder för minskning av renantalet inom lappbyområde.

43 §.

1. Därest inom något lappbyområde å trakt, som i 4 § avses, antalet renar befinnes vara så stort, att betesmarkerna måste anses otillräckliga eller att genom renarna betydande skadegörelser förorsakas, och finnas inom området renar, tillhörande andra än lappar, må Konungens befallningshavande, efter det lapparna blivit hörda, förordna, att så stort antal av dessa renar, som prövas för ändamålet nödigt, inom viss förelagd tid, som delgives renägaren, skall från lappbyområdet avlägsnas, vid äventyr att renarna av lappbyns ordningsman omhändertagas och levande eller slaktade för ägarnas räkning försäljas. Närmare föreskrifter i fråga om verkställighet härav meddelas av Konungens befallningshavande, som därvid har att i görligaste mån tillse såväl att de särskilda renägarnas rätt och bästa bevaras som ock att renskötande lapp icke i oskälig grad kringskäres i sin näring.

2. Befinnes, sedan med tillämpning av 1 mom. renar, tillhörande andra än lappar, avlägsnats från lappbyområdet, de återstående renarnas antal ändock vara för stort, äge Konungens befallningshavande, efter det lapparna såväl i lappbyn som i lappby, dit inflyttning kan ifrågakomma, blivit hörda, hänvisa en eller flera lappar till annat lappbyområde, där utrymme finnes och dit inflyttning utan avsevärd olägenhet kan ske. Härvid skall Konungens befallningshavande tillse, att lapp, som själv eller vars förfäder länge tillhört lappbyområdet eller därinom haft rätt till bete för sina renar, icke utan synnerliga skäl mot sin vilja hänvisas till nytt lappbyområde.

Hänvisas lapp att med de renar, som äro under hans vård, flytta till annat lappbyområde, förelägge Konungens befallningshavande honom vid vite att inom viss tid hava verkställt flyttningen samt meddele honom i övrigt de föreskrifter, som med avseende å densamma skola iakttagas. Tredskas lappen att inom förelagd tid verkställa flyttningen, äge Konungens befallningshavande utdöma vitet samt efter omständigheterna förelägga nytt vite eller ock förordna, att renarna skola flyttas och omhändertagas på den tredskandes bekostnad.

3. Kan hänvisning i behövlig omfattning till annat lappbyområde icke lämpligen ske, äge Konungens befallningshavande förordna, att lappbyns renantal inom av Konungens befallningshavande bestämd tid, ej understigande ett år, skall nedbringas till viss myckenhet. Kan mellan lapparna enighet ej vinnas angående verkställandet av sålunda föreskriven åtgärd, må Konungens befallningshavande, efter lapparnas hörande, förordna, huru minskningen skall verkställas. Därvid skall iakttagas, att i första hand de renägare, vilka med hänsyn tagen jämväl till antalet hushållsmedlemmar

hava det största renantalet, åläggas att minska sina renhjordar. I händelse av tredska äge Konungens befallningshavande förelägga och utdöma vite eller ock låta vidtaga föreskriven åtgärd på tredskandes bekostnad.

4. Vad i 1—3 mom. här ovan är stadgat beträffande den ordningsföljd, som, då minskning av renantalet är påkallad, skall iakttagas mellan lappar och andra renägare eller mellan lapparna inbördes, utgör icke hinder för Konungens befallningshavande att, då särskilda skäl föreligga, efter lapparnas hörande, bestämma annorlunda.

Ofredande av ren.

44 §.

1. Den som uppsåtligen eller genom vårdslöshet skrämmer, misshandlar eller på annat sätt ofredar de renskötande skogslapparnas renar, medan renarna uppehålla sig på område, varest de då må föras på bete, eller ock obehörigen söker fördriva dem från sådant område, vare skyldig ersätta därigenom för lapparna uppkommen skada.

Lag samma vare, där någon å nyss nämnt område uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att vid skogsavverkning renar skadas eller dödas genom fällning av träd. Har vid avverkningen anställd person gjort sig skyldig därtill, vare jämväl den, för vars räkning avverkningen sker, ansvarig för skadans ersättande.

Har ren blivit fälld vid skogsavverkning, åligger det den som förestår avverkningen att genast underrätta lapparna, därest de finnas å trakten, eller, om så ej är fallet, landsfiskalen, till vilken det fällda djurets öron i ty fall skola i hopsittande skick insändas. När anmälan inkommer till landsfiskalen, har denne att skyndsamt vidtaga de åtgärder, som kunna finnas tjänliga till bevarande av lapparnas rätt och bästa.

Ofredas ren på uppehållsställe, varom ovan omförmäles, av hund, vare hundens ägare pliktig ersätta skadan, även om ofredandet skett utan någons uppsåt eller vållande.

Med skada, som i detta mom. avses, förstås icke blott skada, som tillfogats ren, utan ock, där i något av de angivna fallen renar blivit skingrade, kostnader och besvär, som uppkommit för renarnas hopsamlande eller annorledes i sammanhang därmed, ävensom skada, som renarna genom skingringen kunna hava förorsakat.

2, Om ersättning för skada, som tillfogats ren till följd av järnvägs drift, är särskilt stadgat.

45 §.

Inom lappmarkerna, så ock därutom i de trakter, där Konungens befallningshavande med hänsyn till renskötseln och därmed sammanhängande förhållanden finner sådant behövligt, skola alla hundar, som icke användas i lapparnas renskötsel, vara försedda med halsband, därå ägarens namn och bostad skola vara tydligt anbragta; dock att halsbandet må avlägsnas medan hund hålles instängd ävensom under pågående jakt, när fara föreligger, att hunden kan lida men av detsamma.

46 §.

1. Så länge de renskötande skogslapparna med sina renar upphålla sig å trakt, där renbete då må äga rum, skola samtliga hundar å denna trakt och å trakten därintill, vilka icke användas i lapparnas renskötsel, antingen hållas bundna eller vara försedda med klubba i enlighet med de närmare föreskrifter, Konungens befallningshavande äger meddela. Konungens befallningshavande må dock för vissa trakter eller för särskilda fall medgiva befrielse från vad sålunda stadgats, där det finnes kunna ske utan men för renskötseln eller, vad angår trakt, som i 5 § avses, eljest vara av förhållandena påkallat.

Under det flyttning med renar förbi gård försiggår, skola alla därvarande hundar hållas bundna eller instängda; dock att för trakt, som allenast beröres av renskötsel, varom i 5 § förmäles, Konungens befallningshavande må medgiva befrielse från vad sålunda föreskrivits.

När sådan flyttning förestår, skola lapparna, där så ske kan, i förväg underrätta om sin ankomst.

2. Hund, som är känd för att jaga renar och icke hålles bunden eller instängd eller förses med klubba under det renarna på tillåten tid vistas å trakt, som avses i 1 mom., må dödas genom lappfogdens eller vederbörande polismyndighets försorg.

3. Påträffas hund, medan den jagar eller annorledes ofredar ren, som befinner sig under flyttning eller eljest uppehåller sig å trakt, där renar vid tillfället få föras på bete, må hunden saklöst dödas. Lag samma vare om hund, som anträffas å sådan plats utan tillsyn omedelbart efter det den jagat eller annorledes ofredat ren.

Påstår hundens ägare, att hunden blivit dödad utan att sådana omständigheter förelegat, som efter vad nu sagts må föranleda dylik åtgärd, och kan den, som dödat hunden, icke styrka, att han varit därtill berättigad, vare han i allt fall fri från ansvar och ersättningsskyldighet, så framt ej ägaren visar sannolika skäl till stöd för sitt påstående.

Skötesrenar.

47 §.

1. Renskötande skogslapp, som driver renskötel å i 4 § avsedd trakt, ävensom annan lapp, vilken på stadigvarande sätt deltagit i dylik renskötsel, vare berättigad att hava egna renar i vård hos renskötande lapp, dock icke utan Konungens befallninghavandes samtycke hos annan lapp än den, vars lappby skötesrenägaren tillhör eller tillhört.

Omyndiga barn till lapp, varom i första stycket förmäles, ävensom hustru till lappman, som där avses, äge enahanda rätt.

2. Lapp, vilken icke är att anse såsom sådan renskötande skogslapp, varom i 1 mom. förmäles, och som icke heller på stadigvarande sätt deltagit i där omnämnd skogsrenskötsel, men som har sitt hemvist inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker, vare berättigad att under vård av ren-

skötande skogslapp, som i 1 mom. avses, hava högst tjugu renar för hushåll, kalvar under ett års ålder här ej inbegripna; Konungens befallningshavande obetaget att, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.

Därest renar utöver förstnämnda antal i giftorätt eller genom arv, testamente eller gåva tillfallit lapp, varom i detta mom. förmäles, må han dock under en tid av tre år, räknat från det han bekommit dessa renar, lämna jämväl dem i vård av nyss omförmäld renskötande skogslapp.

48 §.

1. Inom Norrbottens län må tillsvidare den, som ej är lapp, men bor inom länets lappmarker och där äger eller brukar jordbruksfastighet, i den ordning i 2 mom. närmare förmäles, hava renar under vård av i 47 § 1 mom. omnämnd renskötande skogslapp, som ej är i annans tjänst, till ett antal, vilket för hushåll icke må överstiga tjugo, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna; Konungens befallningshavande obetaget att, där sådant med hänsyn till förhållandena prövas skäligt och lämpligt, tillåta ett högre antal, dock ej över femtio.

Flyttar renägare utom länets lappmarker eller upphör han att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare och är någon av dödsbodelägarna bosatt inom länets lappmarker, må renarna behållas av dödsboet så länge boet äger eller brukar jorbruksfastighet inom lappmarkerna. Är icke någon av dödsbodelägarna bosatt inom länets lappmarker, skall dödsboet avhända sig renarna inom ett år från dödsfallet.

2. Den som med stöd av stadgandena i 1 mom. vill hålla renar i vård hos renskötande skogslapp, varom i 47 § 1 mom. förmäles, skall för varje ren, fjolårskalvar inbegripna, erlägga sköteslega för löpande kalenderår, vilken lega ej må understiga ett av Konungens befallningshavande fastställt minsta belopp; och åligger honom tillika att senast före utgången av maj månad hos lappfogden anmäla antalet av dylika renar ävensom vårdarens namn. För att behörig anmälan skall anses gjord, skall i samband därmed för varje anmäld ren erläggas en särskild avgift av femtio öre, som, enligt närmare föreskrifter av Konungen, skall användas såsom bidrag till bekostande av renräkningar samt till åtgärder för renskötselns befrämjande.

För renkalv, som under året födes, utgår ej avgift eller sköteslega. Den omständigheten, att ren, för vilken sköteslega erlagts, före årets utgång för renägarens räkning slaktas eller ock förgås eller förkommer, medför icke rätt för renägaren att återbekomma någon del av erlagt belopp.

Närmare föreskrifter i avseende å anmälningars mottagande samt uppbärande och redovisande av den särskilda avgiften, meddelas av Konungens befallningshavande, som i fall, då särskild fjälltillsyningsman finnes anställd, äger förordna denne att i lappfogdens ställe fullgöra hans åligganden i nu angivna hänseenden.

3. En var skötesrenägare, som i denna paragraf avses, skall hava samtliga sina renar under vård av en och samma lapp.

49 §.

Har Konungens befallningshavande i Norrbottens län med stöd av 5 § medgivit lapp tillstånd att nedom lappmarksgränsen inom visst lappbyområde driva skogsrenskötsel och att därvid tillika hava skötesrenar i sin vård, må den, vilken är bosatt inom lappbyområdet och där äger eller brukar jordbruksfastighet, på de närmare villkor och i den utsträckning, Konungens befallningshavande bestämmer, hava renar i vård hos sådan renskötande lapp, dock ej flera för hushåll räknat än tjugo, kalvar under ett års ålder häri ej inbegripna.

Samtliga renägare inom lappbyområdet skola till underlättande av skadeersättningars utgörande tillhöra en för ändamålet bildad renägarförening med av Konungens befallningshavande godkända stadgar.

Flyttar renägare utom lappbyområdet eller upphör renägare att där äga eller bruka jordbruksfastighet, skall han inom ett år därefter avhända sig skötesrenarna. Dör renägare och är någon av hans dödsbodelägare bosatt inom lappbyområdet, må renarna behållas av dödsboet så länge boet äger eller brukar jordbruksfastighet inom lappbyområdet. Är icke någon av dödsbodelägarna bosatt inom lappbyområdet, skall dödsboet avhända sig renarna inom ett år från dödsfallet. I samtliga dessa fall vare den stadgade tidsfristen begränsad av den tidrymd, för vilken Konungens befallningshavande medgivit skogsrenskötselns drivande inom lappbyområdet.

50 §.

Renar, som användas till körslor (dragrenar), må en var hava under vård av renskötande skogslapp, vad angår lapp, som i 5 § avses, dock endast i den utsträckning och i den ordning, Konungens befallningshavande med stöd av sagda lagrum och 49 § må hava föreskrivit.

Sättas dragrenar i vård hos skogslapp, som driver renskötsel å i 4 § avsedd trakt, skola bestämmelserna i 47 och 48 §§ ej äga tillämpning å sådana skötesrenar.

51 §.

Renägare, vilken lämnat renar i vård hos renskötande skogslapp, har i fråga om dessa renar enahanda förpliktelser enligt denna lag som lappen för sina egna renar.

52 §.

Håller någon, i annat fall eller i annan ordning än i 47, 48, 49 eller 50 §§ avses, renar i vård hos renskötande lapp, eller har någon, som begagnat sig av den honom jämlikt 47 § 2 mom., 48 § 1 mom. eller 49 § medgivna rätt att hava renar under lapps vård, sådana renar till större antal än som på grund av sagda lagrum är tillåtet, skall på Konungens befallningshavande ankomma att meddela de föreskrifter, vilka finnas erforderliga

för att renar, som olagligen hållas, må för renägarens räkning levande eller slaktade försäljas; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Renräkning.

53 §.

1. Renräkning skall hållas, då Konungen så bestämmer. Närmare föreskrifter angående räkningens verkställande meddelas av Konungen.

I lappbyområde, varom i 5 § förmäles, skall renräkning hållas, när Konungens befallningshavande så prövar nödigt, dock att mellan varje renräkning ej må förflyta mer än fem år. Kostnaderna för sådan renräkning bestridas av renägarna i förhållande till vars och ens renantal.

Angående tillfällig renräkning för fastställande av renlängds riktighet stadgas i 59 § 3 mom.

2. Renskötande skogslapp vare pliktig att utan ersättning samla och biträda vid räknandet av den hjord, till vilken renar i hans vård höra, vid äventyr att eljest på hans bekostnad må anskaffas nödig hjälp.

Vissa nyttjanderättsupplåtelser å kronomark.

54 §.

1. Å annan inom lappmarkerna belägen kronans mark än kronohemman och krononybygen under åborätt samt boställen må Konungen upplåta områden för inrättande av hem åt orkeslösa eller ålderstigna lappar.

2. Å mark, som i 1 mom. avses, skola av Konungen avsättas vissa områden till upplåtelser åt lappar, vilka idkat renskötsel men, utan att vara helt arbetsodugliga, likvisst i följd av ålder eller sjukdom icke kunna fortfara med renskötseln. Konungens befallningshavande tillkommer att upplåta mark inom sådant område, dock ej åt den, som uppenbarligen skulle komma att sakna utväg till nödtorftig försörjning. Upplåtelse, som här avses, må ej meddelas för längre tid än sökandes och hans hustrus livstid. Innehavare av upplåten lägenhet äger att från mark, som i 1 mom. avses, taga nödigt bränsle samt stängsel- och hässjevirke, ävensom slöjdvirke så ock, efter anvisning eller utsyning, som skall kostnadsfritt lämnas av vederbörande skogstjänsteman, virke till boningshus och till andra byggnader, som av Konungens befallningshavande i samband med upplåtelsen eller sedermera prövas nödiga. Innehavaren stånde själv skada, som förorsakas av renar å växande eller bärgad gröda, där ej skadegörelsen tillkommit av skadebegär.

Då nyttjanderätt till lägenhet, varom nu är sagt, upphör, tillfaller lägenheten i befintligt skick kronan utan ersättning för därå nedlagda kostnader i vidare mån, än Konungens befallningshavande prövar skäligt med hänsyn till å byggnad nedlagt arbete. När Konungens befallningshavande ånyo upplåter sådan lägenhet till lapp, som här avses, må Konungens befallningshavande efter omständigheterna kunna för nyttjandet fastställa en billig avgift.

I övrigt äge Konungens befallningshavande bestämma villkoren för upplåtelse, som här avses. Därvid skall tillses, att upplåtelsen såvitt möjligt innefattar rätt att jaga och fiska inom visst område; och må Konungens befallningshavande jämväl kunna tillåta sökande att i närmare föreskriven ordning å kronans mark beta getter till ett antal av högst fem för hushåll ävensom att, i den mån så prövas kunna ske utan förfång för de renskötande lapparna, avbärga slåtteräng.

3. Konungens befallningshavande äge ock att, utan sammanhang med upplåtelse, varom i 2 mom. sägs, medgiva där omförmäld lapp att å mark, som i 1 mom. avses, dels till husbehov taga bränsle och slöjdvirke dels ock jaga och fiska samt i ovan angiven ordning hålla getter, allt inom visst bestämt område.

4. På Konungen ankomme att i andra fall än i 2 mom. omförmäles åt lapp upplåta lägenhet å mark, som i 1 mom. avses, ävensom i sammanhang därmed annan nyttjanderätt till sådan mark, så framt upplåtelsen prövas ej lända till förfång för de renskötande lapparna. För upplåtelsen må en billig avgift kunna bestämmas. I de ovan odlingsgränsen belägna delarna av lappmarkerna må lägenhet ej sålunda upplåtas, med mindre synnerliga skäl därtill förekomma.

5. Beträffande upplåtelse i andra fall än i 1—4 mom. sägs å annan kronans ovan odlingsgränsen belägen mark än kronohemman och krononybyggen under åborätt samt boställen skola följande bestämmelser gälla:

Finnes å sådan mark upplåtelse av bete, slåtter, grustäkt eller annan därmed jämförlig rättighet eller upplåtelse av nyttjanderätt till inägor vare sig å fastighet, som förvärvats med hänsyn till renskötseln, eller å nybygge, vilket återfallit till kronan, eller å fjällägenhet eller å annan därmed jämförlig lägenhet kunna äga rum utan avsevärt men för renskötseln, må sådan rätt mot avgift upplåtas av Konungens befallningshavande.

Kan å sådan mark upplåtelse av rätt till jakt eller fiske ske utan fara för tillgången på vilt eller fisk och utan besvärande intrång för de renskötande lapparna, äge ock Konungens befallningshavande att jämväl i andra fall än i 2 och 3 mom. avses, tillåta annan att mot avgift därstädes jämte de renskötande lapparna utöva jakt eller fiske; och må Konungens befallningshavande tillika efter ansökning medgiva statens befattningshavare befogenhet att avgiftsfritt tillsvidare under viss förrättning eller viss tid, för varje gång ej överstigande fem år, vid färder, som i tjänsten företagas i obebyggd trakt inom ifrågavarande områden, för uppehälle under färden jaga av Konungens befallningshavande angivna slag av villebråd ävensom fiska.

Innan upplåtelse mot avgift, varom i detta mom. är fråga, äger rum, skola de lappar, vilka må uppehålla sig med sina renar å området, höras i ärendet, dock, beträffande upplåtelse av rätt till så kallat sportfiske, allenast över förslag till plan för fiskevattnens användande i sådant avseende, vilken plan fastställes av Konungens befallningshavande för viss bestämd tid.

Vid upplåtelser, varom i detta mom. förmäles, må Konungens befallningshavande kunna lämna nyttjanderättshavaren tillstånd att för nyttjanderättens

tillgodogörande få på anvisad plats uppföra en kåta eller annan därmed jämförlig, för tillfällig vistelse avsedd bostad.

I den mån så prövas erforderligt må Konungen meddela allmänna föreskrifter rörande upplåtelse, som i detta mom. avses, vari jämväl må ingå medgivande för skogsstatens tjänstemän att jaga vissa rovdjur på sätt därom för kronans marker i allmänhet är stadgat.

6. Utöver vad i 1—5 mom. stadgas må upplåtelse icke ske å kronans mark ovan odlingsgränsen; Konungen, vars rätt att jaga inom här ifrågavarande områden icke beröres av vad i denna paragraf bestämts, obetaget att, där i något fall synnerliga skäl föreligga, efter lapparnas hörande till annan än lapp mot avgift upplåta lägenhet eller ock annan nyttjanderätt till mark än i 5 mom. avses ävensom, i sammanhang med upplåtelse av lägenhet, rätt till fiske och slåtter.

7. Medel, som inflyta genom upplåtelse, varom i 2, 4, 5 och 6 mom. förmäles, ovan odlingsgränsen, skola enligt bestämmelser, som givas av Konungen, användas till förmån för lapparna.

Skogslappby.

55 §.

Renskötande skogslappar inom samma lappbyområde utgöra en skogslappby.

56 §.

1. För varje skogslappby skall finnas en byordning, vilken utfärdas av Konungens befallningshavande efter lapparnas hörande.

Byordningen skall, i den mån sådant finnes erforderligt, innehålla föreskrifter angående ordningen för renskötselns drivande inom lappbyområdet samt i övrigt angående förhållandet mellan lapparna inbördes, såsom om:

a) fördelningen av betet inom lappbyområdet eller ordnande i övrigt av betesrättens utövning;

b) antalet renar, som må betas å visst betesland;

c) renhjordarnas bevakning, antalet renvaktare samt hjordarnas ordnande och sammanhållande vid flyttningar;

d) renhjords samlande för märkning, för urskiljning av främmande renar eller för annat ändamål;

e) förfarandet vid renmärkning och renslakt, särskilt vid nedslaktning av omärkta renar eller av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända, ävensom vid försäljning av dylika slaktade eller levande renar, så ock tid och förfarande vid uppvisning, som i lagen om renmärken sägs, av renar, vilkas märken blivit förstörda eller förfalskade eller äro okända;

f) ersättning till lapp för märkning av annans ren eller för tillfällig vård om främmande renar eller till ordningsman för omhändertagande och vidare förfarande med omärkta renar eller med renar, vilkas märken blivit förstörda, förfalskade eller äro okända;

g) förvaltning, användning och redovisning av lappbyn gemensamt tillhöriga medel; samt

h) sättet för överläggning och beslut i ämnen, som röra lappbyn gemensamt, ävensom i vilka fall lappbyn må kunna uppdraga åt utsedda fullmäktige att besluta å lappbyns vägnar.

2. I byordning må stadgas vite från fem till femhundra kronor för underlåtenhet att ställa sig byordningens bestämmelser till efterrättelse, så ock meddelas föreskrift att, i händelse den felande dragit vinst av sin förseelse, hänsyn därtill och till vinstens omfattning skall tagas vid vitesbeloppets bestämmande.

57 §.

Med varje skogslappby skall minst en gång om året hållas sammanträde inför lappfogden eller, där Konungens befallningshavande för särskilt fall så förordnar, inför landsfiskal å tid, som för lappbyn är lämplig.

Över ärenden, som å sammanträde behandlas, skall föras protokoll av den, inför vilken sammanträdet hålles.

58 §.

1. I varje skogslappby skall finnas en ordningsman, vilken vid sammanträde inför lappfogde eller landsfiskal väljes bland de till lappbyn hörande lapparna; dock att i fall, varom i 5 § förmäles, ordningsman utses av Konungens befallningshavande.

2. Ordningsman åligger att vaka över efterlevnaden av gällande lagar rörande renskötseln och av den för lappbyn fastsställda byordningen samt att i övrigt ställa sig till efterrättelse den instruktion, Konungens befallningshavande för honom utfärdar.

3. Ordningsman, som väljes av lapparna, utses för en tid av sex år. Om val utav ordningsman skall Konungens befallningshavande genast underrättas genom den, inför vilken sammanträdet hållits; och ankomme på Konungens befallningshavande att, efter prövning av den valdes lämplighet för uppdraget, meddela honom förordnande därå eller föreskriva nytt val.

4. Ordningsman vare berättigad att efter två år eller ock dessförinnan vid laga förfall avgå från befattningen, med skyldighet dock att bestrida densamma intill dess annan ordningsman blivit utsedd och av Konungens befallningshavande förordnad.

Konungens befallningshavande äge ock, när skäl därtill föreligger, före tjänstgöringstidens utgång entlediga ordningsman.

5. Ordningsman åtnjuter i och för sin befattning enahanda skydd som tjänsteman. Till ordningsman skall av allmänna medel utgå ersättning efter ty därom särskilt stadgas.

Renlängd.

59 §.

1. För varje skogslappby skall vid sammanträde, som hålles inför lappfogden eller, efter Konungens befallningshavandes förordnande av lands-

fiskal, årligen upprättas en längd, upptagande varje särskild person, som har renar inom lappbyn, ävensom det antal renar en var äger. Längden upprättas med ledning av lapparnas uppgifter, eller, där enighet ej kan vinnas, efter bestämmande av ordningsmannen och, om lapparna det önska, två vid tillfället utsedda lappar.

Längden, som skall bestyrkas av ordningsmannen och två vid sammanträdet närvarande lappar, länder sedermera, intill dess ny längd blivit på enahanda sätt upprättad, till efterrättelse i de fall, då enligt denna lag eller byordning lapparnas rättigheter och skyldigheter bestämmas efter antalet renar, såvida ej styrkas kan, att detta antal under tiden genom olycksfall eller av annan tillfällig anledning väsentligen förändrats.

Av längden upprättas tre exemplar, varav ett överlämnas till Konungens befallningshavande och ett till ordningsmannen samt ett förvaras av lappfogden.

2. Därest lappbyområde till någon del utgöres av eller ingår i skadeersättningsdistrikt, varom i 39 och 40 §§ förmäles, skall särskild längd för sådan del av lappbyn upprättas; och gälle om denna särskilda längd vad i 1 mom. stadgas för där avsedd längd.

3. Anser lappfogden renlängd vara i avseende å en eller flera renägares renantal uppenbarligen felaktig, må han hos Konungens befallningshavande göra framställning om renräknings hållande i nödig omfattning. Beslutar Konungens befallningshavande renräkning, och utvisar denna betydande felaktighet i renlängden, skall kostnaden för räkningen stanna på lapp, vars reninnehav så väsentligt avviker från det i längden för honom angivna, att hans uppgifter till densamma måste anses lämnade mot bättre vetande.

Straffbestämmelser.

60 §.

Där icke enligt allmän lag strängare straff skall ådömas, straffes:

1. med böter från och med fem till och med etthundra kronor:

a) den som underlåter att i behörig ordning göra anmälan, varom i 14 § 1 mom., 27 § och 44 § 1 mom. förmäles, eller i sådan anmälan lämnar veterligen oriktig uppgift,

b) husbonde av lappallmogen, som i strid mot stadgandet i 15 § underlåter att öva tillsyn över renarnas bevakning och vård,

c) lapp, som i strid mot bestämmelserna i 24 § uppför ringgärde eller annat stängsel,

d) lapp, vilken överträder jämlikt 28 § meddelad bestämmelse till skogens bevarande eller föryngring eller som vid avverkning uppenbart åsidosätter vare sig stadgandena i 30 § till skydd för skogen eller ock föreskrifter, som meddelats vid anvisning eller utsyning av skog,

e) den som överträder det i 45 § stadgade eller i enlighet med samma paragraf av Konungens befallningshavande meddelade påbud om hunds förseende med halsband,

f) den som i strid mot bestämmelserna i 52 § håller ren i vård hos renskötande lapp eller som i strid mot stadgandet i 48 § 3 mom. håller sina renar i vård hos mer än en lapp,

g) lapp, som underlåter att ställa sig till efterrättelse föreskrift, vilken med stöd av 58 § 2 mom. meddelats av ordningsman och prövas hava varit av förhållandena påkallad;

2. med böter från och med fem till och med trehundra kronor:

a) lapp, som av skogen tager mera bränsle eller virke än som erfordras för täckande av hans eget behov, eller som tager bränsle eller virke i annan ordning än i 25, 26 och 27 §§ sägs,

b) lapp, som uppsåtligen eller genom vårdslöshet vid bevakningen av sina renar vållar, att renarna göra skada, som enligt 33, 34 och 35 §§ skall ersättas, där ej förlikning träffats om skadans ersättande eller den ersättningsskyldige gjort sådant medgivande att, efter ty i 36 § sägs, utmätning för ersättningens belopp må hos honom ske,

c) lapp, som lämnar veterligen oriktig uppgift vid upprättande av renlängd, varom i 59 § förmäles;

3. med böter från och med fem till och med femhundra kronor:

a) lapp, som uppsåtligen låter sina renar beta å trakt, där enligt denna lag rätt till renbetning icke är medgiven eller icke tillåten vid den tid, då betningen ägde rum, eller genom vårdslöshet är vållande till att hans renar inkomma på sådan trakt eller som mot stadgandet i 9 § uppsåtligen eller genom vårdslöshet förorsakar, att hans renar inkomma på främmande lappbys område,

b) lapp, som mot stadgandet i 10 § utan vederbörligt tillstånd med sina renar flyttar från ett lappbyområde till ett annat,

c) den som med avseende å flyttningsväg vidtager åtgärd i strid mot 13 §,

d) den som i strid mot 29 § bortför virke eller bränsle eller gör sådant obrukbart för de renskötande skogslapparna,

e) den som på sätt i 44 § närmare förmäles med uppsåt ofredar ren eller genom vårdslöshet förorsakar, att ren ofredas eller vid skogsavverkning skadas eller dödas,

f) den som i strid mot föreskrifterna i 46 § 1 mom. icke håller hund bunden, instängd eller försedd med klubba,

g) den som uppsåtligen förhindrar eller stör i vederbörlig ordning påbjuden renräkning eller renskiljning.

61 §.

1. Har lapps husfolk eller tjänare begått förseelse, varom i 60 § 2 mom. a) förmäles, vare jämväl husbonden härför ansvarig, liksom vore förseelsen begången av honom själv, där ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen ägt rum utan hans vetskap och vilja.

2. Angående delaktighet i förseelse, varom i 60 § förmäles, gälle vad om delaktighet i brott stadgas i allmän strafflag.

Åtal, besvär, verkställighet.

62 §.

1. Överträdelser av denna lag ävensom av byordning åtalas vid allmän domstol och höra, där ej annorlunda här nedan sägs, under allmänt åtal.

2. De i 60 § 1 mom. c) och d), sistberörda lagrum, i vad det angår åsidosättande av föreskrift, som meddelats vid anvisning eller utsyning av skog, samt 2 mom. a) och 3 mom. e) omförmälda förseelser, vilka endast förnärma enskild persons rätt, må ej åtalas av allmän åklagare, där ej målsäganden angiver dem till sådant åtal. Allmän åklagare äge dock utan angivelse föra talan om ansvar och skadestånd beträffande förseelse, varom i 60 § 3 mom. e) förmäles, när ren blivit ofredad eller vid skogsavverkning skadad eller dödad och densamma är omärkt eller målsäganden ej känd; och skall i ty fall skadeståndet tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

3. Förseelse, som är belagd med straff enligt 60 § 2 mom. b) och 3 mom. a), må, där den rörer enskild persons rätt, åtalas endast av målsägande.

63 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Viten, ådömda för överträdelse av byordning, skola enligt bestämmelser, som meddelas av Konungen, användas till förmån för länets lappar. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böter eller viten, förvandlas de enligt allmän strafflag.

64 §.

Den som under tid, då han är tilltalad för förseelse mot byordning, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder lagligen förvunnen härtill, för varje gång stämning utfärdats och delgivits fällas till vite efter ty i byordningen är sagt.

65 §.

Renskötande skogslapp vare pliktig att, då Konungens befallningshavande, lappfogde, landsfogde eller landsfiskal för verkställande av utmätning, rannsakning efter stulna renar eller av annan laga orsak påfordrar hopsamlande av de renar, han har under sin vård, sådant utan dröjsmål verkställa; vare ock pliktig att, då för ändamål, som nu sagts, erfordras att ren utskiljes från andra renar i hjorden, biträda därvid.

Tredskas renskötande skogslapp att hopsamla renarna eller biträda vid utskiljning av ren, må hopsamlandet och utskiljningen företagas på den tredskandes bekostnad.

66 §.

Över de av Konungens befallningshavande utfärdade byordningarna ävensom över de närmare föreskrifter eller åtgärder, vilka det enligt denna lag eljest tillkommer Konungens befallningshavande att meddela eller vidtaga, äge den, som anser sin rätt därav förnärmad eller obehörigen inskränkt, att

hos Konungen anföra besvär inom den tid, som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut; skolande dock, där ej ändringssökandet därigenom varder onyttigt, beslutet utan hinder av besvär lända till efterrättelse intill dess annorlunda kan bliva vederbörligen förordnat.

Renskötsel å egen mark.

67 §.

Renar må ej i andra fall än i denna lag samt i lagen om fjällrenskötsel sägs föras på bete å mark, varöver renägaren ej förfogar, vid påföljd av böter enligt allmän lag samt skyldighet att ersätta skadan. Är i fråga om sådan renägares hjord allmänt veterligt, att därtill hörande djur pläga olovligen inkomma på annans mark, ankomme på Konungens befallningshavande att, på ansökan av markens ägare, meddela de föreskrifter, som finnas erforderliga för att hjorden må nedslaktas och försäljas för renägarens räkning; och skall kostnaden för renarnas omhändertagande och försäljning gäldas av köpeskillingen.

Förslag
till
Lag
om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om fjällrenskötsel och lagen om skogsrenskötsel.

1 §.

Nu antagna lag om fjällrenskötsel och lag om skogsrenskötsel skola jämte vad här nedan stadgas lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1926.

2 §.

Under en tid av fem år, räknat från och med den dag, lagarna träda i kraft, skola lapparna bibehållas vid dem nu tillkommande rätt att hava renar i vård av annan.

3 §.

Fjällapp, som vid den tid, då lagen om fjällrenskötsel träder i kraft, jämsides med renskötseln brukar hemman eller hemmansdel, krononybygge, fjällägenhet eller annan därmed jämförlig fastighet, vare ej skyldig göra sådan anmälan härom, som i 24 § nämnda lag sägs; och må Konungens befallningshavande ej i annat fall än som i 17 § samma lag sägs, ålägga sådan lapp att lämna sina renar i vård av annan renskötande fjällapp.

4 §.

Genom lagen om fjällrenskötsel och lagen om skogsrenskötsel upphäves lagen den 1 juli 1898 (nr 66) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, sådan den lyder efter de ändringar i eller tillägg till densamma, som innehållas i senare utfärdade författningar.

Genom lagen om fjällrenskötsel och lagen om skogsrenskötsel upphävas jämväl kungörelsen den 3 juni 1915 (nr 169) angående upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker jämte de i särskilda författningar eller eljest meddelade föreskrifter för upplåtelser av kronans mark ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker; dock att fortfarande skall äga giltighet vad angående upplåtelser i vissa fall av kronomark ovan odlingsgränsen i nyssnämnda län stadgas i kungörelsen den 30 december 1916 (nr 603) angående tilläggsavvittring i vissa delar av Västerbottens läns lappmark samt i lagen den 22 juni 1921 (nr 378) om ströängars indragande till kronan.

5 §.

Finnas ovan odlingsgränsen skogstorp eller odlingslägenheter eller andra arrendelägenheter, vilka före ikraftträdandet av lagen om fjällrenskötsel och lagen om skogsrenskötsel upplåtits utan förbehåll därom, att innehavaren själv skall stå skada, som orsakas genom lapparnas renar på åker eller äng eller sådan utängsslåtter, som avses i 14 § i lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, skall vad sistnämnda lag stadgar ifråga om lapparnas skyldighet att ersätta skadan äga fortsatt tillämpning intill utgången av den tid, för vilken dylik lägenhet är upplåten.

6 §.

Där i lag eller författning förekommer hänvisning till lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige eller till lagrum i nämnda lag, som ersatts genom bestämmelse i lagen om fjällrenskötsel eller i lagen om skogsrenskötsel, skola dessa i stället äga motsvarande tillämpning.

Bil.

Förslag
till
Lag
om renmärken.

1 §.

Ren, tillhörig den, som har rätt till renbete enligt denna dag utfärdade lagar om fjällrenskötsel och om skogsrenskötsel, skall vara försedd med ägarens av häradsrätten fastställda märke, anbragt i renens öron.

2 §.

Fastställelse å renmärke sökes vid häradsrätten i den ort, där renägaren, eller, om han icke själv är renskötande lapp, den lapp, som vårdar hans renar, har sitt hemvist; och inlämne därvid sökanden i två exemplar en avbildning av märket enligt den form och av den storlek, nedanstående avbildning utvisar. Över ansökningen skall utlåtande avgivas av lappfogden, som hör lapparna och inhämtar särskilt yttrande av vederbörande ordningsman.

Finner häradsrätten märket vara så inrättat, som i 3 § sägs, och möter ej heller i övrigt enligt denna lag hinder, fastställe häradsrätten märket.

Fram.

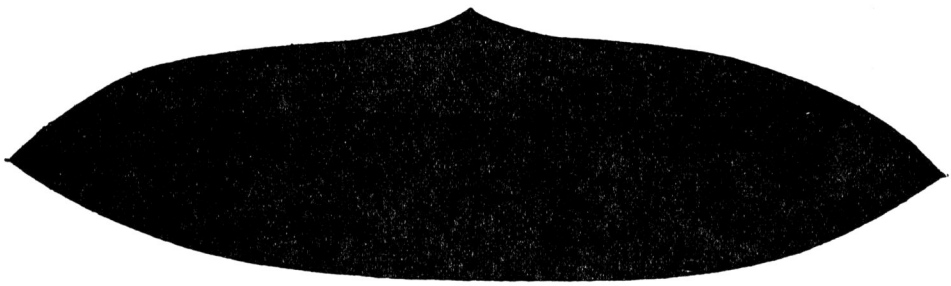

3 §.

Renmärke skall för att vinna fastställelse vara så inrättat, att det tydligt skiljer sig från andra inom tingslaget eller angränsande tingslag förut lagligen använda renmärken, samt att detsamma ej lätt kan förändras till sådant äldre märke eller äldre märke förändras till likhet med det, varå fastställelse sökes.

4 §.

Renmärke må ej fastställas för annan renägare, än som i 1 § omförmäles; ej

heller må renägare samtidigt hava mer än ett fastställt renmärke. Vad sålunda stadgats utgör icke hinder för man och hustru att hava var sitt märke.

5 §.

Vill den, som har fastställt renmärke, icke vidare vid renmärkning begagna detsamma, anmäle han sådant hos häradsrätten, som avlyser märket. Å ren, som då är försedd med dylikt märke, må detsamma fortfarande bibehållas, men andra renar må ej därmed märkas. Ej må utan förre ägarens samtycke sådant märke för annan renägares räkning fastställas innan fem år förflutit från det avlysningen skedde.

Har fastställt märke under tio år icke varit vid renmärkning begagnat, anses fastställelsen hava förfallit, ändå att avlysning ej skett; och vare sedan ej hinder för märkets fastställande för annan renägares räkning.

6 §.

1. Har någon genom avtal eller på annat sätt förvärvat rätt till annans fastställda renmärke, och vill han vid renmärkning begagna detsamma, anmäle han sådant hos häradsrätten, som, där hinder ej möter enligt 4 §, för hans räkning registrerar märket.

2. Flyttar lapp med renar till lappbyområde inom annat tingslag, åligge honom att sist inom ett år efter inflyttningen hos häradsrätten anmäla sitt fastställda renmärke till registrering.

7 §.

Vid häradsrätten skall föras förteckning över de av häradsrätten fastställda och registrerade renmärken jämte de renägare, för vilkas räkning fastställelsen eller registreringen skett. I förteckningen anmärkes ock, när renmärke avlysts eller fastställelse därå visats hava förfallit. Under juli månad varje år skall utdrag ur nämnda förteckning, omfattande tiden från och med juli månad föregående år till och med juni månads utgång under löpande året, insändas till Konungens befallningshavande i länet, som på lämpligt sätt offentliggör utdraget.

Närmare föreskrifter om förteckningarnas förande meddelas av Konungen.

8 §.

Övergår märkt ren genom laga fång till ny ägare, må å renen bibehållas det redan anbragta märket, försett med sådant av ordningsmannen inom lappbyn gillat avbrott, som kan vara erforderligt för att skilja renen från andra renar med samma huvudmärke. Å sådant avbrottsmärke erfordras icke fastställelse. Kalv efter renko, försedd med avbrottsmärke, skall märkas med ägarens fastställda märke.

9 §.

1. Märkning av renkalvar, som blivit födda under året, skall vara verkställd före den 1 november. Försittes denna tid, äge ordningsmannen inom lappbyn, där han finner det lämpligen kunna ske, på den försumliges bekostnad låta verkställa renmärkningen.

2. Anträffar lapp, som verkställer renmärkning, bland sin hjord annans renko med omärkt kalv, vare han pliktig att mot gottgörelse av ägaren märka kalven med moderns märke eller, om detta är avbrottsmärke eller avlyst märke och han äger kännedom om ägarens fastställda märke, med detta senare.

3. Anträffas inom lappbyområde eller eljest i lapps hjord äldre omärkt ren, skall djuret överlämnas till och omhändertagas av ordningsmannen samt nedslaktas och försäljas eller ock levande försäljas samt med nye ägarens märke förses. Av medel, som genom försäljningen inflyta, erhålle ordningsmannen skälig gottgörelse, varefter återstoden tillfaller lappbyn.

Lag samma vare, om efter den 1 november inom lappbyområde eller eljest i lapps hjord anträffas omärkt årskalv, som icke följer modern.

10 §.

Anträffas inom lappbyområde eller eljest i lapps hjord ren, vars märke blivit förstört eller förfalskat, skall renen omhändertagas och vårdas av ordningsmannen eller den lapp, han därom anmodar. Dylik ren skall därefter vid tillfälle, då lapparna i trakten mera allmänt samlas, för dem till granskning uppvisas. Utrönes därvid eller finnes sannolika skäl för att renen tillhör uppgiven renägare, äger denne återtaga renen mot erläggande av skälig skötarlön och ersättning för andra kostnader. I annat fall skall renen genom ordningsmannens försorg nedslaktas och försäljas eller ock levande försäljas för nedslaktning, samt med inflytande försäljningsmedel så förfaras, som i 9 § sägs.

Vad sålunda stadgats gäller även i fråga om ren med okänt märke, som anträffas inom lappbyområde eller eljest i lapps hjord; dock att, därest renen ej varder av rätta ägaren återtagen på sätt i första stycket sägs, en noggrann avbildning av renens märke genom ordningsmannens försorg skall insändas till lappfogen, som på lämpligt sätt kungör märket med uppfordran till ägaren att anmäla sig inom två år från försäljningsdagen vid äventyr att behållningen av försäljningen tillfaller lappbyns kassa.

11 §.

1. Den som vid märkning av egna renar eller av renar, vilka han har under sin vård, i annat fall än i 8 § här ovan sägs begagnar märke, som ej blivit av häradsrätten för renägaren fastställt, eller märke, som är avlyst, straffes med böter från och med tjugufem till och med tvåhundra kronor.

2. Anbringar någon sitt märke å omärkt ren, till vilken han icke är ägare, dömes, där ej förseelsen är straffbar efter allmän lag, till böter från och med femtio till och med femhundra kronor.

3. Den som i det fall, varom i 6 § 1 mom. sägs, vid renmärkning begagnar annans fastställda renmärke, innan detsamma blivit för honom vid häradsrätten registrerat, eller som underlåter den i 6 § 2 mom. föreskrivna anmälan till registrering, böte från och med fem till och med femtio kronor.

12 §.

1. Innehar någon inom Norrbottens, Västerbottens eller Jämtlands län renhud, varå öronen blivit bortskurna eller renmärket eljest förstört, och kan han ej visa, att renmärket blivit utan bedräglig avsikt borttaget eller

förstört eller att huden blivit märkt på sätt i 3 mom. här nedan sägs, böte från och med fem till och med trehundra kronor, där han ej efter allmän lag straffas för olovlig åtkomst av godset.

2. Lag samma vare, om någon inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller renbetesfjällen i Jämtlands län anträffas forslande kött av slaktad ren utan tillhörande renhud, därest han ej kan visa eller göra sannolikt, att köttet lovligen åtkommits.

3. Hud och kött, varom ovan förmäles, må av allmän åklagare, lappfogde, fjälltillsyningsman eller ordningsman tagas i beslag och köttet försäljas. Huden skall medelst stämpling eller på annat sätt så märkas, att därav tydligen kan ses, att den varit föremål för beslag. Varder den, från vilken beslaget gjorts, i saken fälld, skall det beslagtagna godset eller, om det är sålt, dess behållna värde tillfalla beslagaren; finnes särskild angivare, tage han hälften därav.

4. Inom Norrbottens eller Västerbottens läns lappmarker eller renbetesfjällen i Jämtlands län må ock beslag, på sätt i 3 mom. är sagt, göras å hud eller kött efter slaktad ren, som finnes dolt eller undanstucket å plats, den där ej kan såsom vanligt förvaringsställe anses, såsom i lada, höstack eller ute å mark. Sålunda verkställt beslag låte beslagaren ofördröjligen kungöra i socknens kyrka; och äge den, som vill göra anspråk å godset, att inom en månad därfter anmäla sig hos beslagaren samt, där hans rätt icke finnes ostridig, instämma denne senast till det ting, som infaller näst efter en månad från det anmälan gjordes. Sker det ej, eller kan den som stämde ej visa sin rätt till godset, gånge med detsamma eller dess behållna värde som ovan är sagt.

5. Vad nu är stadgat utgöre ej hinder för vederbörande målsägande att, där någon fälles till ansvar efter allmän lag för olovlig åtkomst av gods, som enligt förestående bestämmelser blivit taget i beslag, tillgodonjuta den rätt till godset eller dess behållna värde, som lagligen må tillkomma honom.

13 §.

Överträdelse av denna lag åtalas av allmän åklagare eller lappfogde inför allmän domstol. Är i fall, som i 11 § 2 mom. sägs, målsäganden ej känd, äge allmän åklagare eller lappfogde utan angivelse tala i saken, jämväl i fråga om skadestånd, vilket i ty fall skall tillfalla den lappby, dit renen kan antagas hava hört.

14 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1926.

Genom denna lag upphäves lagen om renmärken den 1 juli 1898 (nr 67).

Vad i den nya lagen om renmärken stadgas verkar icke rubbning i fastställelse av renmärke, som meddelats med stöd av äldre lag.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 4 juli 1924.

Närvarande:

justitierådet SUNDBERG,
regeringsrådet THULIN,
justitierådet STENBERG,
justitierådet KÖERSNER.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 30 maj 1924, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler inhämtas över upprättade förslag till lag om fjällrenskötsel, lag om skogsrenskötsel, lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om fjällrenskötsel och lagen om skogsrenskötsel samt lag om renmärken.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av tillförordnade byråchefen för lagärenden i socialdepartementet hovrättsrådet Philipp Aastrup.

Lagrådet yttrade:

De föreliggande förslagen, vilka innefatta en revision av 1898 års lapplagstiftning föranleda den allmänna erinran, att de i såväl sakligt som formellt hänseende blivit på ett mindre tillfredsställande sätt utarbetade. Sålunda hava åtskilliga spörsmål, som i förslagen bort besvaras, lämnats väsentligen olösta, och uppkomna frågor om ändring eller fullständigande av den gällande lagen hava i flera fall blivit lösta på sådant sätt, att tvekan måste råda om rätta innebörden av de nya stadgandena, vilka även stundom innefatta större avvikelser från den nuvarande rätten än som lärer hava avsetts. Därjämte synas omarbetningar av den gällande texten, vilka skett huvudsakligen i formellt syfte, ofta icke hava genomförts med tillbörlig omsorg samt i många fall hava lett till betänklig oklarhet och inkonsekvenser. Att komma till en riktig uppfattning av de föreslagna bestämmelsernas innehåll försvåras ej sällan genom bristande överensstämmelse mellan motiveringen och lagtexten. I det hela bära förslagen ej blott i enskildheter utan även beträffande huvudfrågors behandling alltför tydliga spår av den brådska, som, enligt vad omförmälts vid avgivande av det kommittébetänkande, som ligger till grund för förslagen, gjort sig gällande vid arbetets slutförande.

Till stöd för den sålunda uttalade uppfattningen om förslagen vill lagrådet exempelvis anföra följande, därvid förslagen till lag om fjällrenskötsel och lag om skogsrenskötsel betecknas, det förra med F. och det senare med S.

I 1898 års svenska renbeteslag upptogs en bestämmelse angående norska lappar. Där föreskrevs nämligen i 38 § 2 mom., att lagen, så vitt den stadgade förpliktelser för lapparna utöver vad lagstiftningen rörande de lappar, som med renar flytta emellan Sverige och Norge, innehölle, icke ägde tillämpning å norska lappar, som vintertiden uppehölle sig i Sverige. Vid de ändringar, lagen undergick år 1917, flyttades denna bestämmelse till 43 §.

Sedermera avslöts den 5 februari 1919 en konvention mellan Sverige och Norge angående flyttlapparnas rätt till renbetning, och genom lag den 20 juni 1919 blevo beträffande norska lappars rätt till renbetning här i riket meddelade åtskilliga på konventionen grundade detaljerade bestämmelser, varjämte i 21 § föreskrevs, att, i den mån ej annat stadgades i sistsagda lag, de bestämmelser, som här gällde eller kunde komma att gälla i avseende å svenska lappars renbetning, i tillämpliga delar skulle lända till efterrättelse även i fråga om norska lappar. Härigenom blev alltså frågan om norska lappars rätt till renbetning i Sverige fullständigt ordnad, och i samband härmed inflöt i lagen den 20 juni 1919 ett förklarande, att då samma lag trädde i kraft, 43 § i 1898 års lag förfölle.

Nu har i F. 1 § tredje stycket intagits ett stadgande rörande norska lappars ställning i Sverige. Anledningen härtill framgår ej av förslagets motivering. Då emellertid förslaget icke, såsom 1898 års lag, i rubriken angives angå allenast svenska lappar, utan i stället förslagets 1 § meddelar bestämmelser i första stycket om svenska lappar och i tredje stycket om norska lappar, ligger nära till hands, att med sistnämnda stycke avses icke en erinran angående innehållet i annan lagstiftning, utan en positiv föreskrift i ämnet. I själva verket ger ock styckets avfattning stöd härför, i ty att detsamma icke, såsom stadgandet i 21 § av 1919 års lag, begränsats till att avse renbetningen utan anger sig även angå norska lappar i allmänhet. Av motiveringen kan emellertid ej dragas någon bestämd slutsats, att nu angivna tolkning är den med förslaget avsedda. Det synes böra tagas i förnyat övervägande, om ej frågan angående norska lappar och deras rätt i förevarande hänseenden bör i sin helhet behandlas utanför nu föreliggande lagstiftning.

Frågan, efter vilka grunder man har att bedöma en persons egenskap av lapp eller icke-lapp, har vid föregående tillfällen varit ingående dryftad. Då densamma senast, år 1917, behandlades, blev den icke allmängiltigt löst, utan man ansåg, att med sådan lösning borde anstå till dess den allmänna revisionen av lapplagstiftningen företoges.

De nu utarbetade förslagen till renskötsellagar inskränka sig beträffande fastställande av lappbegreppet till ett enkelt stadgande, att såsom lapp i lagarna anses en var, vilken är av lapsk härstamning. Innebörden av detta stadgande är ingalunda klar. Man tvekar sålunda, om med lapsk härstamning avses detsamma, som då i 38 § av 1898 års lag talas om den, som i någon mån är av lapsk härstamning, likasom man även frågar sig, om det varit meningen att med ordet härstamning giva uttryck åt något annat än vad det i 1919 års konvention och samma års därå grundade lag använda ordet härkomst innebär.

Men har, såsom man måhända får antaga, avsikten varit att såsom lapp beteckna en var, som i någon mån, hur avlägset som helst på manliga eller kvinnliga sidan kan visa sig hava härstamning eller härkomst från en person av den lapska folkrasen, så måste ifrågasättas, om icke lappegenskapen blivit fastställd på ett sätt, som strider mot allmän uppfattning, och om icke det s. k. lapprivilegiet skulle komma personer till godo, vilka icke rimligen kunna göra anspråk därå. Det bör också bemärkas, att ehuru på grund av 3 mom. i förslagens 2 § lapsk kvinna, som ingått äktenskap med annan än lapp, i regel upphör att anses som lapp, kommittén utgått från att i varje fall barnen av detta blandade äktenskap äro av lapsk härstamning och därför kunna, såsom kommittén förutsatt, genom att ägna sig åt renskötsel bliva ansedda som lappar. Det är dock tvivelaktigt, om detta är förslagens mening eller om icke stadgandet bör så förstås, att då den lapska kvinnan efter äktenskapet ej längre anses som lapp, barnen ej skola betraktas som lappar. Barn utom äktenskap, som har en lappkvinna till moder men en icke-lapp till fader, torde enligt förslagen anses såsom lapp. Det nu anförda ger vid handen, att det synes vara nödigt att taga under förnyad omprövning, huruvida ett generellt bestämmande av lappegenskapen skall göras i lagen och i så fall huru detta bestämmande skall ske.

F. 8 § och S. 8 § lära icke kunna tolkas på annat sätt, än att det åligger Konungens befallningshavande att indela alla de trakter, inom vilka fjällrenskötsel eller skogsrenskötsel må drivas, i särskilda lappbyområden, men att bestämda gränser för dessa områden obligatoriskt skola fastställas allenast så vitt angår vår-, sommar- och höstbetesland, under det att beträffande vinterbetesland sådant fastställande icke skall ske annat än i den mån Konungens befallningshavande så prövar möjligt och lämpligt. Åt 9 § i förslagen måste även givas sådan tolkning, att det däri stadgade förbudet för renskötande lapp att utan Konungens befallningshavandes medgivande föra sina renar på bete utom lappbyområdet, liksom det i F. 59 § 3. a) och S. 60 § 3. a) för överträdelse av samma förbud stadgade straffet endast gäller sådana lappbyområden, vilkas gränser blivit vederbörligen fastställda, men däremot icke de områden, för vilka Konungens befallningshavande ej fastställt bestämda gränser, utan endast mera obestämt angivit vissa trakter.

Då man från lagtexten vänder sig till motiveringen för densamma, mötes man emellertid av ett uttalande av kommittén, som visar, att det ingalunda varit meningen att föreslå stadganden av nu angivna innebörd, utan att kommittén tänkt sig indelning av vinterbetesland skola ske allenast i fall bestämda gränser för sådana områden borde fastställas. Föredragande departementschefens yttrande i frågan rör sig väl efter ordalagen uteslutande om lämpligheten av att obligatoriskt fastställa gränser för lappbyområdena å vinterbeteslanden, och man skulle därav kunna föranledas antaga, att yttrandet utgår från den tolkning av lagtexten, som lagrådet ansett vara den enda möjliga. Men departementschefen har icke på något sätt tagit avstånd från kommitténs motivering. Den motsägelse mellan lagtext och motiv, som sålunda i denna synnerligen betydelsefulla fråga förefinnes, bör givetvis undanröjas.

Det verkar också onekligen främmande att i förevarande 8 § plötsligt finna de nya begreppen vår-, sommar- och höstbetesland samt vinterbetesland utan att å dessa begrepp lämnas någon förklaring och innan man ens i i lagen erhållit kännedom om att betesrätten kan gälla olika tider på olika trakter.

Tveksamt är, om någon verklig fördel är förenad med att utbyta det hittills använda begreppet lappy mot lappbyområde, isynnerhet som begreppet lappby har hävd såsom uttryck för ett visst betesområde. Visserligen erhåller förslagens ståndpunkt härutinnan sin förklaring därav att man önskat få olika beteckningar dels för de områden, i vilka betestrakterna indelas (lappbyområden), och dels för den enhet av lappar, som skall anses tillhöra varje lappbyområde (lappby). Det försök, som gjorts i F. 54 § och S. 55 § att karakterisera lappbyn i förhållande till lappbyområdet, kan emellertid knappast sägas vara klargörande, då i dessa paragrafer endast säges, att renskötande fjällappar, resp. skogslappar, inom samma lappbyområde utgöra en fjällappby, resp. skogslappby.

En närstående fråga, som även kräver sin lösning, är den, om och i vilken ordning lapp, som icke tillhör lappby, skall äga tillgodonjuta lapprivilegiet.

I gällande lag äro bestämmelserna om betesområden och betestider sammanförda. I förslagen hava däremot stadgandena härom, förmodligen efter mönster av konventionen, där anordningen dock lärer hava påkallats av särskilda omständigheter, givits på skilda ställen i lagen. Huvudstadgandena om betesområden äro sålunda inrymda i 4 § under den för denna och andra paragrafer gemensamma rubriken »Allmänna bestämmelser». Där stadgas utan inskränkning, att vederbörande lappar skola vara berättigade att föra sina renar på bete på vissa trakter. Först sedan därefter under rubriken »Särskilda bestämmelser angående betesområden» behandlats åtskilliga inskränkningar i rätten till områdena och frågan om deras indelning i lappbyar eller lappbyområden, upptagas i 11 § under rubriken »Betestid» bestämmelser, som för vissa områden inskränka lapprivilegiet till vissa tider. Det kan ifrågasättas, om icke gällande lags anordning härutinnan är att föredraga.

I F. 11 § skiljes i fråga om betesområdens belägenhet mellan å ena sidan »ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt å renbetesfjällen i Jämtlands län» och å andra sidan »nedanför odlingsgränsen eller utom renbetesfjällen». Denna uppdelning korresponderar icke fullt med traktbestämningarna i 4 §; ifrågasättas må, om icke i följd av densamma föreskrifter komma att saknas angående tid för utövande av betesrätt inom Västernorrlands, Gävleborgs och Kopparbergs län, i vilka län icke finnes vare sig odlingsgräns eller renbetesfjäll.

I motiven till F 4 § uttalas, att vad angår trakterna nedanför odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens län i avseende å betesarealen icke föreslagits någon ändring i nu gällande bestämmelser. Jämför man emellertid den formulering, som lagtexten erhållit, med 1 § av 1898 års lag, kommer man till ett annat resultat. I 1 mom. av sistnämnda paragraf angives såsom område för lapparnas — således även fjällapparnas — ständiga betesrätt sådan mark

nedom odlingsgränsen, som antingen tillhör kronan eller, ehuru upplåten till enskilda, vid avvittringen förklarats utgöra renbetesland eller av ålder varit såsom sådant land använd; men i den föreslagna 4 § förklaras de renskötande fjällapparna vara berättigade att föra renar på bete allenast å sådana trakter nedom odlingsgränsen, som lapparna efter gammal sedvana besökt med sina renar. Enligt förslagets text men icke enligt motiven har således rätten för fjällapparna att för renskötsel använda kronans mark nedom odlingsgränsen och de s. k. renbeteslanden blivit inskränkt, i det densamma hädanefter skulle bliva beroende av att marken verkligen efter gammal sedvana varit besökt av lapparna med renar. Denna skiljaktighet får icke sammanblandas med den av kommittén föreslagna och jämväl i lagtexten till uttryck komna ändringen, att fjällapparnas betningsrätt å all mark nedanför odlingsgränsen, således även å kronomark och å renbeteslanden, i fråga om tiden i regel inskränkes till att gälla blott vintermånaderna.

Likaså lärer, när i S. 4 § beträffande skogsrenskötsel nedom lappmarksgränsen inom Norrbottens och Västerbottens län stadgas, att renskötande skogslappar få föra sina renar på bete å trakter, som skogslappar från dessa läns lappmarker efter gammal sedvana vissa tider av året besökt med sina renar, även detta innefatta en inskränkning i den rätt, som enligt gällande lag medgives, i det uppehållsrätten för alla lappar, således även skogslappar, nu är fri å de trakter nedom lappmarksgränsen, vilka lapparna — vare sig fråga är om skogslappar från Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker eller om andra lappar — besökt efter gammal sedvana. I förslagens motivering uppgives emellertid, att kommittén bibehållit nu gällande föreskrifter i förevarande hänseende, och departementschefens yttrande ger ej heller vid handen, att någon ändring är avsedd.

Enligt gällande rätt äga lapparna i fråga om mark ovan odlingsgränsen inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker eller sådan i dessa lappmarker nedom samma gräns belägen mark, som antingen tillhör kronan eller är upplåten till enskilda men förklarats vara eller av ålder använts som renbetesland, utöva sin betesrätt under varje tid av året, medan å annan mark nedom odlingsgränsen inom lappmarkerna samt å trakter utom lappmarkerna tiden i regel är begränsad till månaderna oktober—april. I dessa regler har det enligt motiven, om man frånser stadgandet i F. 11 § 3 mom. och S. 11 § 1 mom. tredje stycket, icke varit meningen att göra någon ändring. Icke förty har i S. 11 § 1 mom. första och andra styckena gjorts en omformulering av gällande lags tidsbestämmelser, som åtminstone måste betraktas som synnerligen otydlig, om den ock möjligen i sak icke avviker från vad som avsetts. I varje fall bör man undvika att, såsom skett, åt termen renbetesland giva en teknisk betydelse, som ej överensstämmer med den hittills brukliga.

I 11 § av såväl F. som S. har från 1 § i gällande lag upptagits det undantag från tidsbestämmelserna, som betingas av att avtal träffats med vederbörande jordägare eller brukare. Det torde icke kunna anses fullt klart, vilken innebörd man skall giva uttrycket »vederbörande jordägare eller brukare». Vid förslagens avfattande hade ståndpunkt till detta spörsmål så

mycket hellre bort tagas, som i förslagen även i åtskilliga andra fall (se t. ex. F. 20, 21, 26, 28 och 33 §§) gjorts förbehåll av enahanda art. I dessa fall har man för övrigt gjort spörsmålet ännu tveksammare genom att i stället för uttrycket »vederbörande ägare eller brukare» använda orden »ägare eller brukare» och »ägare eller åbo», varjämte i S. 26 § 3 mom. ägaren ensam nämnts i ett fall som i förevarande hänseende synes likartat med de förut antydda.

I motiven till F. 7 § sägs, att paragrafen avser att bereda möjlighet att, där godvillig överenskommelse med enskild markägare icke kan träffas genom expropriation åtkomma för vissa angivna ändamål erforderlig mark eller nyttjanderätt till sådan mark. Man föranledes härav att antaga förslaget utgå från att, sedan Kungl. Maj:t förordnat om skyldighet för vederbörande att för ändamålet avstå viss rättighet, expropriationslagen är tillämplig ej blott i fråga om sättet för ersättningens bestämmande, utan även i andra hänseenden, t. ex. beträffande sättet för ersättningens utgående, expropriationens inverkan på inteckningsförhållandena, egendomens återfallande om den ej begagnas etc. Ett stöd för en dylik tolkning förefinnes däri att andra och tredje styckena i paragrafen uppenbarligen formulerats efter förebilder i expropriationslagen och att därvid i tredje stycket använts frasen »Särskild rätt — — — må ock exproprieras». Emellertid har förslaget anslutit sig till gällande lags avfattning därutinnan, att i paragrafens första stycke säges, att ägaren är pliktig avstå jord, varom där är fråga, mot ersättning, som, där godvillig överenskommelse ej kan träffas, bestämmes i den ordning expropriationslagen föreskriver. Möjligen förhåller det sig därför så, att det endast är ersättningsbeloppets bestämmande, som skall regleras genom expropriationslagen, och att densamma i övrigt icke är tillämplig.

1923 års skogsvårdslag, vilken jämlikt lag den 6 juni 1924 skall från och med år 1925 äga tillämpning jämväl inom Norrbottens och Västerbottens län utom lappmarkerna, innefattar sådana avvikelser från vad i fråga om enskild skogsvård gällt enligt den genom sistnämnda lag upphävda förordningen den 18 juni 1915, att en undersökning synes erforderlig, huruvida de i renskötsellagarna föreslagna bestämmelser, som beröra skogslagstiftningens område, låta sig i allo förena med de där införda nya stadgandena och, därest detta finnes ej vara fallet, vilka jämkningar i skogs- eller lapplagstiftningen böra vidtagas för undanröjande av kollisionerna. Denna angelägenhet synes ej hava blivit uppmärksammad.

Vid utformandet av bestämmelserna om lapparnas ersättningsskyldighet för skada, som deras renar förorsaka, hava avvikelser kommit att ske från principer, som hittills varit tillämpade på detta område och vilka man i själva verket torde hava velat bibehålla vid oförminskad giltighet.

Sålunda är det en i sakens natur grundad regel, att ersättning skall utgå, om skada genom renar åstadkommits å mark, där lapparna icke få med renarna

vistas eller i allt fall icke ägde med dem uppehålla sig vid den tid, då skadan timade. Det i F. 36 § 1 mom. upptagna stadgandet har emellertid erhållit en avfattning, som för vissa fall skulle leda till frihet från skadestånd, fastän skada skett under omständigheter som nyss angivits, och även i den uti S. 33 § 3 mom. intagna bestämmelsen saknas erforderlig reservation i berörda hänseende.

Jämväl i fråga om den skadeståndsreglering, som skall ske inom skadeersättningsdistriktet, synes ett icke avsett avsteg från en vedertagen grundsats hava blivit följden av den företagna lagrevisionen. På sätt framgår av 18 § andra stycket i 1898 års lag, är den inom dylikt område förekommande gemensamma ersättningsskyldigheten begränsad till skada av sådan beskaffenhet, att den skall ersättas, ändå att den icke skett uppsåtligen eller vållats genom vårdslöshet vid renarnas bevakning. Denna begränsning, som givetvis har sin grund i olämpligheten i att utkräva gemensamt ansvar i fall, då ersättningsskyldigheten är beroende av nämnda subjektiva förutsättningar, har vid avfattandet av F. 40 § och S. 39 § bortfallit utan att motiven lämna någon upplysning om anledningen härtill.

Enligt de nu föreslagna skadeståndsbestämmelserna har i flera fall, då ägaren av skadad gröda skulle själv stånda skadan, sådant dock gjorts beroende av att ej lapparna av skadebegär vållat densamma. Härigenom har å förevarande område införts ett nytt begrepp, vars rätta betydelse det är av vikt att bestämma helst detsamma icke förut lärer hava kommit till användning i vår lagstiftning. Härutinnan ger dock förslagens motivering föga ledning, i det att där såsom skäl för begreppets upptagande i lagen allenast anföres, att därigenom vunnes anslutning till den praxis, som under senare tider utbildat sig vid upplåtelser av nyttjanderätt till kronomark å trakterna ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker. Det synes betänkligt att, utan närmare utredning i frågan, godtaga förslagen i nu avsedda delar.

Stadgandena i F. 35 § och S. 33 § angående ersättningsskyldighet för skada genom renar ovan odlingsgränsen skilja sig från vad för närvarande gäller bland annat däri, att om skada skett å åker, å äng eller å utängsslåtter av viss beskaffenhet, olika regler skola gälla, i fall den äga, där skadan timat, hör till hemman eller hemmansdel, frälsetorp, krononybygge eller boställe och om ägan hör till annan fastighet; i förra fallet kan, under vissa i övrigt angivna omständigheter, ersättningsskyldigheten till och med bliva ovillkorlig, i det senare skall markens brukare själv stånda skadan, försåvitt icke lapparna av skadebegär orsakat densamma. Den sålunda föreslagna åtskillnaden säges i motiven endast innebära, att närmare än i gällande lag skett angivits de slag av mark, varå de särskilda bestämmelserna äro tillämpliga. Enligt 1898 års lag är dock markens kamerala natur ej av någon betydelse i förevarande hänseende, och vid sådant förhållande lärer utredning krävas för bedömande, såväl huruvida ändring härutinnan verkligen bör ske som ock på vilket sätt dylik ändring bör genomföras.

I sammanhang härmed torde böra överses, huruvida de i förslagen före-

kommande kammerala beteckningarna över huvud taget äro tydliga och tillfredsställande, något som kan vara föremål för tvekan.

För utövande av sådan renskötsel, varom förmäles i S. 5 §, skall enligt förslaget fordras, att vederbörande anslutit sig till en s. k. renägarförening. Om denna icke oviktiga förutsättning för rättighetens utövande förekommer dock intet i de grundläggande bestämmelserna i nämnda paragraf, utan det stadgande, varigenom berörda fordran uppställes, har fått sin plats i en paragraf, 49 §, som behandlar en så speciell fråga som den om vården av skötesrenar vid utövande av renskötsel av förevarande art. Angående det ändamål, för vilket renägarföreningar skola bildas, säges i sistnämnda paragraf endast, att syftet skall vara underlättande av skadeersättningars utgörande. På vilket sätt föreningarna skola verka i detta syfte är oklart. Av 41 § synes framgå, att föreningens enda funktion är att representera sina medlemmar i rättegångar angående ersättningsskyldighet för skada, som renarna förorsakat. Att meningen varit att på detta sätt begränsa föreningens uppgift kan dock betvivlas i betraktande av vad i 42 § säges om renägarförening, som blivit dömd till ansvarighet för inträffad skada. För antagande, att föreningen avsetts skola vara det rättssubjekt, vilket ersättningsplikt skall ådömas, talar ock kommitténs erinran därom att Konungens befallningshavande, som har att fastställa stadgar för dylik förening, bör tillse, att de i tillämpliga delar stå i nära överensstämmelse med lagen om ekonomiska föreningar. Skola renägarföreningarna upptagas såsom ett institut i lagen, bör givetvis en sådan oklarhet beträffande deras karaktär som den nu anmärkta ej få kvarstå.

Likaså torde böra fullt klarläggas den rättsliga betydelse, som skall tillkomma renlängd, varom förmäles i F. 58 § och S. 59 §. Enligt avfattningen av 1 mom. andra stycket i dessa paragrafer synes längden, sedan den på föreskrivet sätt kommit till stånd, skola lända till efterrättelse utan hänsyn till om den då var riktig eller i större eller mindre mån felaktig. I motiven förekommer emellertid det däremot stridande uttalandet, att längdens vitsord kan rubbas genom förebringande av annan bevisning därom att för enskild reninnehavare i längden upptaget renantal från början var oriktigt.

Medan den gällande lagstiftningen icke gör någon på nomadiseringens omfattning grundad skillnad mellan olika slag av lappar, uppställa förslagen en bestämd åtskillnad mellan fjällappar och skogslappar; den renskötsel, som bedrives av dessa särskilda grupper av lappar, har till och med gjorts till föremål för behandling i särskilda lagförslag. Det synes därför — även om i praktiken i allmänhet icke skulle yppa sig någon svårighet att avgöra, huruvida viss lapp bör betecknas såsom fjällapp eller såsom skogslapp — vara angeläget att i en lagstiftning, som bygger på angivna åtskillnad, genom definitioner få fastställt vad med fjällappar, resp. skogslappar, skall förstås. I förslagen saknas dock varje antydan i detta hänseende.

De brister, med vilka, på sätt nämnts, de remitterade förslagen äro behäftade, påkalla enligt lagrådets mening en genomgripande omarbetning av desamma.

Till följd härav anser sig lagrådet böra utan vidare yttrande beträffande förslagens särskilda bestämmelser allenast såsom allmänt omdöme uttala, att förslagen icke äro ägnade att läggas till grund för framställning till riksdagen i ämnet.

Vid eventuell omarbetning torde böra tagas under övervägande, huruvida icke den skillnad i fråga om det rättsliga reglerandet, som må göras mellan fjällappar och skogslappar, lämpligen kan genomföras utan den föreslagna uppdelningen av ämnet å två lagar, vilken uppdelning medfört en mycket betydlig förlängning av lagtexten och, om den än, såsom i motiveringen framhållits, skulle göra stadgandena mera lättlästa för vederbörande lappar, å andra sidan skulle göra det svårare att överblicka, vari de, i allt fall till vissa områden inskränkta, skiljaktigheterna mellan de för båda slagen av lappar givna rättsreglerna bestå. Vid uppdelningen har för övrigt ej alltid iakttagits sådan begränsning av de i de särskilda lagarna ingående bestämmelserna, att icke dessa blivit fullkomligt kongruenta. Exempel härpå erbjuder den avdelning, som handlar om vissa nyttjanderättsupplåtelser å kronomark.

Ävenledes må bemärkas, att stadgandena i 1898 års renbeteslag till betydlig del icke äro hänförliga till sådan lag, som avses i § 87 regeringsformen, och att detta tillskott av bestämmelser av annan legislativ natur väsentligt ökats i de föreliggande förslagen. Jämväl härutinnan kan nyss nämnda avdelning om vissa nyttjanderättsupplåtelser å kronomark åberopas. Det synes vara skäl överväga, om ej någon utbrytning bör ske av stadganden, å vilka berörda grundlagsbud icke har avseende.

Ur protokollet:

A. V. Stenkula.

Stockholm, K. L. Beckmans Boktr., 1928.